

Altıncı çağırış

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİ İCLASLARININ

PROTOKOLLARI
VƏ
STENOQRAMLARI

Doqquzuncu sessiya
Yaz

40-cı cild

4 – 15 mart 2022-ci il

Milli Məclisin nəşri
Bakı – 2022

Milli Məclis Aparatının
Redaksiya və nəşr işləri şöbəsində
hazırlanmışdır

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
IX SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 85

Milli Məclisin iclas salonu.
4 mart 2022-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
*sədri **Sahibə Qafarova** sədrlik etmişdir.*

İclasda Milli Məclisin 108 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.00 dəq.)
İştirak edir	103
Yətərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Səbinə Əliyeva, Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman).

Aydın Səfixanlı, Azərbaycan Respublikası Ombudsman Aparatının rəhbəri.

Mehman Əmirəliyev, Azərbaycan Respublikası Ombudsman Aparatının şöbə müdiri.

Cavidan Qorçiyev, Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin köməkçisi.

Tahirə Rəhimova, Azərbaycan Respublikası Ombudsman Aparatının baş məsləhətçisi.

Qoşqar Təhməzli, Azərbaycan Respublikası Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin sədri.

Elxan Mikayılov, Azərbaycan Respublikası Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi Aparatının rəhbəri.

İlhamə Qədimova, Azərbaycan Respublikası kənd təsərrüfatı nazirinin müavini.

Cavad Qasımov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi sədrinin müavini.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələlər daxil idi:

1. Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) illik məruzəsi haqqında.

2. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

3. “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

4. Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

5. “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

6. Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

7. Qida təhlükəsizliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

8. “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Res-

publikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

9. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

10. “Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

11. “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında”, “Yeyinti məhsulları haqqında” və “Dövlət sirri haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 20 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

Aağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Elman Nəsirov, Könül Nurullayeva, Fəzil Mustafə, Ceyhun Məmmədov, Sabir Rüstəmxanlı, Zahid Oruc, Şahin İsmayılov, Cavid Osmanov, Bəhrüz Məhərrəmov, Müşfiq Cəfərov

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.01 dəq.)

Lehinə 103

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 2

İştirak edir 105

Nəticə: Qəbul edildi

1. Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) illik məruzəsi haqqında.

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Səbinə Əliyeva, Zəhid Oruc, Nigar Arpadarai, Əziz Ələkbərov, Aydın Mirzəzadə, Qənirə Paşayeva, Erkin Qədirli, Razi Nurullayev, Əli Məsimli, Fəzil Mustafə, Qüdrət Həsənquliyev, Etibar Əliyev, Sahib Aliyev, Fəzail Ağamalı

Təklif: Qərar qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 12.50 dəq.)

Lehinə 100

Əleyhinə 1

Bitərəf 1

Səs vermədi 0

İştirak edir 102

Nəticə: Qəbul edildi

2. “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyə Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Konstitusiyə qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Qüdrət Həsənquliyev

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.52 dəq.)
Lehinə	105
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	105
Nəticə: Qəbul edildi	

3. “Tibbi sığorta haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əhliman Əmiraslanov, Tahir Mirkişili

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.53 dəq.)
Lehinə	102
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

4. Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Siyavuş Novruzov

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.55 dəq.)

Lehinə	101
Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	102
Nəticə: Qəbul edildi	

5. “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.56 dəq.)
Lehinə	99
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	99
Nəticə: Qəbul edildi	

6. Azərbaycan Respublikasının Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (üçüncü oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Qüdrət Həsənzadə

Təklif: Qanun qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 12.57 dəq.)
Lehinə	101

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	101
Nəticə: Qəbul edildi	

7. Qida təhlükəsizliyi haqqında Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Tahir Rzayev, Əli Hüseynli, Əli Məsimli, Qüdrət Həsənquliyev, Elşən Musayev, Razi Nurullayev, İlham Məmmədov, Qənirə Paşayeva, Vüqar Bayramov, Qoşqar Təhməzli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.49 dəq.)

Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

8. “Lisenzialar və icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 13.52 dəq.)

Lehinə	89
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

9. “Dövlət rüsumu haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Tahir Mirkişili

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.53 dəq.)
Lehinə	87
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

10. “Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Tahir Mirkişili, Əli Məsimli

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 13.58 dəq.)
Lehinə	91

Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	91
Nəticə: Qəbul edildi	

11. “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında”, “Yeyinti məhsulları haqqında” və “Dövlət sirri haqqında” Azərbaycan Respublikasının qanunlarında dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası qanununun layihəsi (birinci oxunuş).

Çıxış etmişlər: Əli Hüseynli, Anar Məmmədov, Tahir Rzayev

Təklif: Layihə birinci oxunuşda qəbul edilsin	
Səsvermənin nəticələri	(saat 14.00 dəq.)
Lehinə	89
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	90
Nəticə: Qəbul edildi	

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

4 mart 2022-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək. Buyurun.

Qeydiyyat	(saat 11.00 dəq.)
İştirak edir	85
Yətərsay	83

Şakir müəllim, məlumat verin, xahiş edirəm.

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 18 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yətərsay var, iclasa başlaya bilərik. Hörmətli həmkarlar, gündəlik sizə paylanıb. Xahiş edirəm, gündəliyə də münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.01 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0

Bitərəf	0
Səs vermədi	2
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 18 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Gündəlik qəbul edildi. Hörmətli həmkarlar, gündəmdə olan məsələlərlə bağlı 30 dəqiqəmiz var. Buyurun, yazılın. Həmişəki kimi, 10 nəfər çıxış edə biləcək.

Şakir müəllim, yuxarı cərgədən neçə nəfərdir?

Ş.Şabanov. 4 deputat yazılmışdır.

Sədrlik edən. 4 deputat. Zahid Orucdan sonra 4 nəfər çıxış edəcək. Xahiş edirəm, təmin eləyirsiniz.

Elman Nəsirov. Elman müəllim, buyurun.

E.Nəsirov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar, əziz media nümayəndələri. Mən vacib məsələlərdən birinə diqqətinizi cəlb etmək istəyirəm. Xüsusən son günlər Rusiya ilə Ukrayna arasındakı müharibə kontekstində dünyaya enerji bazarında çox ciddi iqtisadi təzadlar yaşanmaqdadır. İzləyirik, bəzi ermənipərəst siyasi dairələr elə rəng vermək istəyirlər ki, guya indiki vəziyyətdə həm neftin, həm də qazın qiymətlərinin qalxması ilə Azərbaycan da Avropa bazarına daha çox qaz çıxarmağa başlayır. Bununla da Azərbaycan–Rusiya münasibətlərində mümkün gərginlikdən və sairdən bəhs etməyə çalışırlar. Azərbaycan–Rusiya münasibətlərinin müttəfiqlik səviyyəsində qaldığı bir reallıqda bu kimi düşüncələr və bu kimi informasiyaların yayılması məqsədyönlü xarakter kəsb edir. Mən fürsətdən istifadə eləyib bu məsələ ilə bağlı bəzi

rəqəmlərə diqqəti cəlb eləyib, əsl reallığın nədən ibarət olduğunu söyləmək istəyirəm. Avropa İttifaqının qaza olan tələbatı ildə təxminən 500 milyard kubmetrdir. Hər il təxminən 150 milyard kubmetr qazı Avropa bazarına Rusiya çatdırır. Müqayisə üçün, Norveç 22 faiz, bundan savayı, Amerika Birləşmiş Ştatları və Qətər təxminən 20 faiz sızılmış qaz verir. 10 faiz qaz ilə tələbatı Avropa İttifaqı öz imkanları hesabına ödəyir. İndi baxın. Təxminən 40 faiz qazı, dediyim kimi, Rusiya Avropa bazarına çatdırır.

Bu reallıqda Azərbaycanın qaz ixracı məsələlərinə diqqəti cəlb etmək istəyirəm. 2021-ci ildə Azərbaycan dövləti Avropa bazarına 8,2 milyard kubmetr qaz ixrac edib. 2022-ci ildə bu rəqəmin 9,1 milyard kubmetrə çatdırılması proqnozlaşdırılır. Gələn il, 2023-cü ildə isə bu, 11 milyard kubmetr olmalıdır. Siz təsəvvür edin ki, ən yaxşı halda biz gələn il 11 milyard kubmetr qazı Avropa bazarına çatdıracağıqsa, biz Avropaya 150 milyard qaz ixrac edən Rusiya ilə necə rəqib ola bilərik? Yaxud da onun bu sahədəki imkanlarına mane ola bilərik? Bu, absurddur. Bu, anti-Azərbaycan dairələrin yaydığı dezinformasiyadır. Azərbaycan siyasətdə heç bir halda enerjidən əlində bir alət kimi istifadə etməyib. Bu, dövlətimizin prinsipial mövqeyidir. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev də dəfələrlə qeyd eləyib ki, Azərbaycanın enerji siyasəti yalnız və yalnız enerji təhlükəsizliyi məsələlərinə xidmət eləyir və heç bir halda üçüncü dövlətləri, o cümlədən Rusiyanı hədəf almayıb. Bu, birmənalı belədir. Ona görə də bunu bu şəkildə qəbul etmək lazımdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Könül Nurullayeva. Buyurun, Könül xanım.

K.Nurullayeva. Təşəkkür edirəm. Çox hörmətli xanım

sədr, hörmətli həmkarlar və media nümayəndələri. Son zamanlar məktəblərdə şagirdlərin müəllim və sinif yoldaşlarına qarşı xoşagəlməz davranışlar nümayiş etdirməsi, belə halların sosial şəbəkələrdə operativ şəkildə yayılması böyük risklər təşkil edir. Bu sahədə müəyyən addımların atılmasını zəruri hesab edirəm. Məktəblərdə psixoloq ştatlarının yaradılması, “Məktəblinin dostu” layihəsi, ali məktəblərdə Sosial psixologiya xidmətləri ixtisasının açılması və bu ixtisas üzrə peşəkar kadrların yetişdirilməsi kimi tədbirlər təqdirəlayiqdir. Bu gün dünyada məktəblilərə psixoloji yardım göstərilməsi, onların psixoloji sağlamlığının qorunması məsələsi aktualdır. Finlandiyada 7-ci sinifdən etibarən şagirdlər üçün psixoloji sağlamlıqla bağlı ayrıca fənn tədris olunur. Bundan başqa, Finlandiyada məktəblərdə zorakılığa qarşı “KiVa” proqramından istifadə olunur. “KiVa” proqramı bir sıra oyunların və dərslərin keçirilməsi ilə zorakılıq hallarının qarşısının alınması, həryönlü vasitələrlə zorakılığa müdaxilə və məktəblərdəki vəziyyətin monitorinqinin həyata keçirilməsi şəkildə tətbiq olunur.

Hesab edirəm ki, bu gün ən önəmli məsələlərdən biri məktəblərdə psixoloq ştatı üçün ayrılan yerlərin azlığı təşkil etməsidir. Şagirdlərin sayının çoxluğu psixoloqların onlara fərdi yanaşmasına mane olur.

Digər məsələ ixtisaslaşmış peşəkar psixoloqların tədris prosesinə cəlb olunmasıdır. Psixologiya ixtisası mövcud olan ali təhsil müəssisələrində çalışan müəllim heyətinə psixologiya elminin müasir dövrdə tələbləri və yeniliklər barədə məlumatlı olmaları üçün mütəmadi olaraq təlim kursları və seminarlar təşkil olunmalıdır. Məktəb psixoloqlarının işini düzgün istiqamətləndirən proqramın

işlənib hazırlanması, məktəblərdə psixoloji xidmətlərin yaş kateqoriyalarına uyğun təşkil olunması, şagirdlər üçün hər yaş kateqoriyasını nəzərə alan psixologiya dərslərinin keçirilməsi zəruridir. Təhsil Nazirliyi tərəfindən keçirilən Təhsildə inkişaf və innovasiyalar üzrə qrant müsabiqəsi çərçivəsində hər bir məktəbdə məktəb psixoloqunun istifadə edə biləcəyi elektron resursların, alt sistemlərin yaradılması istiqamətində təklif olunan layihələrə üstünlük verilməsi yaxşı olardı.

Qeyd etdiyim məsələlərlə yanaşı, xüsusi həssas kateqoriyalara aid edilən uşaqların müəyyənləşdirilib onlarla fərdi konsultasiyalar həyata keçirmək üçün həm Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, həm də Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi tərəfindən məlumatların Təhsil Nazirliyinə inteqrasiya olunmasını təmin edəcək alt sistemlər yaradılmalıdır. Hesab edirəm, məktəblərdə baş verən pozuntularla bağlı məlumatların Yetkinlik yaşına çatmayanların işləri və hüquqlarının müdafiəsi üzrə komissiyaya, eləcə də əksinə, məktəbdənkənar yerlərdə məktəblilər tərəfindən törədilən hüquq pozuntuları ilə bağlı məlumatların şagirdlərin təhsil aldığı məktəblərə ötürülməsi və onların əlaqəli şəkildə fəaliyyət göstərməsi...

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Fazil Mustafa. Buyurun, Fazil müəllim.

F.Mustafa. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri, bölgəmizdə baş verən müharibə təhlükəsi, təbii ki, hamımızı narahat edir. Ona görə Azərbaycan da indiki vəziyyətdə birinci vəzifə olaraq bənd-bərəni möhkəmləndirmək barədə düşünməlidir. Bizim Qarabağda yarımçıq işlərimiz qalıb və Qarabağı müəyyən ünsürlərdən təmizləmək üçün biz birinci növbədə Müdafiə Nazirliyini təmiz-

ləməliyi. Müdafiə Nazirliyində son vaxtlar aparılan yoxlamalar məni sevindirir. Dövlətin iradəsi ortadadır. Yəni Nizami adında bir general Müdafiə Nazirliyində Azərbaycan əsgərinin, zabitinin 80 milyon pulunu yeyib. Məhkəmə qərarı ilə geri verilir. Amma biz bu məsələyə elə prinsipial şəkildə yanaşmalıyıq ki, o nazirliyin strukturunda yerləşmiş bütün köstəbəkləri birdəfəlik ortadan qaldıra bilək və Azərbaycan Ordusunu sağlam bir vəziyyətə gətirə bilək. Tərtər hadisələrində, başqa hadisələrdə, savaşa da olan xəyanətlərdə, satqınlıqda da bunu gördük.

Ötən günlərdə mən oxudum ki, orada Məlikməmməd adlı bir zabiti də xeyli yeyinti ilə bağlı tutublar. Amma bu yetim Məlikməmmədləri tutmaqla bu məsələ həll olunmayacaq. Əsas orada oturan, oturmuş və onu bu günə salmış “div”ləri tutmaq, onların imtiyazlarını ortadan qaldırmaq lazımdır. Həmin “div”lər bu yeyintilərin müəllifidir. Bunlar bir nəfərin, hansısa bir məmurun əli ilə oğurlana bilməz. Ona görə də biz bu gün buradan götürülən, müsadirə olunan həmin vəsaitləri mütləq hərbiçilərə, Qarabağda döyüşən hərbiçilərə müavinət olaraq verməliyik. Azərbaycan zabitinin həyat şəraitini yaxşılaşdırmalıyıq, Azərbaycan zabitinin şərəfini qoruyacaq mexanizmlər tapmalıyıq. Çünki biz gördük ki, o strukturun içində bir çox hallarda hüququ pozulan zabit və əsgərlərin sonradan haqqını bərpa etmək olmur. Hərbi xidmətdən qayıtmış çox sayda əsgərlər ortaya çıxır ki, onlar xəstəlik əldə ediblər, amma sonradan hər hansı şəkildə bunu sübut edə bilmirlər. Bu günə qədər tərxis olunmuş onlarca əsgər Hərbi Prokurorluq tərəfindən 2-3 il sonra müxtəlif süni ittihamlarla istintaqa cəlb olunublar. Bunlar hamısı araşdırılmalıdır.

Ölkədə elə bir durum yaratmalıyıq ki, Azərbaycan Ordusuna hər hansı bir şəkildə söz qondurmaq mümkün olmasın, vətəndaşda onun haqqında hansısa şübhəli bir münasibət yaranmasın. Bu, əsas vəzifəmiz olmalıdır. Mən hesab edirəm ki, hamılıqla ordunu qorumaq üçün ölkə Prezidentinin bu istiqamətdə apardığı siyasəti dəstəkləməliyik. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fazil müəllim.

Ceyhun Məmmədov, buyurun.

C.Məmmədov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri. Bu gün dünyada və regionda çox ciddi proseslər gedir. Son hadisələr Prezident İlham Əliyevin bütün prosesləri son dərəcə dəqiq proqnozlaşdıraraq ölkəmizin təhlükəsizliyinin və suverenliyinin qorunması istiqamətində ciddi addımlar atdığını bir daha göstərdi. Populistlər, qaragüruhçular, siyasi prosesləri sona kimi təhlil etmək bacarığında olmayanlar isə hər zaman olduğu kimi ictimai rəyi yanlış istiqamətə yönləndirməyə çalışırlar. Tarixin heç bir dönəmində olmadığı kimi Azərbaycan dövləti bu gün də heç bir xalqın və ya dövlətin taleyinə biganə və laqeyd deyil. Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan gücü və imkanları çərçivəsində mümkün olanı hər zaman edib. Münaqişədən əvvəl hər iki ölkəyə səfərlərin edilməsi, böhran vəziyyətində bir sıra dövlətlər hələ tərəddüdlü mövqe nümayiş etdirərkən Azərbaycanın Ukraynaya humanitar yardım göstərməsi bu fikri bir daha təsdiq edir. Digər xalqların taleyinə biganə yanaşmamaq, onların ağrı-acısını anlamaq, dərдинə şərik çıxmaq Azərbaycan xalqının sülhməramlılığından və insanpərvərliyindən irəli gəlir. Müharibənin ağrı-acısını 30 il daşımış bir xalq kimi Azərbaycan xalqı

müharibənin və humanitar fəlakətin nə olduğunu çox yaxşı anlayır.

Bu gün qarşımızda çox mühüm vəzifələr durur. Oduqca həssas bir dönəmə daxil olmuşuq. Müstəqilliyimizi daha da gücləndirmək, qələbəmizi daha da möhkəmləndirmək kimi çox mühüm vəzifələr bizi gözləyir. Əsas hədəf və məqsəd bu olmalıdır. İctimai rəy bu istiqamətə yönləndirilməlidir. Bu da reallıqdır ki, cəbhə bölgəsində müharibə bitsə də, informasiya müharibəsi davam edir. Ermənilər xaricdə Azərbaycan əleyhinə təbliğatlarını və düşmənçiliklərini müharibədən əvvəl olduğu kimi hələ də davam etdirirlər. Bizim isə xalq olaraq bir yolumuz var. O da daha güclü olmaq, birlik və həmrəyliyimizi qorumaq, möhtərəm Prezidentimiz ətrafında sıx birləşmək, dövlətçiliyimizi daha da gücləndirmək. Diqqətiniz üçün təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Sabir Rüstəmxanlı. Sabir müəllim, buyurun.

S.Rüstəmxanlı. Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Hörmətli Məclis, hörmətli mətbuat nümayəndələri. Məndən əvvəl həmkarlarımdan dediyi kimi, bu gün dünya çox ağır bir durumdadır, üçüncü dünya savaşının sərhədinə gəlib çatıb. Bu savaş hər an, hər gün başlaya bilər. Ona görə də hamımız bu narahatlığı keçiririk. Bu gün Rusiya–Ukrayna münasibətlərində Ukraynanın öz torpaq bütövlüyünü qorumaq uğrunda apardığı mübarizədə dünya Ukraynanın yanındadır, Rusiyaya müxtəlif sanksiyalar tətbiq olunur, dünya Rusiyaya öz yerini göstərməyə çalışır. Bu bizə tanışdır, çünki biz 30 il müharibə şəraitində yaşamışıq və biz də 30 il öz torpaqlarımızın bütövlüyünü bərpa etməyə çalışmışıq. Təəssüf ki, bu 30 ildə, hətta 44 günlük savaşda,

haqlı savařımızda bizi mdafıe elmyn dünya bu gün Ukraynanın yanındadır. Bu, əslində, bizi sevindirir. Amma biz istyrdik ki, həmin münasibət bizə də göstərilsin. Eyni řekild, qaçqınlara, z ölkəsini trk eləyən insanlara, řrqdn, Suriyadan gedən insanlara da, Ukraynadan gednlr də münasibət gözümüzün qabağındadır. Ukraynadan gednlr Avropa deyir ki, bunlar sarısaçdırlar, alagzdrlr, bizdndirlr, avropalılar, qucağınızı açın, qoyun, gəlsinlər. Yəni bu dəqiqə irqçilik göz qabağındadır. Biz buna tssflnirik. Belə bir məqamda Azərbaycanın tutduğ mövqe, Azərbaycanın siyasəti və diplomatiyası son dərəcə dəqiqlik tələb edir. Biz sevinirik ki, nə yaxşı, Azərbaycan Prezidenti řahmat taxtası üstündəki kimi son dərəcə dəqiq gediřler edir.

Mən Ukrayna mətbuatında və xarici mətbuatda bir sıra yazılar oxudum. Çalıřırlar ki, Azərbaycanın atdığı addımlarda müəyyən səhvlər axtarsınlar. Həmçinin yazırlar ki, Azərbaycan Prezidentinin həm müqavilələri, həm ıxıřları, həm də addımları son dərəcə praqmatikdir, dəqiqdir v ölkənin real vəziyyəti nəzərə alınaraq atılır. Bu bizi, təbii ki, sevindirir.

Mən bir məsələni də demək istəyirəm. Ukraynada yarım milyondan çox azərbaycanlı yařayırdı. Onun bir hissəsi də Qarabağdan torpağını trk elmiř insanlardır. Təbii ki, onların oradan çıxarılması haqqında dřnmliyik. Amma mənə elə gəlir ki, Ukraynadan çıxarılan o qaçqınlara da Azərbaycan belə bir addım atmağı borcludur. Onsuz da qaçqınları təmin eləməyə yrřmiřik. Bəlkə Azərbaycan onlara da qucaq aça bilər, müəyyən mənada onlara yardım edə bilər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Zahid Oruc. Buyurun.

Z.Oruc. Hörmətli sədr, ölkə Prezidentinin 2022-ci il yanvarın 12-də 4 media təmsilçisi ilə müsahibəsində beynəlxalq siyasi arxitekturanın çökməsindən bəhs etməsi indi baş verən qlobal toqquşmaları öncədən gördüyünü sübut edir. Dövlət rəhbəri bildirmişdir ki, biz yeni qurulacaq arxitekturaya hazırıq. Prezidentdən sitat: “Əgər dünya ənənəvi yollarla inkişaf etsə, halbuki mən buna inanmıram, yenə də hazırıq”. Göründüyü kimi, Prezident bizi hansı gələcəyin gözlədiyini yaxşı bilir. Ona görə də Rusiya–Ukrayna müharibəsi fonunda dünyada təhlükəsizliyin son 75 ildə ən aşağı səviyyəyə düşdüyü şəraitdə Azərbaycan dövlətinin yürütdüyü siyasət müstəsna əhəmiyyət kəsb eləyir. Təkcə son bir ayda dövlət rəhbərinin Ukraynaya və Rusiyaya səfərləri yalnız ölkəmizin suverenliyinin təminatı deyil, həm də hazırda dünyanın təhlükəsizliyini sarsıdan, böyük humanitar, iqtisadi və hərbi fəlakətə yol açan müharibənin baş verməməsi üçün dürüst, ləyaqətli çalışmalar kimi tarixdə qalacaq. Axı, ölkəmizin son 30 ildə iki böyük müharibəyə çəkilməsi xalqımızı daha da məsuliyyətli və soyuqqanlı qərarlara hazırlayıb. Dünyanı yenidən bölüşdürən qüvvələrdən fərqli olaraq biz başqa müharibələrdə mənfəət axtarmırıq. Ona görə də yalnız Azərbaycan və Türkiyə davamlı sülh təşəbbüsləri ilə çıxış edir, bəşəriyyətin varlığını təhdid edən nüvə savaşına yol verilməməsi üçün Rusiya və Ukrayna ilə eyni masada əyləşməyə haqq qazandırır. İndi xalqımız daha aydın görür ki, ikinci Qarabağ müharibəsinin Amerika, Rusiya, Fransa, Türkiyə, İran arasında beynəlmiləl savaşa çevrilməməsi üçün İlham Əliyevin siyasi məharəti bölgəmizi məhv olmaqdan qoruyub, Qarabağı 1990-cı illərdə

olduğu kimi, qlobal toqquşmaların meydanına çevirməyib. Heç olmasa, indi klaviatura qəhrəmanları qələbəmizin əsl səbəblərini dərk eləyirlərmi?

Son bir ayda Şuşa Bəyannaməsinin ratifikasiyası, Avropa Birliyinin ölkəmizə yardımla bağlı mövqeyini dəyişərək 2 milyard avroluq qərar çıxarması, UNESCO-nun ölkəmizə humanitar təzyiqin alətinə çevrilməsinə qarşı Azərbaycanın israrlı mövqeyinin nəticə verməsi, Avropanın enerji üzrə yüksək çinli təmsilçilərinin Bakıya səfərləri, Azərbaycanın müdafiə nazirinin İrana gedərək bağladığı müqavilələr, NATO-nun Baş katibinin Prezidentə telefon açması – hamısına bir tabloda baxdığımızda bunlar regional təhlükəsizlik üçün dövlətimizin həyata keçirdiyi yüksək diplomatik-siyasi çalışmalardır.

Nəhayət, dünən Ermənistan rəhbərinin sülh müqaviləsinə hazırlığını bildirməsi bizdən sonra Rusiya–Ukrayna arasında da eyni müqavilənin bağlanacağına kövrək ümid yaradır. Deyilənləri ümumiləşdirsək, Azərbaycanın aktiv xarici siyasətinin milli maraqlarımıza xidmət etdiyini, dövlətimizin emosional, yaxud xarici təzyiqlə deyil, müstəqil qərar verdiyini sübut edir. Dünyada hansı yeni ittifaqlar, yaxud bloklar qurulsa da, ölkəmizin taleyinin Gülüstan və Türkmənçaydan, yaxud sovetlər birliyinin yaranması və dağılması zamanından fərqli olaraq xalqımızın və dövlətimizin rəyi ilə həll olunacağına dərindən inanırıq. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

İndi isə yuxarıdakı cərgədən, xahiş edirəm, Şahin İsmayılov. Növbəti isə Cavid Osmanov olacaq.

Şahin müəllim, buyurun.

Ş.İsmayılov. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr.

Hörmətli xanım sədr, əziz həmkarlar. Fevral ayının 28-də Azərbaycan gəncləri üçün çox mühüm bir sərəncam imzalandı, “Gənclərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair 2022–2026-cı illər üçün Dövlət Proqramı” təsdiqləndi. Bu illər ərzində hər il 400 nəfər olmaqla, ümumilikdə, 2 min nəfərədək Azərbaycan gənci tam dövlət hesabına xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində öz təhsillərini davam etdirəcəklər. Proqramın minimum 80 faizə qədər magistratura pilləsini, digər 20 faizi isə bakalavr səviyyəsini əhatə edəcəkdir. Bakalavr səviyyəsində təhsil alan gənclərimiz, əsasən, dünya fənn olimpiadalarının qalibləri arasından seçiləcəklər. Düşünürəm ki, kifayət qədər vacib bir proqramdır.

Biz “2007–2015-ci illərdə Azərbaycan gənclərinin xarici ölkələrdə təhsili üzrə Dövlət Proqramı”nın nəticələrini təhlil etsək, görürük ki, həmin proqram çərçivəsində dünyanın 32 ölkəsinin 350-dən artıq təhsil müəssisəsində 3558 nəfər Azərbaycan gənci öz təhsil prosesini başa vurub, vətənə qayıdıb və özəl və dövlət sektorları olmaqla hazırkı əmək bazarında öz fəaliyyətlərini davam etdirirlər. Həmin gənclərin göstərdikləri nəticələr bu proqramın da növbəti dövr üçün əhəmiyyətini göz önünə gətirir. Əminəm ki, proqram yekunlaşdıqdan sonra proqram çərçivəsində təhsil almış gənclərimiz Azərbaycanın əmək bazarına peşəkar kadrlar kimi daxil olacaq və dövlətimizin bundan sonra daha da güclənməsi prosesində yaxından iştirak edəcəklər.

Fürsətdən istifadə edib qeyd etmək istərdim ki, Azərbaycan gənclərinin xaricdə təhsil prosesləri təkcə dövlət proqramları çərçivəsində yekunlaşmır, eyni zamanda,

ikiterəfli müqavilələr əsasında da Çin Xalq Respublikası ilə, Rumıniya ilə, Latviya ilə, Qazaxıstanla həmin dövlətlərin təqaüdləri hesabına 700-dək Azərbaycan gənci xarici ölkələrin ali təhsil müəssisələrində təhsil alır. Bu proqram çərçivəsində əhatə olunan ixtisaslara nəzər salsaq, informasiya texnologiyaları, mühəndislik, ictimai səhiyyə, təhsil, ətraf mühit və sairə görürük. Bunlar mövcud əmək bazarında kifayət qədər tələbat olan və əsasən, gələcəklə bağlı sahələrdir. Bu proqram, bütövlükdə, bizə deməyə əsas verir ki, yaxın gələcəkdə Azərbaycanın kadr təminatında o, müstəsna əhəmiyyətə malik olacaqdır. Mən fürsətdən istifadə edib proqram çərçivəsində təhsil almaq, öz bilik və bacarıqlarını artırmaq istəyən gənclərimizi proqramın seçim mərhələsində aktiv şəkildə iştiraka çağırırım. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun. Cavid Osmanov.

Hazırlaşsın Bəhruz Məhərrəmov.

Cavid müəllim, buyurun.

C.Osmanov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. 2021-ci il mart ayının 5-i ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında çox önəmli və vacib hadisə ilə yadda qaldı. Çünki həmin tarix 30-cu ildönümünü qeyd edəcəyimiz Yeni Azərbaycan Partiyasının növbəti 7-ci qurultayının keçirilməsi ilə yadda qaldı.

Partiyamız ölkəmizin ən ağır dövründə, ölkədə xaosun və anarxiyanın baş alıb getdiyi, müstəqilliyimizin əldən getmək təhlükəsi ilə üz-üzə qaldığı, torpaqlarımızın işğala məruz qaldığı bir dövrdə ulu öndərimiz, dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə yaradılmışdır. Yarandığı gündən bir neçə ay sonra məhz Yeni Azərbaycan Partiyası xalqın böyük dəstəyi ilə seçkilərdə qalib gəldi və ulu

öndərimiz ölkəmizə rəhbərlik etməyə başladı. Əlbəttə, Heydər Əliyevin siyasi iradəsi və peşəkarlığı müstəqilliyimizin qorunmasını, dönməzliyini təmin etdi və eyni zamanda, ölkəmizdə sabitlik, inkişaf və tərəqqini başlatdı.

Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev 2003-cü ildən Prezident kimi və 2005-ci ildən Yeni Azərbaycan Partiyasının sədri kimi ölkəmizi, rəhbərlik etdiyi dövrdə Azərbaycanı bölgənin lider dövlətinə çevirməyi bacardı və ölkəmizə iqtisadi və siyasi müstəqillik gətirdi. Eyni zamanda, partiyamızın sədri cənab İlham Əliyevin Ali Baş Komandanlığı ilə ölkəmizin qarşısında dayanan ən nəhəng problemin həll olunması, 44 günlük Vətən müharibəsində tarixi zəfər çalınması birmənalı olaraq müzəffər Ali Baş Komandanımızın ən böyük xidmətlərindəndir.

Yeni Azərbaycan Partiyasının 7-ci qurultayı yeni reallıqlara uyğun keçirildi və ölkəmizdə aparılan islahatlar siyasətinin məntiqi davamıdır. Qurultayda qəbul olunmuş qərarlar hakim partiyanın iqtidar-xalq modelinin real iş birliyinə, eyni zamanda, milli həmrəyliyimizin yeni inkişaf mərhələsinin başlanğıcına xidmət edir. Eyni zamanda, partiyamızın birinci müavini postunun təsis edilməsi və bu postun ölkəmizin Birinci vitse-prezidenti hörmətli Mehriban xanım Əliyevaya həvalə olunması idarəetmə prosesinin təkmilləşməsinə xidmət edir və yeni impuls verir.

Qurultayda qəbul olunmuş qərarlar, yeni nizamnamə və proqram partiyanın həyatında keyfiyyət etibarını artırmaq və əhəmiyyətli dəyişikliklərə səbəb oldu və yeni hədəflərimizi müəyyənləşdirdi. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Bəhruz Məhərrəmov.

Hazırlaşsın Müşfiq Cəfərov.

Bəhrüz müəllim, buyurun.

B.Məhərrəmov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli sədr, əziz həmkarlar. İcazənizlə, çıxışa başlamazdan əvvəl qarşıdan gələn 8 Mart – Beynəlxalq Qadınlar Günü münasibəti ilə ölkənin Birinci xanımı Mehriban xanım başda olmaqla bütün Azərbaycan qadınlarını, o cümlədən şəhid və qazi yaxınlarını, xanım seçicilərimi, eləcə də Sahibə xanım, Siz başda olmaqla xanım parlamentarilərimizi və Milli Məclisdə çalışan xanım əməkdaşları təbrik edim və ən xoş arzularımı çatdırım.

Əziz həmkarlar, Ukraynada baş verən hadisələr hamımızı narahat edir. Həssasıq, amma öncə millətimiz və dövlətimiz adına həssas olmalıyıq. Ukrayna məsələsində cənab İlham Əliyevin tutduğu “qızıl orta”dan kənara çıxmağın heç kimə, xüsusən də əmin ola bilərsiniz ki, Ukraynaya faydası yoxdur. Bizim üçün istənilən məsələdə beynəlxalq hüququn prinsiplərinə söykənən milli maraqlarımız öndə olmalıdır. Biz ali niyyət kimi Konstitusiyamızda bəyan etmişik ki, ümumbəşəri dəyərlərə sadıq olaraq bütün dünya xalqları ilə dostluq, sülh, əmin-amanlıq şəraitində yaşamağı və bu məqsədlə qarşılıqlı fəaliyyət göstərməyi arzulayırıq.

Bax, indi belə bir məqamda bizi müharibədə az qala tərəf olaraq görmək arzusu, bilmirəm, haradan qaynaqlanır, amma əmin edirəm ki, bu, təhlükəli tendensiyadır. Azərbaycan bu günə qədər heç bir tərəfdaşını yarıda buraxmayıb və gördüyünüz kimi, dövlət başçımız Ukraynaya humanitar yardımda bulundu. Buna görə Ukrayna Prezidenti cənab İlham Əliyevə təşəkkürünü bildirdi. Hətta cənab Zelenski danışıqların Bakıda aparılmasının mümkünlüyünü təklif etdi. Çünki Ukrayna dövləti Azərbay-

canın ədalətinə, tərəfsizliyinə şübhə etmir və rəsmi Bakının mövqeyindən razıdır. Amma indi hansısa yoldan keçən adam Ukrayna səfirliyinə gəlir və deyir ki, dövlətimiz adından sizdən üzr istəyirəm. Soruşan lazımdır, sən kimsən ki, dövlətin adından üzr istəyirsən. İkincisi, Konstitusiyanın 8-ci maddəsi var. Ölkənin daxilində və xarici münasibətlərdə Azərbaycan dövlətini Azərbaycan Prezidenti təmsil edir. İndi sizə kim ixtiyar verib ki, dövlət adından, xalq adından danışsınız?

Bizim mövqeyimiz aydındır. Konstitusiyanın 9-cu maddəsində açıq mətnlə ifadə olunub ki, Azərbaycan beynəlxalq münaqişələrin həlli üsulu kimi müharibəni rədd edir. Azərbaycan bütün dünya dövlətlərinin beynəlxalq hüquqla tanınan ərazi bütövlüyünə hörmətlə yanaşdığını bəyan edir. Bundan artıq nə edə bilərik? Biz nə qardaş Ukraynanın, nə də müttəfiqimiz Rusiyanın zərər görməsini istəmirik, bölgədə sülhün, sabitliyin bərqərar olmasını arzulayırıq. Bu istiqamətdə Azərbaycan Prezidenti fəal iş aparır. Amma biz özümüz də prosesdən sağlam çıxmağı bacarmalıyıq. Ona görə də yersiz müdaxilələrə, bu beynəlxalq məsələnin daxili-siyasi prosesə çevrilməsinə yol verməməliyik.

Mən bu proses fonunda bir məsələyə də diqqəti cəlb etmək istəyirəm. Ukrayna hadisələri, eyni zamanda, çox sayda qərb dövlətlərinin, beynəlxalq təşkilatların ikili standart mahiyyətini bir daha ortaya qoydu. Əgər söhbət beynəlxalq hüquqla tanınan ərazi bütövlüyündən gedirsə, bəli, bu həssaslıq alqışlanmalıdır. Bəs 30 il Azərbaycanın ərazi bütövlüyü pozulanda, torpağı işğal olunanda bunlar niyə susurdu? Məgər bizimki ərazi bütövlüyü deyildimi? 44 günlük haqq savaşında bəziləri niyə işğala son qoymaq

istəyən Azərbaycanın yanında deyil, qarşısında? Bax, buna görə xalqımız məsələnin mahiyyətini görməlidir. Bəzi dairələrin haqq-ədalət uğrunda mübarizə apardığına inanmayın. Onların ədalətini bu 30 ildə görmüşük. Bizim inanacağımız, güvənəcəyimiz bir güc var və o da İlham Əliyev şəxsiyyəti ətrafında birlikdən yaranan gücdür, gerisi təfərrüatdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Müşfiq Cəfərov, buyurun.

M.Cəfərov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri. Mən də həmkarım Şahin İsmayılovun çıxışına qoşularaq cənab Prezidentin “Gənclərin xarici ölkələrin nüfuzlu ali təhsil müəssisələrində təhsil almalarına dair 2022–2026-cı illər üçün Dövlət Proqramı” ilə bağlı Sərəncamı barədə öz təkliflərimi səsləndirmək istədim. Ümumiyyətlə, bütün nazirliklərin, dövlət qurumlarının bu proqrama sifarişlə müəyyən müraciətlər ünvanlamasının vacibliyini qeyd etmək istədim. Yəni nazirliklər öz ehtiyaclarına uyğun mütəxəssislərin formalaşmasını irəli sürərsə, onda xaricdə dövlət tərəfindən təhsil alan şəxsin iş tapmamaq kimi problemi də qalmayacaq.

Həmçinin dil bilgisi məsələsi də olduqca əhəmiyyətlidir. Təbii ki, müraciət edənlər burada “IELTS” və ya “TOEFL” imtahanlarından yetərinə bal topladıqdan sonra universitet qazanmaq imkanı əldə etmiş olurlar. Ancaq buna baxmayaraq, bir çox hallarda akademik ingilis dili yetərli səviyyədə olmadığından o universitetlərdə birbaşa tədrisə keçid almaq bir sıra çətinliklər yaradır.

Digər vacib məsələ. Xaricdə təhsil alacaq şəxslərin getdiyi ölkələrdə olan diaspor və səfirliklərimizlə əlaqələr qurularaq gənclərin təhsil almaları ilə yanaşı, onları həqiqi

bir mütəxəssis kimi formalaşdırmaq üçün həmin ölkələrin bütün resurslarından faydalanmalarına şərait yaratmaq lazımdır ki, geri dönərkən və ya dünyanın istənilən ölkəsində bir mütəxəssis kimi çalışarkən öz fəaliyyətləri ilə ölkəmizə fayda verə bilsinlər. Burada, əsasən, təcrübə proqramlarını vurğulamaq istərdim. Tələbələr üçün bu proqramlar əlçatan olmur. Yəni hər bir tələbə təcrübə keçmək üçün ixtisası üzrə təşkilat və ya müəssisəni özü axtarmalı olur və belə olan halda yad bir ölkədə əlaqələrin olmadığı təqdirdə bu təcrübə proqramlarından yararlanma bilmir.

Həmçinin xaricdə təhsil proqramından yararlanmaq istəyən gənclərin gələcək baxışlarını, ölkəmizə nə kimi fayda vermək niyyətləri olduğunu əks etdirən bir “essay” və ya ana dilimizdə tez-tez səsləndirdiyimiz insanın yazılmasının da vacibliyini qeyd edirəm. Burada əsas məqam həmin şəxsin məqsədini və hədəflərini müəyyənləşdirməkdən ibarətdir.

Mən bu proqram çərçivəsində özünü mütəxəssis kimi yetişdirməklə idarəçiliyə fayda vermək istəyən şəxslərin sayının çox olacağını təxmin edərək başqa bir məsələyə də toxunmaq istərdim. Maddi durumu xaricdə təhsil almağa kifayət etməyən, lakin həqiqi bir mütəxəssis olacağına inam olan gənclərə üstünlük verilməsini məqsəduyğun hesab edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Çıxış edənlərə, hamınıza təşəkkür edirəm. Biz gündəliyin məsələlərinə keçməliyik. Bizim gündəliyimizdə 11 məsələ var.

Biz gündəliyin 1-ci məsələsinə keçirik. Bu məsələ Milli Məclisin nəzarət funksiyasının mühüm bir istiqamətinin həyata keçirilməsi ilə bağlıdır. Qanunvericiliyə uyğun olaraq, bugünkü iclasda biz İnsan hüquqları üzrə müvək-

kilin illik məruzəsini dinləyəcəyik.

Mənə siyahını salamlamadan sonra verdilər. Bu gün buraya dəvət olunanlar var. Hörmətli Səbinə xanım Əliyeva, Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili, Aydın Səfixanlı, Azərbaycan Respublikası Ombudsman Aparatının rəhbəri, Mehman Əmirəliyev, Azərbaycan Respublikası Ombudsman Aparatının şöbə müdiri.

Xahiş edirəm, qalxın, sizi görsünlər. Çox sağ olun.

Cavidan Qorçiyev, Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin köməkçisi, Tahirə Rəhimova, Azərbaycan Respublikası Ombudsman Aparatının baş məsləhətçisi. Mən sizi salamlamaqdan başqa, istəyirəm ki, sizi tanıсынlar, deputatlar da sizi görsünlər. Çox sağ olun.

Elə bilirəm ki, Səbinə xanım hesabata hazırdır.

Səbinə xanım, kürsüyə buyurun.

S.Əliyeva, *Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman)*.

Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli sədr, hörmətli deputatlar, hər birinizi salamlayıram. Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının qorunması haqqında 2021-ci il üzrə məruzəsini qısa olaraq diqqətinizə çatdırmaq istərdim.

Məlum olduğu kimi, ötən müddət ərzində ölkəmizdə insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının daha səmərəli müdafiəsi istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır. Müzəffər Ali Baş Komandanın rəhbərliyi altında işğaldan azad edilmiş ərazilərdə mina təmizləmə işlərinin aparılması, müasir tələblərə cavab verən çoxşaxəli infrastrukturun qurulması, tarixi, dini və mədəni abidələrin bərpa, dağıdılmış yaşayış məntəqələrinin müasir tələblər səviy-

yəsində yenidən qurulması, “Zəfər yolu”nun və Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının istifadəyə verilməsi, Zəngəzur dəhlizinin təməlinin qoyulması və bir çox mühüm layihələrin həyata keçirilməsi böyük qayıdışın təmin olunması ilə yanaşı, öz doğma ocaqlarına qayıdacaq keçmiş məcburi köçkünlərin uzun illər pozulmuş hüquqlarının bərpasında xüsusi əhəmiyyətə malikdir.

Beynəlxalq hüquqla tanınan ərazi bütövlüyünü təmin edən ölkəmiz istər regional, istərsə də beynəlxalq səviyədə sülh və sabitliyin qorunub saxlanmasına, insan hüquqlarının inkişafına böyük töhfə vermişdir. Ölkə Prezidentinin tapşırıqlarına uyğun olaraq, koronavirus pandemiyasına qarşı mübarizə çərçivəsində ictimai səhiyyədə, iqtisadi və sosial sahələrdə cavab tədbirləri, müalicə və vaksinasıyanın hər kəsə əlçatan olması infeksiyanın yayılmasının qarşısının müəyyən qədər alınmasına, pandemiya ilə bağlı tətbiq olunan məhdudiyətlərin getdikcə yumşaldılmasına, insan sağlamlığının daha səmərəli mühafizəsinə imkan yaratmışdır.

Pandemiyanın aradan qaldırılması üçün qlobal həmrəyliyin vacibliyini təbliğ edən və bu sahədə təşəbbüslər göstərən ölkəmizin Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı tərəfindən nümunəvi ölkə adlandırılması da olduqca qürurvericidir. Yeri gəlmişkən, BMT Baş Assambleyasının 76-cı sessiyasında Qoşulmama Hərəkatının sədri kimi ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin təşəbbüsü ilə hərəkat üzvləri adından irəli sürülmüş “COVID-19 pandemiyası ilə mübarizədə bütün ölkələr üçün peyvəndlərə bərabər, məqbul qiymətə, vaxtında və universal əlçatanlığın təmin edilməsi” adlı qətnamənin həm BMT-nin üzv dövlətləri tərəfindən, həm də eyni adlı qətnamənin İnsan Hüquqları

Şurasının 46-cı sessiyası çərçivəsində qəbul edilməsi cənab Prezident başda olmaqla ölkəmizin beynəlxalq aləmdə qazandığı böyük nüfuzun nəticəsidir.

Əmək haqlarının, pensiya və müavinətlərin, təqaüd və digər sosial ödənişlərin artırılması, aztəminatlı ailələrin və əhalinin həssas qruplarının sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, şəhid ailələri və müharibə əlillərinin mənzilməişət şəraitinin yaxşılaşdırılması üzrə əhatəli tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Ombudsman təsisatı dövlət və bələdiyyə orqanları, vəzifəli şəxslər tərəfindən pozulan hüquqların bərpasına, insan hüquqlarının pozulmasının qarşısının alınmasına xidmət etməklə, ilk növbədə, vəzifəli şəxslər tərəfindən insanlara diqqət və qayğı ilə yanaşılmasına, müraciətlərin dövlət orqanları tərəfindən vaxtında cavablandırılmasına, idarəetmənin sadələşdirilməsinə, məlumatlılıq səviyyəsinin və məmnunluğun artırılmasına çalışmışdır.

2020-ci ildə xalqımızın ümummilli lideri Heydər Əliyevin tövsiyəsi və xeyir-duası ilə yaradılan, ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin dəstəyi ilə inkişaf edən və bu il öz 20 illik yubileyini qeyd etməyə hazırlaşan ombudsman təsisatı bu illər ərzində cəmiyyətdə insan hüquq və azadlıqlarının səmərəli müdafiə mexanizmi kimi yer tutmuşdur.

Ötən dövrdə ombudsmanın ünvanına ümumilikdə 271 min 442, 2021-ci ildə isə 31 min 92 müraciət daxil olmuşdur. Məlumat üçün qeyd edim ki, 2020-ci illə müqayisədə müraciətlərin sayı 13 faiz çoxalmışdır. Bu müraciətlərə Konstitusiya qanunu ilə müəyyən edilmiş qaydada baxılmış, ərizəçilərə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi formaları və üsulları ilə bağlı hüquqi məs-

lähətlər verilmişdir.

Əhalinin həssas qruplarının, şəhid ailələrinin, müharibə veteranlarının, ahılların və pensiya yaşına çatmaqda olan vətəndaşların, aztəminatlı və çoxuşaqlı ailələrin rifah halı, məşğulluq vəziyyəti və işsizlik probleminin həlli istiqamətində zəruri tədbirlər həyata keçirilmişdir.

Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən Azərbaycanın yaşayış məntəqələrinin raket atəşinə tutulması nəticəsində şəhid olan mülki şəxslərin ailə üzvlərinin, evləri dağıdılmış vətəndaşların müraciətlərinə də xüsusi həssaslıqla yanaşılmış, araşdırmalar aparılmış, məsələlərin həlli üzrə tədbirlər görülmüşdür.

Koronavirus pandemiyası şəraitində əmək hüquqlarının müdafiəsi, insanların işlə təmin olunması xüsusi əhəmiyyət daşımışdır. Müraciətlərin təhlili və müşahidələr göstərir ki, məşğulluq orqanları tərəfindən vətəndaşlara, bir qayda olaraq, təklif edilən fəhlə, kassir, bağban, xadimə və bu kimi texniki xarakterli işlər üzrə əmək haqqı az, kənd rayonlarında təklif edilən işlər isə adətən yaşayış yerindən uzaqda olur ki, bu da insanların həmin təkliflərdən imtina etməsinə və işsiz qalmasına səbəb olur.

Aztəminatlı ailələrin gəlir əldə etməsi məqsədi ilə potensial imkanları müqabilində şəxsi təsərrüfatlarını yaratmasına, kiçik biznes qurmasına dəstək verilməsi üzrə tədbirlər özünüməşğulluğun genişləndirilməsinə, bu ailələrin yaşayış səviyyəsinin yaxşılaşmasına, dövlətin sosial yardımından asılılığın getdikcə aradan qaldırılmasına imkan verə bilər. Ünvanlı dövlət sosial yardımının təyini prosesinin də təkmilləşdirilməsi, eyni zamanda, birinci dərəcə əlilliyi olan şəxslərin üzvü olduğu ailələrin sosial təminatının gücləndirilməsi məqsədi ilə yardım təyin

edilərkən ailə tərkibində bu şəxslərin nəzərə alınmaması məqsədəuyğundur. Əlilliyin müəyyən edilməsi zamanı həkim-məsləhət komissiyalarının göndərişləri ilə tibbi-sosial ekspert komissiyalarının rəyləri arasında yaranan anlaşılmazlıq və ziddiyyətlərin aradan qaldırılması məqsədi ilə göndərişlərin reyestrinə daxil edilən məlumatlara dair tələblərin dəqiq müəyyən edilməsi, həmçinin əlilliyin qiymətləndirilməsində tələb olunan stasionar müalicənin məsafə və maddi durum nəzərə alınmaqla bütün şəxslər üçün əlçatanlığının təmin olunması məqsədi ilə Bakı şəhəri ilə yanaşı, regionlarda da baza tibb müəssisələrinin müəyyən edilməsi vacibdir. Hesab edirəm ki, əvvəllər olduğu kimi, hazırda da insan sağlamlığının qorunmasında vacib hesab edilən bütün tibbi xidmətlərin dövlət hesabına göstərilməsinə ehtiyac vardır. Bu məqsədlə icbari tibbi sığorta üzrə xidmətlər zərfinə daxil olan tibbi xidmətlərin siyahısına əlavələr edilməsi məsələsinin həlli istiqamətində tədbirlər görülməlidir.

Məktəbəqədər təhsillə əhatə səviyyəsi hələ də tələblərə cavab vermir. Odur ki, müvafiq yaşayış məntəqələrində uşaq sayı nəzərə alınmaqla bu müəssisələrin sayının artırılmasına ehtiyac vardır.

Ötən dövrdə Bakı şəhərində və respublikanın müxtəlif yerlərində çoxsaylı məktəb binaları tikilərək və ya əsaslı təmir olunaraq istifadəyə verilmişdir. Bununla belə, ölkənin müxtəlif yerlərində bəzi məktəb binaları hələ də tədris üçün yararsız və hətta qəzalılıq vəziyyətdədir. Kənd rayonlarında əhalinin sayı az olan yaşayış məntəqələrində yeni, o cümlədən modul tipli məktəblərin istifadəyə verilməsi, bu mümkün olmadıqda isə həmin məktəblərdə yaşayan məktəbli uşaqların yaxınlıqdakı qəsəbə və kənd mək-

təblərinə dövlət hesabına daşınmasının təşkili də həlli vacib məsələlərdəndir.

Dərsliklər şagirdlərə dövlət hesabına verilsə də, tədris üçün zəruri olan köməkçi vəsaitlər valideynlərin şəxsi hesabına əldə edilir ki, bu da narazılıqlara səbəb olmaqdadır. Odur ki, tədris proqramlarında nəzərdə tutulan dərsliklərin digər çalışma və köməkçi vasitələrlə komplekt şəkildə şagirdlərə dövlət hesabına verilməsi məsələsi də öz həllini tapmalıdır.

Respublikanın ayrı-ayrı bölgələrində müxtəlif vaxtlarda baş vermiş təbii fəlakətlər səbəbindən qəzalılıq vəziyyətə düşən və hələ də bərpa edilməyən evlərin aşkar edilərək qeydiyyatdan alınması, habelə bərpası üzrə tədbirlərin davam etdirilməsi zəruridir. Koronavirus pandemiyası şəraitində internet saytları və mobil tətbiqlər üzərindən, eləcə də digər vasitələrlə malların məsafədən satılması və çatdırılması, yaxud da xidmətlərin göstərilməsi üzrə əməliyyatlar daha da artmışdır. Bu baxımdan “İstehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi haqqında” Qanuna müvafiq əlavə və dəyişikliklərin edilməsi zamanın tələbinə çevrilmişdir. Nazirlər Kabinetinin 55-S sayılı məlum sərəncamına əsasən yaşayış yeri olmayan vətəndaşlar yerli polis orqanlarının ünvanı üzrə qeydiyyatdan keçirilməli və verilən şəxsiyyət vəsiqəsində şərti olaraq həmin ünvan göstərilməlidir. Müxtəlif səbəblərdən daimi yaşayış yeri olmadığı üçün qeydiyyatdan düşə bilməyən və şəxsiyyət vəsiqəsi olmayan vətəndaşların müraciətləri də təmin edilmişdir.

Suriya Ərəb Respublikasında döyüşən silahlı dəstələrin girovluğunda olan vətəndaşlarımızın vətənə qaytarılması məsələsi də diqqətdə saxlanılmış, problemin araşdırılması və həlli məqsədi ilə səlahiyyətli dövlət qurumları ilə

əməkdaşlığımız davam etdirilmiş, görülmüş tədbirlər nəticəsində Suriyanın müxtəlif yerlərində saxlanılan bir sıra qadın və uşaqların repatriasiyası həyata keçirilmişdir. Problemin həlli istiqamətində atılan addımlar təqdirəlayiq olmaqla yanaşı, dövlətimizin daim öz vətəndaşlarının yanında olduğunu göstərir.

Cinayət mühakimə icraatında hüquqların təmini ilə bağlı müraciətlər səlahiyyətlərimiz çərçivəsində Baş Prokurorluq, Daxili İşlər Nazirliyi və digər aidiyyəti dövlət qurumları ilə əməkdaşlıqda araşdırılmış, zəruri tədbirlər görülmüşdür. Saxlanılan şəxslərin öz iradəsi ilə tərk edə bilmədiyi müəssisələrə ombudsman və milli preventiv qrup tərəfindən başçəkmələr həyata keçirilmiş, saxlanma şəraiti, rəftar məsələləri, sənədləşmə, sanitariya vəziyyəti, koronavirus infeksiyasına qarşı mübarizə tədbirləri araşdırılmış, müraciətlərin həlli üzrə tədbirlər görülmüş, aşkar edilmiş nöqsanlarla bağlı müvafiq qurumlara müraciətlər ünvanlanmış, təkliflər verilmişdir.

Aliment tələbi üzrə məhkəmə qərarlarının icrası işinə diqqətin daha da artırılması, bu işlərlə bağlı icra məmurunun qanuni tələblərinin qəsdən yerinə yetirilməməsinə görə ayrıca məsuliyyətin müəyyən edilməsi, mövcud durumda uşağın saxlanması üçün təyin edilən alimentin dövlət tərəfindən ödənilməsi və sonradan borcludan məcburi qaydada alınması üzrə mexanizmin hazırlanması, aliment fondunun yaradılması son dərəcə zəruridir. Ölkəmizdə uşaq hüquqlarının səmərəli təmin edilməsi üzrə tədbirlər ildən-ilə genişləndirilir. Bu baxımdan sağlamlıq imkanları məhdud, xüsusən nitq inkişafında geriliyi olan uşaqlar üçün dövlət hesabına mövcud reabilitasiya xidmətlərinin genişləndirilməsi, mütəxəssislərin bilik və peşə-

karlığının artırılması, sosial təhlükəli vəziyyətdə olan, çətin tərbiyə olunan, zorakılığa məruz qalan uşaqlar üçün regionlarda günərzi qayğı və sosial reabilitasiya mərkəzlərinin, sığınacaqların sayının artırılması məqsədemüvafiqdir.

Autizm sindromlu və serebral iflic olan uşaqlar üçün ixtisaslaşdırılmış sosial reabilitasiya mərkəzləri şəbəkəsinin genişləndirilməsi, ixtisaslı və peşəkar kadr hazırlığının gücləndirilməsi zəruridir. Yeri gəlmişkən, Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti xanım Mehriban Əliyeva bu qəbildən olan uşaqlara öz qayğısını əsirgəməmiş, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Bakının Nizami rayonunda yeni autizm mərkəzi inşa edilərək istifadəyə verilmiş, uşaqların gündəlik qayğılarının həlli daim diqqət mərkəzində saxlanılmışdır.

Qeyd edilənlərlə yanaşı, insan hüquqlarının daha səmərəli təmin edilməsi məqsədi ilə əhalinin hüquqi maarifləndirilməsinə, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsinə, vətəndaş cəmiyyəti institutları və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlığa böyük önəm verilmişdir. Beynəlxalq səfərlərimiz çərçivəsində keçirdiyimiz görüşlər zamanı ölkəmizdə insan hüquqlarının müdafiəsi sahəsində dövlət tərəfindən həyata keçirilmiş tədbirlər, 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə Ermənistanın törətmiş olduğu müharibə cinayətləri, Azərbaycanın mülki obyektlərini hədəf alan raket hücumlarının nəticələri, işğaldan azad olunmuş ərazilərə Ermənistan tərəfindən basdırılmış minaların yaratmış olduğu təhlükələr, mina xəritələrinin verilməməsi, verilmiş xəritələrin həqiqətə uyğun olmaması, bütün bu halların keçmiş məcburi köçkünlərin öz doğma yurdlarına qayıtmasında ciddi çətinliklər törətməsi kimi məsələlər

beynəlxalq və regional təşkilatların, xarici ölkələrin dövlət rəsmilərinin, milli insan hüquqları institutlarının diqqətinə çatdırılmışdır. Müxtəlif vaxtlarda İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Ombudsmanlar Assosiasiyasının, Türkiyə İnsan Hüquqları və Bərabərlik Qurumunun nümayəndə heyətləri dəvətimizlə Azərbaycana səfər edərək işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə Vətən müharibəsi dövründə Ermənistanın raket hücumlarına məruz qoyulmuş mülki yaşayış məntəqələrində faktaraşdırıcı missiyalar həyata keçirmiş, toplanmış faktlar əsasında hazırlanan hesabatlar müvafiq beynəlxalq təşkilatlara göndərilmişdir. Ermənistan tərəfindən Azərbaycanın mülki əhalisinə qarşı törədilmiş insan hüquq pozuntularına dair hazırlanmış hesabatların Türkiyədə təqdimatları keçirilmiş, beynəlxalq ictimaiyyətə müraciətlər edilmişdir. Dəvətimiz əsasında İslam Əməkdaşlıq Təşkilatının Müstəqil Daimi İnsan Hüquqları Komissiyası sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti işğaldan azad edilmiş torpaqlarda, həmçinin müharibə bölgəsindən uzaqda yerləşən, Ermənistan silahlı qüvvələrinin ağır artilleriya hücumlarına məruz qalmış Gəncə və Tərtərdə faktaraşdırıcı missiyalar həyata keçirmiş, əldə olunmuş faktlar əsasında hazırlanmış xüsusi hesabat həmin komissiyanın Ciddə şəhərində keçirilən XVIII sessiyasında müzakirə edilərək qəbul olunmuşdur.

Bolqarıstanın Ayrı-seçkilik əleyhinə müdafiə komissiyası sədrinin rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyəti də dəvətimizlə Azərbaycana gələrək işğaldan azad edilmiş Ağdamda Ermənistan tərəfindən törədilmiş dağıntılarla yerində tanış olmuş, Tərtər rayonunun yaşayış məntəqələrinə baxış keçirmiş, müşahidə etdikləri vandalizm aktları ilə bağlı təəssüratlarını mətbuat vasitəsi ilə geniş ictimaiyyətə

çatdırmışdır.

2020-ci il sentyabrın 27-dən başlayan hərbi əməliyyatlar zamanı Ermənistan tərəfindən əsir götürülmüş Azərbaycan Silahlı Qüvvələrinin hərbi qulluqçuları, həmçinin 2014-cü ildən Ermənistan tərəfindən girovluqda saxlanılan azərbaycanlı mülki şəxslərlə rəftara dair, habelə Azərbaycanın işğaldan azad olunmuş ərazilərində Ermənistan tərəfindən işğal dövründə və daha sonra basdırılan minaların səbəb olduğu insan tələfatı ilə bağlı xüsusi “ad hoc”, eyni zamanda, Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən azərbaycanlı hərbi qulluqçulara qarşı törədilən işgəncə faktlarına dair Ermənistanın azərbaycanlılara qarşı nifrət siyasəti ilə bağlı ardıcıl hesabatlar tərəfimizdən hazırlanaraq beynəlxalq təşkilatlara ünvanlanmışdır. Vətən müharibəsi dövründən başlayaraq, ümumilikdə, 14 hesabat, 21 bəyanat, 7-si videomüraciət olmaqla 23 müraciət, 150-ə yaxın mətbuat açıqlaması, 2 videoçarx hazırlanaraq beynəlxalq təşkilatlara göndərilmiş, təsisatın sosial hesablarından yayımlanmışdır.

Yeri gəlmişkən, işğaldan azad edilmiş, habelə atəşə məruz qalan rayonlarda faktaraşdırıcı missiya çərçivəsində minaaxtaranların fəaliyyəti ilə yerində tanış oldum. Həssas, təhlükəli, çətin və məsuliyyətli bir vəzifəni yerinə yetirən minaaxtaranların əmək və sosial təminat hüquqlarının səmərəli təmini məqsədi ilə əmək haqlarının artırılması, güzəştli şərtlərlə pensiyaya çıxma və əmək şəraitinə görə əlavə məzuniyyət hüququnun müəyyən edilməsini təklif etmişəm. Müxtəlif əhali qruplarının, o cümlədən qadın, ahıl, uşaq və əlilliyi olan şəxslərin, qaçqın, məcburi köçkün və miqrantların, məhkumların, hərbi qulluqçuların hüquqlarının səmərəli təmini və problemlərinin həlli

məqsədi ilə səlahiyyətli dövlət qurumlarına təkliflər göndərilmişdir. İctimai iştirakçılığın və ictimai nəzarətin genişləndirilməsi, dövlət strategiyalarının, plan və proqramlarının hazırlanması prosesinə ictimaiyyət nümayəndələrinin və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının cəlb edilməsi bu sənədlərin daha dolğun hazırlanmasında və səmərəli icrasında, dövlət ilə vətəndaş cəmiyyəti arasında əməkdaşlığın genişləndirilməsində böyük əhəmiyyət kəsb edə bilər.

İnsan hüquqlarının təmin edilməsi sahəsində aşkar edilən problemlərin vaxtında həlli məqsədi ilə hər bir dövlət məmuru öz vəzifə borcunu şərəflə yerinə yetirməli, qanunlara əməl etməli, vətəndaşların hüquqlarına və qanuni maraqlarına hörmətlə yanaşmalı, ölkə Prezidentinin bu sahədə tapşırıqlarına ciddi əməl etməlidir. İnsan hüquqları inkişaf etdikcə hüquq və azadlıqların müdafiəsi müasir çağırışlara uyğun yeni yanaşmaların tətbiqini tələb edir. Bu baxımdan 2001-ci il 28 dekabr tarixində qəbul edilmiş “Ombudsman haqqında” Konstitusiyaya Qanununun da təkmilləşdirilməsinə ehtiyac vardır. Göstərilənlərlə yanaşı, mövcud prioritetlər, beynəlxalq təşkilatların tövsiyələri nəzərə alınaraq insan hüquqlarının müdafiəsində səmərəliliyin artırılması, hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi, hüquq müdafiə sisteminin və idarəetmənin təkmilləşdirilməsi sahəsində tədbirlərin davamlılığının təmin edilməsi məqsədi ilə növbəti illər üçün insan hüquqları sahəsində milli fəaliyyət proqramının hazırlanıb qəbul olunması da məqsədemüvafiqdir. Əminəm ki, illik məruzələrdə irəli sürdüyümüz, aidiyyəti dövlət qurumlarına ünvanladığımız təkliflər ölkəmizin iqtisadi durumu və maliyyə imkanları nəzərə alınmaqla zamanla öz həllini

tapacaq və bu da insanların layiqli həyat səviyyəsinin daha dolğun təmin olunmasına xidmət edəcəkdir.

Pozulan insan hüquqlarının bərpası və hüquq pozuntularının qarşısının alınması sahəsində 20 illik təcrübəyə malik ombudsman təsisatı bu müddət ərzində öz fəaliyyətini müstəqillik, aşkarlıq, şəffaflıq, qanunçuluq, ədalət və qərəzsizlik prinsipləri əsasında quraraq həm mövcud sahədə ciddi dönüşün yaranmasına, həm də təsisatın təşəkkülünə, əhali arasında nüfuz qazanmasına, dövlət və vətəndaş cəmiyyəti ilə əməkdaşlıq ənənələrinin möhkəmlənməsinə nail olmuşdur. Ötən müddətdə ombudsmanla səmərəli əməkdaşlıq edən dövlət qurumlarına, habelə bu prosesdə yaxından iştirak edən vətəndaş cəmiyyəti institutlarına öz təşəkkürümü bildirir, insan hüquqlarının etibarlı müdafiəsi və təmin olunması, mövcud çatışmazlıqların aradan qaldırılması, prioritet məsələ və problemlərin həlli naminə hər birinizi səmərəli əməkdaşlığa dəvət edirəm.

Çıxışımın sonunda Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyeva başda olmaqla ölkəmizin bütün qadınlarını, xanım millət vəkillərini qarşıdan gələn Beynəlxalq Qadınlar Günü münasibəti ilə təbrik edirəm, ən xoş arzularımı bildirirəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, hörmətli Səbinə xanım. Buyurun, əyləşin.

Hörmətli həmkarlar, biz müzakirəyə keçəcəyik. Ancaq öncə təklif edirəm ki, ənənəyə uyğun olaraq, birinci, profil komitənin rəyini bilək. Ona görə də mən hörmətli Zahid Oruca söz vermək istəyirəm.

Zahid müəllim, İnsan hüquqları komitəsinin sədri, buyurun.

Z.Oruc, *Milli Məclisin İnsan hüquqları komitəsinin*

sədri.

Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Hörmətli Məclis üzvləri, 2021-ci il ölkəmizin həyatında mühüm ictimai-siyasi hadisələrlə zəngin olub. Dövlət quruculuğuna xidmət edən yüzlərcə qərar və qanun qəbul edilib. 30 il ərzində konstitusion haqları pozulan yüz minlərcə vətəndaşımızın doğma torpaqlara qayıdışı üçün tarixi qərarlar və işlər gerçəkləşdirilib. Eləcə də vətəndaşlarımız bütün planetdə milyardlarca insan kimi koronavirusa yoluxmamaq üçün ənənəvi həyat tərzini, yaşam şərtlərini kəskin dəyişdirib. İqtisadi-sosial şəraitin pisləşməsi fonunda dövlət, hökumət və bələdiyyə orqanları qarşısında yeni tələblər, çağırışlar meydana gəlib.

İnsan haqları üzrə müvəkkilin 2021-ci il üzrə məruzəsi Konstitusiyaya uyğun olaraq, Azərbaycanda insan hüquqları və azadlıqlarının durumunu qiymətləndirməyə imkan verir, mövcud problemləri qiymətləndirmə baxımından əhəmiyyət daşıyır, müqayisəli təhlillər aparmağı və müxtəlif qanunverici, idarəetmə və digər xarakterli qərarlar çıxarmağı bizdən tələb edir. Əhalinin gəlirlərinin aşağı düşməsi, işsizlik səviyyəsinin artması, ölkədaxili və xaricə hərəkətin məhdudlaşdırılması, şəxsi həyat məkanının daralması indi bütün dünyanın əsas qayğısıdır. Xüsusən də yaşlı insanlar, çoxuşaqlı ailələr və müxtəlif qrup əlillər üçün ötən il daha çətin oldu. Əlbəttə, biz 2022-ci ildə yaradılmasının 20-ci yubiley ilini qeyd edəcək ombudsman təsisatının mühüm ictimai status qazandığını, dövlət və vətəndaşlar arasında etibarlı instituta çevrildiyini, bəzən isə insanların son ümid yeri kimi qəbul olunduğunu xüsusi vurğulamalıyıq. Ona görə də məruzədə yüzlərcə insanın şəxsi və onlayn platforma üzərindən qəbulu, 31

mindən artıq vətəndaşın müraciətlərinə baxılması və müvafiq tədbirlərin görülməsi, 184 dəfə cəzaçəkmə müəssisələrinə baş çəkilməsi, müxtəlif hakimiyyət orqanları və təmsilçilərinin hər bir müraciətə, çağırışa və tələbə həssaslıqla yanaşması, vətəndaşların pozulan haqlarının təmin olunması üçün hakimiyyət institutlarından ədalət və məsuliyyət istənilməsinin şahidi oluruq. Ona görə də müvəkkilin illik məruzəsini qiymətləndirərkən hörmətli Səbinə xanım Əliyevanın çıxışındakı məqamları, eləcə də 4 amili unutmamalıyıq.

Birinci. Hansı beynəlxalq regional təhlükəsizlik riskləri və hərbi-siyasi şəraitdə dövlət institutları insanların haqlarını təmin edir?

İkinci. Keçilən yola qiymət verərkən tendensiyaları və ümumiləşdirmələri obyektiv meyarlar əsasında aparmalıyıq.

Üçüncü. Prezidentin 3 il öncə başlayan yeni hakimiyyət quruculuğunun başlıca məqsədləri olan məhz vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsini, genişmiqyaslı islahatları, yüksək çinli məmurların cəzalandırılmasının və korrupsiyaya, məmur özbaşınalığına qarşı aparılan tədbirlərin sərtlik dərəcəsinin və miqyasının artmasını müsbət amil kimi dəyərləndirməliyik.

Dördüncü. Vətən müharibəsində qələbənin yüz minlərcə məcburi köçkünün doğma torpaqlarına qayıdışına şərait yaratmaqla yanaşı, bütün xalqımızın konstitusion haqlarının gerçəkləşməsi üçün böyük fürsətlər açdığını nəzərə almalıyıq.

Nəhayət, ombudsmanın məruzəsini qiymətləndirərkən onun fəaliyyətindən daha çox dövlət, hökumət və bələdiyyə orqanlarının vətəndaşların qarşısında öhdəliklərini necə yerinə yetirdiyini qiymətləndirməliyik.

Məruzədə diqqət çəkən birinci məqam şikayətlərin sayının artması ilə bağlıdır. Məlum olur ki, son 10 ildə cəmi 1 dəfə, 2017-ci ildə şikayətlər ötən 2016-cı ildəkindən 1,8 faiz az olub. Qalan illərdə şikayətlərdə ancaq artan dinamika qeydə alınıb. 20 ildə hesabatlarını təqdim edən qurumun cari məruzəsində bu dinamikanın səbəb və nəticələri ilə bağlı qısa təhlilin əksini tapması faydalı olardı. O zaman artımın sosial-demoqrafik faktorlardan, yaxud vətəndaşlarımızın insan haqları sayəsində yüksək maariflənməsi səbəbindən, hökumət və yerli qurumların vətəndaşların haradasa haqlarını pozmasından, ombudsman institutunun fəallığından və sairədən qaynaqlanması məsələsinə də cavab tapılardı.

Son 10 ildə, 2011-ci və 2021-ci illər ərzində statistikanın təkcə 2011-ci ildə 12680 olduğunu və burada artıq qeyd olunduğu kimi, 2021-ci ildə isə 31 min 92 müraciət təşkil etdiyini, əvvəlki illə müqayisədə isə 13 faiz çox olduğunu bir daha səsəndirməliyik.

Məruzənin 3 fəsildən və təkliflərdən ibarət mətnində, yəni I fəslində insan və vətəndaş hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi öz əksini tapıb. “Mülki və siyasi haqlar müdafiəsi” adlı hissə 30 səhifədən, “İqtisadi, sosial, mədəni haqların müdafiəsi” yenə 30 səhifədən, “Əhali qruplarının hüquqlarının müdafiəsi” də 30 səhifədən ibarətdir. “İnsan və vətəndaş hüquq və azadlıqları” fəslinin bölmələrdə eyni həcmli təqdimi hüquqların təsnifatı baxımından oxucuda hər üç istiqamətdə eyni dərəcədə şikayət və müraciətlərin olması təəssüratını yaradır. “Bu, real mənzərədirmi?” sualına cavab verməli olsaq, bu vəziyyət Vətən müharibəsi dövründə, daha doğrusu, ondan sonra şəhidlər, yaralılar, onların ailələrinin şikayətləri ilə bağlı sosial hüquqların

hesabat ilində olduqca çox gündəm olması ilə bir qədər təzad təşkil edir. Belə ki, “Əhali qruplarının hüquqlarının müdafiəsi” bölümündə şəhid ailələrinin və müharibə veteranlarının hüquqlarının müdafiəsi 4, hərbi qulluqçuların hüquqlarının müdafiəsi 5, əlilliyi olan şəxslərin hüquqlarının müdafiəsi 3 səhifə təşkil edir. Komitəmizə və parlament üzvlərinə göndərilən müraciətlərdə hərbiçilərin, xüsusən də əlilliyin təyinatı ilə bağlı şikayətlərin üstünlük təşkil etdiyini hamımız bilirik.

Sirr deyil ki, postmüharibə dövründə sosial məsələlərdən nəinki sui-istifadə edilməsi, üstəlik də, siyasiləşdirilməsi halları geniş müşahidə olunur. Bu aspektdə sosial hüquqlarla bağlı şikayətlərin statistik mənzərəsi bu məsələni hüquqi deyil, siyasi müstəviyə çəkən bəlli qüvvələrə də cavab olardı.

Başqa bir məsələ. XXI əsrdə Azərbaycanda “ASAN xidmət” standartlarını yaradan ölkəmizdə şəxsiyyət vəsiqəsinin, doğum haqqında şəhadətnamənin, xarici ölkə pasportunun alınmasında köməklik göstərilməsi ilə bağlı müraciətlərin yer alması diqqətçəkəndir. Sitat: “Yeni doğulmuş uşaqların vaxtında qeydiyyatla alınmaması, onlara doğum haqqında şəhadətnamələrin verilməməsi”... Bu, 8-ci səhifədə əksini tapıbdir. Bu məsələnin ölkəmiz üçün nə qədər tipik və ya geniş yayılmış, yaxud istisnalar təşkil etdiyi bir qədər naməlum qalır. Statistik məlumatların əksini tapması representativlik səviyyəsini müəyyən etməyə də imkan verir. COVID-19-la əlaqədar cərimələrin statistikasının nə qədər olması ilə bağlı rəqəmlər də əksini tapsa, yaxşı olardı. “Beynəlxalq əməkdaşlıq” bölümündə müharibə və postmüharibə dövründə Ermənistan tərəfindən insan haqlarının, beynəlxalq humanitar hüququn

norma və prinsiplərinin pozulması faktlarının müəyyən edilməsi ilə bağlı həyata keçirilmiş tədbirlər hissəsinin təqdim olunması son dərəcə təqdirəlayiqdir və hörmətli Səbinə xanım bu haqda slaydlarla birgə keçirilən görüşləri, tədbirləri qeyd etdi. Bununla yanaşı, sözügedən məsələnin “Beynəlxalq əməkdaşlıq” bölümündə deyil, Ermənistanın müharibə və insanlıq əleyhinə hərbi cinayətləri, fundamental insan haqlarını pozması ilə bağlı ictimaiyyətin marağını təşkil edən sahə kimi ayrıca verilməsi faydalı olardı.

Məruzənin son “Təkliflər” bölümündə insan haqları sahəsində milli fəaliyyət proqramının hazırlanıb qəbul olunması, əqli mülkiyyət sahəsində ixtisaslaşmış məhkəmələrin yaradılması, məhkəmə qərarlarının icrasının çevikliyinin və səmərəliliyinin artırılması məqsədi ilə icra qurumları ilə aidiyyəti dövlət orqanları arasında koordinasiyanın təşkili, sosial adaptasiya mərkəzinin sayının artırılması kimi yeni və alqışlanacaq məsələlər öz əksini tapıbdir və komitə iclasında da parlamentarilər ona təqdirlə yanaşdılar.

Bununla bərabər, məruzənin “Təklif və tövsiyələr” hissəsində verilən bir sıra təkliflərin aidiyyəti qurumlar və sahələr üzrə təsnifləşdirilməsi məqbul olardı. Məlum olduğu kimi, əvvəlki məruzələrdə daimi verilən aidiyyəti strukturlarla iş və onlara verilən təkliflər bölməsi ayrıca göstərilib.

Təkliflərdə qadınların təhsil və bərabərlik hüququnun təmin edilməsi məqsədi ilə onların xüsusişdirilmiş ali hərbi təhsil müəssisələrində təhsil almaq üçün müraciət etmək hüquqlarının təmin olunması fikirləri yer alıbdir və biz bunu bir qədər ehtiyatla qarşılayacağıq tərəfindəyik. Çünki ölkəmizdə bu sahədə hansısa məhdudiyyətlərin ol-

ması mümkün deyil.

Yekun olaraq, ötən ildə bir çox millət vəkillərinin vurğuladığı kimi, məruzənin tərtibat, təqdimat və xüsusi qrafiklərlə birgə verilməsi, bəlkə də bu məlum təqdimatın özünün də məruzəyə daxil edilməsi, infoqrafikalarla müşayiət edilən qısa icmal formatın olması yerinə düşərdi.

Sosial şəbəkələrdə tirajlanan, dövlətimiz əleyhinə istifadə edilən, insan hüquqlarını xarici təzyiqlərinə çevirən və müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarda bu məsələni Azərbaycana qarşı təzyiqlərinə çevirən məhbus ailələri işlərinin, xüsusən də Tərtər, Gəncə işi adı ilə tirajlanan məsələlərin bu məruzəyə daxili edilməsini, prokurorluq orqanlarının məsələ ilə bağlı işgəncə faktlarını tanımasını və bunun müvafiq olaraq ictimailəşməsinin də məruzədə əksini tapmasını arzu edərdik.

Hörmətli millət vəkilləri, ümidvarıq ki, regionumuzda və yaşadığımız qitədə davamlı sülhün təmin olunması şəraitində insan haqlarının təminatı sahəsində dövlət orqanlarının fəaliyyəti daha da genişlənəcək. Ona görə də insan haqları üzrə müvəkkilin məruzəsini müsbət qiymətləndirməyi və ona səs verməyi sizdən xahiş edirik. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Zahid müəllim.

Hörmətli həmkarlar, müzakirələrə keçirik. Təklif var ki, 5 dəqiqə olsun. Razısınız?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. 5 dəqiqə olacaq. Xahiş edirəm, nəzərə alın. Mən baxıram ki, sual verənlər var.

Nigar Arpadarai. Nigar xanım, 1 dəqiqə sual. Buyurun.

N.Arpadarai. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Hörmətli Səbinə xanım, məruzəyə görə təşəkkür edirəm. Çox ətraflı təqdim olundu. Səbinə xanımın fəaliyyətini biz

həm müharibə zamanı, həm də ondan sonrakı aylar erzində gördük. Ona görə təşəkkür edirik.

Çox qısa bir sualım var, üçtərəfli bəyanatın imzalanmasından sonra başlayan bir proseslə bağlıdır. Sualım bundan ibarətdir ki, ombudsman olaraq sülhməramlıların nəzarəti altında olan ərazilərdə insan hüquqlarının pozulması hallarının monitorinqi həyata keçirilirmi? Nəyə görə soruşuram, çünki biz bilirik ki, həmin ərazilərdə erməni cinayətkarları hələ də var. Onlardan biri elə Araik Arutyunyandır. Onların silahları da var. Bu ona gətirib çıxarır ki, həmin təmas zonasında olan Azərbaycan əsilli vətəndaşlarımız və həmin zonada olan erməni əsilli vətəndaşlarımız həmişə risk zonasındadır. Ona görə hesab edirəm ki, bu işdə həm sülhməramlılarla, həm də aidiyyəti olan qurumlarla iş aparılmalıdır və mexanizmlər olmalıdır.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Əziz Ələkbərov. Əziz müəllim, sualınız, təklifiniz... 1 dəqiqə, buyurun.

Ə.Ələkbərov. Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Hörmətli müvəkkilin hesabatını yüksək qiymətləndirirəm. Mən də hərtərəfli hesabatla görə təşəkkür edirəm. Hesabatın 73-cü səhifəsində bir abzas diqqətimi cəlb etdi. Ona görə həmin abzasla bağlı bir məsələyə aydınlıq gətirilməsini istərdim. Həmin abzasda yazılır ki, qaçqın və məcburi köçkünlər üçün müəyyən edilmiş güzəşt və imtiyazlardan təhsil haqqı, vergi və dövlət rüsumlarından hərtərəfli istifadə daim ombudsmanın diqqət mərkəzində saxlanılmışdır. “Qaçqınların və məcburi köçkünlərin statusu haqqında” Qanunda birmənalı şəkildə yazılıb ki, köçkünlər ölkə daxilindəki daimi yaşayış yerlərini tərk etmiş insanlardır. Qaçqınlar xarici ölkələrdən... Mən

bilmək istəyirəm, qaçqınlar hansı güzəşt və imtiyazlardan istifadə ediblər ki, bu, hörmətli ombudsmanın daim diqqət mərkəzində olub? Bizə bu barədə çoxlu zənglər gəlir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Sual aydın oldu, Səbinə xanım? Ehtiyac var, təkrar etsin?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Aydın Mirzəzadə. Aydın müəllim, buyurun. 5 dəqiqə.

A.Mirzəzadə. Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Mən hörmətli ombudsmanımızın çıxışını müsbət qiymətləndirirəm və hesab edirəm ki, ötən 1 il ərzində Ombudsman Aparatı öz üzərinə düşən vəzifəni yerinə yetirə bilib. Eyni zamanda, hesabat göstərdi ki, Azərbaycanda ötən illər ərzində ombudsman təsisatı çox ciddi bir dövlət qurumuna çevrilib. İnsanlar ona inanmağa başlayıblar. Onun fəaliyyəti göz qarşısındadır. Çox sayda müraciətlər vətəndaşlarımızın ombudsman təsisatına inandığını göstərir. Ombudsman təsisatı az sayda dövlət qurumlarından biridir ki, demək olar, bütün məsələlərlə məşğul olur. Biz bu hesabatda da bu məsələyə rast gəldik. Aparat işçilərinin, yerlərdə nümayəndələrinin olmasına baxmayaraq, hesabatda bütün ciddi məsələlərlə, eyni zamanda, gündəlikdəki məsələlərlə bağlı mövqeyini gördük. Biz ombudsmanı döyüş zamanı döyüş bölgələrində, evləri dağılan insanların yanında, cəzaçəkmə müəsisələrində, uşaq evlərində görürük. Bunun özü də həssas məsələlərin diqqətdə saxlandığını göstərir.

Çıxışımı çox uzatmadan bir neçə məsələ barəsində təkliflərimi vermək istərdim. Birincisi, ombudsman institutunun gördüyü işlər barəsində daha geniş məlumat şəbəkəsinin qurulmasına çox böyük ehtiyac var. Çox təəssüf ki,

biz ancaq illik hesabatda, bir də ara-sıra ombudsmanın müəyyən məsələlər, müəyyən bir fəaliyyəti barədə bəyanatını görürük. Hesab edirəm ki, telekanallarla, saytlarla çox ciddi əməkdaşlıq qurulmalıdır. Mən buradan kütləvi informasiya vasitələrinin kapitanlarına müraciət edirəm: öz səhifələrinizi, öz ekranlarınızı ombudsman üçün açın. Bu məlumatlar vaxtaşırı deyil, müntəzəm olmalıdır. Həftədə bir neçə dəfə ombudsman tribunası qurun. Ombudsman institutunun gördüyü işlər barəsində, qoy, cəmiyyət məlumatlansın.

Son dövrlərdə telekanallarda sosial məsələlər üzrə tok-şoular çox böyük populyarlıq qazanıb. Normal baxıram. Həmin tok-şoularda mən, təəssüf ki, Ombudsman Aparatının işçilərini görmürəm. Problem qaldırılır, işıqlandırılır, saatlarla müzakirəsi gedir və cəmiyyətdə belə bir təəssürat yaranır ki, problem var, amma problemin həlli görünmür. Yaxud da problem var, problemi həll edən institutlar nədənsə bu işi görmürlər. Amma dövlət orqanları tərəfindən, ayrı-ayrı təsisatlar, o cümlədən ombudsman institutu tərəfindən işlər görülür. Bu baxımdan hörmətli Səbinə xanımdan xahiş edirəm ki, mətbuatla daha sıx əlaqənin qurulması, gördüyü işlərin daha çox işıqlandırılması barəsində bir fəaliyyət proqramı...

İkincisi. Bir tərəfdən ombudsman institutu ilə deputat fəaliyyəti bir çox istiqamətlərdə üst-üstə düşür. Bizlər də görüşlər keçiririk, problemlərin həllində iştirak edirik. Ombudsman Aparatı da edir. Amma çox təəssüf ki, birgə fəaliyyətimiz yoxdur. Yəni mən təklif edərdim ki, ombudsmanın cəzaçəkmə müəssisələrinə, uşaq evlərinə, sosial problemlə aillələrə gedişləri zamanı deputatlar da iştirak etsinlər. Həmin ərəzilərdən seçilən deputatlar. Deputatlar

vaxtaşırı görüşlər keçirirlər. Mən təklif edirəm ki, deputat görüşlərində Ombudsman Aparatının işçiləri də iştirak etsinlər. Vaxtaşırı Mingəçevirdə görüş keçirirəm. Mən təklif edirəm ki, danışaq, həmin görüşlərdə Ombudsman Aparatının işçiləri də iştirak etsinlər.

Bir məsələni də qaldırmaq istəyirəm. Ukraynadakı hadisələrlə bağlı orada yaşayan vətəndaşlarımız Azərbaycana təxliyə edirlər. Azərbaycan dövləti bu məsələdə çox prinsipial və səmərəli bir iş göstərdi. Minlərcə vətəndaşımız geri qayıdır. Bunların içərisində Ukraynada təhsil alan tələbələrımız var. Ukraynadan gələn ailələrin içərisində orada orta məktəbdə təhsil alan şagirdlər operativ surətdə məktəblərdə təhsilə cəlb edirlər. Amma tələbələrin təhsilinin davam etdirilməsi ilə bağlı hər hansı bir proqram yoxdur. Bu suala cavabı demirəm. Ukrayna hadisələri nə vaxt bitəcək, biz bilmirik. Ümumiyyətlə, bitəndən sonra həmin tələbələr geri qayıdıb orada təhsilini nə vaxt davam etdirəcəklər, bilinmir. Amma onlar bizim gənclərimizdir, gələcəyimizdir, gələcək mütəxəssislərimizdir. Ona görə də mən Ombudsman Aparatından xahiş edirəm, eyni zamanda, bu tribunadan müraciət edirəm, həmin tələbələrin təcili surətdə orada oxuduqları ixtisas üzrə Azərbaycan universitetlərində təhsilinin davam etdirilməsi barədə qərar qəbul edilsin. Bu, heç də həmin tələbələrin Ukrayna universitetlərindən Azərbaycan universitetlərinə köçürülməsi demək deyil. Müvəqqəti şəkildə, hətta onlar müvəqqəti siyahıya salınaraq imtahan da verə bilərlər. Nə vaxt hadisələr bitər, həmin tələbələr də arayış götürərək davam etdirə bilərlər. Yaxud nə isə başqa bir vəziyyət yaranarsa, o zaman, əlbəttə ki, düşünülə bilər. Hər halda Ukraynada təhsil alan tələbələrin sayı bir deyil, beş deyil, məndə olan

məlumata görə, minlərcədir. Bu minlərcə gənci taleyin axarına buraxmaq olmaz.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qənirə Paşayeva. Qənirə xanım, buyurun.

Q.Paşayeva. Çox sağ olun. Hörmətli sədr, hörmətli həmkarlarım. Mən də, təbii ki, ombudsmanın fəaliyyətini və burada təqdim etdiyi hesabatı yüksək qiymətləndirirəm. Daimi şəkildə əməkdaşlıq edirik. Bu fəaliyyətin genişlənməsi, biz görürük ki, müraciətlərin artımında da öz əksini tapır. Təbii ki, müraciətlərin artmasının bir səbəbi bu institutda insanlar arasında olan etimadın daha da artmasıdırsa, digər bir səbəbi də bizi ciddi şəkildə düşündürməlidir. Mən elə fürsətdən istifadə edərək şəhid anaları, şəhidlərimizin xanımları başda olmaqla bütün qadınlarımızı qarşıdan gələn qadınlar günü münasibəti ilə təbrik etmək istəyirəm.

Hesabatda da bu istiqamətdə müəyyən məsələlər öz əksini tapıb. Ötən gün 5 şəhid anası müraciət etmişdi. O müraciət əsasında onlarla görüşdük. Həmin şəhid analardan üçünün, sadəcə, bir oğul övladı olub. 5 şəhidimizin heç biri evli olmayıb. Onların analarının, sadəcə, bir istəyi var. Mən bu istəyi bir daha buradan dilə gətirərək hörmətli Baş nazirimizə, Nazirlər Kabinetinə müraciət etmək istəyirəm. Bu anaların ən böyük istəyi ondan ibarətdir ki, onların övladlarının adları yaşadıkları rayonlarda, kəndlərdə, şəhidlərin doğulduğu rayonlarda, kəndlərdə əbədləşsin. Bizim rayonlarımızda, kəndlərimizdə kifayət qədər küçələrimiz var. O küçələrin adları yoxdur. Medalın, ordenin statusundan və sayından asılı olmayaraq, bütün şəhidlərimizin adlarının həmin küçələrə verilərək, – bəzi yerlərdə parklarımız, meydanlar, körpülər, keçidlər var, –

əbədiləşdirilməsi mümkündür. Bəzi rayonlarımızda bu istiqamətdə sürətlə iş gedir. Amma bütün rayonlarda eyni vəziyyət deyil. Ailələrimiz də bununla bağlı xahiş edir. Bəzən əsas gətirirlər ki, Nazirlər Kabinetindən bizə deyilsin, məlumat verilsin, biz o zaman bu addımları atırıq. Ona görə çox xahiş edirik, ümumi şəkildə bu məsələyə baxılsın və məsələ həll olunsun. Düşünürəm, elə bayram günlərində şəhid analarını ən çox sevindirən xəbərin birincisi bəlkə də bu olardı ki, onların övladlarının adları öz doğulduqları rayonlarda, küçələrdə, meydanlarda, parklarda, keçidlərdə əbədiləşəcək. Mən də onların bu xahişini nəzərə çatdırmaqla bunu öz adımızdan da edirəm və inanıram ki, bu məsələ öz müsbət həllini tapacaq.

Ombudsman Səbinə xanımın hesabatını mən hər zamankı kimi çox diqqətlə oxudum. Mənə ən maraqlı gələn təklif və tövsiyə hissəsidir. Çünki neçə illərdir, bu təklif və tövsiyə hissəsində bir sıra məsələlər var ki, onlar hər zaman təkrarlanır. Amma məlumat verilmir ki, nədən bu təklif və tövsiyələr, hamını da çox ciddi maraqlandıran, narahat edən məsələlər o zaman öz həllini tapmır. Bu, çox vacibdir. Məsələn, mən bilirəm, cənab Prezidentin də ciddi tapşırıqları olmuşdur. Bakı şəhərində, habelə onun ətraf qəsəbə və kəndlərində müxtəlif zamanlarda müxtəlif şəxslər tərəfindən tikilmiş bu sənədsiz evlərin inventarlaşdırılması və qeydiyyatının aparılması həm vətəndaşların hüquqları ilə bağlı, həm də, ümumiyyətlə, dövlətlə bağlı çox vacib bir addımdır. Yəni bu addımın atılmasından həm vətəndaşımız, həm də dövlətimiz qazanar. Problem nədir, bunun səbəbi də açıqlanmır, bu məsələyə neçə zamandır ki, elə baxılır, müvafiq qurumlar da deyir, amma hələ ortada ciddi bir addım yoxdur.

İkinci məsələ. Səbinə xanım, Sizdən bir xahişim var. Bu məsələni biz də qaldırırıq. Eyni kəndin vətəndaşları, sakinləri arasında fərq qoyula bilməz. Bir kənddə Sovet dövründə ev tikmiş vətəndaşlar dövlət vəsaiti hesabına qazla, yanacaqda təmin olunublar. Amma o kənddə kimsə yeni yaşayış massivində ev tikibsə, deyirlər ki, gedin, özünüz çəkin. Bir kəndin içərisində bu necə ola bilər? Bu evləri tikənlərin çoxu gənc ailələrdir, kasıb ailələrdir. Onlar xahiş edirlər ki, əgər kəndin bir hissəsində bu edilərsə, onlara qarşı da eyni münasibət göstərsin. Mən bunu hörmətli Sadiq müəllimə də demişdim. O da müvafiq qurumların diqqətinə çatdırıb. Bu mənim millət vəkili olduğum Tovuz rayonunda da ciddi problemdir. Xahiş edirəm, Siz də bu insanların hüquqlarını diqqətdə saxlayasınız. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Erkin Qədirli. Erkin müəllim, sualınız var? 1 dəqiqədir. Buyurun.

E.Qədirli. Təşəkkür edirəm, xanım sədr. Sual deyil, təklifdir. Qənirə xanımın çıxışından sonra mən ötən hesabatda səsləndirdiyim təklifi bir daha təkrarlamaq istəyirəm. Haqlı olaraq deyildi ki, ombudsmanın hər hesabatında çox vacib təkliflər olur. Amma onların nəticəsi olmur. Çünki o təkliflərin gerçəkləşməsi artıq ombudsmanın səlahiyyətində deyil, çox zaman qanunvericiliyə düzəlişlər tələb olunur. Ona görə təklifim budur ki, gələcəkdə Konstitusiyaya düzəlişlər layihəsi hazırlananda mütləq ombudsmana qanunvericilik təşəbbüsü hüququ verilməlidir ki, o, təklif əvəzinə Milli Məclisə qanun layihələri təklif etsin. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar, İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin hesabatı, təbii ki, qəbul ediləcək. Hələ qəbul edilməyən, çək-çevir yaradan hesabat görməmişəm. Amma istərdim ki, parlamentdə hesabat dinləmə, hesabatvermə və hesabat münasibətdə keyfiyyət dəyişikliyi olsun. Hesabatı verməyə gələn aidiyyəti qurumların rəhbərləri “birdən hesabat qəbul edilir, birdən qəbul edilməz” deyərək narahatlıq keçirsinlər. Hər kəs gələndə bilir ki, hesabatı qəbul ediləcək. Bu arxayınçılığı parlamentin nüfuzuna ziyanlı hesab edirəm. Neçənci dəfədir ki, parlamentin İnsan hüquqları komitəsində müvəkkilin hesabatını dinləyib plenar iclasa tövsiyə edəndə hörmətli müvəkkilin özünü görmürük. Mən, ümumiyyətlə, komitə iclaslarına rəhbər şəxslərin özlərinin gəlməməsini hörmətsizlik kimi qəbul edirəm. Bu davranış təkrarlandıqca bizim də yanaşmalarımızın adekvat olacağı başadüşüləndir. Xeyli ölkə göstərə bilərəm ki, orada insan hüquqları üzrə müvəkkilə müqəddəs insan kimi yanaşırlar. Çünki o, xalqa, həqiqətən də, çox əlçatan olur. Bu əlçatanlıq da kifayət deyil, gərək insanlar müvəkkilə son ümid yeri kimi baxsın və nəticə görsün, istilik, nəvaziş və mehribançılıq hiss etsin.

Müvəkkilin sosial şəbəkələrdə fəaliyyətinin də təkmilləşdirilməsini istərdim. Təəssüf edirəm ki, vəzifəli şəxslərin xeyli hissəsi, o cümlədən Müvəkkil Aparatı da pandemiyanı əsas gətirib xalqdan uzaq düşüb. Xalqın içində olmaq, onun əlini tutmaq, onu qucaqlamaq, dərdinə şərik olmaq gərəkdir. Rəsmi məlumatlar dərc etmək, quru bəyanatlar vermək, onlayn görüşlərin şəklini paylaşmaq xalqı cəlb edə bilməz. Elə ona görə də müvəkkil institu-

tunun sosial şəbəkə hesabları darıxdırıcıdır və vətəndaşların ehtiyaclı hissəsi ora daxil olub baxmır. Nəyə baxsın? Quru bəyanatlara və şablon sözlərdən ibarət informasiyalara? Hesabatda 73 tövsiyə yer alıb. O qədər gözəl tövsiyələrdir ki, həyata keçirilsə, sabahdan İsveçrəyə bənzər ölkədə yaşayarıq.

Komitə iclasında Müvəkkil Aparatının rəhbəri hörmətli Aydın müəllim Səfixanlıya sual verdim ki, hər dəfə bu qədər tövsiyə verilir, bunların neçə faizi həyata keçirilir? Hörmətli Aydın müəllim dedi ki, bu tövsiyələr, əsasən, təkrar olunmur. Hesabat dövründə 70 faiz tövsiyə həyata keçirilir. Əgər bu rəqəm doğrudursa, ölkədə ən azından qanunvericilik baxımından problem olmamalı idi, axı. Şikayət məktublarının sayı azalmalı, vətəndaşların real problemləri də həll edilməli idi. Mən bu sualı hörmətli müvəkkil Səbinə xanıma ünvanlayıram. Siz verdiyiniz təkliflərin həyata keçirilmə sayını səsəndirə bilərsinizmi? Xeyli ağır məsələlər də var, daha onları səsəndirmirəm. Komitə iclasımız xeyli canlı keçdi və hörmətli həmkarlarım tərəfindən əsaslı və yerində məsələlər deyildi. Yəqin bu tribunadan da səsəndirəcəklər. Hesab edirəm ki, deyilməlidir. Qaldırılan məsələlərin diqqətlə araşdırılmasını və insan hüquqları üzrə müvəkkil institutunun vətəndaşlara yaxın olmasını arzulayıram.

Bir də, hörmətli xanım sədr, hörmətli Qənirə xanım çox vacib bir məsələyə toxundu. Mən bu məsələ ilə bağlı demək istəyirəm ki, Qənirə xanımın dediyi o məsələyə nail olmaq üçün Nazirlər Kabinetinin 1994-cü il 15 yanvar tarixli 10 sayılı Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlərin tətbiqi qaydalarının təsdiq olunması haqqında” Qərarın

3.1.2-ci bəndində edilən düzəlişlər dəyişilməlidir. Yəni orada göstərilib ki, ordenlə təltif olunanların adları verilə bilər. 1999-cu il 25 avqust tarixli 139 nömrəli Qərarla 3.1.1-ci və 3.1.2-ci bəndlər yeni redaksiyada verilib. Mən bu düzəlişlərin yenidən yeni redaksiyada verilməsini və səlahiyyətlərin də yerli icra hakimiyyəti və bələdiyyələrə ötürülməsi təklifini irəli sürürəm.

Əlavə olaraq, “Yerli icra hakimiyyətləri haqqında Əsasnamə”nin 4.11.17-ci bəndinin yeni redaksiyada verilməsini təklif edirəm. Yeni redaksiya belə ola bilər: “Yaşayış məntəqələrində küçə və meydanlara ad vermək, onların adlarını dəyişdirmək, o cümlədən şəhid adlarının əbədiləşdirilməsi də şamil edilir”. İcra hakimiyyətlərini bu qədər mərkəzə tabe etmək yanlışlıqdır. Qoy, özləri qərar versinlər, onlara sərbəstlik, azadlıq və qərar vermək imkanı tanımaq lazımdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Əli Məsimli. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, hörmətli sədr. Ombudsmanın 2021-ci il üçün məruzəsi kifayət qədər obyektiv və sistemlidir. İnsan hüquqlarına dair kifayət qədər faktoloji materiala əsaslanır və hazırkı reallıqlar şəraitində mümkün olan işlərin xeyli hissəsini görüb, eyni zamanda, 70-dən artıq çox zəruri təkliflərlə çıxış edib. Bu dediklərim kifayətdir ki, ombudsmanın məruzəsi müsbət qiymətləndirilsin. Eyni zamanda, ombudsmanın müraciətləri də müsbət dinamika kimi 33 faiz artıb. Bu ona olan inamı əks etdirir. Müraciətlərin xeyli hissəsi deputatlara olan müraciətlərlə üst-üstə düşür. Onlardan bəzi məqamları səsləndirmək istəyirəm. Eyni zamanda, əlavə bir adama çıxış üçün də şərait yaratmaq naminə deputat həmkarım hörmətli Vahid

müəllim Əhmədovun mənə verdiyi təklifləri də öz təkliflərimin içərisində səsləndirməyə çalışacağam.

Birinci qeyd etmək istəyərdim ki, olan müraciətlərin içərisində məhkəmə qərarlarının icrası sahəsindəki problemlər xeyli dərəcədə narazılıq yaradır. Bunların aradan qaldırılması istiqamətində həm deputatların, həm də ombudsmanın söylərinin artırılması, burada, mənə elə gəlir ki, koordinasiyanın həyata keçirilməsi, fəaliyyətinin birləşdirilməsi çox vacibdir.

Ciddi narazılıq yaradan məsələlərdən biri də Tibbi-Sosial Ekspert Komissiyasının fəaliyyətindəki subyektiv məqamlar və ziddiyyətlərdir ki, bu da əlillik statusunun verilməsində problemlər yaradır və nəticədə ciddi şəkildə narazılıqları artırır. Hesab edirəm ki, bunlar çox ciddi narazılıqlardır. Bunların aradan qaldırılması istiqamətində təsirli tədbirlərin görülməsi çox vacibdir, çünki çox vaxt keçib.

Üçüncü məqam. Ombudsmana da, bizə də edilən müraciətlər arasında bəlkə də birinci yerdə duran məsələ daha çox işlə təmin olunma sahəsi ilə bağlıdır. Hesabatda da görünür ki, bu istiqamətdə ombudsmana müraciət edənlərə köməklik olunur. Amma hansı sahədə? 250 manatlıq sosial işlər. Ona görə bizə də olan müraciətlərdə bir sıra problemlər yaranır. Birinci, maaşların aşağı olması. İnsan kənddə yaşayırsa, həmin vəsait onun yol xərcinə çatmır. Sonra yolavermə istiqamətində məktublara cavablar verilir. Bəzən isə məsələyə tez son qoymaqdan ötrü müxtəlif bəhanələr gətirirlər. Hesab edirəm ki, bu subyektiv amillərin aradan qaldırılması üçün mövcud iş yerlərinin yerlərdə şəffaf şəkildə nə qədər olması bərsində deputatlara məlumatın verilməsi çox vacibdir. Bu istiqamətdə mən Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi

Nazirliyinə əsaslandırılmış bir məktub göndərmişəm. Hesab edirəm ki, mənim bu təklifim nəzərə alınacaq.

Qaldırmaq istədiyim növbəti məsələ. Məruzədə 2019-cu ildə Şamaxıda, İsmayıllıda, Ağsu rayonunda baş vermiş zəlzələ ilə əlaqədar olan müraciətlərlə bağlı ombudsmanın gördüyü işlər qeyd olunub. Mən bunu müsbət qiymətləndirirəm. Amma eyni zamanda, qeyd etmək istəyərdim ki, bu cür təbii fəlakətlər Şəki, Oğuz, Qax, Zaqatala və digər rayonlarda da olub. Ona görə bu istiqamətdə bir monitorinqin keçirilməsi, ziyan çəkənlərin siyahısının dəqiqləşdirilməsi və həmin insanlara yaxın zamanlarda kömək göstərilməsi çox vacibdir.

Bir də qeyd etmək istəyərdim, çox sevindirici haldır ki, bizə olan müraciətlərin içərisində xüsusi yer tutan müharibə veteranı adının verilməsi məsələsi ən yüksək səviyyədə həll olundu. Artıq nə qədər vəsait alınacaq və sair var. Amma mən istərdim ki, həm deputatların, həm də ombudsmanın fəaliyyəti, onların koordinasiyası nəticəsində könüllülərin məsələsinin həlli istiqamətində çözülməsi vacib olan məqamları özündə əks etdirən təkliflər hazırlansın və aidiyyəti orqanlara təqdim olunsun. Mən hesab edirəm ki, müharibə veteranları problemi çox yüksək səviyyədə həll olunub, amma könüllülər məsələsinin açıq qalması o qədər də yaxşı deyil.

Qəzalı məktəblərlə bağlı problemlər. Hesab edirəm ki, bu qəzalı məktəblərdə oxuyan uşaqların xeyli hissəsinin həyatı təhlükədədir. Bunların aradan qaldırılması üçün burada da monitorinqin aparılmasını, tezliklə ya bərpa edilməsi, ya da yeni məktəblərin tikilməsi istiqamətində ciddi addımların atılmasını vacib hesab edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fazil Mustafa. Fazil müəllim, buyurun.

F.Mustafa. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkiləri, biz hər il hörmətli ombudsmanın hesabatını dinləyirik və onun ətrafında müzakirələrdə də iştirak edirik. Amma hesab edirəm ki, həmişə özümüzə bir sualı vermək lazımdır. Ombudsman nəyi etməlidir və nəyi etmir? Azərbaycanda ombudsmanın, ümumiyyətlə, funksiyası daha ağırdır. Çünki xarici ölkələrdə ombudsmanlar müxtəlif sahələr üzrə ixtisaslaşır. Media ombudsmanı olur, hərbi sahə üzrə ombudsman olur. Bizdə bu funksiyalar bir ombudsmana həvalə olunduğuna görə fəaliyyət sferası daha çoxşaxəlidir. Mən hesabatla bağlı hansısa bir məsələyə hansısa bir irad bildirmək istəmirəm. Çünki hesabatda həm statistika, həm də konkret sahələrə toxunma baxımından kifayət qədər əhatəli məlumatlar var və bunları qanəedici saymaq olar.

Mən, sadəcə, səlahiyyətlərdən söhbət açmaq istəyirəm. Birinci, biz sual verməliyik ki, deputatın hansı səlahiyyətləri var, nəyi edə bilir və etmir. Əslində bizim edə bilmədiyimizi ombudsman da edə bilmir. Çünki ölkədə insan haqlarına münasibətdə olduqca fərqli bir baxış var. Bunu hələ də ortadan qaldıra bilmirik. Biz adət etmişik, xaricdən, başqa yerdən bizə siyahılar verirlər ki, kimi isə siyasi xarakterli həbs ediblər. İnsan haqları ancaq siyasət üzərindən götürülməyə başlanır. Amma mahiyyət olaraq Azərbaycanda mülki hüquqlardan, sosial hüquqlardan tutmuş adi insan hüquqlarına, təhsil, yaşamaq, mənzil və başqa hüquqlara qədər hamısı acınacaqlı vəziyyətdədir. İndi siz təsəvvür edin ki, yüzlərcə insanın mənzil hüququ pozuldu, bir mülkiyyət kağızı 3 nəfərə verildi. İnsanların

xeyli hissəsi bu hüquqdan məhrum oldu.

Təhsil hüququ. Burada qeyd olundu. Məsələn, təhsil, kitab pulsuzdur, amma kitabdan çox 10 dənə köməkçi vəsait var. Valideyn tək kitaba pul versə, daha yaxşı idi. 10 vəsaitə burada çox haqlı irad bildirildi.

Aliment fondu ilə bağlı məsələ ilə də, təklif ilə də razıyam, dəstəkləyirəm. Yəni başa düşürəm, burada kimlərsə sui-istifadə edə bilər. Amma burada sıxıntı çəkən Azərbaycan vətəndaşıdır.

Autizm xəstələri ilə bağlı məsələyə də ciddi yanaşmaq lazımdır. Autizm xəstəliyi olan uşaqların çoxu ümumi məktəblərdə təhsil alır və onlar orada hələ uşaqlar tərəfindən çox böyük bir ayrı-seçkiliyə məruz qalırlar. Çünki onların bir az anlama problemləri var. Rayonların bir qisminə bu cür xəstə uşaqları evdə saxlayırlar, evdən buraxmırlar. Onların pulu yoxdur ki, uşaqları müalicə etdirləsinlər. İctimaiyyətdə də bilmirlər. Gedin, kənd rayonlarında icra hakimiyyətləri vasitəsi ilə maraqlanın, görün, nə qədər belə xəstə uşaq var, evdən eşiyə buraxmırlar. Bunlar hamısı bizim Azərbaycanın uşaqlarıdır.

Digər tərəfdən, burada insan haqlarının qorunmasından söhbət gedir. Deputat olaraq mən bir nazirə zəng vurmuşam. Köməkçisinə telefonumu vermişəm, xahiş etmişəm, vaxtı olanda məni arasın, vacib bir məsələ var. Bir aydır, gözləyirəm, məni aramırlar. Bir deputatı aramırlarsa, kimi arayacaqlar? Hansı isə bir işçini haradan arasın? Məmurunu haradan arasın? Yaxud da bir müəllimi işdən çıxarıblar. Müraciət etmişəm ki, onu qəbul edin, 20 ildir, müəllimdir. Soruşuram, nə iş ilə məşğulsan, nə vaxtdan çıxarıblar? Deyir, pomidor yetişdirirəm. İndi şagird yetişdirməli olan müəllim pomidor yetişdirməklə məşğul olur. Onu qəbul

edən məmur deyir ki, deputat xahiş edibdir, sizi ona görə qəbul edirəm, yoxsa sizin işiniz mənlilik deyil. Vətəndaş da deyir ki, siz qanunsuz çıxarmısınız da. Demək, onu bərpa etdirməyə belə bizim gücümüz çatmırsa, ombudsman nə etsin? O da bizim kimi, yazılan məktubu hara isə göndərir, haradan isə, Abdulla Şaiqin hekayəsində olduğu kimi, illərlə, aylarla cavab gözləyir. Nəticə də olmur, standart cavablardan o tərəfə keçmir.

Çox adam qanuni hüququnu qorumaq üçün məhkəməyə müraciət edə bilmir. Elə çətinləşdirdik. Vətəndaş məsrəfi hesablayır, görür, haqlıdır, amma məhkəməyə verə bilmir. Vəkil pulu, orada müəyyən proseslərdə xərclənən vəsaitlər və sair var. Adam deyir: “Əşi cəhənnəm, məhkəmədən uzaqlaşım, öz hüququmu qoruyub neyləyirəm”. Biz bunu yaratmalıyıq. Hakimin işi, o birinin işi yüngül olsun deyə çətinləşdirdik. Amma indi vətəndaşın işi ağırlaşdı, axı. Ona görə də biz Azərbaycanda insan hüquqları probleminə həssaslığı o dərəcədə artırmalıyıq, ondan sonra ombudsmandan, deputatdan, başqasından tələb edək ki, niyə bu vəzifə borcunu layiqincə yerinə yetirmirsən.

Mən hesab edirəm ki, bu, normal hesabatdır. Amma səlahiyyət dairəsi, onu icra etmə imkanları Azərbaycanda kifayət qədər məhduddur. Ona görə də heç kim bu məsələdə günahkar deyil. Biz bu sistemi, yanaşmanı dəyişməliyik. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qüdrət Həsənquliyev.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Hörmətli həmkarlar. Mən də məruzə ilə tanış olmuşam və məruzəyə səs verəcəyəm, bəri başdan qeyd edirəm. Hamımız bu ölkədə yaşayırıq və çətinlikləri bilirik. Hörmətli həm-

karım Fazil müəllim də qeyd etdi. Yəni güclü məhkəmə hakimiyyəti olmadan Azərbaycanda güclü ombudsman institutu ola bilməz. Son illər, əlbəttə, məhkəmə-hüquq islahatları istiqamətində müəyyən işlər görülür, amma biz hər zaman vurğulayırdıq ki, görülən işlər yetərli deyil.

Sözsüz ki, bizim komitənin profilinə uyğun olaraq, mənim bu məsələdə diqqətimi çəkən məsələlərdən biri “Hüquq və azadlıqların məhkəmə təminatı” fəslı oldu. Hörmətli sədr, biz, yəni camaat arasında hamı bilir ki, Gəncə camaatının dövlət, hakimiyyət orqanlarının vicdanlı davranışı baxımından bəxti heç vaxt gətirmir. Yəni onları hər zaman məcbur ediblər ki, yazılmamış “qanunlarla” yaşasınlar. Mən onu da qeyd etmək istəyirəm ki, çox təəssüf, biz iqtisadiyyatımızı azad rəqabətə əsaslanan bazar iqtisadiyyatı prinsipləri əsasında qura bilməsək də, Gəncədə bəzi məhkəmə prosesləri və çıxarılan qətnamələr bazar qanunlarına əsaslanır. Burada mən tanış oldum. Xüsusən Gəncə inzibati məhkəməsi ilə əlaqədar, bu məhkəmədən şəxsən mənim özümə də müraciətlər ediblər. Hətta mənim müdaxiləmdən sonra da bu süründürməçilik davam edir. Məhkəmə nə vətəndaşın xeyrinə, nə də ziyanına qərar qəbul etmir. Bizim hörmətli həmkarlarımız da, Nizami Səfərov da Məhkəmə-Hüquq Şurasının üzvüdür, elə buradan da müraciət edirəm. Hesab edirəm ki, Məhkəmə-Hüquq Şurasında bu məhkəmənin fəaliyyəti xüsusi araşdırılmalıdır, yoxlanılmalıdır. Ombudsman müraciət edir və müvafiq sənədləri tələb edir, həmin sənədlər isə ombudsmana təqdim olunmur. İndi siz görün, vətəndaşın vəziyyəti nə yerdədir. Bu, hətta bu hesabatda da öz əksini tapıb. Özü də bu, təkcə inzibati məhkəmə ilə deyil, həm də Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin inzibati kollegiyası ilə

də bağlıdır. Ümumiyyətlə, Gəncə Azərbaycanın ikinci böyük şəhəridir. Biz zaman-zaman orada baş verən prosesləri, insanların incidildiyini görmüşük. Mən bu fürsətdən istifadə edib diqqəti Gəncəyə yönəltdim.

Əlbəttə, başqa məsələlər barədə də danışmaq olar. Amma vaxtınızı çox almayacağam. Məruzəni, ümumən, məqbul sayıram və səs verəcəyəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Etibar Əliyev. Buyurun, Etibar müəllim.

E.Əliyev. Təşəkkür edirəm, çox hörmətli Sahibə xanım. Mən də İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin məruzəsini yüksək qiymətləndirirəm və lehinə səs verəcəyəm. Burada əksini tapan bir sıra təhsil hüquqları barədə danışmaq istəyirəm. Məruzənin 58-ci səhifəsində yazılır ki, ərizəçi ombudsmana müraciət edərək əkiz övladlarının yaşadığı ərazi üzrə körpələr evi-uşaq bağçasına qəbul edilmələri ilə bağlı müraciətinin nəticəsiz qaldığını bildirmiş, onların uşaq bağçasına qəbul edilməsində köməklik göstərilməsini xahiş etmişdir. Ombudsmanın Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciətindən sonra ərizəçinin əkiz övladları Səbail rayonu ərazisində fəaliyyət göstərən 85 saylı körpələr evi-uşaq bağçasına qəbul edilmişdir. İndi vəziyyətə diqqət edin. Uşağı bağçaya götürümlər, ombudsmana müraciət edirlər. Ombudsman da Bakı Şəhər İcra Hakimiyyətinə müraciət edir. Yer yox idisə, bəs indi niyə götürürdünüz? Belə hüquqpozumaların sayı minlərlədir. Düşünürəm ki, ombudsman keçirilən monitorinqlərə də diqqət etməlidir. Bu, bir uşaq hüququnun pozulması idi.

İndi isə alim hüququnun pozulmasından danışmaq istəyirəm. Ali Attestasiya Komissiyası barədə çox maraqlı bir

hissə verilibdir. Yenə ərizəçi ombudsmana müraciət edərək dissertasiya işini müdafiə etməsinə və Ekspert Şurasının iclasında sahə iqtisadiyyatı üzrə dissertasiya işinə müsbət rəy verilməsinə baxmayaraq, çalışdığı struktur əsas gətirilərək Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən diplomun verilməsindən imtina olunduğunu bildirmişdir, elmi dərəcəsinin təsdiq edilməsində və təhsil hüququnun müdafiəsində kömək göstərilməsini xahiş etmişdir. Əlbəttə ki, müvəkkil ərizəni göndərmiş və müəyyən izahat tələb etmişdir. Ali Attestasiya Komissiyasının verdiyi cavaba baxın. Bu, kollec tələbəsi səviyyəsində verilən cavabdır. Diqqət yetirin. “Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən verilmiş yekun cavabda dövlət qulluğundakı gərgin iş rejimi şəraitində elmi fəaliyyət ilə məşğul olmağın mümkünsüzlüyü nəzərə alınaraq dövlət qulluğu və dövlət qulluğunun xüsusi növlərində çalışan şəxslərin dissertasiya müdafiəsinə buraxılmalarının və onlara elmi dərəcələr verilməsinin məqsədəuyğun sayılmadığı bildirilmişdir”. Sənə nə var, mən nə vaxt işləyirəm? Mən işdən saat 6-da çıxıram, saat 10-11-ə qədər işləyirəm. Şənbə-bazar günləri də kitabxanalar açıqdır. Bu üsulu Ramiz Mehdiyev tətbiq eləyib. İndi Ramiz Mehdiyev yoxdur. Gəlin, buna təzədən baxaq.

Əslində, ombudsman burada dissertantın hüquqlarını müdafiə edib. Ona təşəkkürümü bildirirəm. Bizə təqdim etdiyi sənəddə ombudsman burada konkret olaraq Ali Attestasiya Komissiyası tərəfindən Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının “Bərabərlik hüququ” adlı 25-ci maddəsinin, “Təhsil hüququ” adlı 42-ci maddəsinin, habelə “Təhsil haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunu-

nun 5-ci maddəsinin tələblərinin pozulduğunu qeyd edib.

Təsəvvür edin, dissertant məqalələr yazır, çap etdirir, 3-4 il çalışır. 15-20 alimdən ibarət Müdafiə Şurası təşkil olunur. Nəhayət, Ali Attestasiya Komissiyası deyir ki, vermirəm. Bunu dissertanta başdan deyin ki, sən vəzifədə çalışırsan, sənə müdafiə etmək olmaz. Yüzlərlə o cür iş Ali Attestasiya Komissiyasında qalaqlanıb qalıb.

Mən ombudsmana belə bir sual vermək istəyirəm. “Təhsil haqqında” Qanunun 42-ci maddəsində yazılır ki, təhsil müəssisələrində təhsilin dövlət təhsili standartlarına uyğun təşkil olunmaması nəticəsində təhsil alanın keyfiyyətsiz hazırlığı müəyyən edildiyi halda, vurulmuş zərərin ödənilməsi barədə məhkəmədə iddia qaldırıla bilər. İndiyə qədər belə hallar olubmu?

Hörmətli Qənirə xanım da qeyd elədi. “Təklif və tövsiyələr” hissəsində olduqca mühüm bir təklifə rast gəldim. Bu, Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarına münasibətdə dövlət ali, orta ixtisas təhsili müəssisələrində ödənişli təhsilə görə müəyyən edilmiş məbləğin mümkün qədər aşağı salınması ilə bağlı bir təklif idi. Belə bir sual verim. Bakı Dövlət Universitetinin Hüquq fakültəsində təhsil haqqı 4500 manatdır. Tibb Universitetində də 4500 manatdır. Akkreditasiya olunmayan ixtisaslarda bu yüksəklikdə təhsil məbləğini kim müəyyənləşdirib? Hələ bu, akkreditasiyadan keçməyib. Başqa bir məqamı deyim. Mən İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin saytına diqqət etdim. Saytda bir çatışmazlığı qeyd eləyim. 29 məqaləyə rast gəldim. Bu 29 məqalənin 27-si “Xalq qəzeti”ndə çap olunub. Düşünürəm ki, bu sferanı geniş...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sahib Alıyev. Buyurun.

S.Aliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım sədr. Dəyərli həmkarlar, ombudsmanın məruzəsinə diqqət yetirdikdə bu təsisatın üzərində nə dərəcədə ağır yük olduğu və oradakı işçi qüvvəsinin o işin öhdəsindən gələ biləcək sayda olub-olmadığı ortaya çıxır. Təbii ki, bu, şikayətlərin get-gedə artdığı bir şəraitdə baş verir. Şikayətlərin artması ilə bağlı hörmətli həmkarlarım fikirlərini bildirdilər. Təbii ki, bu, təsisatın son illərdəki fəallığından, ona cəmiyyətdə güvənin artmasından və cəmiyyətin özünün dəyişməsindən qaynaqlanır. Amma eyni zamanda, bizə olan şikayətlər göstərir ki, savaş sonrası o dağılmış evlərə vurulan zərərlə bağlı vətəndaşlar süründürməçiliklə üzləşirlər. Bu, Tərtərdə də baş verir. Eyni zamanda, qazilərimizin əlillik dərəcəsinin müəyyənləşdirilməsi zamanı yol verilən nöqsanlar, əliliyi təsbit edilənlərə sığoraların ödənilməsindəki problemlər, yəni bu qəbildən olan halların mövcudluğu da istər-istəməz şikayətlərin statistikasına öz təsirini göstərir.

Hesabatda şərəf və ləyaqətin qorunması məsələsi ayrıca əksini tapıb. Çox yaxşı haldır ki, bununla bağlı konkret faktlar sadalanır. Biz sözügedən məsələdə də ombudsmanın təsisatının yetərincə prinsipial mövqe tutduğunu görürük. Amma iş burasındadır ki, hazırda yüksək vəzifə daşıyıcılarının şərəf və ləyaqətlərinin alçaldılması heç də aşağı vəzifəli məmurların vətəndaşlara qarşı davranışlarında yol verdikləri kobudluqdan az aktual deyil, bəlkə də əksinədir. Çünki bunun təşkil edilmiş, Azərbaycan dövlətinin gözdən salınmasına, xalq-hakimiyyət birliyinin sarsıtılmasına yönəlmiş bir kampaniya olduğu ortadadır. Biz açıq şəkildə görürük ki, bəzi qərb ölkələrinin bəlli strukturları bütün milli dəyərləri, əxlaq normalarını ayaq

altına atan, heç bir şərəf və utanc hissi olmayanlardan süni müxalifətçi düzəldərək sosial şəbəkənin Azərbaycan seqmentini böhtan, təhqir, söyüş platformasına çevirməyə çalışırlar. Yaxşı olardı ki, bu cür faktlar toplanılsın, ombudsmanın adından həm sosial şəbəkə təsisçilərinə, həm də dediyim o ünsürlərin fəaliyyət göstərdikləri ölkələrin insan haqları müvəkillərinə göndərilərək buna son qoyulması tələb edilsin.

Bilirsiniz, ümumiyyətlə, insan haqları məsələsi beynəlxalq xarakter daşdığı kimi, bu yöndə qiymətləndirmədə də heç kimə, heç bir dövlətin ayrı-ayrı qurumlarına eksklüzivlik hüququ verilmir. Ona görə də mən fikirləşirəm ki, bizim ombudsman təsisatı ayrı-ayrı qurumların, beynəlxalq qurumların bununla bağlı, Azərbaycanla bağlı insan haqları məsələsindəki hesabatlarını diqqətlə ekspertizadan keçirməli, buradakı qərəzli məsələləri təzədən həm qurumların özlərinin diqqətinə çatdırmalı, həm də bunlar məruzədə öz əksini tapmalıdır.

Hörmətli Səbinə xanım çıxışında ayrı-ayrı ombudsman təsisatlarının, o cümlədən qardaş Türkiyədən, Bolqarıstandan olan həmkarlarının ölkəyə dəvət edilməsini və işğaldan azad olunmuş torpaqlara aparılmasını qeyd etdi. Bu, çox müsbət haldır. Amma, hörmətli Səbinə xanım, olar ki, dünyanın ombudsman təsisatlarının savaşı və insan haqları ilə bağlı ümumi bir toplantısı Azərbaycanda keçirilsin və onlar işğal altındakı ərazilərə aparılaraq oradakı reallıqla yaxından tanış olsunlar? Çünki biz bununla məşğul olan qurumların, o sıradan da UNESCO-nun necə və hansı qurumların, çevrələrin təsiri altında olduğunu yaxşı bilirik.

Sonda mən də edilən təkliflərlə bağlı öz fikrimi bildirmək istəyirəm. O təkliflərin əksəriyyətini, o cümlədən

aliment fondunun yaradılmasını, əliliyin təyin olunmasında ayrı-ayrı komissiyalar arasındakı ziddiyyətlərə son qoyulmasını və sairə dəstəkləyirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sahib müəllim.

Fəzail müəllim, Sizin sualınız var? Mən təklif edirəm ki, bəlkə müzakirəni bitirək?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Sualınız varsa, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım sədr. Mən çıxışa çata bilməyəcəyəm. Çünki bir azdan nahar başlayır. Təklifim var. Mən digər həmkarlarım kimi, illik hesabatı yüksək qiymətləndirirəm, ona müsbət münasibət ifadə eləyəcəyəm. Səbinə xanımın diqqətinə iki məsələni çatdırmaq istəyirəm. Bu il, bəlli olduğu kimi, Şuşanın 270 illiyi keçiriləcək. Təklif edərdim ki, bu 270 illiklə bağlı "Müharibəyə və vandalizmə "yox" deyək" devizi altında dünyanın ombudsmanlarının iştirakı ilə Şuşa şəhərində bir konfrans keçirilsin və erməni vandalizmi orada bir daha müzakirə olunsun.

İkinci məsələ. Yetkinlik yaşına çatmamış qızlarımızın zorla nikaha cəlb edilməsinə qarşı ombudsman daha prinsipial, daha ciddi şəkildə fəaliyyətini davam etdirsins. Bundan sonrakı fəaliyyətində ona uğurlar arzulayıram. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Fəzail müəllim.

Təklif var ki, hesabatı səsə qoyaq. Mən də düşünürəm ki, burada kifayət qədər müzakirə olundu. Suallar var.

Səbinə xanım, mən təklif edirəm, sonra Siz onları yazılı surətdə təqdim edəsiniz. Öz tərəfimdən də deyim ki, parlament, deputatlar olaraq, biz həmişə birgə iş görməyə

hazırq. Burada təkliflər də səsləndi. Ona görə düşünürəm ki, biz sonra Sizinlə əlaqə quraq. Elə bu suallarla da bağlı Siz komitələrin iclaslarında ola bilərsiniz. Bizim qapımız həmişə açıqdır.

İndi isə, hörmətli həmkarlar, xahiş edirəm, hesabatə səs verin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.50 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	1
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, hesabat qəbul edildi.

Səbinə xanım, çox sağ olun. Biz Sizə uğurlar arzulayıyıq. Dediym kimi, həmişə iş birliyinə hazırq. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, bizim hələ 10 dəqiqəmiz var. Onu da deyim ki, bizim növbəti beş məsələmiz üçüncü oxunuşda olan qanun layihələridir. İndi isə mən 2-ci məsələyə keçirəm. Bu, “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiya Qanununda dəyişiklik edilməsi barədə Konstitusiya qanununun layihəsidir. Məsələni Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədr müavini hörmətli Qüdrət Həsənquliyev təqdim edəcək.

Qüdrət müəllim, buyurun.

Q.Həsənquliyev, *Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsi sədrinin müavini.*

Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. İkinci oxunuşda da söylədim, bu, texniki xarakterli bir dəyişiklikdir. Yəni “Media haqqında” Qanunun qəbulu ilə əlaqədar olaraq “Normativ hüquqi aktlar haqqında” Konstitusiyaya Qanununda “Milli Televiziya və Radio” sözləri “Azərbaycan Respublikası Audiovizual” sözləri ilə əvəz olunur. Xahiş edirəm, səsə qoyasınız. Deputat həmkarlarımı da səs verməyə çağırıram. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Hörmətli həmkarlar, mən məsələni səsə qoyuram. Xatırladım ki, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına görə, Konstitusiyaya qanunu Milli Məclisdə 95 səs çoxluğu ilə qəbul olunmalıdır. Ona görə xahiş edirəm, diqqətli olun. Məsələni səsə qoyuram. Səs verin, buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.52 dəq.)
Lehinə	85
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	85
Nəticə: Qəbul edilmədi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bilirsiniz ki, Konstitusiyaya qanunları Milli Məclisdə iki dəfə səsə qoyulur və bu gün birinci səsverməni başa çatdırdıq. 6 aydan sonra Konstitusiyaya qanununa ikinci səsvermədə münasibət bildirməliyik. Hələ vaxtımız var.

3-cü məsələyə keçək. Bu məsələ isə “Tibbi sığorta haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Məsələyə dair məlumat vermək üçün mən hörmətli Əhliman Əmiraslanova söz verirəm.

Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov, *Milli Məclisin Səhiyyə komitəsinin sədri*.

Çox hörmətli Sahibə xanım, çox hörmətli millət vəkiləri. “Tibbi sığorta haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsi ikinci oxunuşda qəbul edildikdən sonra Milli Məclisin Səhiyyə komitəsində əlavə rəy və təkliflər qəbul olunmamışdır. Xahiş edirəm, qanun layihəsini üçüncü oxunuşda da qəbul edəsiniz. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əhliman müəllim.

Tahir müəllim, sizin komitədə də, İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsində də baxılıb. Buyurun, bununla əlaqədar fikrinizi bildirin.

T.Mirkişili, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri*.

Hörmətli Sahibə xanım, təklifimiz yoxdur. Dəstəkləyirik.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyən də yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.53 dəq.)
Lehinə	83
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qanun layihəsi üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim hələ 5 dəqiqəmiz var. Mən istəyirəm, biz 4-cü və 5-ci məsələlərə də keçək. Bu məsələlər, bildiyiniz kimi, cənab Prezidentin bir məktubu ilə Milli Məclisə daxil olub və onlar mahiyyətcə də bir-birinə yaxındır. Gündəliyin 4-cü məsələsi Gəncə şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir. 5-ci məsələ isə “Bələdiyyələrin əraziləri və torpaqları haqqında” Qanuna əlavə edilmiş “Azərbaycan Respublikasında bələdiyyələrin siyahısı”nda dəyişiklik edilməsi barədə qanun layihəsidir. Ona görə mən Regional məsələlər komitəsinin sədri hörmətli Siyavuş Novruzovdan xahiş edəcəyəm. Siyavuş müəllim, həmişə olduğu kimi, xahiş edirəm, birlikdə təqdim eləyin. Səsverməni ayrı keçirəcəyik. Buyurun.

S.Novruzov, *Milli Məclisin Regional məsələlər komitəsinin sədri.*

Hörmətli sədr, hörmətli deputatlar. İkinci oxunuşda bu qanun layihələrinə heç bir əlavə, təklif və rəy olmamışdır. Ona görə də üçüncü oxunuş üçün komitədə müzakirə edilib, təqdim olunub. Xahiş edirəm, səs verəsiniz.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mən məsələləri bir-bir səsə qoyacağam. Xahiş edirəm, 4-cü məsələyə münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri

Lehinə

(saat 12.55 dəq.)

82

Əleyhinə	0
Bitərəf	1
Səs vermədi	0
İştirak edir	83
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

İndi isə, xahiş edirəm, 5-ci məsələyə münasibət bildirin.

Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.56 dəq.)
Lehinə	80
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	80
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun. Bu qanun layihəsi də üçüncü oxunuşda qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, bizim üçüncü oxunuşda olan bir qanunumuz qalıb. Mən xahiş edirəm, biz bunu da qəbul edək. 6-cı məsələdir. Bu, Şəhərsalma və Tikinti Məcəlləsində dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir.

Qanun layihəsi barədə məlumat vermək üçün, Qüdrət müəllim, mən yenə də Sizdən xahiş edirəm. Buyurun, məlumat verin.

Q.Həsənquliyev. Çox sağ olun, hörmətli sədr. Söhbət iki maddəyə dəyişiklikdən gedir. 81.2-ci maddədən 75.8-ci

bənd çıxarılır. 75.9-cu və 75.10-cu bəndlər əlavə olunur. İkinci oxunuşda hörmətli Aydın müəllim məsələ qaldırmışdı ki, tikintinin istismara qəbul olunması ilə bağlı elektron qaydada sənədlər təqdim olunsun. Biz onu müvafiq dövlət orqanı ilə aydınlaşdırdıq. Onlar dedilər ki, buna hazır deyildirlər. Ona görə də həmin təklif qəbul olunmur. Xahiş edirəm, səsə qoyasınız. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Qüdrət müəllim.

Hörmətli həmkarlar, çıxış etmək istəyən yoxdur. Mən məsələni səsə qoyuram. Xahiş edirəm, münasibət bildirin. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.57 dəq.)
Lehinə	82
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	82
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qəbul edildi.

Hörmətli həmkarlar, saat 1-dir.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Fasiləsiz? Birinci oxunuşda olan qanun layihələridir. Əgər siz istəyirsinizsə, bəli, fasiləsiz. İndi isə xahiş edirəm, müzakirə zamanı birinci oxunuşun bütün tələblərini nəzərə alalım.

Gündəliyin 7-ci məsələsi əhalinin həyat və sağlamlığının qorunması üçün son dərəcə böyük əhəmiyyətə malik olan Qida təhlükəsizliyi haqqında qanun layihəsidir. Qeyd edirəm ki,

məsələ ilə əlaqədar olaraq Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin sədri hörmətli Qoşqar Təhməzov, agentliyin aparat rəhbəri Elxan Mikayılov, kənd təsərrüfatı nazirinin müavini İlhamə xanım Qədimova və Dövlət Gömrük Komitəsinin sədr müavini hörmətli Cavad Qasımov bu gün bizim iclasımızda iştirak edirlər. Mən bütün qonaqlarımıza “xoş gəlmisiniz” deyirəm. Qanun layihəsini Aqrar siyasət komitəsinin sədri hörmətli Tahir Rzayev təqdim edəcək.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Rzayev, Milli Məclisin Aqrar siyasət komitəsinin sədri.

Çox sağ olun, hörmətli sədr. Hörmətli millət vəkilləri. Qida təhlükəsizliyi əsrlərlə insanları narahat edən əsas problemlərdən biri olmuş və bu gün də öz reallıqlarını saxlamaqdadır. BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının hesabatlarında göstərilir ki, son illərdə dünyada hər il 800 milyondan çox insan aclıqdan və 600 milyondan çox insan isə qida zəhərlənmələrindən əziyyət çəkir, bir çox insan dünyasını dəyişir. Dünya ölkələrini və xalqlarını narahat edən, ciddi düşündürən bu problemlərin aradan qaldırılması istiqamətində ölkəmizdə ciddi qabaqlayıcı tədbirlər görülmüş və görülməkdədir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev 2017-ci il 10 fevral tarixində “Azərbaycan Respublikasında qida təhlükəsizliyi sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə bağlı əlavə tədbirlər haqqında” xüsusi əhəmiyyətli bir Fərman imzalamışdır. Həmin fərmanla Azərbaycan Respublikasında qida məhsullarının təhlükəsizliyinə dair normativ tənzimləməni, risklərin təhlilini, qanunla müəyyən edilmiş qaydada genetik sertifikatlaşdırma işinin aparılmasını, o cümlədən xarici ölkələrə ixrac edilən qida məhsullarına keyfiyyət

sertifikatlarının verilməsini, habelə qida məhsulları istehsalçılarının hüquqlarının müdafiəsi sahəsində və “tarladan süfrəyədək” prinsipi əsasında məhsulların daşdığı risk səviyyəsinə uyğun olaraq, qida məhsulları istehsalının bütün mərhələlərində dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsini təmin etmək məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi yaradılmışdır.

Eləcə də “Azərbaycan Respublikasında qida təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə dair 2019–2025-ci illər üçün Dövlət Proqramı” təsdiq edilmişdir. Dövlət proqramının əsas məqsədi qida təhlükəsizliyi sahəsində norma və standartların beynəlxalq tələblərə uyğunlaşdırılması, əhəlinin təhlükəsiz və keyfiyyətli qida ilə təminatının yaxşılaşdırılması, bununla da qida mənşəli xəstəliklərin nəzərəcərpacaq dərəcədə azaldılması, bu istiqamətdə əsaslı tədbirlərin görülməsidir. Əlbəttə, tədbirlər davamlı şəkildə davam etdirilir. Bu günlərdə Milli Məclisdə “Azərbaycan Respublikası Hökuməti ilə Türkiyə Respublikası Hökuməti arasında qida təhlükəsizliyi sahəsində əməkdaşlıq haqqında Saziş”in təsdiq edilməsi bunun əyani sübutudur.

Bu gün müzakirənizə təqdim olunan Qida təhlükəsizliyi haqqında Azərbaycan Respublikasının qanun layihəsi Prezidentimiz tərəfindən imzalanmış fərman və qəbul edilmiş dövlət proqramının, çox mühüm dövlətlərarası sazişin ruhuna uyğundur və bu sənədlərin davamıdır. Qida təhlükəsizliyi haqqında qanun layihəsi həm də milli təhlükəsizlik baxımından xüsusi əhəmiyyətə malik olan bir sənəddir. Beynəlxalq norma və standartlara uyğun hazırlanmışdır.

Qanun layihəsi yalnız qida təhlükəsizliyi məsələlərini deyil, həm də bununla bağlı aşağıda qeyd edəcəyimiz məsələlərin də tənzimlənməsini ehtiva edir.

1. Qida məhsullarının uyğunluğunun qiymətləndirilməsi sisteminin beynəlxalq tələblərə müvafiqliyini təmin etmək;
2. Beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla qida məhsullarının risk qrupları üzrə təsnifatının aparılması və risk qiymətləndirilməsi meyarlarının müəyyənləşdirilməsi;
3. Genetik modifikasiya olunmuş orqanizmlərin və onların törəmələrinin dövriyyəsinə nəzarət sisteminin təkmilləşdirilməsi;
4. “Tarladan süfrəyədək” prinsipi əsasında qida məhsulları istehsalının bütün mərhələlərində məhsulun daşdığı risk səviyyəsinə uyğun olaraq, nəzarət sisteminin və mexanizmlərinin işlənilib hazırlanması və həyata keçirilməsi;
5. Qida təhlükəsizliyi sahəsində kadr potensialının gücləndirilməsi.

Qanun layihəsinin məqsədi onun preambulasında və 4-cü maddəsində aydın ifadə olunmuşdur. Buraya insanların və heyvanların həyat və sağlamlığının, habelə istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi, qida və yem məhsullarının təhlükəsizliyi sahəsində qanunvericiliyin Azərbaycan Respublikasının üzv olduğu beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən qəbul olunmuş beynəlxalq standartlara, norma və qaydalara uyğunlaşdırılması, yerli qida və yem məhsullarının rəqabət qabiliyyətliliyinin və ixrac potensialının artırılması, qida zəncirinin bütün mərhələlərində sahibkarların hüquqlarının inkişafına əlverişli şəraitin yaradılması aiddir.

Qanun layihəsi haqqında hər birinizdə aydın təsəvvürlər var, onunla ətraflı tanışsınız. Mən layihənin ayrı-ayrı fəsil-ləri barədə məlumat verməyi məqbul hesab edirəm. Qanun layihəsi IX fəsil, 40 maddədən ibarətdir.

“Ümumi müddəalar” adlanan I fəsildə anlayışların izahı verilmiş, tətbiq dairəsi, mahiyyəti, əhəmiyyəti geniş şərh

edilmişdir. I fəsildən görüldüyü kimi, qanun layihəsi qida zəncirinin bütün mərhələlərində qida və yem məhsullarının təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlı dövlət və qida subyektləri arasında yaranan münasibətləri tənzimləyəcəkdir. Qida zənciri qida məhsullarının ilkin istehsalı, istehsalı, emalı, dövriyyəsi, utilizasiyası və məhv edilməsi üzrə bütün mərhələləri əhatə edir. Bu qanun layihəsi qida ilə bağlı olduğundan yem məhsullarına da şamil olunur.

II fəsildə qida təhlükəsizliyi sahəsində dövlət tənzimlənməsinin məqsədlərinə və bu sahədə dövlətin vəzifələrinə aydınlıq gətirilir. Dövlətin əsas vəzifəsi yem məhsullarının təhlükəsizliyi sahəsində dövlət siyasətinin və dövlət tənzimlənməsinin, bu sahədə normativ tənzimlənmənin, dövlət proqramlarının, elmi-texniki proqramların, beynəlxalq əməkdaşlığın, sənədləşdirmənin, dövlət nəzarətinin və əsaslı tədbirlərin həyata keçirilməsidir.

III fəsil “Qida təhlükəsizliyinin əsas prinsipləri” adlanır. Bu da risklərin elmi sübutlarla təhlili, həyat və sağlamlığa mümkün təhlükənin qarşısının alınması üçün müvəqqəti tədbirlərin tətbiqi, qida təhlükəsizliyi sahəsində istehlakçıların hüquqlarının müdafiəsi prinsipləridir. Bu prinsiplərin müəyyən olunmasında məqsəd odur ki, qida zəncirinin istənilən mərhələsində fəaliyyət təşkil olunarkən, dövlət tənzimləməsi tətbiq edilərkən bu üç amil, prinsip gözlənilsin. Başqa sözlə, yüksək risk qrupuna daxil olan məhsulla aşağı risk qrupuna daxil olan məhsula eyni hüquqi rejim tətbiq olunmasın. Eyni zamanda, hər bir tənzimləmə mexanizmi həyat və sağlamlığın qorunması və istehlakçı hüquqlarının qorunması prinsipi ilə uzlaşdırılsın.

Qida təhlükəsizliyi sahəsində texniki normativ hüquqi aktlar müvafiq icra hakimiyyəti orqanının müəyyən etdiyi

orqan tərəfindən bu qanunla müəyyən olunmuş tələblər və qida təhlükəsizliyinin prinsipləri nəzərə alınmaqla hazırlanacaq və qəbul ediləcəkdir.

Qanun layihəsinin V fəslı qıda təhlükəsızlıyı sahəsındə qarşıya qoyulan tələblərlə bağılıdır. Bildirmək istərdim ki, bu tələblər çox vacib, ciddi və əhatəlidir. Bu günün reallıqlarını əks etdirməklə gələcəyə hesablanmış tələblər və göstərişlərdir. Həm istehsalçının, həm də istehlakçının məsuliyyətinin artırılması, insan həyatının və sağlamlığının qorunması baxımından xarakterikdir.

VI və VII fəsilələr qıda təhlükəsızlıyı sahəsındə qeydiyyat, təsdiq, sertifikatlaşdırma, izlənmə, reyestrin aparılması qaydalarını əhatə edir, qıda və yem məhsullarının təhlükəsızlıyinə, idxal olunan qıda və yem məhsullarına, habelə qıda məhsulları ilə təmasda olan material və məhsullara dövlət nəzarətinin təşkilini, tədbirləri, qıda təhlükəsızlıyı sahəsındə böhran vəziyyətinin idarə edilməsini tənzimləyir.

VIII və IX fəsilələr qıda subyektlərinin hüquq və vəzifələrindən, yekun müddəalardan ibarətdir və əks olunan maddələrdə qıda subyektlərinin hüquqları, vəzifələri aydın göstərilməklə, həm də bu sahədə qanunvericiliyin pozulmasına görə məsuliyyət, qanuna uyğun olaraq müəyyən edilmiş tələblərin pozulmasına görə təsdiq edilən cərimələrdən daxilolmalar barədə maddələr öz əksini tapmışdır.

Xatırlatmaq istəyirəm ki, bu qanun dərc edildiyi gündən 6 ay sonra qüvvəyə minir. “Sahibkarlıq fəaliyyəti haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununa əsasən iri sahibkarlıq subyekti hesab edilən qıda subyektləri üçün bu qanun dərc olunduğu gündən 2 il, orta və kiçik sahibkarlıq subyektləri hesab edilən qıda subyektləri üçün 4 il sonra qüvvəyə minir. Yeni növ qıda məhsullarına, təbii mineral

sulara və genetik modifikasiya olunmuş orqanizmlərə və yem məhsullarına münasibətdə bu qanun dərc olunduğu gündən 1 il sonra qüvvəyə minir. Bu, sahibkarlara, qida subyektlərinə fəaliyyətlərini bu qanunun tələblərinə uyğunlaşdırmaq üçün həm vaxt, həm də lazımı imkanlar yaradır.

Qanun layihəsi çox geniş və əhatəlidir. Mən onun mahiyyəti, əhəmiyyəti və fəsilləri haqqında qısa məlumat verdim. Əlbəttə ki, qanun layihəsinin hər bir fəsli, maddələri üzərində daha geniş təhlillər aparmaq, fikir söyləmək mümkündür.

Hörmətli sədr, biz bu qanun layihəsini plenar iclasa verməmişdən əvvəl iki dəfə müzakirə etdik. Komitədə işçi qrupu ilə bir dəfə müzakirəsi keçirildi. Sonra bu qanun layihəsi geniş tərkibdə müvafiq orqanların rəhbər nümayəndələrinin iştirakı ilə geniş müzakirəyə verildi və müsbət fikirlər söyləndi. Mən bu gün bu qanun layihəsini deputat həmkarlarımın müzakirəsinə verirəm və elə bilirəm ki, onlar da bu barədə öz müsbət fikirlərini bildirəcəklər.

Mən burada məndən əvvəl səsləndirilən təbriklərə qoşuluram. Parlamentdə təmsil olunan qadınlarımızı, onların timsalında Azərbaycan xanımlarını ürəkdən təbrik edirəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi sədrinin
birinci müavini Əli Hüseynli sədrlik edir*

Sədrlik edən. Hörmətli Tahir müəllim, çox ətraflı məlumatla görə çox sağ olun. Bilirik ki, Siz komitə iclasında da Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin rəhbərliyi, müvafiq dövlət orqanlarının nümayəndələri və bu sahədə ekspertlərlə birgə çox geniş, ictimai faydalı müzakirə keçirmisiniz.

İndi isə plenar iclasdakı müzakirələrə başlayırıq. Bu-yursun Əli Məsimli.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun. Qida təhlükəsizliyi haqqında qanun layihəsini birmənalı şəkildə dəstəkləyirəm. Ona görə ki, konsepsiyası kifayət qədər düz və mükəmməldir, müasir dövrün çağırışlarına, tələblərinə cavab verən səviyyədə, məzmununda işlənib hazırlanıb. Eyni zamanda, qida təhlükəsizliyi məsələsinə kompleks şəkildə yanaşılıb, “tarladan süfrəyədək” olan qida zəncirinin bütün mərhələlərini özündə əks etdirir. Beynəlxalq standartlara uyğun hüquqi bazanın yaradılması, hesab edirəm ki, çox ciddi irəliləyişə gətirib çıxarar. Həm sağlam sahibkarlığın inkişafı, həm standartlara cavab verən səviyyədə məhsul istehsalının artırılması, eyni zamanda, o standartlara cavab verən zaman qeyri-neft eksportunun dairəsinin genişləndirilməsi, ənənəvi bazarlardan əlavə, bazarların coğrafiyasının genişləndirilməsi... Mən heç bir mübalığəyə yol vermək fikrində deyiləm. Əgər, doğrudan da, biz həmin standartlara yüksək səviyyədə cavab versək, inkişaf etmiş bazarlara da çatmaq imkanı genişlənəcək. Bu nöqtəyindən nəzərdən, hesab edirəm ki, bu, çox vacib, ciddi bir qanun layihəsidir, dəstəkləyirəm.

Burada 2 məqamı xüsusi qeyd etmək istərdim. Qanunun normal fəaliyyət göstərməsi üçün, birinci, çox işlək reallaşma mexanizmi olmalıdır, çünki bu, həlledici xarakter daşıyır. İkinci müsbət məqam ondan ibarətdir ki, qanunla paralel surətdə proqram da hazırlanıb, ortamüddətli, 2025-ci ilə qədər dövrü əhatə edən bu proqram kifayət qədər mükəmməldir. Həmin sənədlərin kompleks şəkildə reallaşdırılması Azərbaycanda qida təhlükəsizliyi istiqamətində çox zəruri işlərin qısa müddətdə həyata keçiril-

məsinə hüquqi baza, proqram isə geniş şəkildə fəaliyyət üçün əsaslar yaradacaq.

Bir sıra məsələlər üzrə də fikirlərimi qeyd etmək istərdim. Birinci məqam. Qida təhlükəsizliyi məsələsi o vaxt daha populyar olur ki, ölkə kəmiyyət nöqtəyi-nəzərindən məhsullarla təminatını kifayət qədər yüksək səviyyəyə çatdırır, o zaman təbii surətdə keyfiyyət məsələsi ortaya çıxır. Hörmətli Əli müəllim, ona görə də mən təklif edərdim ki, qida təhlükəsizliyinə yanaşanda qoşa qanad kimi keyfiyyət məsələsi ilə təhlükəsizlik məsələsi paralel surətdə getsin. Söhbət nədən gedir? Məsələn, südün yağını çıxarırlar və ora bitki yağı əlavə edirlər. Bu, insan orqanizmi üçün təhlükəli deyil, amma çox keyfiyyətsiz məhsuldur. Bu məsələlərdə daha dərinə gedib bizim eksport imkanımızı artırmaq, inkişaf etmiş bazarlara çıxmaq üçün mütləq qida təhlükəsizliyinin yanında keyfiyyət məsələlərinə də ciddi diqqət edilməsi çox vacibdir.

İkinci vacib məqam ondan ibarətdir ki, sahibkarlıq sahəsindəki yoxlamalarla bağlı çox mütərəqqi addımlar atıldı. Sağlam sahibkarlar bundan səmərəli istifadə etdi və kifayət qədər qənaət olunmuş vəsaitdən öz fəaliyyətlərinin genişləndirilməsində istifadə etdilər. Amma çox təəssüf ki, sağlam olmayan bir sıra sahibkarlıq subyektləri isə leş ətlərin, insan orqanizmi üçün təhlükəli məhsulların satılması ilə məşğul oldular. Bu, sadəcə, Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin mübarizə aparmaq istiqamətindəki dairəsi ilə məhdudlaşan bir məsələ deyil. Ona görə bununla əlaqədar olaraq mən birinci Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinə sual vermək istərdim ki, keyfiyyəti aşağı olan, məsələn, leş ətlərin satılması istiqamətində genişlənən proseslərə qarşı mübarizənin səmərəli üsullarından istifadə edilməsi ilə

bağlı bir proqramı varmı? Bunun reallaşma mexanizmi varmı? Digər tərəfdən isə, mən hesab edirəm ki, bu məsələyə kompleks yanaşmaq artıq mütəşəkkil cinayətkarlıqdır və mütəşəkkil cinayətkarlığa qarşı tətbiq olunan bütün nə varsa, sistemli şəkildə ora tətbiq olunmalıdır. Ona görə ki, söhbət insan həyatından gedir.

Növbəti qaldırmaq istədiyim məsələ isə bilavasitə ondan ibarətdir ki, bu, çox maliyyətutumlu bir layihədir, zəncir üzrə maliyyəni artırmalıyıq...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qüdrət Həsənquliyev. Hazırlaşsın Elşən Musayev.

Q.Həsənquliyev. Təşəkkür edirəm, hörmətli Əli müəlim. Biz parlamentdəki müzakirədə millət vəkilləri olaraq adətən diqqəti nöqsanlara yönəldirik. Çünki hamımıza maraqlıyıq ki, onlar aradan qaldırılsın. Amma görülən müsbət işlər haqqında da qeyd etməliyik. Mən Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin gördüyü müsbət işləri qeyd etmək istəyirəm.

Qanun layihəsini hazırlayan işçi qrupun üzvlərinə öz təşəkkürümü bildirirəm. Doğrudan da, çox keyfiyyətli bir layihə hazırlayıblar. Mənim, sadəcə, birinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, konseptual baxımdan təklifim ondan ibarətdir ki, qida təhlükəsizliyi ilə əlaqədar olaraq agentliyin tərkibində qida məhsullarının keyfiyyətini yoxlamaq üçün bizim laboratoriyalar var. Xatırlayırsınızsa, biz müstəqil ekspertizaların yaranması ilə əlaqədar vaxtı ilə qanunvericiliyə dəyişiklik elədik ki, vətəndaşlar qəbul olunmuş qərarları mübahisələndirəndə ona alternativ, ən azından başqa bir laboratoriya olmalıdır ki, biz onu yoxlaya bilək. Bu məsələ qanunvericilikdə öz əksini tapsın. Çünki II fəsil “Qida təhlükəsizliyi sahəsində döv-

lätin tənzipləməsi” adlanır.

Məni ən çox narahat edən məsələlərdən biri nədir. Mən çox mütəxəssislərlə söhbət etmişəm. Hətta onlardan mənə müraciət edənlər də olub. Son vaxtlar Azərbaycanda bizim otlaq sahələrinin imkan verdiyi həddən artıq miqdarda mal-qara saxlanılır. Bu da ekologiyaya çox ciddi ziyan vurur. Mən, həqiqətən də, bilirəm, Avropa ölkələrində məhz otlaq sahəsinin həcminə görə fermerlərə icazə verirlər ki, onlar mal-qara saxlasınlar. Həm də orada otun tərkibi yoxlanılır və sair. Heç bir fermer deyə bilməz ki, mən gedib kənddən yem alacağam, ona görə də mən artıq mal-qara saxlaya bilərəm, heyvandarlıqla məşğul ola bilərəm. Onlara belə bir icazə verilmir.

Əlbəttə, bəlkə də Azərbaycanda bu, qanunun birbaşa tənziplədiyi bir məsələ deyil. Bu qanun layihəsində, qeyd etdiyim bu iki fəsildə biz nəyi nəzərdə tuta bilərik? İnsanlar son vaxtlar çox şikayətlənirlər. Belə ki, xüsusən yay aylarında bizim bəzi Aran rayonlarında qarpız yetişdirilir. Onların keyfiyyəti həddən artıq aşağı olur, zəhərlənmələr olur. Gübrələrdən normadan artıq istifadə olunur. Hətta bizim bəzi kənd təsərrüfatı məhsulları məhz bu səbəbdən xarici ölkələrə buraxılmır. Biz Avropa ölkələrinə onları bir çox hallarda ixrac edə bilmirik. Əlbəttə, burada fermerin məsuliyyəti var. Bizim Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi müvafiq sertifikat verməyə bilər və o, ziyana düşə bilər. Amma dövlət olaraq bundan bizim qazancımız nədir? Əgər min hektarlarla ərazidə məhsul yetişdirilirsə və o məhsul faydasızdırsa, deməli, dövlət və ölkə olaraq biz bundan ziyan çəkirik. Ona görə də maarifləndirmə işləri də ciddi şəkildə görülməlidir. Kənd Təsərrüfatı Nazirliyinin də bu sahədə bir məsuliyyəti olmalıdır.

Vaxtında xüsusi broşurlar buraxılsın, fermerlərlə müvafiq iş aparılsın ki, hansı gübrədən nə qədər vermək olar. Ümumiyyətlə, torpaq ekspertizaya təqdim olunsun, torpağın tərkibi, ona nə qədər gübrə verilməlidirsə, öyrənilsin. Yəni bu işlər öncədən görülməlidir ki, biz həmin torpaqlardan maksimum faydalana bilək. Yoxsa min hektarlarla ərazidə məhsul yetişdirilsin, sonra da o məhsul keyfiyyətsiz olsun. Yəni bundan həm fermerlər ziyana düşür, həm də dövlət fermerlərə kömək edib bundan ziyana düşür, o cümlədən, ölkəmiz də, vətəndaşlarımız da bundan əziyyət çəkirlər.

Bu iki məsələni diqqətdə saxlasınlar. Yəqin, ikinci oxunuşda konkret maddələr üzrə ehtiyac olsa, çıxış edib öz fikirlərimi bildirəcəyəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Elşən Musayev, buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Hörmətli millət vəkilləri, media nümayəndələri, qonaqlar, hər birinizi salamlayıram. İlk öncə deyim ki, qanun layihəsi olduqca mütərəqqidir, faydalıdır və ümumilikdə, Azərbaycan üçün lazımlıdır. Bütün dünya dövlətlərində bu təhlükəsizliyin əsas üç istiqaməti var: milli təhlükəsizlik, informasiya təhlükəsizliyi və qida təhlükəsizliyi. Azərbaycanda bütün bu istiqamətlərdəki sahələr üzrə uğurlu inkişaf gedir. Hər şey qaydasındadır. Mən bu gün, əsasən, qida təhlükəsizliyi haqqında, hazırda müzakirə etdiyimiz layihə ilə bağlı danışacağam. İlk öncə konseptual olaraq maddələr üzərindən təhlil eləməsək də, ümumi anlayışlar üzərindən fikrimi bildirmək istəyirəm. 1-ci bənddə anlayışlar göstərilib, geniş, şəffaf qaydada verilib. Mənim təklifim ondan ibarətdir ki, bu əhatə dairəsi daha da genişlən-

dirilsin. Baxmayaraq ki, orada hətta əhatə dairəsinə daxil olmayan anlayışlar səhih göstərilib. Məsəl üçün, elektron siqaretlər. Bunu kim yoxlayır? Kim nəzarət eləyir? Halbuki onların da içində qida əlavələri var. Mən beynəlxalq təcrübəyə də baxdım, müəyyən axtarışlarda oldum. Böyük ehtimalla buna məhz elə Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi baxmalıdır. Yəni biz yenidən hansısa bir qanunu qəbul eləməməliyik, bu anlayışların çərçivəsini bir az genişləndirməliyik.

İkinci məsələ hamını narahat edən mövzulardan biri – qida məhsullarının tarixi məsələsidir. Bunun üçün nə eləmək lazımdır? Bunun üçün barkod sisteminə keçmək lazımdır. Bu, hətta layihənin bir predmeti, ümumi predmeti ola bilər. Aydın ki, bu, böyük bir server yükü, böyük bir əziyyət tələb edir. Amma bu gün böyük marketlərdə, böyük ticarət müəssisələrində heç kim qarantıya vermir ki, hansısa məhsulun tarixi dəyişdirilməyib. Amma hər məhsulun öz barkodu olsa, istehsalçının da, satanın da belə bir imkanı olmayacaq.

Üçüncü qeyd eləmək istədiyim məsələ. Burada qanunvericilik texnikası baxımından hər şey qaydasındadır. Düzmə xətt üzrə layihə tamamilən düzgün əhatə olunub. Amma burada həm də bir təyinat və təqdimmə məsələsinə baxmaq lazımdır. Xüsusən bayaq dediyim ticarət müəssisələrindən, iri marketlərdən danışmıram. Amma biz bəzən görürük ki, kустar ticarət istiqamətində kəlbətini də, kolbasanı da, şampunu da eyni yerdə, eyni piştaxtada satırlar. Yəni məhsulun keyfiyyəti təkcə onun saxlanması deyil, onun təyinatı və təqdimməsi ilə bağlı, hesab edirəm ki, Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi müəyyən işlər görməlidir.

Digər bir məsələ. Mənə bir çox müraciətlər olub. Gömrük idxal məntəqələrində laborator analizləri götürmək üçün yerlər yoxdur. Niyə yoxdur? Hələ ki, bu sualın cavabı verilməyib. Bildiyim qədər, bu sahədə işlər gedir. Hətta müəyyən razılaşmalar da var. Amma necə ki o laboratoriyalar bir müddətdən sonra Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinə verildi, hesab edirəm ki, təcili şəkildə həmin laborator analizlərin götürülməsi üçün də şərait yaradılmalıdır. Bu, sahibkarın da işinə yararır. Çünki oradan anbara, sonra analizə getməlidir və yenidən anbara qayıtmalıdır. Bu, əslində, böyük bir vaxt itkisidir.

Son olaraq, Qoşqar müəllim də buradadır, ona xüsusən iki məsələ ilə bağlı müraciət etmək istəyirəm. Bu, idman zalları və konservləşdirilmiş məhsullar ilə bağlıdır. İdman zallarında bioəlavələr, bilinmir ki, ümumiyyətlə, hansı təyinatla istifadə olunur. Bu, bir tək sağlamlığa deyil, ümumiyyətlə, genofonda ziyandır. Bir də konservləşdirilmiş məhsullar. Bəlkə də insanlar botulizm və sair bu kimi xəstəliklə bağlı az məlumatlıdırlar. Amma biz hər dəfə rayona gedəndə görürük, əsasən də, banka turşuları 50 dərəcə istidə kустar formada satılır. Bu elə birbaşa böyük bir xəstəliyin mənbəyidir. Məncə, agentlik bu işlə xüsusən məşğul olmalıdır.

Mən çox sevinirəm ki, Azərbaycanda belə agentlik var. Çox sevinirəm ki, agentliyin rəhbəri Azərbaycanın ən ləyaqətli, ən peşəkar kadrlarından biri Qoşqar Təhməzlidir. Onlara işlərində uğurlar arzulayıram. Layihəni də dəstəkləyirəm. Minnətdaram.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Razi Nurullayev, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli depu-

tatlar, mən bu qanun layihəsini oxudum. Böyük həcmdədir. Demək olar ki, Azərbaycanın ən çox ehtiyac duyduğu qanunlardan biridir. Elə buna görə də mən komitə sədri hörmətli Tahir müəllimə, parlamentin əlaqədar şöbəsinə və zəhməti keçən hər bir kəsə, o cümlədən Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinə belə bir böyük qanunu təqdim etdiyinə görə təşəkkür edirəm. Üç məsələ haqqında demək istəyirəm.

Birincisi, hörmətli Əli müəllim, mən hər zaman demişəm, bu gün də təkrar etmək istəyirəm. Ümumiyyətlə, gözəl qanunlar yazıb qəbul edirik. Amma həyata keçirilmə mexanizmi çox zəif olur. Onun üçün də parlament qəbul etdiyi qanunların icrasına da ciddi şəkildə fikir verməlidir. Biz bütün məmullatları haqqında qanun qəbul etmişik. Amma Azərbaycanın istənilən yerində, bahalı, ucuz restoranından tutmuş otelinə, barına, kafesinə, hamamına, şadlıq evinə, yas evinədək, hamısında papiros çəkilir. Əgər bu qanun işləkdirsə, nəyə görə mən həmin yerlərdə bir saat oturandan sonra gedib, paltarlarımı çöldə asıb havaya verməliyəm? Yəni bu qanun niyə işləməməlidir? Mən bütün papiros çəkənlərin hüquqlarına hörmət eləyirəm, düz eləyib çəkirlər. Hər kəsin bir zövqü var. Mən də hərdənbir çəkirəm. Amma bu o demək deyil ki, qanun işləməməlidir.

İkincisi, yağlar haqqında. Mən başıma gələn bir hadisəni demək istəyirəm. Mənim tanıdığım insanlar var. Dostdur, tanışdır. Mən onlara deyirəm, sizin mədəiniz dəmiri də üyüdə. Zarafatlaşırıq. Amma bir dəfə maşını saxlayıb bir yerdən qutab aldım. Yaxşı ki, mən birini yedim. Onlar çox ac idilər, hərəsi 3-4 dənə yedi. Onlar həyatlarını güc ilə xilas edə bildilər. Bu, bir il bundan

qabaq baş verib. Burada söhbət yalnız hansı yağda bişirməkdən getmir. Söhbət yağlardan gedir. Bir də görürsən ki, az qala 10 litrlik bir yağ 5-6 manatadır. Onun üçün də bu, çox böyük bir təhlükə törədir və bununla bağlı çox ciddi tədbirlər görülməlidir. İnsanlar kasıbdırlar. Nə eləsinlər? Gedib 15-20 manata yağ ala bilməzlər ki. Ən ucuz yağı tapırlar. Çünki gücləri, ciblərində olan pul ona çatır. Mənə belə gəlir ki, bu məsələlərlə bağlı müəyyən bir mexanizm işlənilib hazırlanmalıdır.

İnsan orqanizminin, dəqiq bilmirəm, 70-80 faizini su təşkil edir. Azərbaycanda suyun da keyfiyyətindən danışmaq olmaz. Biz deyə bilmərik ki, Azərbaycanda su keyfiyyətlidir. Su keyfiyyətsizdir, çox keyfiyyətsizdir. Hətta bizim, deyək ki, butulkalara, şüşələrə doldurulub satılan suların da keyfiyyəti aşağıdır. Bu keyfiyyətsiz su da insanların sağlamlığı üçün böyük təhdiddir. Təbii ki, bütün bunlarla bağlı müəyyən işlər görülür. Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi yaranandan bəri biz ən azından artıq o yolların qıraqlarında qeyri-sanitar şəraitdə satılan məhsulların azaldığının şahidi oluruq. Bir çox yerlər tikilib, orada daha keyfiyyətli şəkildə insanlara xidmət göstərilir. Amma bütün bunlarla bağlı daha konkret və qətiyyətli addımlar atılmalıdır ki, bu məsələlərdə tamamilə mədəni bir davranış yaransın və insanlarımızın da sağlamlığı təhlükələrə məruz qalmasın.

Qanun layihəsinə səs verəcəyəm. Dəstəkləyirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

İlham Məmmədov. Buyurun.

İ.Məmmədov. Hörmətli Əli müəllim, söz verdiyiniz üçün çox sağ olun. Hörmətli millət vəkilləri, bu gün

müzakirəyə təqdim olunan Qida təhlükəsizliyi haqqında qanun layihəsi möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin imzası ilə daxil olub. İlk növbədə, qeyd edim ki, qanun layihəsi mükəmməl hazırlanıb. Qanun layihəsini hazırlayan işçi qrupuna, hörmətli Tahir müəllim başda olmaqla zəhməti keçən hər bir insana bu vacib qanunun hazırlanmasında çəkdiyi əziyyətlərə və mükəmməl qanunu bu gün parlamentə təqdim etdiklərinə görə təşəkkürümü bildirirəm. Birinci oxunuşun tələbinə uyğun olaraq, bildirmək istəyirəm ki, qanun layihəsi konseptual olaraq birinci oxunuşun tələblərinə cavab verir və buna səs verəcəyəm. Hörmətli millət vəkillərini də səs verməyə dəvət edirəm.

Əlbəttə, biz konseptual olaraq müəyyənləşdiririk, müzakirə edirik ki, bu qanun lazımdır. Bəli, bu günün reallığında çox vacib qanundur. Bu gün dünyanın bir nömrəli problemi məhz qida təhlükəsizliyidir. Bu gün dünyada baş verən, xüsusən də siyasi-iqtisadi kataklizmlər qida təhlükəsizliyini daha da qabardır. Son iki ildə dünyanı təhdid edən və sonu hələ görünməyən qlobal COVID-19 pandemiyası, qlobal maliyyə böhranı, qlobal iqlim dəyişiklikləri nəticəsində qida təhlükəsizliyinin məhz hər bir ölkənin milli təhlükəsizliyi kontekstində daha vacib olduğunu üzə çıxardı. Qida təhlükəsizliyi, eyni zamanda, əhalinin qida məhsulları ilə etibarlı təminatı dövlətimizin, onun rəhbəri möhtərəm cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin sosial-iqtisadi siyasətinin başlıca istiqaməti olduğu üçün son illər bu sahədə olduqca əhəmiyyətli və zəruri addımlar atılıb. Əhalini təhlükəsiz və keyfiyyətli qida məhsulları ilə təmin etmək üçün, qida məhsullarının təhlükəsizliyinə nəzarət sisteminin səmərəliliyini daha da

artırmaq üçün əsas hədəflər dəqiq müəyyən olunmuşdur. İlk olaraq bu mexanizmi icra etmək üçün olduqca əhəmiyyətli qurum olan Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi yaradılmışdır. Agentlik bu gün öz işini çox uğurla həyata keçirir və artıq ölkənin ən vacib institusional bir qurumuna çevrilmişdir.

Hörmətli millət vəkili, doğrudan da, bəzən müxtəlif fikirlər səsləndirirlər. Ancaq Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi müəyyən köhnə stereotipləri sındırdı. Bu gün, doğrudan da, qida təhlükəsizliyi sahəsində, mən demirəm, 100 faiz hər şeyə nail olmuşuq, çünki bu elə bir zəncirdir, elə bir sistemdir ki, bu qida zəncirinin çox böyük əhatəsi var. Məhz elə buna görə də bu gün müzakirəyə təqdim olunan bu qanun layihəsi bu məsələlərin həllinə məhz Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi tərəfindən hüquqi müstəvidə imkan yaradacaqdır.

Digər hədəflərdən biri qida təhlükəsizliyi sahəsində yol xəritəsi olan “Azərbaycan Respublikasında qida təhlükəsizliyinin təmin edilməsinə dair 2019–2025-ci illər üçün Dövlət Proqramı” qəbul edilmişdir. Dövlət proqramının əsas fəlsəfəsini özündə tam ehtiva edən bir maddəni, yəni 2-ci maddəsini nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm. Dünyanın hər bir qitəsində qida mənşəli xəstəliklərə yoluxma və qida zəhərlənməsi hallarının artması qeyd olunur. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının 2017-ci il hesabatına əsasən dünyada hər il 600 milyon insan, yəni dünya əhalisinin hər 10 nəfərindən biri qida məhsullarından zəhərlənir. Hər il qida zəhərlənmələrindən 420 min insan ölür ki, bunun da 125 mini və yaxud 30 faizi 5 yaşadək uşaqlardır. Qida məsələsi, xəstəlik və zəhərlənmələr həm əhalinin sağlamlığına, rifahına mənfi təsir göstərir, həm də fərdlər, ailələr,

icmalar, təsərrüfatlar, subyektlər və ölkələr üçün ağır nəticələrə gətirib çıxarır. Bu baxımdan qida təhlükəsizliyi cəmiyyətin inkişafında, gələcək nəsillərin sağlamlığında, insan genofondunun qorunmasında, iqtisadi məhsuldarlığın təmin olunmasında xüsusi əhəmiyyət kəsb edən mühüm bir sahədir. Əlbəttə, məhz möhtərəm cənab Prezidentimizin dövlət proqramında qarşıya qoyduğu bu vəzifələr dövlət başçımızın siyasətinin qabaqcadan global problemləri fenomenal olaraq hiss etməsinin nəticəsidir ki, biz 2020-ci ildə məhz Çinin Uxan şəhərində bir bazarda qida təhlükəsizliyindən bu hadisənin – pandemiyanın baş verdiyini gördük. Ona görə də bu qanun layihəsi vacibdir. İkinci oxunuşda bəzi maddələr barəsində öz fikrimizi bildirəcəyik. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli deputat həmkarlar, mən bir təkliflə çıxış etmək istəyirəm. Birincisi, bu layihənin müzakirəsinin çox pozitiv məcrada getdiyini və bizim gündəlikdəki hələ birinci oxunuşda olan bir neçə məsələni nəzərə alaraq təklif edirəm ki, təkidlə çıxış etmək istəyən deputatları çıxmaq şərti ilə, əgər belə fikirlər olarsa, səsə qoyaq.

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Kim təkidlə istəyirsə, buyursun. Qənirə xanım, bir. Ondan sonra səsə qoyaq. Amma ikinci oxunuşda mən özüm də komitə sədri kimi Tahir müəllimə müraciət etmişəm.

Elə bilirəm, biz, Tahir müəllim, Sizin dəvətinizlə komitə iclasına qatıla bilərik, həm burada səslənə biləcək məsələləri, həm də ikinci oxunuş məsələlərini komitə iclasında müvafiq orqanların iştirakı ilə daha geniş müzakirə edərik.

Qənirə xanım, buyurun, Siz çıxış edin, sonra səsverməni keçirək.

Q.Paşayeva. Əli müəllim, söz verdiyiniz üçün çox sağ olun. Mən də bəzi məsələləri, sadəcə, vurğulayaraq çox qısa şəkildə fikrimi bildirmək istəyirəm. Təbii ki, biz bu qanun layihəsini çox dəstəkləyirik. Bu, çox vacib bir qanun layihəsidir və çox yüksək səviyyədə hazırlanıb. Hamımız, cəmiyyətin bütün insanları bu qanun layihəsindəki məsələləri dəstəkləyirik. Bizim hörmətli Qoşqar müəllimə çox saygımız var. Öz sahəsinin peşəkarıdır və rəhbərlik etdiyi qurum bu sahədə işlər görür. Biz bunu da görürük. Amma bu sahədə bu qanunun həyata keçirilməsi ən vacib məqamlardan biri olacaq. Çünki bunu pozanlar sadə insanlar deyil. Bu məhsulları ölkəyə gətirənlər, bu məhsulları istehsal edənlər, bunları satanlar... Təbii ki, bu istiqamətdə mübarizədə mütləq cəza tədbirlərinin sərt olmasına ehtiyac var, Əli müəllim. Məsələn, mən bilmək istəyirəm, qanun layihəsində də göstərilib. Qida və yem məhsullarının geri çağırılması, yığışdırılması və məhv edilməsi. Yəni bu qaydaları kobud şəkildə pozan, əhalinin sağlamlığına zərərli təsir göstərən nə qədər insan, məsələn, ötən il bununla bağlı, belə deyək, cəzalandırılıb? Bunların cəzaları nədən ibarət olub? Yəni onlar, doğrudan da, bu pozuntulara uyğun, layiq olduqları cəzayı alıblar? Çünki cəza sistemi buna adekvat olmazsa, – bunların hamısının arxasında böyük pullar dayanır, – orada cərimələr, hansısa bir sadə cəza mexanizmləri bu qanunun işləməsinə ciddi dəstək göstərə bilməyəcək.

Biz Qoşqar müəllimlə bu barədə danışmışdıq. Qoşqar müəllim çıxış etsə, özü rastlaşdığı hadisələri, əhalinin daha çox olduğu bəzi məclislərdə qida məhsulları ilə bağlı

faktları deyərdi, biz də görərdik ki, əslində, vəziyyət heç də belə rahat deyil. Çox narahatverici məqamlar var. İkinci məqam maarifləndirmə ilə bağlıdır. Çünki mən düşünürəm ki, maarifləndirmə ən vacib məqamlardan biridir. Məsələn, bu gün şəhərdə, mən kəndləri demirəm, mağazalarda hətta bunun reklamı gedir. Məhsulun artıq vaxtı ötüb, bir günü qalıb, bəzən heç bir günü də qalmayıb, yazırlar ki, 50 faiz, 60 faiz endirim ilə veririk. Kasıb insan da baxır, bunu alır. Ümumiyyətlə, istifadə müddəti bitmiş məhsullarla bu cür davranan və bunları reklam da edənlərə qarşı cəzalar çox sərt şəkildə olmalıdır. Çünki vaxtı keçmiş qidalar və sair, bunlar hamısı həyat üçün təhlükəlidir. Ona görə mən düşünürəm, maarifləndirməyə daha geniş yer ayırmağımız vacibdir. Çünki bu məhsulların bir çoxu sosial şəbəkələrdə, hər yerdə reklam olunur. Ümumiyyətlə, insanların bu məhsullarla bağlı ehtiyatlı davranması, necə hərəkət etməsi, necə addım atması ilə bağlı, mən düşünürəm ki, qanun layihəsində maarifləndirmə mexanizmi məsələsinin, yəni buradakı müəyyən öhdəliklərin və sairin də daha geniş əksini tapması lazımdır. İnsanların bu qanun layihəsinin həyata keçməsində çox böyük dəstəyinə ehtiyac var. Yoxsa bir qurumun bu layihənin hamısını yüksək səviyyədə həyata keçirməsini tək üzərinə götürüb tam uğurlar qazana bilməsi çox doğru görünür.

Burada əhalinin məhz sağlamlığı, genofondla bağlı... Məsələn, burada xüsusi təyinatlı qidalar var ki, onlar 3 yaşına qədər uşaqların, bir insanın sağlamlığı, gələcəyi deməkdir. Bu istiqamətdə qanunları pozanların cəzaları da çox sərt olmalıdır. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun. Hörmətli Qənirə xanım, məsuliyyət ilə bağlı qaldırdığımız məsələ 36-cı maddədə

öz həllini tapıb və Sizə deyim ki, məsuliyyət kifayət qədər ciddidir. Amma qanun layihəsinin qəbulundan sonra əgər parlament belə düşünürsə ki, cəzaları daha da sərtləşdirmək lazımdır, düzü, bilmirəm, mənəcə, bunu bir də müzakirə etmək lazımdır. Bu məsələni müzakirə edərik.

Vüqar Bayramov təkid edirdi.

Buyurun. Sonuncu çıxışçı.

V.Bayramov. Çox təşəkkür edirəm, Əli müəllim. Hörmətli Əli müəllim, hörmətli millət vəkilləri, birinci oxunuşun tələblərinə uyğun olaraq, bir sıra konseptual məsələləri qeyd etmək istərdim. Əvvəla, təbii ki, qida təhlükəsizliyi yalnız sağlamlıqla bağlı məsələ deyil, eyni zamanda, iqtisadi məsələdir. Qida təhlükəsizliyi həm iqtisadi inkişaf, həm də biznes mühitinin yaxşılaşdırılması baxımından çox vacibdir. Nəzərə alsaq ki, son illər bu sahədə aparılan islahatlar, xüsusən də struktur islahatları, vahid agentliyin formalaşması, bütövlükdə, bu sektorda vəziyyətin yaxşılaşmasına xidmət edir. Bu baxımdan qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi vacib idi. Yeni qanun layihəsinin hazırlanması və təqdim olunması, bütövlükdə, bu sahədə aparılan islahatların davamı kimi qiymətləndirilməlidir.

Əvvəla, qanun layihəsi qida zənciri üzrə həm qeydiyyatın aparılması, həm də nəzarətin gücləndirilməsini özündə ehtiva edir. Bu, vacibdir, çünki qida təhlükəsizliyi yalnız məhsulun bazara çıxarıldığı anda təhlükəsizliklə bağlı deyil, məhsulun qidanın hazırlanmağa başladığı andan, mərhələdən etibarən təhlükəsizlik qaydalarının qorunması ilə birbaşa bağlıdır. Çox vacib məqamlardan biri qeydiyyat, eləcə də nəzarət mexanizminin təkmilləşdirilməsi ilə yanaşı, həm də bu zəncirin elementləri, o cümlədən obyekt

və subyektləri üçün maarifləndirmə tədbirlərinin genişləndirilməsi və təbii ki, təlimlərin təşkil olunmasıdır. Çünki nəticə etibarlı ilə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, eyni zamanda, bu qanunvericiliyin subyektləri üçün həm də daha genişləndirilmiş və sistemli maarifləndirmə tədbirlərinin həyata keçirilməsini özündə ehtiva edir.

İkincisi, qanunvericilik bazasının möhkəmlənməsi bizim qeyri-neft ixracatı baxımından da çox vacibdir. 2021-ci ildə Azərbaycanın qeyri-neft ixracatı 2,7 milyard dollar olub və bütövlükdə, qeyri-neft ixracatımızın təxminən 40 faizini qida məhsulları təşkil edir. Amma biz qeyri-neft ixracatımızın strukturuna diqqət yetirsək, ixracatımızın 57,2 faizi yalnız iki ölkəyə göndərilən məhsullardır. O cümlədən qida məhsullarımızın təxminən 80 faizi yalnız bir ölkəyə göndərilir. Bu da birbaşa, xüsusən də ixracatla məşğul olan sahibkarlarımız üçün qida təhlükəsi ilə bağlı standartların tətbiqindəki problemlərlə əlaqədardır. O baxımdan artıq qanunvericilik bazası formalaşır, regionda formalaşan bu yeni düzən kontekstdən yeni bazarlara, alternativ bazarlara çıxış, xüsusən də Avropa Birliyi daxil olmaqla, daha inkişaf etmiş bazarlara çıxışın təmini olduqca vacibdir. Bu kontekstdən, xüsusən də qida təhlükəsizliyi aspektindən iş adamları, fermerlər üçün standartların tətbiqi sahəsində təlimlərin gücləndirilməsi və artıq qanun layihəsi qəbul edildikdən sonra bu istiqamətdə işlərin genişləndirilməsi daha məqsədəuyğundur. Çünki nəticədə bununla ixrac bazarlarının şaxələnməsinə nail olmaq mümkündür.

Digər məqam konseptual olaraq biznes mühitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlıdır. Çünki bu gün qida təhlükəsizliyi aspektindən bu sektorda fəaliyyət göstərənlərin

bir qisminin uçotu yoxdur və uçot olmadığı üçün bu, qida təhlükəsizliyinin formalaşması baxımından müəyyən çətinliklər yaradır. O kontekstdən qanun layihəsinin qəbul edilməsi həm uçot sisteminin təkmilləşdirilməsinə, həm də biznes mühitinin yaxşılaşdırılmasına imkan verəcək. Çünki biznes mühitinin yaxşılaşdırılması da, bütövlükdə, iqtisadi inkişaf üçün vacib məqamlardan biridir.

Qanun layihəsində elmi yanaşmanın nəzərdə tutulması təqdirəlayiqdir. Çünki “qida təhlükəsizliyi” termini mütəmadi olaraq dəyişir və mütəmadi olaraq bu terminə fərqli yanaşmaların təqdim olunmasına ehtiyac var. O baxımdan elmi yanaşma və tədqiqatlar əsasında növbəti dövrlərdə də qida təhlükəsizliyinin və standartların tətbiqi prosedurunun genişləndirilməsi təqdirəlayiqdir.

Mən də qanun layihəsini dəstəkləyirəm. Onun hazırlanmasında əməyi olan həm müvafiq komitəyə, o cümlədən Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin əməkdaşlarına minnətdarlığımı bildirirəm. Əminəm ki, yeni qanun layihəsinin qəbul edilməsi bu sahədə vəziyyətin daha da yaxşılaşdırılmasına səbəb olacaq. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli deputat həmkarlar, hörmətli xanım sədrin qeyd etdiyi kimi, iclasımızda bir sıra dövlət orqanlarının nümayəndələri iştirak edir.

Mən düşünürəm, Qoşqar müəllim, Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin rəhbəri kimi, hər hansı bir fikriniz varsa, qısa münasibət bildirə bilərsiniz. Buyurun, Qoşqar müəllim.

Q.Təhməzli, *Azərbaycan Respublikası Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin sədri.*

Təşəkkür edirəm, Əli müəllim, minnətdaram. Hörmətli millət vəkilləri, mən sizin hər birinizə göstərdiyiniz mü-

nasibətə görə öz təşəkkürümü bildirirəm. Təbii ki, bütün verilən təkliflər və iradlar Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin gələcək fəaliyyətində də nəzərə alınacaqdır. Mən bir məsələni nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, ümumiyyətlə, bu qanun layihəsi Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinə yeni səlahiyyətlər vermir, hazırda Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin həyata keçirdiyi səlahiyyətlərin beynəlxalq standartlara uyğunlaşması üzərində köklənmişdir. Burada xüsusi bir məqamı nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm. Ümumiyyətlə, öncə qida təhlükəsizliyi sisteminə nəzarət məsələsinə son məhsulun keyfiyyətinə və təhlükəsizlik göstəricilərinə nəzarət kimi baxılıb. Bu qanun qüvvəyə mindikdən sonra isə burada qida zəncirinin bütün mərhələlərində elə bir nəzarət sisteminin tətbiqindən söhbət gedir ki, sonda süfrələrimizə və istehlak üçün gələn məhsulların tam təhlükəsizliyi təmin oluna bilsin. Bu, ya vaxtında aşkarlansın, yaxud da əgər sonda istehlakçılara gəlib çıxarsa, o zaman, bayaq da qeyd edildiyi kimi, onların ekspertizası nəticəsində onların geri çağırılması, utilizasiyası, qaytarılması, məhv edilməsi kimi prosedurlar həyata keçirilə bilsin.

Hörmətli millət vəkilləri, icazənizlə, burada xüsusi məqamlardan bir neçəsini nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm. Qanunda ən əsas məqam yem təhlükəsizliyi məsələsidir. Bildiyiniz kimi, bundan öncə, sadəcə, qida məhsulları üzərində dövlət nəzarəti və yem məhsulları ilə əlaqədar isə sonda yemin üzərində dövlət nəzarətinin həyata keçirilməsi və onun qeydiyyatına alınması məsələsinə baxılırdı. Burada isə yem məhsullarının, heyvan qidası üçün nəzərdə tutulmuş əlavələrin bütün zəncir boyu nəzarətindən söhbət gedir ki, bu da bilavasitə heyvanların ətində və südündə

olan zoonoz xəstəliklərin, steroidlərin, antibiotik qalıqlarının hazırlanmış qidalara ötürülməsinin və bunun nəticəsi olaraq istehlakçıların da həmin qidalardan istifadə etməsinin qarşısını alacaq.

Burada xüsusi qeyd etmək istəyirəm. Bayaq hörmətli millət vəkillərinin də öz çıxışlarında haqlı olaraq qeyd etdikləri bəzi məqamlar var idi. Bu da qida məhsullarının izlənməsi ilə əlaqədardır. Qanun layihəsi sizin tərəfinizdən dəstəklənərsə, qida məhsullarının izlənməsi ilə əlaqədar çox ciddi bir nəticə əldə etmək olar. Bu da özünü onunla göstərəcəkdir ki, artıq hər hansı qidanın təhlükəsizlik və yaxud keyfiyyət göstəricisində hər hansı bir proses, pozğunluq baş verərsə, o zaman biz izləmə prosesini həyata keçirərək həmin məhsulun ilk mənbəyinə gedib çıxmaq imkanına nail olacağıq və bu da zəhərlənmənin, yaxud hər hansı təhlükəli bir qida məhsulu istehlakçıların arealının genişlənməsinin qarşısını almağa imkan yaradacaqdır.

Eyni zamanda, qanun layihəsində nəzərdə tutulan ən əsas məqamlardan biri də, – bizim hörmətli millət vəkilləri də bunları qeyd etdilər, – burada təhlükəli qidaların reyestrinin yaradılması ilə əlaqədar çox yeni bir yanaşmanın həyata keçirilməsidir. Bu reyestr də açıq olacaq. Orada artıq insan istehlakı və qidası üçün təhlükə törədə biləcək qida məhsullarının hamısı öz əksini tapacaq və ona qarşı həyata keçirilmiş tədbirlər haqqında da məlumatlar göstəriləcək.

Hörmətli millət vəkilləri, mən bir daha sizin hər birinizə öz təşəkkürümü bildirmək istəyirəm. Göstərilən bütün təkliflər və iradlar tərəfimizdən mütləq qəbul olunacaq və biz gələcək fəaliyyətimizdə də bütün bu məsə-

l ləri nəzərə alacađıq. Çox sađ olun. Məclisin iřində, gələcək fəaliyyətində uđurlar diləyirəm. Minnətdaram.

Sədrlik edən. Sađ olun, Qořqar müəllim.

İndi isə xahiř edirəm, səsverməyə ke c k. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.49 dəq.)
Lehinə	60
�leyhin�	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İřtirak edir	61
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

řakir müəllim, xahiř edirəm, siz də münasibət bildirin.

ř.řabanov. Lehinə 22 səs vermiřl r.

Sədrlik edən. T ř kk r edirəm, qanun layihəsi birinci oxunuřda qəbul edildi.

Gündəliyin növbəti 8-ci məsələsi, “Lisenzialar v  icazələr haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda d yiřiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkiřili. Çox sađ olun, hörmətli  li müəllim. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, “Media haqqında” qəbul edilmiř Qanuna görə, teleradio yayımı subyektlərinin təsnifatı d yiřdirilmiiřdir. Yeni təsnifatda bəzi lisenzialar ya l đv olunmuř, bəzi lisenziaların adları d yiřdirilmiiř, bəzi lisenzialar isə yenidən əlavə olunmuřdur. Məsələn,  g r əvvəlki təsnifatda “ mumrespublika televiziya yayımı” sözləri gedirdisə, yeni təsnifatda “ mumrespublika” s z  “ mum lk ” s z  ilə d yiřdirilmiiřdir.

Yaxud da əgər əvvəlki lisenziya formalarında Bakı şəhəri üzrə televiziya və ya yayım lisenziya növü var idisə, artıq yeni təsnifatda Bakı şəhəri üzrə lisenziya fəaliyyəti üzrə fəaliyyət mövcud deyil, yalnız ümumölkə, yaxud da regional mövcuddur. Yaxud əvvəlki lisenziyalarda kabel yayımı televiziyanın lisenziyaları abunə sayına uyğun müəyyən olunurdusa, yəni 5000-ə qədər və 5000-dən sonra, artıq yeni təsnifatda sadə, yaxud da universal platforma operatoru lisenziya növü müəyyən olunmuşdur.

Yeni qanun layihəsi, əslində, bu yeni təsnifatın “Lisenziyalar və icazələr haqqında” Qanunun cədvələ uyğunlaşması məqsədi daşımışdır. Qanun layihəsinə səs verməyinizi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Səsverməyə keçməmişdən əvvəl hörmətli deputat həmkarlardan diqqətli olmağı xahiş edirəm, çünki kvorumun olmaması ilə bağlı məlumat verilir. Xahiş edirəm, indi münasibət bildirək.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.52 dəq.)
Lehinə	69
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	69
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi, çox sağ olun.

Gündəliyin 9-cu məsələsi “Dövlət rüsumu haqqında”

Azərbaycan Respublikasının Qanununda dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir.

Yenə də, Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Əli müəllim. Bu qanun layihəsi də bundan öncə təqdim etdiyim “Lisenzialar və icazələr haqqında” Qanunda yeni müəyyən olunmuş təsnifatın rüsumlarının müəyyən olunması ilə bağlıdır. Burada, demək olar ki, rüsumlar əvvəlki formada olduğu kimi saxlanılır. Yalnız peyk yayımı qiymətinin lisenziyada dəyişdirilməsini özündə ehtiva etsə də, amma kifayət qədər mühüm bir dəyişiklik haqqında ayrıca danışmaq istəyərdim.

Bildiyiniz kimi, qanun layihəsi Milli Məclisə cənab Prezident tərəfindən daxil olub. Məhz onun təşəbbüsü ilə ümumrespublika televiziya yayımı, ümumölkə, yerüstü televiziya yayımçısı lisenziyası dəyişdirildi, bu lisenziyanın dövlət rüsumu 50 min manatdan 5 min manata qədər endirilmişdir. Yəni düşünürəm ki, bu rüsumun 10 dəfəyə qədər endirilməsi Azərbaycanda media subyektlərinin iqtisadi inkişafının dəstəklənməsi baxımından dövlət başçısı tərəfindən göstərilmiş çox mühüm təşəbbüsdür. Mən deputat həmkarlarımdan bu mühüm təşəbbüsü dəstəkləməyi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim.

Səsverməyə keçirik. Xahiş edirəm, 9-cu məsələyə münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.53 dəq.)
Lehinə	67
Əleyhinə	0
Bitərəf	0

Səs vermədi

2

İştirak edir

69

Nəticə: Yetərsay yoxdur

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 20 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi.

Gündəliyin 10-cu məsələsi “Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi haqqında” Qanunda dəyişiklik edilməsi haqqında qanun layihəsidir.

Tahir müəllim, buyurun.

T.Mirkişili. Çox sağ olun, hörmətli Əli müəllim. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, 2000-ci ildə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanına görə, dövlət müəssisələrinin özəlləşdirilməsindən daxil olan vəsaitin 25 faizi Əmlak Məsələləri Dövlət Xidmətinin sərəncamına köçürülür. Bu 25 faizin istifadə edilmə istiqamətləri qanunda, eyni zamanda, fərmanda öz əksini tapmışdır. Xatırladım ki, bu vəsaitdən istifadə edilmə forması Maliyyə Nazirliyi ilə razılaşdırılmaqla Nazirlər Kabinetinin və Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin sərəncamı ilə həyata keçirilir. Yəni təxminən vəsaitin xərclənməsi dövlət büdcəsi vəsaitinin xərclənməsi proseduruna oxşayır və kifayət qədər də nəzarət edilir.

2006-cı ildə Azərbaycan Respublikasının digər fərmanı ilə daha öncəki fərmanda nəzərdə tutulmuş bir söz dəyişdirilərək “sahibkarlığa kömək” ifadəsi “özəlləşmədən sonra müəssisələrin sağlamlaşdırılması və fəaliyyətinin dəstəklənməsi” sözləri ilə əvəz edilmişdir. Amma 2006-cı ildə fərman verilsə də, “Dövlət əmlakının özəlləşdirilməsi haqqında” Qanunda bu uyğunlaşma aparılmamış və

sahibkarlığa kömək forması əvvəlki formada da qalmışdır. İndi bizə təqdim olunmuş qanunda həmin bu vəsaitin, yəni 25 faizin, bütövlükdə, özəlləşmədən qabaq sağlamlaşdırma məsələləri ilə yanaşı, özəlləşmədən sonra müəssisə fəaliyyətinin dəstəklənməsi ilə yanaşı, həm də əmlakın qorunub saxlanması və dövlət əmlakının satıcısının maddi-texniki bazasının möhkəmləndirilməsi istiqamətində istifadə olunması ilə bağlı öz əksini tapmışdır. Biz bununla bağlı komitədə geniş müzakirə keçirdik. Əmlak Məsələləri Dövlət Xidmətinin rəisini, eyni zamanda, nümayəndələrini dəvət etməklə, demək olar ki, bütün suallara aydınlıq gətirməyə çalışdıq.

Düşünürəm ki, birinci oxunuş üçün qanun layihəsi Milli Məclisdə dəstəklənməyə layiqdir. Bu qanun layihəsinə səs verməyinizi xahiş edirəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim.

İndi isə müzakirəyə keçirik. Əli Məsimli, buyurun.

Ə.Məsimli. Çox sağ olun, Əli müəllim. Çıxışda məqsəd komitədə çox obyektiv və geniş müzakirəyə görə dövlət əmlakını idarə edən qurumun rəhbərliyinə təşəkkür etmək və orada həmin qurumun fikirlərindəki bir məqamı inkişaf etdirməkdir. Bu da ondan ibarətdir ki, hörmətli Əli müəllim, əgər biz özəlləşmə ilə bağlı qarşıda duran bir sıra məsələlərin həllini sürətləndirmək istiqamətində sanballı addımlar atmaq istəyiriksə, parlamentlə, xüsusən İqtisadi siyasət komitəsi ilə dövlət əmlakını idarə edən qurumun əməkdaşlığını genişləndirmək lazımdır. Bu, iki istiqamətdə ola bilər. Birinci, özəlləşən, amma fəaliyyəti onilliklər boyu donub qalan müəssisələrə münasibət məsələsi. Aydın məsələdir ki, onları geri almaq olmaz. Amma elə səmərəli mexanizmlər qurmaq olar ki, bunlar xüsusən

rayon yerlərində yeni iş yerlərinin açılması istiqamətində çox sanballı töhfələr verə bilər. İkinci, müəssisələr özəlləşən zaman onlar kiçik məhdud məsuliyyətli cəmiyyətlərə çevrilirlər. Amma burada incə bir məqam var. Həmin özəlləşmə paylarının bir hissəsi vətəndaşlara, kollektivlərə məxsusdur. Məhdud məsuliyyətli cəmiyyətə çevrilən zaman həmin kollektivin hüquqları burada havadan asılı vəziyyətdə qalır və məhkəmə prosesləri başlayır. Hesab edirəm ki, biz – Milli Məclis o komitə ilə bu istiqamətdə də çox faydalı bir əməkdaşlıq etməklə bu narazılıqların aradan qaldırılması istiqamətində addım ata bilərdik. Çox vacib dəyişikliklərdir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

İndi isə səsverməyə keçirik. Xahiş edirəm, münasibət bildirəsiniz.

Səsvermənin nəticələri	(saat 13.58 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	72
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, buyurun.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qəbul edildi. Təşəkkür edirəm.

Gündəliyimizin sonuncu məsələsi, 11-ci məsələ “Anti-inhisar fəaliyyəti haqqında”, “Yeyinti məhsulları haqqında” və “Dövlət sirri haqqında” qanunlarda dəyişiklik edil-

məsi barədə qanun layihəsidir. İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü Anar Məmmədova söz verilir.

A.Məmmədov, *Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin üzvü.*

Təşəkkür edirəm, hörmətli Əli müəllim. Hörmətli həmkarlar, bildiyiniz kimi, cənab Prezidentin 2021-ci il 7 oktyabr tarixli fərmanı ilə Azərbaycan Respublikasının Fövqəladə Hallar Nazirliyinin Dövlət Material Ehtiyatları Agentliyinin əsasında Azərbaycan Respublikasının Dövlət Ehtiyatları Agentliyi publik hüquqi şəxs yaradılıb. Bu il fevralın 10-da dövlət başçısının fərmanı ilə dövlət və səfərbərlik ehtiyatlarının yaradılması, saxlanılması və idarə edilməsi məqsədi ilə yaradılmış bu agentliyin nizamnaməsi təsdiq edilmişdir. Təqdim olunmuş qanun layihəsində nəzərdə tutulan dəyişikliklər adıçəkilən fərmanlara uyğun olaraq hazırlanıb və dəqiqləşdirmə məqsədi daşıyır. Belə ki, “Antiinhisar fəaliyyəti haqqında” Qanunda 4 maddədə, “Yeyinti məhsulları haqqında” Qanunda 19 maddədə, “Dövlət sirri haqqında” Qanunda 5 maddədə “materiallar ehtiyatları” anlayışı “dövlət və səfərbərlik ehtiyatları” sözləri ilə əvəz olunur. Qanun layihəsi komitədə müzakirə edilmiş, müsbət rəy verilmişdir. Həmkarlarımızı bu dəyişikliyə səs verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Bu məsələyə Aqrar siyasət komitəsində və Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsində də baxılıb. Bizim Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin heç bir əlavəsi yoxdur. Müsbət rəy vermişik.

Tahir müəllim.

T.Rzayev. Səsə qoyulsun.

Sədrlik edən. Təşəkkür edirəm.

Xahiş edirəm, səsverməyə keçək. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 14.00 dəq.)
Lehinə	70
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	71
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Qanun layihəsi qəbul edildi. Təşəkkür edirəm.

Bununla da iclasımız yekunlaşdı. Çox sağ olun.

ALTINCI ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
IX SESSİYASI İCLASININ

PROTOKOLU № 86

Milli Məclisin iclas salonu.
15 mart 2022-ci il.

İclasa Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
*sədri **Sahibə Qafarova** sədrlik etmişdir.*

İclasda Milli Məclisin 112 deputatı iştirak etmişdir.

Qeydiyyat	(saat 11.03 dəq.)
İştirak edir	109
Yetərsay	83

İclasa dəvət olunmuşlar:

Əli Əsədov, Azərbaycan Respublikasının Baş naziri.

Yaqub Eyyubov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin birinci müavini.

Şahin Mustafayev, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini.

Əli Əhmədov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin müavini.

Fikrət Məmmədov, Azərbaycan Respublikasının ədliyyə naziri.

Samir Şərifov, Azərbaycan Respublikasının maliyyə

naziri.

Mikayıl Cabbarov, Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat naziri.

Sahil Babayev, Azərbaycan Respublikasının əmək və əhalinin sosial müdafiəsi naziri.

Anar Kərimov, Azərbaycan Respublikasının mədəniyyət naziri.

İnam Kərimov, Azərbaycan Respublikasının kənd təsərrüfatı naziri.

Teymur Musayev, Azərbaycan Respublikasının səhiyyə naziri.

Rəşad Nəbiyev, Azərbaycan Respublikasının rəqəmsal inkişaf və nəqliyyat naziri.

Muxtar Babayev, Azərbaycan Respublikasının ekologiya və təbii sərvətlər naziri.

Fərid Qayıbov, Azərbaycan Respublikasının gənclər və idman naziri.

Səbuhi Məmmədov, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Baş naziri.

Səfər Mehdiyev, Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsinin sədri.

Bahar Muradova, Azərbaycan Respublikasının Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Fuad Muradov, Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş Üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Tahir Budaqov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin sədri.

Anar Quliyev, Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin sədri.

Rövşən Rzayev, Azərbaycan Respublikası Qaçqınların və Məcburi Köçkünlərin İşləri üzrə Dövlət Komitəsinin sədri.

Qoşqar Təhməzli, Azərbaycan Respublikası Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinin sədri.

Zaur Əliyev, Azərbaycan Respublikası İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədri.

Vüsal Hüseynov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Miqrasiya Xidmətinin rəisi.

Elman Rüstəmov, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Bankı İdarə Heyətinin sədri.

İsrafil Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Dövlət Neft Fondunun icraçı direktoru.

Vüqar Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri.

Rüfət Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti Aparatının rəhbəri.

Ələsgər Ələsgərov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin Katibliyinin rəisi.

Azər Əmiraslanov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri.

Fəxri İsmayılov, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin köməkçisi.

Zakir Paşayev, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Beynəlxalq əməkdaşlıq şöbəsinin müdiri.

İbrahim Məmmədov, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Mətbuat xidmətinin rəhbəri.

Fazil Fərəcov, Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin şöbə müdiri.

Bəxtiyar Əsgərov, Naxçıvan Muxtar Respublikasının Bakı şəhərində Daimi nümayəndəliyinin rəhbəri.

Qeyd. 2020-ci ilin mart ayında Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı COVID-19 koronavirusunun törətdiyi yoluxucu

xəstəliyi pandemiya elan etmişdir. Bu pandemiyaya qarşı ölkəmizdə həyata keçirilən tədbirlərlə əlaqədar Milli Məclisin 19 deputatı plenar iclas salonunun lojasında əyləşdiyinə görə əl qaldırmaqla səs vermişdir.

İclasın gündəliyinə aşağıdakı məsələ daxil idi:

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatı barədə.

Aşağıdakı məsələlər müzakirə edilmişdir:

Gündəlik haqqında.

Çıxış etmişdir: Sahibə Qafarova

Təklif: Gündəlik qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri (saat 11.03 dəq.)

Lehinə 107

Əleyhinə 0

Bitərəf 0

Səs vermədi 1

İştirak edir 108

Nəticə: Qəbul edildi

Təklif: Çıxışlar 5 dəqiqə olsun

Səsvermənin nəticələri (saat 12.17 dəq.)

Lehinə 86

Əleyhinə 2

Bitərəf 2

Səs vermədi 0

İştirak edir 90

Nəticə: Qəbul edildi

**Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin
2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatı barədə.**

Çıxış etmişlər: Sahibə Qafarova, Əli Əsədov, Tahir Mirkişili, Sadiq Qurbanov, Musa Quliyev, Tahir Rzayev, İlham Məmmədov, Fazil Mustafa, Əhliman Əmiraslanov, Elnur Allahverdiyev, Mahir Abbaszadə, Nigar Arpadarai, Vüqar Bayramov, Kamal Cəfərov, Vahid Əhmədov, Azər Badamov, Qüdrət Həsənquliyev, Hicran Hüseynova, Kamilə Əliyeva, Səbinə Xasayeva, Aqiyə Naxçıvanlı, İqbal Məmmədov, Naqif Həməzəyev, Sahib Aliyev, Sabir Rüstəmxanlı, Əli Məsimli, Tahir Kərimli, Eldar İbrahimov, Cavid Osmanov, Şahin İsmayılov, Aydın Hüseynov, Elman Nəsirov, Musa Qasımlı, Zahid Oruc, Razi Nurullayev, Elşən Musayev, Fəzail Ağamalı, Sevil Mikayılova

Təklif: Qərar qəbul edilsin

Səsvermənin nəticələri

(saat 17.08 dəq.)

Lehinə 100

Əleyhinə 3

Bitərəf 0

Səs vermədi 0

İştirak edir 103

Nəticə: Qəbul edildi

**Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin sədri**

Sahibə Qafarova

MİLLİ MƏCLİSİN İCLASI

15 mart 2022-ci il. Saat 11.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin sədri
Sahibə Qafarova sədrlik edir

Sədrlik edən. Xoş gördük, hörmətli cənab Baş nazir, hökumət üzvləri! Hörmətli həmkarlar, hörmətli media nümayəndələri! Hörmətli deputatlar, xahiş edirəm, qeydiyyatdan keçək.

Qeydiyyat	(saat 11.03 dəq.)
İştirak edir	90
Yetərsay	83

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov, *Milli Məclis Aparatının Milli Məclisin, komitələrin və komissiyaların işinin təşkili şöbəsi müdirinin müavini.*

Qeydiyyatdan 19 deputat keçmişdir.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, yetərsay var. İclasımıza başlaya bilərik.

Hörmətli deputatlar, gündəliyə münasibət bildirin. Gündəlik sizə paylanıb.

Səsvermənin nəticələri	(saat 11.03 dəq.)
Lehinə	88
Əleyhinə	0
Bitərəf	0
Səs vermədi	1
İştirak edir	89
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 19 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, gündəlik qəbul edildi.

Hörmətli cənab Baş nazir və hökumət üzvləri! Hörmətli həmkarlar! Xanımlar və cənablar!

Bu gün yaz sessiyasının beşinci iclasıdır və bildiyiniz kimi, Konstitusiyaya uyğun olaraq, Nazirlər Kabineti 2021-ci ildəki fəaliyyətinə dair hesabat verir.

Bizə təqdim olunmuş sənədlə tanışlıq belə bir qənaətə gəlməyə imkan yaradır ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin müəyyən etdiyi sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası ötən il iqtisadiyyatın bütün sahələrində artım dinamikasının qorunub saxlanmasını təmin etmişdir. Makroiqtisadi sabitliyin möhkəmləndirilməsi, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, qeyri-neft sektorunun inkişafı, ölkəmizin dünya iqtisadiyyatına inteqrasiyası istiqamətində nəzərdə tutulan tədbirlər ardıcıl həyata keçirilmişdir. Bununla əlaqədar mən dövlət başçısının fikirlərinə istinad etmək istəyirəm. Cənab Prezident demişdir: “2021-ci il ölkəmiz üçün uğurlu il olmuşdur. İl ərzində qarşıya qoyduğumuz bütün məqsədlərə çatdıq. Azərbaycan uğurla inkişaf etdi və bu gün daha güclü Azərbaycan dünyada tanınır.

... Bu il Azərbaycana olan ənənəvi dəstək və hörmət

daha da artdı və bunun başlıca səbəbi ikinci Qarabağ müharibəsindəki Zəfərimiz, müharibə dövründə bütün müharibə qaydalarına riayət etməyimiz və müharibədən sonra özümüzü ləyaqətlə aparmağımız idi”.

Hörmətli xanımlar və cənablar! Sosial-iqtisadi inkişaf yollarında ölkəmizin əldə etdiyi nailiyyətlər beynəlxalq maliyyə qurumlarının reyting siyahılarında onun yüksək yerlərə layiq görülməsi ilə nəticələnmişdir. Dünya Bankının “Doing Business” hesabatında Azərbaycan 190 ölkə arasında 28-ci yerdə qərarlaşmışdır. Davos Dünya İqtisadi Forumunun hesabatına görə, Azərbaycan hökumətin uzunmüddətli strategiyası üzrə dünyada 10-cu yeri, ölkə rəhbərliyinin islahatlara sadiqliyi baxımından isə 5-ci yeri tutmuşdur.

2021-ci ildə ümumi daxili məhsulun həcmində 5,6 faiz artımın, digər uğurların əldə olunmasının arxasında hökumətin gərgin və səmərəli fəaliyyəti dayanır. Hazırda ölkəmizin 53 milyard dollarlıq strateji valyuta ehtiyatları xarici dövlət borcunu 6 dəfə üstələyir. Ötən 1 il ərzində daha da artırılmış iqtisadi potensialımız qarşıya qoyulan hər bir mürəkkəb vəzifənin öhdəsindən gəlməyə imkan verir.

Hörmətli həmkarlar, mən bir neçə məqamı vurğulamaq istərdim. Artıq 2 ildir ki, Azərbaycan COVID-19 pandemiyasına qarşı beynəlxalq mübarizənin ön sıralarında addımlayır. Əhalinin əksəriyyəti peyvəndləmə kampaniyası ilə əhatə olunmuşdur. Bu ilin yanvarından ölkədə böyük həcmli sosial paketlərin icrasına başlanmışdır. Digər tərəfdən, Ermənistanın işğalından azad edilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələrində geniş miqyaslı bərpa, quruculuq və yenidənqurma layihələri həyata keçirilir. Həm də bütün bu işləri Azərbaycan kənardan yardım almadan

öz maliyyə ehtiyatları hesabına yerinə yetirir.

Cari ildə də dövlətimizin qarşısında böyük vəzifələr dayanır və tam əminliklə söyləmək olar ki, bu vəzifələr də uğurla icra ediləcəkdir.

Hörmətli cənab Baş nazir və Hökumət üzvləri! Hörmətli həmkarlar!

Nazirlər Kabinetinin illik hesabatlarının Milli Məclisdə dinlənilməsi parlamentlə hökumət arasında təmasların artmasına, sosial-iqtisadi inkişaf məsələlərinin obyektiv araşdırılmasında və həllində deputatların iştirakına şərait yaradır.

Onu da deyim ki, ötən il Milli Məclisdə Nazirlər Kabinetinin hesabatının müzakirəsi zamanı irəli sürülmüş təkliflər, həmişə olduğu kimi, yenə də hökumət tərəfindən diqqətlə araşdırılmışdır. Bu təkliflərin icra vəziyyətinə dair ətraflı məlumat bizə təqdim edilmişdir. Eyni zamanda, artıq iki ildir ki, hesabatla ayrıca olaraq, Milli Məclis deputatlarının sosial və infrastruktur obyektlərinin əsaslı təmirinə və tikintisinə, xidmətlərin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasına dair təkliflərinin icrası barədə məlumat da daxil edilmişdir.

Düşünürəm ki, deputatlar bu gün aparacağımız müzakirədə də fəal iştirak edəcəklər və səmərəli təkliflər irəli sürəcəklər.

Hörmətli həmkarlar, Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatını təqdim etmək üçün mən sözü Azərbaycan Respublikasının Baş naziri hörmətli cənab Əli Əsədova verirəm. Əli müəllim, buyurun.

Ə.Əsədov, *Azərbaycan Respublikasının Baş naziri*.

Çox hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar. Bu gün Nazirlər Kabineti 2021-ci ildəki fəaliyyəti haqqında Milli

Məclis qarşısında növbəti hesabatla çıxış edir. Hökumətin parlamentə hesabat verməsi təcrübəsi konstitusiya norması kimi müəyyən olunmuşdur. Belə bir hesabatlılıq hər iki qurum arasında konstruktiv və işgüzar əməkdaşlığa töhfə verir, həmçinin hökumətin gördüyü işləri deputatlarla birlikdə təhlil etməyə və qarşıda dayanan vəzifələri bir daha dəqiqləşdirməyə şərait yaradır.

Ötən illərdə olduğu kimi, 2021-ci ildə də Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən məqsədyönlü siyasət nəticəsində ölkəmizdə sosial-iqtisadi inkişaf dinamikası davam etdirilmişdir. Rəqabət qabiliyyətli milli iqtisadiyyatın formalaşdırılması, dayanıqlı iqtisadi artımın sürətləndirilməsi, inkişafdan hər bir vətəndaşın bəhrələnməsi, işğaldan azad olunmuş ərazilərə əhalinin qayıdışının təmin edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”in təsdiq edilməsi haqqında 2021-ci il 2 fevral tarixli Sərəncam imzalamışdır. Sərəncamın icrasının təmin edilməsi və milli prioritetlərə uyğun olaraq, “2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi İnkişaf Strategiyası”nın hazırlanması məqsədi ilə Nazirlər Kabineti tərəfindən 5 milli prioriteti əhatə edən 10 alt işçi qrupu yaradılmışdır. Hökumət tərəfindən strategiya artıq təsdiq üçün təqdim olunmuşdur.

2021-ci ildə makroiqtisadi tarazlığın qorunması hökumətin fəaliyyətinin başlıca prioriteti olmuşdur. Pandemiyanın yeni dalğasına baxmayaraq, çevik tədbirlərin görülməsi, peyvəndləmə prosesinin artımı, sosial təcrid məhdudyyətlərinin tədricən yumşaldılması nəticəsində iqtisadi fəallıq bərpa edilmişdir. Belə ki, 2021-ci ildə ölkədə

ümumdaxili məhsul 5,6 faiz, sənaye istehsalı 5,2 faiz artmışdır. O cümlədən artım tempi qeyri-neft sektoru üzrə 7,2 faiz, qeyri-neft sənayesi üzrə 18,9 faiz, kənd təsərrüfatı istehsalında 3,4 faiz təşkil etmişdir. 2021-ci ildə xarici ticarət dövriyyəimiz təxminən 35,6 milyard ABŞ dollarına çatmış, müsbət ticarət saldosu 12,1 milyard ABŞ dollarını ötmüşdür. 2020-ci illə müqayisədə xarici ticarət dövriyyəsi faktiki qiymətlərlə 46,9, real ifadədə 5 faiz artmışdır. İxracın real artım tempi 17 faizi ötmüş, idxal isə 10 faiz azalmışdır. Qeyri-neft ixracı 2,7 milyard ABŞ dolları təşkil etməklə, real ifadədə 38,4 faiz artmışdır.

Ötən il ərzində vergi və gömrük daxilolmaları üzrə yığımlar proqnozdan 1,7 milyard manatdan çox olmuşdur ki, bu vəsait də cənab Prezidentin qeyd etdiyi kimi, 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin sosialyönümlü xərclərinin artırılmasına yönəldilmişdir. Strateji valyuta ehtiyatlarımız 2,5 milyard ABŞ dollarına yaxın artaraq 53 milyard ABŞ dollarını ötmüşdür və xarici birbaşa dövlət borcunu 7 dəfə üstələyir. 2021-ci ilin sonuna xarici birbaşa dövlət borcunun məbləği 7,4 milyard ABŞ dolları təşkil etmiş, 2020-ci ilin sonu ilə müqayisədə 707 milyon ABŞ dolları və ya 8,7 faiz azalmışdır. Birbaşa xarici dövlət borcu ÜDM-də 13,5 faiz təşkil edir.

2021-ci il üçün dövlət büdcəsinin gəlirləri 25,4 milyard manat proqnoza qarşı 26,4 milyard manat təşkil etmiş və 3,8 faiz çox olmuşdur. 2021-ci ildə dövlət maliyyəsinin idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi, dövlət borcunun idarə olunması, həmçinin şəffaflığın və hesabatlılığın artırılması, ictimaiyyətin və vətəndaş cəmiyyəti institutlarının büdcə prosesində iştirakının genişləndirilməsi istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır.

2020-ci ildə COVID-19 pandemiyası və neft qiymətinin kəskin aşağı düşməsi fonunda meydana çıxan əlavə xərc ehtiyaclarının qarşılınması və kontrsiklik fiskal siyasətin həyata keçirilməsi zərurəti yaranmışdır ki, bu da bir çox ölkələrdə olduğu kimi, Azərbaycanda da büdcə qaydasının tətbiqinin müvəqqəti olaraq dayandırılmasını şərtləndirmişdir. Büdcə qaydasının tətbiqi 2022-ci il yanvarın 1-dən bərpa olunmuşdur.

Ötən il dünya ərzaq qiymətlərinin yüksəlməkdə davam etməsi ilə dünyanın əksər ölkələrində, o cümlədən əsas ticarət tərəfdaşlarımızda inflyasiya təzyiqləri yüksəlmişdir. Dünya Bankının əmtəə bazarlarına dair son məlumatlarına əsasən 2021-ci ildə əvvəlki illə müqayisədə enerji qiymətləri 77 faiz, qeyri-enerji qiymətləri 20 faizdən çox artmışdır. BMT-nin FAO təşkilatının məlumatına görə, dünya ərzaq qiymətləri 23 faizdən çox yüksəlmiş və son 10 ilin ən yüksək səviyyəsinə çatmışdır.

2021-ci ildə inflyasiyanın xarici amilləri əhəmiyyətli aktivləşmiş və Azərbaycanda xarici mənşəli ərzaq inflyasiyasının təsiri çox olmuşdur. Təsadüfi deyil ki, 2021-ci ildə ölkəmizdə əvvəlki illə müqayisədə orta illik inflyasiya 6,7 faiz, 12 aylıq inflyasiya isə 12 faiz təşkil etmişdir. Ümumi inflyasiyanın 60 faizi ərzaq inflyasiyasının payına düşmüşdür. Tədiyyə balansının profisitli olması və qəbul edilmiş makro-fiskal çərçivə, məzənnə dayanıqlığını dəstəkləmiş, məzənnə sabitliyi, inflyasiya idxalına və inflyasiya gözləntilərinə azaldıcı təsir göstərmişdir. Antiinflyasiya siyasəti xüsusi aktualıq kəsb edib və hazırda hökumətin iqtisadi siyasətinin mühüm istiqamətlərindən biridir. Antiinflyasiya tədbirləri işgüzar fəallığa və əhalinin sosial rifahına inflyasiyanın təsirləri-

nin minimallaşdırılması məqsədi daşıyır.

Qeyd etmək istərdim ki, ötən il ərzində kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalçılarına dövlət tərəfindən maliyyə dəstəyi olaraq ərzaq təhlükəsizliyin təmin edilməsi ilə bağlı tədbirlərin maliyələşdirilməsi üçün 455 milyon manat vəsait sərf edilmişdir ki, bu da 2020-ci illə müqayisədə 13 faiz çoxdur. Sahibkarlığın İnkişafı Fondu tərəfindən verilən güzəştli kreditlərin 59 faizi aqrar sektora yönəldilmişdir.

Hesabat ilində əhalinin, xüsusən də aztəminatlı və sosial cəhətdən həssas kateqoriyalardan olan vətəndaşlarımızın sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi məqsədi ilə ödənilən sosial ödənişlərin, o cümlədən əmək pensiyalarının, sosial müavinətlərin və təqaüdlərin məbləğlərinin artırılması ilə bir sıra mühüm qərarlar qəbul olunmuşdur. Məlum olduğu kimi, Prezident İlham Əliyevin tapşırığı əsasında reallaşdırılan sosial paket çərçivəsində 2022-ci ilin əvvəlindən ölkədə əməkhaqlarına növbəti artımlar edilib. Minimum aylıq əmək haqqının 250 manatdan 300 manata çatdırılması ilə əlaqədar 800 min işçinin, o cümlədən maaşları Vahid Tarif Cədvəli üzrə müəyyən olunanların əmək haqlarında orta hesabla 20 faiz artım baş vermişdir. Minimum əmək haqqının artımı üçün 2022-ci ilin dövlət büdcəsindən ayrılan əlavə illik vəsait 460 milyon manat təşkil edir. Ümumilikdə, 2022-ci il üzrə əmək haqqı, pensiya və digər sosial ödənişlərin artımı ilə bağlı sosial paket 3,4 milyon şəxsi əhatə edir. Bu artımlar üçün ayrılan illik əlavə vəsait 2,1 milyard manat təşkil edir.

Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü, müstəqilliyi və müdafiəsi ilə əlaqədar əlil olmuş şəxslərə, şəhid ailələrinə, həmçinin sosial cəhətdən həssas təbəqədən

olan digər ailələrə 2021-ci ildə 3 mindən artıq mənzil təqdim edilmişdir. Qaçqın və məcburi köçkünlərin sosial müdafiəsi üçün 2021-ci ilin dövlət büdcəsindən 354 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Həmçinin İpoteka və Kredit Zəmanəti Fondunun vəsaiti hesabına verilən ipoteka kreditlərinin həcmi 2021-ci ildə 2 milyard manata yaxın olmuş və 37 minə yaxın ailənin mənzil şəraitinin yaxşılaşdırılması təmin edilmişdir.

44 günlük Vətən müharibəsində şəhid olmuş hərbi qulluqçuların ailə üzvlərinə, xəsarət almış və əlil olmuş hərbi qulluqçulara, bütövlükdə, təqribən 55 milyon manatdan çox sığorta ödənişləri edilmişdir.

2021-ci ildə də ölkəmizin müdafiə qabiliyyətinin, hərbi qüdrətinin artırılması istiqamətində əməli addımlar atılıb. Yeni silahlar, texnikalar alınıb, ordunun maddi-texniki bazası daha da möhkəmləndirilib. Eyni zamanda, hərbi birləşmələrimizin hazırlığı işinə də böyük əhəmiyyət verilir. Bu baxımdan “Komando” qüvvələrinin yaradılmasını xüsusi vurğulamaq istərdim. Bu, Azərbaycanın hərbi gücünün artmasından, ordumuzun döyüş hazırlığının yüksəldilməsindən xəbər verir.

Hörmətli deputatlar, dövlət şirkətlərində korporativ idarəetmənin təkmilləşdirilməsi, şəffaflığın və iqtisadi səmərəliliyin yüksəldilməsi məqsədi ilə cənab Prezidentin fərmanı ilə yaradılmış Azərbaycan İnvestisiya Holdinqinin fəaliyyətində ciddi dönüşə nail olunmuş və əməli işlər görülmüşdür. Bu günə qədər 12 dövlət şirkəti Holdinqin idarəedilməsinə verilmişdir.

2021-ci il ərzində Azərbaycan Respublikası Prezidentinin sərəncamları ilə regionların sosial-iqtisadi inkişafı üçün dövlət büdcəsini investisiya xərclərindən 212 milyon

manat, Prezidentin ehtiyat fondundan isə 122 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Dövlət başçımızın 2021-ci il 7 iyul tarixli fərmanına əsasən iqtisadi rayonların yerli bölgüsü təsdiqlənib, respublikamızda iqtisadi rayonların sayı 14-ə çatdırılıb, o cümlədən Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları yaradılıb.

Möhtərəm cənab Prezident işğaldan azad edilmiş şəhər və kəndlərimizə mütəmadi səfərlər edir, dağıdılmış ərazilərimizdə bərpa, yenidənqurma işlərinə şəxsən nəzarət edir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpası və yənidən qurulması ilə bağlı 2021-ci ilin dövlət büdcəsindən ayrılmış 2,2 milyard manat vəsait demək olar ki, tam istifadə olunmuşdur. İcra 99,4 faiz olmuşdur. Cari ilin dövlət büdcəsində bu məqsədlər üçün eyni həcmdə – 2,2 milyard manat vəsait nəzərdə tutulub.

Ötən il istifadəyə verilən Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı, “Zəfər yolu”, hazırda inşası aparılan Zəngilan və Laçın beynəlxalq hava limanları və digər mühüm avtomobil, dəmir yolu və sosial infrastruktur layihələri bölgənin inkişafına əhəmiyyətli təkan verir. Müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin bilavasitə təşəbbüsü ilə gündəmə gələn Zəngəzur dəhlizi Azərbaycanın həm tarixi nailiyyəti, həm də böyük siyasi qələbəsidir.

Hesabat dövründə Zəngəzur dəhlizinin gerçəkləşməsi üçün əməli tədbirlər görülmüş və davam etdirilməkdədir. Yeri gəlmişkən, martın 11-də “İran İslam Respublikasının ərazisindən keçməklə Azərbaycan Respublikasının Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonu ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası arasında yeni kommunikasiya bağlantılarının yaradılması haqqında” Anlaşma Memorandumunun imzalanmasının əhəmiyyətini vurğulamaq istərdim. Yeni kommuni-

kasiya bağlantıları, ümumiyyətlə, bölgənin inkişafına böyük töhfələr verəcəkdir.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərin minalardan və partlamamış hərbi sursatlardan təmizləmə əməliyyatları nəticəsində 2021-ci ildə 20 min hektardan çox ərazi təmizlənmişdir. Bu sahənin vacibliyinin xüsusi önəm daşdığına nəzərə alaraq, lazımi texniki resurslarla təmin olunur. O cümlədən görülmüş tədbirlər nəticəsində bu il minalardan təmizlənən ərazilərin 2 dəfə artırılaraq 4 min hektardan çox ərazini əhatə edəcəyi gözlənilir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərmanı ilə Ağdam Sənaye Parkı və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunda "Araz Vadisi İqtisadi Zonası" sənaye parkı yaradılmışdır. Bütövlükdə, 2021-ci ildə sənaye zonalarında, parklarda və məhəllələrdə 2,4 milyard manat həcmində məhsul istehsalı həyata keçirilmişdir ki, bunun da 959 milyon manatlıq hissəsi ixrac olunmuşdur.

İşğaldan azad edilmiş torpaqların kənd təsərrüfatı potensialı ölkəmizin iqtisadi inkişafı üçün mühüm əhəmiyyət daşıyır. Bu baxımdan, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2021-ci il 27 aprel tarixli Fərmanı xüsusi vurğulanmalıdır. Dövlət başçısının tapşırığına uyğun olaraq, işğaldan azad olunmuş ərazilərin təxminən 100 min hektarında əkin işlərinin aparılması üçün tapşırıqlar verilib. Bu, həm də kənd təsərrüfatı emalı üzrə fəaliyyət sahələrinin yaradılması ilə bu sektorda artımı dəstəkləyəcəkdir. Təbii olaraq, ölkəmizin ərazi bütövlüyünün təmin edilməsi nəticəsində vaxtı ilə itirilmiş su ehtiyatlarımıza yenidən sahib çıxmağımız su təminatı, kənd təsərrüfatı və alternativ enerji sahəsində imkanlarımızı daha da artırır. İşğaldan azad edilmiş ərazilərin elektrik təchizatı infrastrukturu

turunun yaradılması və respublikanın enerji sisteminə inteqrasiya olunması işləri uğurla davam etdirilir. Eyni zamanda, bərpa olunan yaşıl enerjinin real tətbiqi istiqamətində konkret tədbirlər görülür.

Hörmətli deputatlar, yeri gəlmişkən, bu gün yaqın ki, elə bu saatlarda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin iştirakı ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin “Masdar” şirkəti tərəfindən tikiləcək 230 meqavat gücündə günəş elektrik stansiyasının təməli qoyulur.

Ermənistan silahlı qüvvələrinin təcavüzü nəticəsində mülki əhaliyə, dövlət əmlakına, infrastruktur obyektlərinə, sahibkarlıq fəaliyyəti subyektlərinə dəymiş ziyanın aradan qaldırılması ilə bağlı cənab Prezidentin tapşırıqlarının yerinə yetirilməsi istiqamətində təxirəsalınmaz tədbirlər davam etdirilir. Belə ki, 11 rayon və şəhərdə ziyanın aradan qaldırılması üçün indiyə qədər 124 milyon manatdan çox vəsait xərclənib. O cümlədən nəzərdə tutulan 13 min 295 obyektədən 12 min 824 obyektə təmir və bərpa işləri bitirilib. İcra 96,5 faiz, icra olunmayan və işlər davam edən obyektlər 3,5 faiz təşkil edir. Onlar da yaqın, ola bilər ki, 1 ayda, aprel ayının sonuna qədər tam icra olunacaq.

2021-ci ildə koronavirus pandemiyasına qarşı mübarizə tədbirləri üçün faktiki olaraq 800 milyon manat istifadə olunmuşdur. Habelə əhalinin vaksinasiyası üçün toplam 433 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Ölkəyə 18 min doza vaksin preparatı gətirilmiş və onlardan 13,3 milyon doza istifadə edilmişdir. Hər iki doza üzrə 18 yaşından yuxarı əhalinin vaksinasiyası 68 faiz təşkil edir. Onu da qeyd edim ki, həkimlərin tövsiyələrinə, statistik göstəricilərə və vaksinasiya prosesinin gedişatına əsaslanaraq, Nazirlər Kabineti tərəfindən xüsusi karantin rejimi çərçivəsində

martın 6-dan əksər məhdudiyyətlərin aradan qaldırılması ilə bağlı qərar qəbul olunmuşdur.

Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar. 2022-ci ildə hökumətin qarşısında duran əsas vəzifələr və nəzərdə tutulmuş işlər barədə də qısa məlumat vermək istərdim. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev yanvarın 12-də ilin yekunları və görülmüş işlərlə bağlı yerli televiziya kanallarına verdiyi müsahibəsində hökumət qarşısında bir sıra mühüm vəzifələr və tapşırıqlar qoymuşdur.

Cari ildə hökumətin “2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi İnkişaf Strategiyası”ndan irəli gələn əsas prioritet vəzifələrini qeyd etmək istərdim. Dayanıqlı inkişaf, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, onun rəqabət qabiliyyətinin artırılması, makroiqtisadi və maliyyə sabitliyinin qorunması, fiskal dayanıqlığın təmin edilməsi, xərclərin optimallaşdırılması və qənaət rejimində istifadəsi, biznes mühitinin yaxşılaşdırılması və struktur dəyişikliklərin sürətləndirilməsi, antiinhisar siyasətinin, həmçinin daxili bazarda qiymət monopulyasiyaları üzərində nəzarətin gücləndirilməsi, qlobal ərzaq bazarlarında bahalaşmanın ölkənin ərzaq təminatına mənfi təsirinin qarşısının alınması və ərzaq təhlükəsizliyinin təmini, əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi, dövlət-özəl tərəfdaşlığının genişləndirilməsi, rəqəmsal iqtisadiyyatın və innovasiyaların davamlı inkişafı, rəqabətli insan kapitalı və vətəndaşların sağlam həyat tərzinin təmin olunması.

Eyni zamanda, kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalını artırmaqla ərzaq bazarlarında tələb və təklifin tarazlaşdırılmasına, özünütəminat səviyyəsinin artırılmasına və idxaldan asılılığın azaldılmasına nail olmalıyıq. Daxili istehsal imkanları əhalinin əsas ərzaq məhsullarına tələba-

tını ödəmək iqtidarında olmalıdır. Bunun üçün biz aqrar sektorun inkişafında əsaslı dönüş yaratmalıyıq. Cənab Prezidentin qeyd etdiyi kimi, “kənd təsərrüfatı bizim üçün həm iqtisadi, həm sosial, həm də təhlükəsizlik məsələsidir”. Bu baxımdan ölkənin strateji əhəmiyyətli mallarla təchizatının dayanıqlığını təmin etmək və daxili bazarda həmin mallar üzrə qısamüddətli kəskin qiymət dəyişikliklərinin qarşısını almaq və ərzaq təhlükəsizliyinin təmini istiqamətində tədbirlərin görülməsi məqsədi ilə cənab Prezidentin 2021-ci il 7 oktyabr tarixli Fərmanı ilə Azərbaycan Respublikası Dövlət Ehtiyatları Agentliyi yaradılmışdır.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa-quruculuq işlərinin həyata keçirilməsi, tarixi, mədəni irsin bərpası, orada əhali üçün layiqli həyat şəraitinin yaradılması, dövlət başçısı tərəfindən hökumət qarşısında qoyulan əsas prioritetlər sırasındadır.

Cənab Prezidentin tapşırığına əsasən bu ilin mart ayının əvvəlində hökumət və Əlaqələndirmə Qərargahının üzvləri Qarabağ bölgəsində səfərdə oldu. Biz bərpa-quruculuq işlərinin miqyasının, keyfiyyətinin və yüksək icra sürətinin şahidi olduq. İşğaldan azad edilmiş şəhər və kəndlərimiz artıq göz önündə sürətlə dirçəlir, daha gözəl görkəmdə öz əvvəlki simasına qayıdır. Xüsusən də Azərbaycanın incisi olan Şuşa şəhərini qeyd etmək istərdim. Çünki qədim Şuşamızın bu il 270 illiyi qeyd edilir. Dövlət başçımızın 2022-ci ilin “Şuşa ili” elan edilməsi haqqında Sərəncamı ilə verilmiş tapşırığa əsasən Nazirlər Kabineti tərəfindən “Şuşa ili” ilə bağlı tədbirlər planı hazırlanmış və təsdiq edilmişdir. Şuşa şəhəri artıq ən yüksək səviyyədə dövlət başçılarının görüşünə ev sahibliyi edir. 2021-ci ilin

iyunun 15-də tariximizdə ilk dəfə olaraq Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Türkiyə Prezident Rəcəb Tayyib Ərdoğanı Qarabağda qarşıladı. Liderlər tərəfindən imzalanmış Şuşa Bəyannaməsi Azərbaycanla Türkiyə arasında dostluq, qardaşlıq, tərəfdaşlıq və həmrəyliyin zirvəsinə çevrilərək ikitərəfli münasibətləri strateji müttəfiqlik səviyyəsinə çatdırmışdır.

Hörmətli deputatlar, fürsətdən istifadə edib, regionda baş verən son hadisələrlə, xüsusi ilə də Ukrayna hadisələri və onun ətrafında olan hadisələrin ölkəmizə mümkün təsirləri ilə bağlı fikirlərimizi sizinlə bölüşmək istərdim. Təbii ki, qonşu ölkələrdə cərəyan edən hadisələr Azərbaycana təsirsiz ötüşmür. Ukraynada yaşayan və işləyən soydaşlarımızın təxliyəsi məsələsi diqqətimizdədir. Cənab Prezidentin tapşırığına əsasən bu prosesə bütün aidiyyəti qurumlar cəlb olunub və soydaşlarımızın təxliyəsi, həmçinin təhlükəsizliyinin təmin olunması istiqamətində bütün çətinliklərə baxmayaraq, təxirəsalınmaz tədbirlər görülür. Bu gün səhər saat 9-a təxliyə olunan vətəndaşlarımızın sayı 9246 nəfərdir. Proses davam edir.

Ukraynadakı hadisələr səbəbindən yaranan digər narahatedici məqamlar, nəqliyyat, logistika, qiymət artımı, idxal olunan məhsullar və müxtəlif qadağalarla bağlı ciddi problemlər var. Lakin Prezident İlham Əliyevin tapşırığına əsasən yaranan çağırışlara adekvat, operativ və çevik cavab verilməsi üçün bu istiqamətdə qabaqlayıcı və təxirəsalınmaz tədbirlər görülür. Bunun nəticəsi olaraq ölkəmizdə əsas ərzaq məhsulları üzrə lazımi həcmdə ehtiyatlar yaradılmış və əlavə təchizatla bağlı təxirəsalınmaz və bütün mümkün olan tədbirlər görülür.

Bir məqamı da qeyd etmək istərdim ki, qonşu ölkələrin

maliyyə-bank sistemlərinin üzləşdiyi təzyiqlər Azərbaycana təsir etməyib. Bizim maliyyə sistemimiz stabildir, milli valyutamız dayanıqlıdır, valyuta ehtiyatlarımız kifayət qədərdir.

Hörmətli xanım sədr, hörmətli deputatlar. Milli Məclis tərəfindən qəbul edilən qanunlar sosial-iqtisadi və institusional inkişafın hüquqi bazasını təmin edir. Heç şübhəsiz, qanunvericilik bazası müasir çağırışları nəzərə alınaraq, təkmilləşdirilməli, yeni prioritetlər və hədəflərlə uzlaşdırılmalıdır. Biz bu istiqamətdə hökumət olaraq Milli Məclislə əməkdaşlığımızı və birgə fəaliyyətimizi daha da gücləndirmək niyyətindəyik.

2022-ci ildə qarşınızda qoyulmuş məsuliyyətli vəzifələrin yerinə yetirilməsində, qanunvericilik sahəsində fəaliyyətinizdə sizlərə uğurlar arzulayırıq. Hörmətli millət vəkilləri, fürsətdən istifadə edib, sizləri, ailə üzvlərinizi və yaxınlarınızı bu gün ilaxır çərşənbəsi ilə əlaqədar və qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibəti ilə öz adımdan və hökumət üzvləri adından ürəkdən təbrik edirəm. Diqqətinizə görə sağ olun. *(Alqışlar.)*

Sədrlik edən. Təşəkkür edirik, çox hörmətli cənab Baş nazir.

Hörmətli həmkarlar, indi isə biz müzakirələrə başlayacağıq. Təklif edirəm, həmişə olduğu kimi, birinci profil komitələrə söz verək. Ona görə də mən indi İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri hörmətli Tahir Mirkişiliyə söz vermək istəyirəm. Tahir müəllim, hazırsınız, buyurun.

T.Mirkişili, Milli Məclisin İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsinin sədri.

Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hör-

mətli hökumət üzvləri və deputat həmkarlarım. İlk öncə, mən də sizi milli bayramımız olan axır çərşənbə və qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibəti ilə təbrik edirəm, sizə işlərinizdə uğurlar və xoş əhvali-ruhiyyə arzu edirəm.

Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatla bağlı ətraflı çıxışına və bizə təqdim edilmiş geniş hesabatla görə cənab Baş nazirə öz təşəkkürümü bildirirəm.

2020-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə işğal altında olan ərazilərin azad edilməsi, işğalçı Ermənistan üzərində qazanılan möhtəşəm hərbi, siyasi, iqtisadi qələbə 2021-ci ilin, əsasən, qələbənin bütün sahələrdə təsbit edilməsi, bərpa-quruculuq işlərinə start verilməsi ili kimi xarakterizə olunmasına mühüm töhfə vermişdir. Eyni zamanda, iqtisadiyyatı şaxələndirmək, neftdən asılılığı azaltmaq, iqtisadi artımın sürətini və dayanıqlılığını gücləndirmək, əhalinin rifah halını yaxşılaşdırmaq, maliyyə sabitliyini qorumaq kimi vəzifələr də 2021-ci ildə ölkəmiz qarşısında müəyyən edilmiş əsas çağırışlardan olmuşdur.

Hörmətli həmkarlar, hesab edirik ki, Milli Məclisə təqdim olunmuş hesabat struktur və məzmun baxımından əhatəli və inklüzivdir, dövlət başçısı tərəfindən hökumət qarşısında qoyulmuş vəzifələrin yerinə yetirilməsi səviyyəsinin ölçülməsi üçün xeyli məlumatlarla təchiz olunub və Milli Məclis deputatlarına hökumətin fəaliyyətini qiymətləndirmək üçün lazımı əsas yaradır. Hesabatda Milli Məclis deputatlarının təklif və tövsiyələrinin icrasına da geniş yer ayrılmasını xüsusi vurğulamaq istərdim.

2021-ci ildə müxtəlif ölkələr üzrə inkişaf və bərpa

prosesinin sürəti peyvəndləmə səviyyəsindən, səhiyyə sisteminin durumundan, iqtisadiyyatın strukturundan və diversifikasiya səviyyəsindən, fiskal dəstək tədbirlərinin səmərəlilik dərəcəsindən asılı olmuşdur. Dövlət başçısı cənab İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın birbaşa rəhbərliyi ilə həyata keçirilən bu tədbirlər nəticəsində ölkəmizdə 2021-ci ildə iqtisadi fəallığın bərpa edilməsi, daha sürətli iqtisadi artıma nail olunması, əhalinin maddi rifah halının yaxşılaşması və sosial proqramların genişlənməsi üçün münbit şərait yaranmışdır.

Beləliklə, 2021-ci ildə Azərbaycan, əsasən, 3 istiqamətdə – işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpa edilməsi, pandemiyanın iqtisadiyyatda yaratdığı fəsadların aradan qaldırılması, qlobal ərzaq qıtlığı və bahalaşması ilə mübarizə aparmış və xeyli uğurlara nail olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, hesabat ilində dünya bazarlarında enerji qiymətləri 77 faiz, qeyri-enerji qiymətləri 20,2 faiz, ərzaq qiymətləri isə 23,1 faiz artmışdır.

Hesabat ilində ölkəmizdə ümumdaxili məhsulun 5,6 faiz, qeyri-neft, qaz sektorunun 7,2 faiz, qeyri-neft sənayesinin 18,9 faiz, kənd təsərrüfatı istehsalının 3,4 faiz, qeyri-neft ixracımızın 38,4 faiz, strateji valyuta ehtiyatlarımızın 2,4 milyard dollar artması, müsbət ticarət saldosunun 12,1 milyard dolları ötməsi, xarici birbaşa dövlət borcunun 8,7 faiz azalması və ümumdaxili məhsulun 13,5 faizini təşkil etməsi, maliyyə sabitliyinin və büdcə dayanıqlılığının qorunub saxlanması, dövlət büdcəsi gəlirlərinin proqnozdan artıq yerinə yetirilməsi, xərclərinin isə 96 faizdən artıq səviyyədə icra olunmasını yüksək qiymətləndiririk.

2021-ci il yanvarın 6-da keçirilmiş 2020-ci ilin yekunlarına həsr olunan müşavirədə dövlət başçısı 2021-ci il üçün qarşıda duran hədəflər haqqında danışıarkən qeyd etmişdir ki, “Bizim 2021-ci ildə işlərimiz çoxdur. Bizim ənənəvi infrastruktur layihələrimiz, demək olar ki, başa çatmaq üzrədir. Ona görə bizim əsas diqqətimiz azad edilmiş torpaqlara olmalıdır”. Məhz bu müşavirədə dövlət başçısı hökumət qarşısında 2021-ci il üçün əsas hədəfləri də müəyyən etmişdir.

Hesab edirəm ki, Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatın qiymətləndirilməsi üçün bu hədəflərə nail olunma vəziyyəti mühüm rol oynamalıdır. Dövlət başçısı tərəfindən müəyyən edilmiş hədəflər və onlara hökumət tərəfindən nail olunma vəziyyəti, əsasən, aşağıdakılardan ibarət olmuşdur:

1-ci hədəf: Şuşa şəhəri avtomobil yolunun tikilməsi. Hesabat ilində uzunluğu 101 km olan Əhmədbəyli–Füzuli–Şuşa “Zəfər yolu” istismara verilmişdir.

2-ci hədəf: Füzuli şəhərində Beynəlxalq Hava Limanının fəaliyyətə başlaması. Hesabat ilində Qarabağın hava qapısı adlandırılan Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı isifadəyə verilmiş, Zəngilan və Laçın hava limanlarının isə bünövrəsi qoyulmuşdur.

3-cü hədəf: elektrik enerjisi ilə bağlı planların həyata keçirilməsi. Hesabat ilində işğaldan azad edilmiş ərazilərdə su elektrik stansiyaları, rəqəmsal yarımstansiyalar inşa edilmiş, Şuşa şəhərini elektrik enerjisi ilə təmin etmək üçün bütün imkanlar yaradılmışdır

4-cü hədəf: Horadiz–Ağbənd, Horadiz–Füzuli və ondan sonra Füzuli–Şuşa dəmir yolunun tikintisinə başlanılması.

5-ci hədəf: azad edilmiş torpaqlarda kənd təsərrüfatının

inkışaf etdirilməsi.

6-cı hədəf: sərhədlərin qurulması istiqamətində təxirə-salınmaz işlərin aparılması.

Nəhayət, 7-ci hədəf: Qarabağ bölgəsinin çox zəngin tu-rizm potensialının işə salınması.

Bax, qeyd etdiyim bu hədəflərə nail olunması barədə hesabatda geniş məlumatlar verilmişdir. Qarşıya qoyulmuş bu hədəflərə hökumət tərəfindən nail olunması vəziyyətini yüksək qiymətləndiririk.

Bütün bunlarla yanaşı, hesabatda təqdim olunmuş bir çox məsələlərlə bağlı öz fikrimi bildirmək istərdim.

İlk öncə, qeyd edim ki, pandemiya qarşı iqtisadi tədbirlər paketi çərçivəsində maliyyə dəstəyinin 133 mindən çox vergi ödəyicisini əhatə etməsi sahibkarlar üçün mühüm dəstək olmuşdur.

Hökumətin özəl sektorun proaktiv roluna əsaslan an iqtisadi artım modelini çox vacib addım hesab edir, dövlətin rolunun artırıcı deyil, dəstəkləyici olacağını təq-dir edirik. Eyni zamanda, özəl investisiyaların təşviq edilməsi, investisiya cəlb edilməsində vahid pəncərə və agentlərin rolundan istifadə edilməsini faydalı hesab edirik. Əlavə olaraq, emal sənayesinin və sənayedə bir-birini tamamlayan həlqələrin yaradılması üçün daha sürətli qərarlara və yeni yanaşmalara ehtiyac yarandığını da xüsusi vurğulamaq istərdim.

2021-ci ildə dövlət büdcəsi gəlirlərinin, o cümlədən yerli gəlirlərin proqnozdan artıq icra olunması müsbət haldır. Bütün funksional təsnifat üzrə büdcə xərclərinin, ümumilikdə, 96,1 faiz icra olunmasını qənaətbəxş hesab etsək də, icra zamanı ayrı-ayrı orqanlar tərəfindən keyfiy-yət göstəricilərinin daha da yaxşılaşdırılmasını vacib sa-

yırıq. Vəsaitlərə qənaət etməyin vacibliyini vurğulamaqla yanaşı, qeyd etmək istərdim ki, müasir iqtisadiyyatda qənaət paylayıcı funksiya yerinə yetirir və o xərclərin azaldılmasından daha çox seçimlərin dəyişdirilməsindən ibarət olur.

Bununla yanaşı, 2021-ci ildə dövlət büdcəsinin icrasında dayanıqlılığın qorunub saxlanmasını yüksək qiymətləndiririk. Maliyyə-büdcə sisteminin təkmilləşməsi sahəsində görülən işlər, nəticə əsaslı büdcə sistemə keçidlə bağlı görülən işləri müsbət dəyərləndirməklə yanaşı, bu sahədə daha çox işlərin görülməsinə inanırıq. Hesablama Palatasının dövlət qurumlarında apardığı auditlərin təhlili göstərir ki, büdcə vəsaitlərinin planlaşdırılması, hədəflərin müəyyən edilməsi, hesabatlılığın artırılması, xərclənmə zamanı şəffaflığın yüksəldilməsi istiqamətində davamlı işlərin görülməsinə ehtiyac vardır. Eyni zamanda, büdcədən ayrılan dotasiyaların vacib iqtisadi rol oynadığını qəbul edərək, bəzi dotasiyaların xidmətləri təklif edənlərə deyil, xidmətləri istehlak edənlərə yönəldilməsinin faydalı ola biləcəyini qeyd etmək istərdim.

Tədiyyə balansının cari əməliyyatlar hesabında profisitə artmasını, manatın məzənnəsinə olan təzyiqlərin neytrallaşmasını təqdirəlayiq hal hesab edirik. Amma eyni zamanda, hesabat ilində inflyasiyanın illik səviyyəsinin yüksəlməsi narahatedicidir. Bu mənada inflyasiyanın hədəflənməsi siyasətinin gücləndirilməsi üçün yeni alətlərin zənginləşdirilməsini vacib sayırıq. Qlobal ərzaq qiymətlərində artım tendensiyasının davam etməsi bu sahədə həyati vacib məhsulların qiymətlərinə və ya mənfəət normasına müvafiq dövlət nəzarətinin tətbiqini qaçılmaz edə bilər. Xatırladım ki, bu cür alətlər “Anti-

inhisar fəaliyyəti haqqında” Qanunda və dünya təcrübəsində də mövcuddur.

2021-ci ildə Milli Məclis və hökumət, xüsusi ilə də İqtisadi siyasət, sənaye və sahibkarlıq komitəsi və iqtisadi blok nazirlikləri arasında konstruktiv əməkdaşlığı yüksək qiymətləndiririk. Hesabat ilində Prezident Administrasiyası, Nazirlər Kabineti, xüsusi ilə də Maliyyə və İqtisadiyyat nazirlikləri ilə məhsuldar əməkdaşlığın qurulması nəticəsində qanunvericilik, iqtisadi siyasət, fiskal siyasət, büdcə layihələri sahəsində xeyli keyfiyyət dəyişikliklərinə nail olmağı bacarmışıq. Qeyd edirəm ki, bu vəzifə dövlət başçısı tərəfindən bizim qarşımızda onun 2020-ci il martın 10-da parlamentdə çıxışı zamanı qoyulmuşdur.

Hörməli cənab Baş nazir, hörmətli həmkarlar! Yekun olaraq, Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il üçün fəaliyyəti haqqında hesabatını müsbət qiymətləndiririk. 2022-ci il də yeni imkanlar, yeni çağırışlar ilidir. Nazirlər Kabinetinə bu maraqlı və çətin 2022-ci ildə uğurlar arzu edirəm. Diqqətinizə görə minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Tahir müəllim. İndi isə söz verilir Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri hörmətli Sadiq Qurbanova. Buyurun, Sadiq müəllim.

S.Qurbanov, *Milli Məclisin Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinin sədri.*

Dəyərli Sahibə xanım, hörmətli həmkarlar, hörmətli hökumət üzvləri! Bu gün ilaxır çərşənbədir, mən də hər birinizi bu bayram münasibəti ilə səmimi qəlbədən təbrik edirəm.

Təbii ki, bu gün müzakirəyə çıxarılan Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ilə dair hesabatı

dolğun hazırlanmışdır və Təbii ehtiyatlar, energetika və ekologiya komitəsinə aid olan məsələlərlə bağlı öz fikirlərini çatdırmaq istəyirəm.

Əvvəlcə onu qeyd edirəm ki, son illər ərzində cənab İlham Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə iqtisadiyyatın davamlı inkişafı istiqamətində vacib islahatlar həyata keçirilmiş, biznes mühitinin yaxşılaşdırılması, investisiyaların cəlb olunması və səmərəli istifadəsi, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, qeyri-neft sektorunun inkişafı hesabına yüksək nəticələr əldə edilmişdir. Eyni zamanda, qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi və struktur islahatları sahəsində də ciddi irəliləyişlər davam etmişdir.

2021-ci ildə elektroenergetika sahəsi üzrə müasir infrastrukturun yaradılması, yeni texnologiyaların tətbiqi, enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi istiqamətində tədbirlər davam etdirilmiş, Azərbaycan regionunda elektrik enerjisi ixrac edən aparıcı dövlətə çevrilmişdir.

Hesabat ilində ölkə üzrə 27 milyard 856 milyon kilovat-saat elektrik enerjisi istehsal edilmişdir ki, bunun da 1 milyard 677,1 milyon kilovat-saatı ixracyönümlü olmuşdur. Enerji istehsalında bərpa olunan enerjinin çəkisi bu il də 5,8 faiz olmuşdur.

2021-ci ildə ölkədə aparılan enerji siyasətinə uyğun olaraq, enerji sektorunun işinin tənzimlənməsi, təkmilləşdirilməsi sahəsində, o cümlədən investisiyaların cəlb edilməsi üçün stimullaşdırıcı mexanizmlərin hazırlanması, mühəndis-kommunikasiya təminatı sistemlərinə və xidmətlərin keyfiyyətinə dair tələblərə əməl edilməsinə nəzarətin təşkili istiqamətində mühüm addımlar atılmışdır.

Elektroenergetika sahəsində aparılan uğurlu tədbirlərin nəticəsində Davos Dünya İqtisadi Forumunun hesabatında

Azərbaycan əhalinin elektrik enerjisinə əlçatanlıq əmsalına görə dünyada 2-ci yerdə qərarlaşmışdır.

Azərbaycan elektroenergetika sahəsində cəlbedici və etibarlı tərəfdaş kimi, sərmayə qoyan transmilli korporasiyaların diqqət mərkəzində olmuşdur. Energetika Nazirliyi ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin “Masdar” şirkəti və BP şirkətləri arasında iri miqyasda karbonsuzlaşdırılmış və integrasiya edilmiş enerji və nəqliyyat sistemləri, o cümlədən Azərbaycanın regionlarında və şəhərlərində bərpa olunan enerji layihələri üzrə əməkdaşlığa dair müqavilələr bağlanmışdır.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə bu sahədə infrastrukturun formalaşması və ekoloji tarazlığın bərpa edilməsi yönündə aparılan işləri də diqqətəlayiq hesab edirik.

Onu da qeyd etməliyik ki, dünyada baş verən son siyasi hadisələr fonunda enerji daşıyıcılarının qiymətlərinin artması bir çox Avropa ölkələrini bərpa olunan enerji resursları ilə bağlı yeni hədəflər müəyyən etmək məcburiyyətində qoymuşdur. Dünyada və regionda enerji daşıyıcılarından istifadə ilə bağlı yaranmış yeni situasiyada Azərbaycanın enerji daşıyıcılarının ixracında faydalılıq əmsalının artırması yeni prioritet kimi müəyyənləşdirilməlidir.

Qeyd etməliyik ki, cənab Prezident İlham Əliyevin yaşıl enerji sahəsində apardığı uğurlu siyasət elektroenergetika sahəsində yeni inkişaf perspektivləri yaradır. Bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadənin genişləndirilməsinin Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən prioritet vəzifə olaraq irəli sürüldüyü və 2030-cu ilədək elektrik enerjisinin qoyuluşu gücündə payının 30 faizə çatdırılmasının (qeyd edək ki, hazırda 17 faiz təşkil edir) hədəf

kimi müəyyənləşdirilməsi nəzərə alınmaqla, bu istiqamətdə görülən işlər müsbət qiymətləndirilməlidir.

Cənab Baş nazirimizin də qeyd etdiyi kimi, hazırda hökumətin hesabatını dinlədiyimiz bir vaxtda Birləşmiş Ərəb Əmirliyinin “Masdar” şirkəti ilə bərpa olunan enerji ilə bağlı “Gülüstan” sarayında təməlqoyma mərasimi tədbiri keçirilir. Bu vacib hadisə münasibəti ilə Azərbaycan xalqını təbrik edirəm!

Hesabat dönəmində qaz təchizatı ilə bağlı müsbət tendensiyaların davam etdirilməsini təqdirəlayiq hesab edirik.

Hesabat dönəmində ətraf mühitin mühafizəsi, istehsalat tullantı sularının düzgün idarə olunmaması, atmosfer havasına atılan tullantılarla bağlı, torpaq ehtiyatlarının mühafizəsi, yerin təkinin mühafizəsi, bərk-məişət və istehsalat tullantılarının düzgün idarə olunmaması, meşələrin və yaşıllıqların mühafizəsi, qanunsuz ov hallarının qarşısının alınması, faydalı qazıntı ehtiyatlarının qanunsuz istifadəsi və sair inzibati tədbirlərin görülməsini də təqdirəlayiq hesab edirik. Lakin onu da qeyd etməliyəm ki, inzibati metodlarla bərabər maarifləndirici tədbirlərin həyata keçirilməsi də diqqət mərkəzində olsa, daha yaxşı olar.

Bildiyimiz kimi, dünyanın ən vacib ekoloji problemi olan iqlim dəyişmələri fonunda su qıtlığı ilə mübarizə mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Azərbaycan ölkə ərazisində formalaşan daxili su ehtiyatlarına görə 171 ölkə arasında 140-cı yeri, su ehtiyatlarının həcminə görə 105-ci yeri, adambaşına düşən su ehtiyatlarına görə isə 94-cü yeri tutur. Bu statistik göstəricilər və ötən illərin iqlim şəraiti bu sahəyə xüsusi diqqət ayrılmasını tələb edir. Hamıya məlumdur ki, Kür çayının səviyyəsi keçən ilə nisbətən 75 santimetr aşağı düşmüşdür. Yağıntının az olması və

temperaturun yüksək olması səbəbindən dağlarda qar örtüyünün hündürlüyü orta hesabla 1900 metrdən 2000 metrə qədər yuxarı çəkilməmişdir.

Biz dünyada gözlənilən quraqlığın ölkəmizə təsirini azaltmaq üçün yeni mütərəqqi metodlardan istifadə etməliyik. Belə ki, kənd təsərrüfatında selləmə suvarma metodundan istifadəni minimuma endirməli, bu sahədə daha mütərəqqi suvarma sistemlərinin yaradılmasına və tətbiqinə çalışmalıyıq. Təklif edirəm ki, kənd təsərrüfatının planlaşdırılması su ehtiyatlarına uyğunlaşdırılsın. Qeyd edirəm ki, bu metod artıq dünyada geniş tətbiq edilməkdədir. Təklif edirik ki, sözügedən sahəyə məsuliyyətli fermer anlayışı gətirilməli və bu şəxslərin – fermerlərin su ehtiyatlarından səmərəli istifadə edilməsi ilə bağlı layihələrində subsidiyaların və güzəştli kreditlərin verilməsi əhəmiyyətli olardı. Eyni zamanda, bu problemləri içməli su anlayışına da aid etmək olar. Cənab Prezidentin sərəncamı ilə preventiv tədbirlər çərçivəsində regionlarda artesian quyularının vurulması ilə bağlı şərait yaradılsa da, yerli qurumlar arasında fəaliyyətin düzgün koordinasiya edilməməsi ciddi narahatlıqlar yaradır.

Bərk məişət tullantılarının idarə edilməsi ilə bağlı isə, xüsusi ilə qeyd etmək istərdim ki, regionlarda bu sahədə vəziyyət heç də ürəkaçan deyil. Təklif edirəm ki, böyük sənaye müəssisələri istehsal prosesində yaranan tullantıların təkrar emalı ilə bağlı maraqlı tərəf kimi nəzarət və məsuliyyəti öz öhdələrinə götürsünlər. Təbii ki, bu qanunvericiliklə tənzimlənməlidir. Eyni zamanda, bərk məişət tullantılarının təkrar emalı ilə bağlı əldə edilən nəticələrin də hökumətin gələcək hesabatlarında ayrıca bənd kimi olması məqsədemüvafiq olardı.

Bundan əlavə, aktual problemlərdən biri kimi də ərzaq təhlükəsizliyinə diqqət çəkmək istəyirəm. Ərzaq təhlükəsizliyinin yaxşılaşdırılması, özünütəminatmə səviyyəsinin yüksəldilməsi və idxaldan asılılıq vəziyyətinin azaldılması istiqamətində görülən tədbirlər də hesabatda ayrıca bir bölmədə olsa, xüsusi əhəmiyyətə malik olardı.

Bütün bunları deməklə, sonda hökumətin hesabatını qənaətbəxş hesab edirəm, deputat həmkarlarımı bunu dəstəkləməyə çağırıram və hökumətə gələcək fəaliyyətində uğurlar arzu edirəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Sadiq müəllim. İndi isə söz verilir Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri hörmətli Musa Quliyevə. Musa müəllim, buyurun.

M.Quliyev, *Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinin sədri.*

Çox sağ olun. Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin daxili siyasətində əhalinin sosial müdafiəsinin təmin olunması, sosial ədalət, sosial rifah, həmişə prioritet istiqamət kimi müəyyən olunur. Heç təsadüfi deyildir ki, hazırda bizim dövlət büdcəmizin 46,6 faizi sosial xərclərin payına düşür. Bu baxımdan hökumətimizin ötən ilki fəaliyyətini qənaətbəxş hesab edirəm.

Hörmətli cənab Baş nazirin dərin təhlilə əsaslanan, mü-kəmməl və ətraflı təqdimatından da aydın görünür ki, postmüharibə və koronavirus pandemiyası ilə mübarizə dövründə qarşıya qoyulan bütün prioritet hədəflərə nail olunmuşdur. Dünya maliyyə-iqtisadi böhranı, pandemiyanın törətdiyi məhdudiyət və çətinliklərə baxmayaraq, ölkəmizdə makroiqtisadi sabitlik təmin olunmuş, Azər-

baycan iqtisadiyyatının inkişaf meyillərini və tempini qoruyub saxlamaq mümkün olmuşdur. 2021-ci ildə ümumdaxili məhsul yüksəlmiş, orta aylıq əmək haqqı, pensiya, müavinət və digər sosial ödənişlərin məbləği artırılmış, əhalinin sosial rifahının qorunması və sosial müdafiəsini təmin etmək üçün kompleks tədbirlər həyata keçirilmişdir. Postmüharibə dövründə görülən sosial müdafiə tədbirlərini də müsbət qiymətləndirirəm. Postmüharibə dövründə müharibə zamanı fiziki, psixoloji və maddi zərər çəkmiş 45000 şəxs 50000 sosial dəstək tədbiri ilə əhatə olunmuş, o cümlədən 3021 şəhidin 7942 ailə üzvünə 15841 sosial ödəniş təyin edilmiş, 3000-dək şəhid ailəsi və qazi mənzillərlə təmin olunmuş, 164 nəfər müharibə əlilinə minik avtomobili verilmişdir. Hesabat ilində 8700 nəfər əlilliyi olan şəxs, o cümlədən 1200 nəfər müharibə əlili 48 min ədəd reabilitasiya vasitələri ilə təmin edilmişdir. Ötən il uğurla həyata keçirilən “Məşğulluq marafonu” çərçivəsində 1418 nəfər şəhid ailəsi və qazi işlə təmin olunmuşdur. Bu qəbildən olan şəxslərin içərisindən 5930 nəfər özünüməşğulluq proqramına cəlb edilmişdir və bu istiqamətdə sosial müdafiə tədbirləri cari ildə də davam etdiriləcəkdir.

Cənab Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə yaradılmış “YAŞAT” Fondu da postmüharibə dövründə fəal sosial dəstək proqramları həyata keçirmişdir. Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti hörmətli Mehriban xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə yaradılan DOST konsepsiyası uğurla fəaliyyət göstərməkdə və genişlənməkdə davam edir. Ötən il Bakı şəhəri və Abşeron rayonu üzrə fəaliyyət göstərən 5 DOST mərkəzi 2,1 milyon vətəndaşa sosial xidmət göstərmiş, məmnunluq

göstəricisi 98 faizə çatmışdır. İşğaldan azad edilmiş rayonlarımızın əhalisinə xidmət göstərmək məqsədi ilə Zəngəzur və Qarabağ DOST proqramı hazırlanmışdır və bu il Şuşa şəhərində ilk DOST Mərkəzinin açılması nəzərdə tutulur.

COVID-19 pandemiyasının sosial-iqtisadi sahədə törətdiyi neqativ təsirlərin, o cümlədən dünya bazarlarında ərzağın və digər çox işlənən malların, xidmətlərin bahalaşması ilə əlaqədar olaraq inflyasiyanın minimuma endirilməsi üçün kompleks tədbirlər həyata keçirilmişdir. Ötən il səhiyyə, təhsil, mədəniyyət, turizm sahəsində də bir sıra uğurlu layihələr həyata keçirilmişdir. İcbari tibbi sığorta daha geniş və uğurlu şəkildə tətbiq olunmaqla ölkəmizin bütün ərazilərini və vətəndaşlarını əhatə etmişdir.

Hesabat dövründə Milli Məclisin Əmək və sosial siyasət komitəsinə vətəndaşlarımızdan 1525 müraciət, o cümlədən 1370 şikayət ərizəsi daxil olmuşdur. Komitənin profili üzrə daxil olan şikayətlərin 36 faizi əlillik təyinatı ilə, 22 faizi işsizliklə, 17 faizi pensiya təminatı ilə, 13 faizi dövlət ünvanlı sosial yardım, 8 faizi mənzil təminatındakı çətinliklərlə bağlı olmuşdur. Bahalaşmanın törətdiyi sosial çətinliklər, işsizlik, təhsil haqqının ödənilməsi, dərman vasitələrinin keyfiyyəti və bahalılığı, bəzi tibbi xidmətlərin bahalı olması, xüsusi ilə onkoloji yardım, orqan köçürülməsi, sonsuzluğun müalicəsi, autizm və sair tibbi-sosial xidmətlərə əlçatanlıq imkanlarının məhdudluğu kimi məsələlərin vətəndaş müraciətlərinin əsasını təşkil etdiyini də hörmətli hökumət üzvlərinin nəzərinə çatdırmaq istəyirəm.

Hörmətli cənab Baş nazir, hökumətin fəaliyyətinin prioritet istiqamətinin rəqabət qabiliyyətli iqtisadiyyatın yaradılması, koronavirus pandemiyası ilə mübarizə,

postmüharibə dövrünün çağırışları, işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası və yenidən qurulması, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurdə iqtisadi, sosial, mədəni inkişafın təmin olunması məsələləri olduğunu başa düşürük və dəstəkləyirik. Bununla yanaşı, seçicilərimizin bizim qarşımızda qaldırdığı məsələlərin də hökumətin diqqətinə çatdırılmasını hər bir deputatın vəzifə borcu hesab edirik və hökumətimizə minnətdarıq ki, hər hesabat vaxtı deputatların qaldırdığı məsələlərə öz münasibətlərini bildirirlər. Mənə verilən imkandan istifadə edərək seçildiyim Gəncə şəhərinin bir sıra çox vacib sosial-iqtisadi problemlərini də diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Düşünürəm ki, Gəncədən seçilmiş digər deputat həmkarlarımin da fikrini ifadə etmiş olaçağam.

Ölkəmizin ikinci böyük şəhəri olan Gəncənin ən əsas problemi işsizliklə bağlıdır. Gəncədə hər il 3,5-4 min yeni iş yerinin yaradılmasına ehtiyac vardır. Xüsusi ilə gəncələrin və qadınların işsizliyinin aradan qaldırılması üçün təxirəsalınmaz tədbirlərin görülməsini xahiş edirəm. Bu məqsədlə, Gəncə şəhərinin və Daşkəsən rayonunun ərazilərində polad istehsalı kompleksinin yaradılması, “Azər-alüminium” MMC-nin illik istehsal gücünün 100 min tona çatdırılmasının təmin olunması, kənd təsərrüfatı məhsullarının emalı müəssisələrinin yaradılması, “AzərXalça” Açıq Səmdar Cəmiyyətinin Gəncə filialının tikintisinə başlanılması, şəhərdə sənaye parklarının, məhəllələrin, klastərlərin yaradılması faydalı olardı. Gəncədə dövlət və bələdiyyə mülkiyyətində olan torpaq sahələrində inşa edilən 5400-ə yaxın fərdi yaşayış evinin sənədləşdirilməsi də seçicilərimizi narahat edən və düşündürən vacib problemlərdəndir.

Gəncənin digər problemi kommunal xidmətlərin və sosial infrastrukturun yaxşılaşdırılması ilə bağlıdır. Şəhərin Məhsəti, Cavad xan, Şıxzamanlı, Natəvan qəsəbələri, Avtozavod, Güllüstan, Qaraməmmədli yaşayış massivlərində 1100-ə yaxın ailənin yaşadığı ərəzilərin qazlaşdırılması, bu qəsəbələrdə elektrik enerjisi ilə təmin olunmamış yeni inşa edilmiş fərdi yaşayış evlərinin enerji təchizatının həyata keçirilməsi və içməli su və kanalizasiya sisteminin qurulması və yaxşılaşdırılması aktual məsələlərdir. Məktəblərin və uşaq bağçalarının qəzalı vəziyyətdə olanları və təmirə ehtiyacı olanları da vardır.

Mən hökumətimizin 2021-ci ildəki fəaliyyətini qənaətbəxş hesab edir, hökumətimizə bu mürəkkəb və məsuliyyətli dövrdə uğurlar arzulayır, inanıram ki, cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə biz qısa müddət ərzində qarşıya qoyulan bütün məsələlərin həllinə nail olacağıq. Hesabatın lehinə səs verəcəyəm və hörmətli deputat həmkarlarımı da hesabatın qəbul olunmasına səs verməyə dəvət edirəm. Bayramınız mübarək olsun. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

İndi isə Aqrar siyasət komitəsinin sədri hörmətli Tahir Rzayevə söz verirəm. Tahir müəllim, xahiş edirəm, ancaq komitənin rəyini bildirin. Buyurun.

T.Rzayev, Milli Məclisin Aqrar siyasət komitəsinin sədri.

Çox sağ olun. Hörmətli sədr, hörmətli Baş nazir, hökumət üzvləri və deputat həmkarlarım. Mən də burada səsləndirilən təbriklərə qoşuluram, sizi təbrik edirəm, xalqımızın rifahı naminə fəaliyyətinizdə hər birinizə uğurlar arzulayıram.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatı elmi əsaslarla hazırlanmış və reallığı əks etdirən bir sənəddir. Hesabat Azər-

baycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin düşünülmüş siyasi gedişlərinin uğurlu nəticələrini, hökumətin səmərəli fəaliyyətinin istiqamətlərini göstərməklə, həm də gələcək illərin planları, perspektivləri, proqnozları haqqında aydın təsəvvürlər yaradır. Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair dövlət proqramlarının, layihələrinin uğurla həyata keçirilməsi rayonlarımızın, kəndlərimizin simasını tamamilə dəyişmişdir. Çoxsaylı məktəblərin, xəstəxanaların, mədəniyyət ocaqlarının tikintisi, yolların çəkilməsi, qaz, işıq təchizatının yaxşılaşdırılması insanların rahatlığına xidmət edir və bu işlər hesabat dövründə də davam etdirilmişdir.

2021-ci ildə Füzuli–Şuşa “Zəfər yolu”nun, Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının istifadəyə verilməsi, 16 avtomobil yolunun, dəmir yolu xəttinin çəkilişinin davam etdirilməsi, işğaldan azad olunmuş rayonlarda strateji əhəmiyyətli obyektlərin elektrik enerjisi ilə təmin olunması, içməli su xətlərinin çəkilməsi, telekommunikasiya və poçt xidmətlərinin təşkili və sair mühüm tədbirlər iqtisadi inkişafımızın davamlılığının və fəaliyyətin səmərəliliyinin göstəricisidir. Mən deyərdim ki, bu, tarixi qələbənin doğduğu yeni bir qələbədir.

Hökumətin iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, inkişafı, neftdən asılılığın aradan qaldırılması, xüsusi ilə insanların rifah halının yaxşılaşdırılması, sağlamlığın qorunması sahəsində gördüyü işlər təqdirəlayiqdir. Hesabat ilində ümumdaxili məhsulun həcmində 5,6, qeyri-neft, qaz sektorunda 7,2, qeyri-neft sənayesində 18,9 faiz artım irəliləyişimizi əks etdirir.

Kənd təsərrüfatı sahəsində görülən işlərin də miqyası çox genişdir və görülmüş əsaslı tədbirlər nəticəsində bu

sahədə 3,4 faiz artım əldə edilmiş, bitkiçilik məhsulları 4 faiz, heyvandarlıq məhsulları 2,8 faiz artmış, yeni torpaqlar əkin dövriyyəsinə daxil edilmişdir. Kənd təsərrüfatı məhsullarının ixracı da artmışdır. Keçən ilin çətin hava şəraitinə baxmayaraq, taxıl, üzüm, yaşıl çay yarpağı, barama, meyvə-tərəvəz, bostan məhsulları istehsalı əvvəlki illə müqayisədə xeyli artmış, əkinçilik mədəniyyəti yüksəlmişdir. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2019-cu il 27 iyun tarixli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş Kənd təsərrüfatı məhsulları istehsalının subsidiyalaşdırılması qaydasına əsasən elektron kənd təsərrüfatı informasiya sistemi vasitəsilə 400 mindən çox fermerə 247 milyondan artıq əkin subsidiyası ödənilmişdir. Müvəkkil kredit təşkilatları vasitəsi ilə aqrar sahədə çalışan 4543 hüquqi və fiziki şəxsə 71,5 milyon manat məbləğində güzəştli kredit verilmişdir. Fərəhli haldır ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə 2020–2021-ci təsərrüfat ilində 13,8 min hektar əkin, 720 hektar örüş, 41 min hektardan çox torpaq sahəsi üzrə fermerlərlə müqavilələr bağlanmışdır və istehsalçılara subsidiyalar ödənilmişdir. Göründüyü kimi, artıq işğaldan azad olunmuş ərazilər minalardan təmizlənir və əkin dövriyyəsinə daxil edilir. Əlbəttə, bu, sevindiricidir. Göstərilən bu rəqəmlər isə sahibkarlığa, kənd təsərrüfatının inkişafına göstərilən qayğının əyani ifadəsidir.

Bu gün sahibkarların, əkinçinin ən başlıca istəyi əkin suyuna olan tələbatın ödənilməsidir. Dünya su problemi ilə üz-üzədir. Respublikamızda da hər il bu problem yaşansa da, ancaq görülmüş qabaqlayıcı tədbirlər nəticəsində ciddi çətinliklər aradan qaldırılır. Yeni su anbarları yaradılır, kollektor-drenaj şəbəkələri təmizlənir. Artıq torpaq məcralı kanalların 53 kilometrlik hissəsi beton

üzlük çəkilməmiş, 5250 hidrotexniki qurğu, 6100 subartezian quyusu, 330 nasos stansiyası əsaslı təmir edilmişdir. Əkin suyuna olan tələbatın aradan qaldırılması müasir texnologiyadan istifadə edilməsi, su itkisinin qarşısı alınması və su bölgüsünün düzgün aparılması ilə mümkündür və bu sahədə tədbirlər sistemləşdirilməlidir. Toxumçuluğun inkişaf etdirilməsi, heyvandarlığın cins tərkibinin yaxşılaşdırılması, özəl baytarlıq xidmətinin yaradılması, aqrobiznesin təşkili, kadr hazırlığı, qida təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, qabaqcıl təcrübənin işə tətbiqi kənd təsərrüfatının inkişafı üçün əsaslıdır və bu sahədə görülən işlər dəyərləndirilir.

Sahibkarlığın inkişafına verilən dəstək, müasir maşın və mexanizmlərin alınması, əkinçinin bir çox vergilərdən azad edilməsi, subsidiyaların, güzəştli kreditlərin miqdarının artırılması, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə həyata keçirilən tədbirlər aqrar sektorun inkişafı üçün əsaslı imkanlar yaratmaqdadır və sözsüz ki, ölkənin ərzaq təhlükəsizliyinin təmin olunmasına öz töhfələrini verəcəkdir.

Bu gün hər birimiz dünyada baş verən hadisələrdən, iqlim dəyişikliklərindən, xəstəliklərin yayılmasından, qarşındurmaldan, ərzaq qıtlığından ciddi narahatlıq keçiririk. Dünyada hər il 800 milyondan artıq insan aclıqdan əziyyət çəkir, ərzaq məhsulları, xüsusi ilə çörək, taxıl, un məmulatı, bitki yağları, süd məhsullarının hər ay bahalaşması müşahidə olunur. Dövlətimizin rəhbəri və hökumət bu sahədə qabaqlayıcı tədbirlər görsələr də, bahalaşmanın qarşısını almaq mümkün deyil. Bu bir tərəfdən, dünyada baş verən hadisələrlə, bəzi işbazların şəraitdən süni istifadə etmələri ilə əlaqədardırsa, digər tərəfdən, israfçılıqla

sıx bağlıdır. Bu bir faktdır ki, hər gün ölkə üzrə, mən deyərdim, onlarca ton çörək, un məmulatı, ət məhsulları, göy-göyərtili israfçılıq nəticəsində çıxdaş edilir, tullanılır. Halbuki biz bu məhsulların əksəriyyətini xarici ölkələrdən xeyli vəsait hesabına əldə edirik.

Ən böyük şadlıq saraylarının, restoranların, ictimai yaş obyektlərinin sahibləri çörəyin, göy-göyərtilinin, digər ərzaq məhsullarının qiymətlərinin cüzi artmasından gileyləndikləri halda, hər gün tonlarca çörəyi, əti, pendiri, meyvəni çıxdaş edib tullantıya çevirirlər. Məlumdur ki, bir adam bir məclisdə 10-15 adda qıdanı qəbul edə bilməz. Toy və yas mərasimlərində, ziyafətlərdə, şənliklərdə süfrəyə gələn qida məhsullarının yalnız 20-30 faizindən istifadə edilir, qalan məhsullar zay olub gedir. Bəziləri deyə bilər ki, bu məhsulların bir çoxu təkrarən süfrəyə qoyula bilər. Deməli, biz həm də qida təhlükəsizliyinin tələblərini pozur, canımıza qəsd edirik, zəhərlənməyimizə şərait yaradırıq. İsfafçılıq, demək olar ki, bütün sahələrdə vardır. İsfafçılığın qarşısının alınması üçün hökumət tərəfindən əhatəli tədbirlər planının hazırlanmasına və müntəzəm olaraq həyata keçirilməsinə, mənəcə, ehtiyac vardır. Mən firsətdən istifadə edib, çox hörmətli Baş nazirimizdən bir xahişimi də etmək istəyirəm. Ağcabədinin Sarıçalı, Tayanq, Poladlı kəndlərinə qaz çəkilişi xeyli müddətdir ləngiyir. Bu kəndlərin əhatəsində olan Ağdamın, Bərdənin bütün kəndlərinə qaz verilməsinə baxmayaraq, hər üç kəndin qazlaşdırılmasına böyük ehtiyac var. Elə bilirəm, hörmətli Baş nazirimiz bu işdə ağcabədililərə kömək edəcək.

Hörmətli həmkarlar, bir daha qeyd edirəm ki, hökumətin təqdim olunan hesabatı çox mükəmməl və hərtərəflidir. Hesabatın hazırlanmasında zəhməti olan hər bir

insana təşəkkürümü bildirirəm və deputat həmkarlarımı bu sənədə səs verməyə dəvət edirəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim.

Hörmətli həmkarlar, biz hesabatın müzakirəsinə başlayırıq. Xahiş edirəm, yazılın.

Yuxarı cərgədən 10 nəfər artıq məlumdur. Aşağı cərgələrdə məndə 50-də dayandı. 50 nəfər.

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. 5 dəqiqə? Mən təklifi səsə qoyuram. Buyurun.

Səsvermənin nəticələri	(saat 12.17 dəq.)
Lehinə	72
Əleyhinə	2
Bitərəf	2
Səs vermədi	0
İştirak edir	76
Nəticə: Yetərsay yoxdur	

Şakir müəllim, sizdə vəziyyət necədir?

Ş.Şabanov. Lehinə 14 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Sağ olun, 5 dəqiqəyə keçirik.

İlham Məmmədov. İlham müəllim, buyurun.

İ.Məmmədov. Çox sağ olun. Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri. Möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin yeni inkişaf strategiyası postmüharibə, postpandemiya dövrü üçün ən əsas prioritet və çox mühüm bir yol xəritəsidir. Bu strategiyanın uğurla həyata keçirilməsi məhz hökumətin uğurlu, koordinasiyalı fəaliyyətindən

asıldır. Hesab edirəm ki, biz bu gün Milli Məclisdə hörmətli Baş nazir cənab Əli Əsədovun təqdim etdiyi Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildəki fəaliyyəti haqqında hesabatda da bunu aydın gördük. Ona görə də, qeyd edirəm ki, 2021-ci ildə hökumətin icra etdiyi işlərin həcmi özündə əks etdirən statistik rəqəmlərlə tanış olduqca, əlbəttə, bütün bu işləri istər təməlqoyma, istərsə də açılış mərasimlərində cənab Prezidentimizin şəxsən iştirakının, bilavasitə nəzarətinin də canlı şahidləri olaraq, bir vətəndaş, bir millət vəkili kimi ölkəmlə, Prezidentimlə fəxr etdim, qurur duydum. Ona görə hökumətin 2021-ci ildəki uğurla icra etdiyi və ya başladığı uğurlu fəaliyyət təkcə ölkəmiz üçün deyil, həm də regionun inkişafı, əmin-amanlığı üçün də gərəklidir. Şübhəsiz ki, bütün bu uğurlu fəaliyyətin Azərbaycanın əhəmiyyətini dünyada artırdığının şahidi olduq. Necə ki, vaxtı ilə biz bu Milli Məclisin divarları arasında bu hesabatlarda ölkəmizin müəllifi olduğu və icra etdiyi şaxələndirilmiş ixrac qaz boru kəmərlərinin inşasının hesabatını dinləyirdik və bu gün o ixrac boru kəmərləri dünyada misli görünməmiş siyasi katalizmlər dövründə regionun, Avropanın enerji təhlükəsizliyini təmin edir. Azərbaycan bu gün dünyaya lazımdır. Sülh üçün, barış üçün lazımdır. Qardaş Türkiyə Respublikası ilə bərabər bu gün ən etibarlı məkandır.

Cənab Prezidentimizin 2021-ci ildəki diplomatik uğurlarımızı şərtləndirən fəaliyyəti də bu sahədəki 2021-ci ilin ən yüksək uğurlarından biri hesab edirəm. Çünki bu uğurlu fəaliyyət iqtisadi uğurlarımızı şərtləndirən, hökumətin fəaliyyət dairəsini genişləndirən bir məsələdir.

Hörmətli xanım sədr, təbii ki, çıxışımızın əvvəlində qeyd etdiyiniz kimi, parlament və hökumət arasında iş-

güzar münasibətlər də bu hesabatda öz əksini tapmışdır. Mən qeyd edirəm ki, keçən il bizim qaldırdığımız məsələlər diqqətlə nəzərə alınmışdır və heç də təsadüfi deyil ki, mənim də Yevlax şəhərində çox ciddi bir problemin həll olunması üçün etdiyimiz müraciət diqqətlə nəzərə alınmışdır. Qeyd olunmuşdu ki, Kür çayı üzərində 1930-cu illərdə inşa olunmuş Yevlax şəhərini 2 yerə bölən körpü, doğrudan da, qəzalılı vəziyyətdədir və bu diqqətdə saxlanmalıdır və investisiya proqramına daxil olunmalıdır. Bunun üçün hörmətli cənab Baş nazir, Sizin rəhbərlik etdiyiniz Nazirlər Kabinetinə, hökumətə təşəkkürümü bildirirəm və doğrudan da, Yevlaxın qovşaq şəhəri olaraq 44 günlük Vətən müharibəsində əhəmiyyəti bir daha öz sözünü dedi.

Hörmətli cənab Baş nazir, təbii ki, mən elə fürsətdən istifadə edərək, hökumətimizin uğurlu fəaliyyətini və bu gün ölkəmizin iqtisadi gücünü nəzərə alaraq, bir xahiş də etmək istəyirəm. Bu, xüsusən Yevlax gənclərinin xahişidir. Bu gün Yevlaxda idman məktəbi var. Sovet dönmində, 1970–1980-ci illərdə tikilmişdir. Onun olimpiya kompleksi standartlarına cavab verən üzgüçülük hovuzu, geniş idman zalları və 5 hektar ərazisi imkan verir ki, bu gün o ərazidə, deməli, elə o baza əsasında idman təmayüllü internat məktəbinin qurulması rayon gənclərinin, eyni zamanda, idmansevər gənclərin sevincinə səbəb olar. Azərbaycan gəncliyi öz dövlətini, Ali Baş Komandanını sevir, vətənpərvərdir. Sağlam, güclü, vətənpərvər Azərbaycan gənci həm də vətəninin etibarlı keşikçisi, əsgəridir. Xahiş edirəm, hökumət Yevlax gənclərinin bu istəyini nəzərə alsın.

Hörmətli cənab Baş nazir, təbii ki, mən hökumətin he-

sabatını yüksək qiymətləndirirəm, hörmətli millət vəkillərimizə də müraciət edərək, hökumətin fəaliyyətinə qiymət verərək qəbul olunmasını xahiş edərdim. Təbii ki, özüm də səs verəcəyəm və hökumətin 2021-ci ildəki fəaliyyətinin əsas komponenti, fəlsəfəsi, burada da qeyd olundu, işğal olunmuş torpaqlarımızın azad olunandan sonra bərpasıdır. Hesab edirəm, bu sahədə çox uğurlu bir iş görülür və elə qayıdışımızı simvolizə edən “Zəfər yolu”nun 10 ay ərzində, Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının cəmi 9 aya inşası hökumətin uğurlu fəaliyyətinin göstəriciləridir. Hökumətə uğurlar arzu edirəm, diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Şakir müəllim, İlham müəllimdən başlayaraq, yuxarı cərgələrdən çıxış edənlərə 5 nəfərdən bir söz verəcəyəm. Siz də sayarsınız, mən də sizə deyəcəyəm. Sualları çıxmaq şərti ilə, yaxşı?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. Fazil Mustafa. Fazil müəllim, sualınız, təklifiniz, buyurun, bir dəqiqəniz var.

F.Mustafa. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım sədr. İndi komitə sədrlərinin də çıxışları oldu, sonra siyahıya da baxıram, hamısı ya Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvləridir, ya da müstəqillərdir. Mən xahiş edərdim ki, burada azlıqda olan siyasi partiya təmsilçilərinə də, heç olmasa, 3-4 partiya təmsilçisinə də müəyyən şərait yaradılsın, fikirlərini deyə bilsinlər. Ola bilsin, siyahıya düşə bilmədik. Amma hər halda onu nəzərə almağınızı xahiş edirəm. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Fazil müəllim, çox sağ olun.

Yadınızdadırsa, keçən il mən belə bir imkan ver-

mişdim. İndi də Sizdən başqa hələ heç kim yazılmayıb. Əgər mən görsəm ki, yazılıb, bir dəqiqə artıq vaxt verəcəyəm. Ancaq səsvermə var idi.

Əhliman Əmiraslanov. Əhliman müəllim, buyurun.

Ə.Əmiraslanov. Çox hörmətli Sahibə xanım, çox hörmətli Əli müəllim, hörmətli hökumət nümayəndələri, həmkarlar! Mən də hesab edirəm, çox hörmətli Baş nazirimiz Əli Əsədov ölkəmizin 2021-ci ildə olan fəaliyyəti barəsində çox geniş məlumat verdi. Onu da qeyd edirəm ki, bu təqdimatın materialları da çox peşəkarlıqla və nəfis şəkildə nəşr olunub bizə çatdırılıbdır.

Möhtərəm cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi altında hesabat ilində ölkəmizdə çox böyük sosial-iqtisadi tədbirlər həyata keçirilibdir və uğurlu nəticələr qazanılıbdır. Bu uğurlar səhiyyə sistemindən də yan keçməyib. Keçən ilin səhiyyə xərcləri artıb və bu artım səhiyyənin inkişafına xeyli kömək etmişdir. Bilirsiniz ki, hesabat ili dünyada olduğu kimi, ölkəmizdə də pandemiyanın tüğyan etdiyi bir dövrə təsadüf olunur və pandemiya qarşı mübarizədə möhtərəm Prezidentimizin nəzarəti altında çox hörmətli Əli müəllimin rəhbərlik etdiyi operativ qərargah son dərəcədə uğurla fəaliyyət göstərmiş və onların gördüyü işlər nəticəsində müsbət nəticələr əldə olunmuşdur. Bunlardan, əsasən, pandemiya klinikalarının yaranmasını, vaksinlərin vaxtında ölkəyə gətirilməsini, uğurlu immunizasiyasının aparılmasını və digər tədbirləri qeyd etmək olar. Aparılmış bütün bu kompleks tədbirlərin sayəsində yoluxma və ölüm dərəcələri xeyli azalmışdır və bu yoluxma dinamikası ölkəmizdə bu gün də davam edir. Bunun sayəsində artıq hörmətli Baş nazirimizin qeyd etdiyi kimi, karantin tədbirlərində xeyli yumşalmalar

nəzərdə tutulmuşdur.

Səhiyyə sahəsində həyata keçirilən digər vacib, mən deyirdim ki, son dərəcə mühüm əhəmiyyət kəsb edən sosial proqram, Azərbaycanda icbari tibbi sığortanın həyata keçirilməsidir. Çox təəssüflər olsun ki, icbari tibbi sığortanın həyata keçirilməsi pandemiya dövrünə təsadüf etdi. Pandemiyanın təsiri, böyük təzyiqli altında həyata keçirilməsinə baxmayaraq, bu sahədə də xeyli uğurlarımız var. İcbari tibbi sığortanın həyata keçirilməsi sayəsində əhali 2500-dən çox xidmətlər zərfi çərçivəsində tibbi xidmət alır. Əvvəllər bir çox insanlar üçün əlçatmaz olan xidmətlər – orqan transplantasiyası, açıq ürək əməliyyatları, endoprotezləşdirmə, angioplastika kimi yüksək maliyyə tələtəməli əməliyyatlar bu gün sığorta hesabına həyata keçirilir. Onu da qeyd edirəm ki, icbari tibbi sığortanın həyata keçirilməsi ilə ölkəmizdə artıq ailə həkimi institutu formalaşmağa başlayıb, bu da çox vacib bir məsələdir.

Mən istərdim qeyd edirəm ki, ölkəmizdə insanlar tərəfindən icbari tibbi sığortadan məmnunluq tədricən artmağa başlayıb. Ancaq biz onu da bilməliyik ki, bu məmnunluq birdən-birdə əmələ gəlmir, bu, tədricən əmələ gəlir. Bu yolu keçmiş bir çox ölkələrin təcrübəsinə nəzərə salsaq, görərik ki, hətta 30-40 il təcrübəsi olan ölkələrdə məmnunluq bu gün 60-70 faizdən yuxarı deyil.

Vaxtım azaldığına görə, mən çıxışımı 10 dəqiqə nəzərdə tutmuşdum, istərdim qeyd edirəm ki, bütün bu uğurlara baxmayaraq, əhali tərəfindən icbari tibbi sığortanın həyata keçirilməsi ilə bağlı bir çox narahatlıqlar mövcuddur. Həm Milli Məclisdə, həm də seçicilərimizlə görüşdə biz bu narahatlıqlarla rastlaşırıq. Birinci, bir çox yüksək texnologiyalı əməliyyatların həyata keçirilməsi üçün

klinikalımızda böyük növbələr var. Bu, çox insanlarımızı narahat edir. Digər bir məsələ isə, insanlarımızı narahat edən icbari tibbi sığorta zərfində bütün tibbi müalicə və müayinələrin öz əksini tapmamasıdır. İcbari tibbi sığorta zərfinin genişlənməsinə böyük ehtiyac var. Mənə belə gəlir ki, icbari tibbi sığorta rəhbərləri gələcəkdə bu məsələləri nəzərdə saxlamalıdırlar.

Mən daha bir məsələni qeyd etməyə bilmərəm. Artıq bu gün azad olunmuş ərazilərimizdə yeni tibb müəssisələrinin yaradılmasına başlanılıbdır. Mən əminəm ki, bu istiqamətdə də uğurlarımız olacaq. Mən son olaraq hökumətimizin fəaliyyətini çox yüksək qiymətləndirirəm və...

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Əhliman müəllim. Əhliman müəllim, biz neçə dəfə tibbi sığorta ilə bağlı dinləmələr keçirmişik? 3 dəfə?

Ə.Əmiraslanov. Bu il də bir neçə dəfə planlaşdırılır. İmkan olmadı o barədə danışım, çünki mən 10 dəqiqə planlaşdırmışdım, 5 dəqiqəyə keçildi.

Sədrlik edən. Bəli, məcburuq.

Elnur Allahverdiyev. Elnur müəllim, buyurun.

E.Allahverdiyev. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörməti cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, dəyərli həmkarlar və media nümayəndələri! Bu gün büdcənin ərsəyə gəlməsi üçün cənab Prezidentin rəhbərliyi altında uğurla çalışan hökumətin 2021-ci ildəki fəaliyyətini müzakirə edirik. İlk növbədə qeyd etməliyəm ki, hökumətin qazandığı nailiyyətlərin əsasında Prezident cənab İlham Əliyevin uğurlu kadr islahatları durur. Müasir dünyagörüşlü, yeni vizyonlu kadrların mühüm vəzifələrə təyin olunmasının özünü doğrultduğunu biz bu gün də əyani şəkildə hökumətin fəaliyyətində görürük. Dünyada

baş verən qlobal dəyişikliklərə çevik reaksiya vermək, ön-ləyici tədbirləri görmək bacarığı müasir şəraitdə höku-mətin əsas keyfiyyətləri olmalıdır. Biz görürük ki, monolit komanda halında çalışan hökumət müasir çağırışlara yerində və vaxtında reaksiya verməyi uğurla bacarır.

Mən vaxta görə çox qısa olaraq bəzi statistik göstərici-ləri qeyd edəcəyəm. Misal üçün, bizim milli təhlükəsizlik və müdafiə tədbirlərinə yönələn vəsait əvvəlki illə müqayisədə 21 faiz, yaxud 786,5 milyon manat çox olmuşdur. Hazırkı şəraitdə bu, olduqca vacib bir məsələdir.

Strateji valyuta ehtiyatlarımız 2021-ci il ərzində 2,4 milyard dollar, yəni 4,8 faiz artaraq, 53 milyard dollar təşkil edir. Xarici dövlət borcumuz 2021-ci ilin əvvəli ilə müqayisədə 8,7 faiz, yəni 707 milyon dollar azalmışdır. Hazırda milli iqtisadiyyatımızda başlıға inqilabi təzahür ölkəmiz üçün ənənəvi olaraq, büdcənin enerji daşıyıcıları-rının ixracatından asılılığından azaldılması istiqamətində atılan addımlardır. Sağlam rəqabət, şəffaf biznes mühiti və vergi sisteminin bərqərar olunması istiqamətində 2021-ci ildə köklü tədbirlər görülüb və təsirli islahatlar paketi reallaşdırılıb. İqtisadiyyat Nazirliyi iqtisadiyyatın diversifi-kasiya istiqamətində ciddi uğurlar əldə edib və bu təd-birlərin ürəkəçən nəticələri özünün statistik göstəricilərdə əks etdirir.

Pandemiya bizə dünyadakı ab-havanın, belə demək mümkündürsə, çətin proqnozlaşdırıldığını göstərir. Böl-gəməzə yaxın regionda irimiqyaslı hərbi əməliyyatların getməsi isə bir daha nümayiş etdirir ki, xarici bazarlardan asılılıq, maliyyə əməliyyatlarından tutmuş, logistik problemlərdək ciddi maneələrlə müşahidə olunur və biz istənilən tələbatımızı ödəməyə məcburuq. İlk növbədə

özümü zə güvənməliyik. Bu baxımdan xarici bazarlardan asılılığı azaltmaq üçün iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrin inkişaf etdirilməsi, habelə qeyri-xammalın ixracatda payının artırılması üçün görülən işlər təqdirəlayiqdir. Hazırda əsas ixracat məhsulu olan neft və qazın qiyməti olduqca əlverişlidir. Ancaq biz sabahı düşünməliyik və bu baxımdan mən İqtisadiyyat Nazirliyinin və ümumən, hökumətin həyata keçirdiyi kursu alqışlayıram.

Azərbaycan sosial dövlətdir. Təbii ki, vətəndaş, onun rifah halı dövləti hər zaman narahat edən başlıca problemdir. Maddi imkanların artımı sosial təminat, rifah və məşğulluq problemlərinə də diqqəti artırır, mövcud problemlər həllini tapır, yaxud ən azı çətinliklər azalır. Sosial sahə istənilən halda vətəndaş narazılığının olacağı sahədir. Bununla belə, son bir neçə ildə, xüsusi ilə 2021-ci ildə bu istiqamətdə əhəmiyyətli işlər gerçəkləşdirilib. Bu tədbirləri reallığa çevirmək təkcə dövlətimizin imkanlarının artırılmasını deyil, həm də son illərin əsas trendi olan hərtərəfli islahatların nəticəsində formalaşmış şəffaflıq, habelə sağlam və qərəzsiz nəzarət mühitinin formalaşmasının nəticəsidir. Əmək və pensiyaların miqdarındakı artım, şəhid ailələrinin və qazilərinin evlə, avtomobillə təminatı, döyüslərdə xəsarət almış qardaşlarımızın müalicəsi və sair tədbirləri qeyd etməliyik. Bu işlər sürəti və miqyası baxımından, güman ki, dünyada analoqu olmayan haldır.

Diqqət yetirmək istədiyim sahələrdən biri də turizmdir. Mən hesab edirəm ki, bizim ölkəyə turistlərin cəlb olunması, ölkənin turizm cəlbediciliyinin xaricdə təbliği, bazanın yenilənməsi və sair istiqamətlərdə işlər görülür. Ancaq bu kontekstdə diqqətinizi bir məqama yönəltmək istəyirdim. Ölkəmiz qədim memarlıq nümunələri, maddi-

mədəniyyət abidələri, tarixi tikililərlə zəngindir. Təəssüf ki, onların heç də hamısı turist üzünə çıxarılası, əcnəbilərə nümayiş etdiriləsi halda deyil. Ciddi təmir, bərpa işlərinə ehtiyac var. Vətənimizin ucqar bölgəsində tarixi abidələrimiz var ki, yer üzündən silinib və bununla da əlaqədar, mən bir sualla müraciət etmək istəyirəm. Biz bu işə özəl sektoru dəvət edə bilərikmi?

Sədrlik edən. Sağ olun.

Mahir Abbaszadə. Buyurun, Mahir müəllim.

M.Abbaszadə. Çox sağ olun, xanım sədr. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli sədr, hörmətli Baş nazir və hökumət üzvləri. Mən də sizin bugünkü çərşənbə bayramınızı təbrik edirəm və gələcək həm ailə, həm də iş həyatınızda hər birinizə uğurlar arzulayıram.

Hörmətli xanım sədr, Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, hər il Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğun olaraq, parlamentlə hökumət arasında yaranmış bu dialoq, əslində, bizim ümumi işimizin bundan sonrakı planlı şəkildə getməyinə köməklik edəcəkdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 2021-ci ildə həyata keçirilən siyasət nəticəsində ölkəmizdə sosial-iqtisadi meyllər 2021-ci ildə də davam etdirilmişdir. İqtisadiyyatı şaxələndirmək, neftdən asılılığı minimuma endirmək, iqtisadi artımın sürətini və dayanıqlığını gücləndirmək, əhalinin rifah halını yaxşılaşdırmaq və digər, bu kimi vəzifələr Azərbaycan Respublikası hökumətinin qarşısında 2021-ci ildə duran əsas vəzifələrdən ibarət idi.

Reallaşdırılan çevik iqtisadi siyasət nəticəsində ölkəmizdə 2021-ci ildə makroiqtisadi sabitlik qorunub saxlanılmış, Azərbaycan manatının alıcılıq qabiliyyəti saxla-

nılmış, bu da əhalinin pul gəlirlərinin artmasına gətirib çıxarmışdır. Peyvəndlənmə prosesinin kütləvi surətdə həyata keçirilməsi, sosial təcrid məhdudiyyətlərinin tədricən yumşaldılması isə ölkədə digər tərəfdən, Azərbaycan dövləti tərəfindən iqtisadiyyata birbaşa və dolayısı ilə edilmiş yardımlar Azərbaycan iqtisadiyyatında fəallığı bərpa etmiş və biz 2021-ci ildə proqnozlaşdırdığımız kimi, ümumdaxili məhsulda 5,6 faizlik artıma nail ola bilmişik. Bununla bərabər, strateji valyuta ehtiyatlarımızın 2,4 milyard manat artması və bütövlükdə, bizim valyuta ehtiyatlarının 53 milyard dollardan artıq olması isə bir tərəfdən, ölkəmizin maliyyə dayanıqlığını təmin edirsə, digər tərəfdən, hökumətin qarşısında duran və möhtərəm cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə planlaşdırılan bundan sonrakı islahatların da aparılmasının maddi-texniki baxışını möhkəmləndirmiş olur.

Pandemiyanın Azərbaycanda yeni dalğasına baxmayaraq, əhalinin sosial vəziyyətinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı möhtərəm cənab Prezidentin apardığı siyasət 2021-ci ildə də Azərbaycan hökuməti tərəfindən uğurla həyata keçirilmişdir. Xüsusi ilə şəhid ailələrinə verilən evlər, onların maşınla təmin edilməsi, digər tərəfdən, müharibədən əziyyət çəkmiş insanlara Azərbaycan dövləti tərəfindən sosial müdafiənin gücləndirilməsi konkret olaraq əhalinin imkanlarının artmasına və bu ailələrin həyat şəraitinin yaşılşdırılmasına səbəb olmuşdur.

44 günlük Vətən müharibəsindən sonra Azərbaycan hökumətinin qarşısında duran əsas məqsədlərdən biri işğaldan azad olunan ərazilərin bərpa edilməsi və 10 noyabr sazişinə uyğun olaraq, orada göstərilən kommunikasiyaların bərpa edilməsi ilə bağlı işlərdir. Məhz 2021-ci

ildə əsası cənab İlham Əliyev tərəfindən qoyulmuş Zəngəzur dəhlizinin tikilib istifadəyə verilməsi ilə bağlı atılan addımlar bir tərəfdən, Azərbaycanın gələcəkdə logistik imkanların artmasına, digər tərəfdən isə bu ərazilərin iqtisadi potensialının artmasına səbəb olacaqdır. Eyni zamanda, işğaldan azad olunan ərazilərin bərpa edilməsi prosesinin sürətlənməsi isə bu ərazilərdən 30 il məcburi köçkün həyatına məhkum olmuş keçmiş məcburi köçkünlərin öz ata-baba yurdlarına qayıtması ilə bağlı olan ümidlərini bir az da artıracaqdır.

Eyni zamanda, Azərbaycan hökumətinin apardığı siyasət nəticəsində ölkəmizin beynəlxalq imici də qorunub saxlanılmışdır. Çünki beynəlxalq institutlar qarşısında Azərbaycan dövlətinin öhdəçiliklərinin vaxtında yerinə yetirilməsi ölkənin beynəlxalq imicinin formalaşmasına səbəb olmuşdur. Eyni zamanda, 2021-ci ildə Azərbaycan Respublikasının Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsi tərəfindən xaricdə yaşayan azərbaycanlıların təşkilatlanması, cəmiyyətə inteqrasiyası, soydaşlarımızın ictimai-siyasi həyatda aktivliyinin təmin edilməsi, habelə diaspora təşkilatları ilə əməkdaşlıq münasibətlərinin formalaşması ilə bağlı da 2021-ci ildə kifayət qədər işlər görülmüşdür. Bu işlər içərisində Azərbaycan Respublikasının Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanımın rəhbərliyi və təşəbbüsü ilə xaricdə Qarabağ məktəblərinin qurulması və həftəsonu bu məktəblərdə Azərbaycan dərslərinin keçirilməsidir. Nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, artıq 6 şəhərdə belə məktəblər təşkil olunmuş və 250-dən artıq Azərbaycan balası bu məktəblərdə öz təhsilini davam etdirir.

Mən 2021-ci ildə hökumətin hesabatını müsbət qiymətləndirirəm və hökumətə uğurlar arzulayıram. Hörmətli

millət vəkillərindən də dəstəklənməsini xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Nigar Arpadarai. Nigar xanım, sualınız, təklifiniz, 1 dəqiqə, buyurun.

N.Arpadarai. Təşəkkür edirəm, xanım sədr. Mən də, təbii ki, hökumətin hesabatını müsbət qiymətləndirirəm və lehinə səs verəcəyəm. Qısa bir sualım var. Hörmətli Əli müəllim bu məsələyə, ərzaq təhlükəsizliyi məsələsinə toxundu. Mən bir də ona qayıtmaq istərdim. Çünki dünyadan gələn xəbərlər heç də ürəkaçan deyil və əsas məsələlərdən biri indi məhz taxılın idxalı ilə bağlı olan məsələdir və həm də qiymət artımı ilə bağlı məsələdir. Konkret olaraq dünyada baş verən bu proseslərin bizim vətəndaşlara mənfi təsirini azaltmaq üçün hansı tədbirlər görülür? Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Vüqar Bayramov. Vüqar müəllimdən sonra Kamal Cəfərov olacaq, hazırlaşsın. Buyurun.

V.Bayramov. Çox təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət nümayəndələri və hörmətli həmkarlar! Mən də çox hörmətli cənab Baş nazirin ətraflı çıxışına görə təşəkkür edirəm, eyni zamanda, hökumətin hesabını yüksək qiymətləndirirəm.

2021-ci ildə xarici iqtisadi şokların aktiv, dünya bazarında volatilliyin yüksək olmasına və COVID-19 pandemiyasının təsirlərinə baxmayaraq, Azərbaycanda makroiqtisadi stabilliyin qorunub saxlanması və 5,6 faizlik iqtisadi artımın əldə edilməsi ilin yekunlarının müsbət qiymətləndirilməsinə imkan verir. Diqqətçəkən əsas məqamlardan biri ondan ibarətdir ki, 2021-ci ilin ikinci yarısından etibarən hər ay həm ümumdaxili məhsul, həm

də qeyri-neft sektorunda yaradılan yeni dəyər əvvəlki aya nisbətən artmış, eyni zamanda, 2021-ci ildə iqtisadi artımın drayveri məhz qeyri-neft sektoru olmuşdur. Belə ki, qeyri-neft sektorundakı artım ümumi daxili məhsulla müqayisədə daha yüksək qeydə alınmışdır.

2021-ci ildə Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevanın rəhbərliyi ilə həyata keçirilən islahatlar dayanıqlı və inklüziv iqtisadi inkişafı gücləndirməklə yanaşı, eyni zamanda, sosial təminat sisteminin möhkəmlənməsi üçün mühüm baza formalaşdırmışdır. Təbii ki, 2021-ci ilin ən mühüm məqamlarından biri işğaldan azad olunmuş ərazilərimizin, o cümlədən Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarının bərpa və yenidən qurulması ilə bağlı fəaliyyətlərin davam etdirilməsi və xüsusən mənim parlamentdə təmsil etdiyim Füzuli rayonunda hava limanının çox qısa zamanda istifadəyə verilməsi və Füzuli şəhəri və rayonun bir kəndində “ağıllı şəhər” və “ağıllı kənd”in təməlqoyma mərasiminin həyata keçirilməsi ilə yadda qaldı.

2021-ci il, təbii ki, qeyri-neft sektorunun inkişafı baxımından yadda qaldı və ən mühüm məqamlardan biri qeyri-neft ixracatının 47,2 faiz artaraq müstəqillik illərində ən böyük rəqəm, 2,1 milyard dollara çatması olub. Təbii ki, bu baxımdan hökumətin fəaliyyətini yüksək qiymətləndirmək lazımdır. Amma eyni zamanda, qeyri-neft sektorunun strukturuna diqqət yetirəndə bəlli olur ki, Azərbaycanın qeyri-neft məhsullarının 57,2 faizi 2 qonşu ölkəyə ixrac olunub. O baxımdan, düşünürəm ki, 2022-ci ildə və növbəti illərdə qeyri-neft ixracatının bazarlar, ixrac istiqamətləri üzrə diversifikasiyası vacib məqamlardan olmalıdır. Bu istiqamətdə, təbii ki, hökumətin fəaliyyətinin

daha da gücləndirilməsi məqsədəuyğun olardı.

Fiskal sahədə həyata keçirilən islahatlar büdcə öhdəliklərinin proqnozlardan daha yüksək yerinə yetirilməsinə imkan verdi. Amma qeyd olunduğu kimi, 2021-ci ildə kontrskli fiskal siyasət davam etdirildi. O baxımdan daha məqsədəuyğun olardı ki, məhz sözügedən siyasətin iqtisadi inkişafda nəticələri və eyni zamanda, növbəti illərdə bu siyasətdə ediləcək dəyişikliklər də hesabatda öz əksini tapsın. Xüsusən də nəzərə alsaq ki, OSD bu siyasətin uzunmüddətli dövrdə istifadə olunmasını, xüsusən də səmərəlilik baxımından arzu olunan hesab etmir.

2021-ci ildə milli valyutanın məzənnəsinin qorunub saxlanması və makroiqtisadi stabilliyin qorunması müsbət məqamlardandır. Eyni zamanda, daha məqsədəuyğun olardı ki, mövcud fiks məzənnənin iqtisadi artıma, o cümlədən Azərbaycanın qeyri-neft ixracatına təsirləri ayrıca qiymətləndirilsin. Xüsusən maliyyə sektorunda aktivlərin strukturuna diqqət yetirsək, investisiya şirkətlərinin payı cəmi 0,2 faizdir. Ona görə də bu, həm də bu sektorda aktivlərin strukturunun diversifikasiya məsələsini də önə gətirir. O baxımdan, təbii ki, daha məqsədəuyğun olar ki, bü-tövlükdə, maliyyə sektorunda daha şaxələnmiş aktivlərin formalaşması istiqamətində fəaliyyətlər davam etdirilsin.

Təbii ki, mən də bu imkandan istifadə edərək, təmsil etdiyim rayonla bağlı bir məsələni qeyd etmək istərdim. Füzuli rayonuna həm möhtərəm cənab Prezidentin, həm də Birinci vitse-prezidentin xüsusi diqqəti var. Bütün bunlarla yanaşı, qeyd etmək istərdim ki, Füzuli rayonunun Böyük Bəhmənli kəndi ölkəmizdə ən çox şəhid verən kəndlərdən biridir. Mənə də həmin kənddə olan şəhidlər parkının yenidən qurulması və bərpa edilməsi ilə bağlı

daimi müraciətlər olur. Cənab Baş nazirin burada olmasından istifadə edərək, bu məsələdə dəstək olmasını xahiş edərdim. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Kamal Cəfərov. Buyurun.

K.Cəfərov. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Cənab Baş nazir, hökumət üzvləri. Biz hesabat iclaslarında, adətən, təkliflərimizi səsləndiririk, seçicilərimizi narahat edən məsələləri qaldırıraq. Bu dəfə isə mən təklif səsləndirməyəcəyəm. Çünki vətəndaşları narahat edən məsələlərin həlli istiqamətində hökumət üzvləri ilə səmərəli əməkdaşlıq imkanlarımız var.

2021-ci il hesabatına isə siyasi şərh vermək istəyirəm. Çünki bu hesabat müharibədən çıxmış və ondan sonra da Qarabağda böyük quruculuq işlərini həyata keçirmiş hökumətin hesabatıdır. Hesab edirəm ki, bu dəfə hesabata Milli Məclisdə siyasi, daha doğrusu, beynəlxalq siyasət kontekstindən baxmaq vacibdir. Dəqiq qiymət vermək lazımdır. 30 il bundan qabaq Azərbaycan postsovet məkanında yeganə ölkə idi ki, torpaq itirdi. Bu gün isə Azərbaycan postsovet məkanında yeganə ölkədir ki, ərazi bütövlüyünü bərpa etdi. Ancaq digər ölkələr 30 il müddətində torpaq itirdi və itirir də.

Azərbaycan regionda yeganə dövlətdir ki, Türkiyə Respublikası ilə qardaş dövlətdir. Rusiya ilə strateji müttəfiqdır, İran və Gürcüstanla dost dövlətdir. Avropa İttifaqına üzv 9 ölkə ilə strateji tərəfdaşdır. Qoşulmama Hərəkətinin sədri kimi bütün üzv ölkələrin maraqlarını müdafiə etmişik. Beynəlxalq hüququn norma və prinsiplərini müdafiə etmişik. Təsadüfi deyil ki, Qoşulmama Hərəkətinə üzv ölkələrin hamısı yekdilliklə Azərbaycanın sədrliyini

daha bir il uzadaraq, bizə böyük etimad göstərib. Ən vacibi isə bütün dünya, o cümlədən Fransa kimi tərəf tutan ölkələr də ikinci Qarabağ müharibəsinin nəticələrini qəbul etdi. Bunun çox böyük əhəmiyyəti var. Müharibə reallıqlarının, müharibədən sonrakı reallıqları qəbul etdirmək, hesab edirəm ki, siyasi baxımdan çox önəmli hadisədir. Bütün bunların nəticəsində daha da güclü Azərbaycan tanınır. Daha güclü Azərbaycanın səbəbkarı isə cənab Prezident İlham Əliyev, İlham Əliyev diplomatiyası və İlham Əliyev siyasətidir.

Azad edilmiş ərazilərdə geniş quruculuq, bərpa işlərinə start verildi. Dünya müharibələrinin tarixində müharibələrdən sonra bu sürətlə heç bir yerdə quruculuq, bərpa işləri aparılmayıb. Hamısı da öz hesabımıza. 2021-ci il isə ölkəmiz üçün uğurlu olub. Qarşımıza qoyduğumuz iqtisadi və sosial hədəflərə çatmışıq. Azərbaycan iqtisadiyyatı 5,6 faiz artıb. Strateji valyuta ehtiyatlarımız 2,4 milyard ABŞ dolları artaraq 53 milyard dolları ötürüb, xarici dövlət borcunu 6 dəfədən çox üstələyir. Manatın məzənəsi sabitdir. Maliyyə təhlükəsizliyi baxımından bu göstəricilər çox mühüm göstəricilərdir.

Hesabat dövründə sosial müavinətlər, əmək haqları, inflyasiya faizinə nisbətdə dəfələrlə artıb. Bizim üçün prioritet məsələ olan şəhid ailələri və qazilərimize qayğı göstərilir. YAŞAT Fondu uğurla fəaliyyət göstərir. 3201 şəhidin 7942 ailə üzvünə, 15 min 841 sosial ödəniş təyin edilib. 2515 müharibədə xəsarət almış şəxsə 5030 sosial ödəniş təyin edilib. Təkcə 2021-ci ildə 3 mindən çox mənzil verilib.

Eyni zamanda, Azərbaycanın bütün yerlərində və regionlarında inkişaf müşahidə olunur. Regional inkişaf

proqramı uğurla icra edilir. Cənab Prezident təkcə 2021-ci ildə bölgələrə 47 səfər edib və yüzlərlə açılışlarda iştirak edib. Təmsil etdiyim Sabirabad rayonunda ötən il ərzində 2 yeni məktəb inşa edilib. Su təsərrüfatı yaxşılaşdırılıb, kənd təsərrüfatı inkişaf edib, fermerlərin vəziyyəti yaxşılaşdırılıb. Daxili yollar bərpa edilib. Enerji imkanlarına çıxış təkmilləşdirilib. Kəndlərə internet xətləri çəkilib. Həm öz adımdan, həm də Sabirabad camaatı adından buna görə də cənab Prezidentə təşəkkür edirəm.

Əlbəttə, vətəndaşları narahat edən məsələlər də var. Bunun dəqiq diaqnostikası var. Bu məlumatlar həm bizdə, həm də hökumət üzvlərində, aidiyyəti qurumlarda var. Bu məsələlərin həlli istiqamətində də hökumət üzvləri ilə qarşılıqlı fəaliyyət göstəririk. Sabirabad rayonunu təmsil edən deputat kimi, bu məsələlərin həlli istiqamətində həm deputat sorğuları, həm də görüşlər formatında çalışırıq. Əminəm ki, daha çox uğur əldə edəcəyik.

Hökumətin hesabatını yüksək qiymətləndirirəm və lehinə səs verəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Vahid Əhmədov. Vahid müəllim, sualınız var, deyəsən? Buyurun.

V.Əhmədov. Çox sağ olun, hörmətli sədr. Hörmətli Əli müəllim, mən, ümumiyyətlə, hökumətin hesabat iclasında, ya da büdcə müzakirə olunanda regionla əlaqədar məsələlərə heç vaxt çox toxunmamışam. Çalışmışam ki, onları hökumətin üzvləri ilə işçi qaydada həll edim.

Amma bir məsələ var ki, bu gün Sizin burada olmağınızdan istifadə edib, deyirəm. Bakı–Quba yolu çox bərabad vəziyyətdədir. Bu yolla, ümumiyyətlə, gedib-gəlmək qeyri-mümkündür. Bilirsiniz ki, Qubadır, Qusardır, Xaç-

mazdır, bunlar turizm zonalarıdır. Bura kifayət qədər insanlar, turistlər gedib gəlirlər. Amma son vaxtlar bu, kifayət qədər azalıb. Bu yolun təmiri ilə əlaqədar mən müəyyən qurumlarla söhbətlər aparmışam. Deyirlər, alternativ yol çəkilir. Amma alternativ yolun çəkilməsinə hələ bir xeyli var. Mən Sizdən xahiş edirəm ki, bu yolla əlaqədar müəyyən maliyyə vəsaiti ayırıb, yolun təmirinə icazə verəsiniz. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Azər Badamov. Azər müəllim, buyurun.

A.Badamov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri və həmkarlar. Cənab Prezident İlham Əliyevin başçılığı ilə ölkəmizdə yürüdülmən sosial-iqtisadi siyasət hökumət tərəfindən yüksək səviyyədə həyata keçirilir. 2021-ci ildə makroiqtisadi sabitlik təmin olunmuş, pandemiya qarşı səmərəli mübarizə tədbirləri, vətəndaşların sosial rifahına xidmət edən vacib addımların atılması davam etdirilmişdir.

2021-ci ildə işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və bərpa işləri sürətlə aparılmış, bununla yanaşı, regionların tarazlı inkişafı proqramı da uğurla icra etdirilmişdir. Qısa olaraq qeyd etmək istəyirəm ki, hökumətin 2021-ci ilə dair hesabatı məqbuldur və səs verəcəyəm.

Hesabatı dəstəkləməklə yanaşı, təmsil olduğum dairəmdə həllini gözləyən bir neçə vacib məsələni də diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Qarabağ müharibəsində qusarlılar yaxından iştirak etmiş, torpaqlarımızın erməni işğalından azad olunmasında qəhrəmancasına vuruşmuş və bundan sonra da Ali Baş Komandanın hər bir əmrini yüksək səviyyədə yerinə yetirməyə hazırdırlar. Şəhid ailələri və müharibə iştirakçıları dövlət qayğısı ilə əhatə

olunmuşdur və bu yüksək qayğıya görə qusarlılar cənab Prezidentə minnətdarlıqlarını bildirirlər. Onu da qeyd etməliyəm ki, Qusar rayonunda Qarabağ müharibəsi əlillərinin və şəhid ailələrinin mənzillə təmin olunmasında ciddi çətinlik var və bizə bu barədə çoxlu müraciətlər olunur. Bu gün Qusar rayonunda 131 şəhid ailəsi və Qarabağ müharibəsi əlili mənzil növbəsində dayanıb. Bu şəxslərin müəyyən hissəsi birinci Qarabağ müharibəsinin iştirakçılarıdır. Mən müvafiq qurumdan Qusar rayonunda Qarabağ müharibəsi əlilləri və şəhid ailələri üçün çoxmənzilli bir binanın tikilməsini xahiş edirəm. Əgər çoxmənzilli bir bina tikilərsə, Qusar şəhid ailələri və Qarabağ müharibəsi əlillərinin mənzil problemini kökündən həll etmiş olarıq.

İkinci məsələ Qusar rayonun qazlaşdırılması ilə bağlıdır. Ölkə üzrə qazlaşma 97 faizi keçdiyi halda, Qusar rayonunun cəmi 52 faizi qazlaşdırılmışdır. Rayonun 43 kəndi qazlaşdırılmamış qalır. Bu kəndlərdən Avaran, Xürəl, Yasab, Mucuq və Ləgərqişlaq kəndləri həm həcmcə daha böyükdürlər, həm də magistral qaz kəməri bu kəndlərin yaxınlığından keçir. Son 4 ildə Qusar rayonunda heç bir yaşayış məntəqəsinin qazlaşdırılması aparılmamışdır. Təbii ki, qazlaşmanın gecikməsi meşələrin məcburən kəsilməsinə gətirib çıxarı. Onu da qeyd edirəm ki, qusarlılar meşədən odun gətirməklə bağlı da problem yaşayırlar. Kəndlərə lazımı qədər odun limiti ayrılmır. Yaşayış məntəqələrinin yaxınlığında meşələr olduğu halda kəsilmə limitinə ayrılan yerlər çox uzaqda yerləşdiyindən insanlar yanacaq odunun tədarükündə də böyük çətinlik yaşayırlar. Müvafiq qurumdan Qusar rayonunun kəndlərinin qazlaşdırılması məsələsinə baxılmasını və tezləşdiril-

məsini xahiş edirəm.

Digər bir məsələ, Qusar şəhəri Şövkət Orduxanov adına mərkəzi idman meydançasının əsaslı sürətdə yenidən qurulması və bərpaı ilə bağlıdır. 5 il əvvəl bu idman meydançası yenidən qurulma adı ilə tam dağıdılmışdır. Müəyyən səbəblər üzündən idman meydançası 5 ildir ki, dağıdılmış vəziyyətdə qalır. Məsələ ilə bağlı müvafiq qurumlara müraciət etmişəm. Təəssüf ki, hələ də bir irəliləyiş yoxdur və idman meydançası ilə bağlı insanların narazılığı günü-gündən artmaqdadır. Necə olur ki, şəhərin yeganə idman meydançası məhv edilib, onun gələcəyini düşünmürük. Axı, biz idman ölkəsiyik.

Hörmətli cənab Baş nazir, Qusar rayonunda idmançıların yetişməsində əsas rolunu oynayan bu idman meydançası yenidən qurulması və bərpaını nəzarətə götürməyinizi xahiş edirəm. İnanıram ki, hörmətli cənab Baş nazirin bu məsələni şəxsən nəzarətə alması Qusar idmançılarının və sakinlərinin idman meydançası ilə bağlı narahatlığına son qoyar.

Sonda ilaxır çərşənbə və qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibəti ilə hər birinizi təbrik edirəm, hökumətə uğurlar arzu edirəm. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Qüdrət Həsənquliyev. Qüdrət müəllim, sualınız var. Buyurun.

Q.Həsənquliyev. Sahibə xanım, çox təşəkkür edirəm. Əlbəttə, mən çıxışa yazılmışam. Amma düşündüm, birdən olar ki, zaman çatmaz, bir vacib məsələni hörmətli Əli müəllimin və hökumət üzvlərinin diqqətinə çatdırmaq istəyirəm.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 71-ci maddəsinə görə, Azərbaycanda yalnız 4 halda, müharibə,

fövqəladə vəziyyət, hərbi vəziyyət, bir də səfərbərlik elan ediləndə Azərbaycan Respublikasının beynəlxalq öhdəlikləri nəzərə alınmaqla, müvəqqəti olaraq insan hüquqları və azadlıqları məhdudlaşdırıla bilər. Şükürlər olsun ki, Azərbaycanda belə bir vəziyyət yoxdur. Amma buna baxmayaraq, Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları sərhəddən Azərbaycana buraxılmır. Baxmayaraq, Konstitusiyanın 28-ci maddəsinin IV hissəsində qeyd olunur ki, Azərbaycan vətəndaşlarının hər zaman maneəsiz öz ölkəsinə qayıtmaq hüququ vardır. Hətta qeyd elədiyim bu 4 hüquqi rejim olsa idi də belə, Azərbaycan Respublikasının...

Sədrlik edən. Qüdrət müəllim, fikrinizi bitirdiniz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hicran xanım. Hicran Hüseynova. Buyurun.

H.Hüseynova. Çox hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, həmkarlar və media nümayəndələri. İlk növbədə hörmətli Baş nazir Əli müəllimə geniş və ətraflı məruzəyə görə təşəkkür edirəm. Bu gün ölkəmiz cənab Prezident İlham Əliyevin həyata keçirdiyi çoxtərəfli, balanslı siyasət, düzgün iqtisadi strategiya nəticəsində inkişaf edir və Azərbaycan hökuməti pandemiya, müharibə, postmüharibə dövründə operativ və konstruktiv fəaliyyət göstərmişdir. Bütün nazirliklər, dövlət qurumları öz vəzifələrini yerinə yetirmişlər.

Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatı çox yüksək səviyyədə və peşəkarlıqla hazırlanıb. Təqdim olunan sənədə münasibətim müsbətdir və səs verəcəyəm. Mən burada xüsusi bir çox məsələləri vurğulamaq istəyirəm. Biz il ərzində, istər Baş nazirin özünə, istərsə də hökumət üzvlərinə mürə-

ciətlər edirdik. Bunların sırasında məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin sayının artırılması, nikahdan əvvəl psixoloji testin aparılması, mediasiya məhkəmələrinin yaradılması, – çox vacib bir təcrübədir, bu, gücləndirilməlidir, – daha da genişləndirilməsi, aliment fondunun yaradılması vardı. Burada xüsusi vurğulamaq istəyirəm ki, Ədliyyə və Maliyyə nazirlikləri bu məsələyə çox adekvat münasibət göstərdilər. Bu məsələlərlə bağlı dəfələrlə biz müraciət edirdik və bunun çox müsbət nəticəsi var. Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin nəzdində uşaq ailələrə dəstək mərkəzlərinin, eləcə də qadın resurs mərkəzlərinin, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin nəzdində işə məişət zorakılığı qurbanları üçün dövlət sığınacaqlarının sayının artması çox vacibdir və onların fəaliyyəti çox müsbətdir.

Mən demək istəyirəm, belə təkliflər var idi ki, bir çox qurumlarda qaynar xətlər yaransın, ondan bir çox insan bəhrələnir. Bunların sırasında da elə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi, Fövqəladə Hallar Nazirliyi, Daxili İşlər Nazirliyi və xüsusi ilə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiə Nazirliyində. Bir çox məsələlərin sırasında mən ölkədə hər min doğuşa 7-8 ürək qüsurlu yeni doğulmuş uşaq təşkil etməsinə toxunmaq istəyirdim. 2021-ci ildə bu cür doğulmuş 246 uşağa kardioloji əməliyyat həyata keçirilmişdir. İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyi bu sahədə çox mühüm işlər görür. Lakin mən burada bir təklif vermək istərdim, bir çox valideynlərin məlumatı azdır və bir çox uşaqların vaxtında qeydiyyatla salınmaması da müəyyən çətinliklər yaradır. Ona görə də bu sahədə də işlərin daha da güclənməsinə ehtiyac var.

Seçildiyim Sumqayıtla bağlı demək istəyirəm ki, xüsusi

ilə son dövrdə Sumqayıt sənaye və iqtisadi baxımdan güclənən bir şəhərdir. Çox böyük işlər görülür. Lakin bir neçə məsələlər var. Corat qəsəbəsində kanalizasiya xəttinin çəkilməsinə, yataqxanaların əsaslı təmirinə ehtiyacı var. Çox yerlərdə vətəndaşların evlərinin istiliklə təmin olunmasında çox ciddi problemlər var. İnsanlar bizə daha çox əlilliyin müəyyən edilməsi ilə bağlı müraciətlər edirlər. Həm Vətən müharibəsi, həm də birinci Qarabağ müharibəsi qazilərinə əlilliyin verilməsi ilə bağlı daha dəqiq və real mexanizm tətbiq edilsin. Dəqiq statistika aparılsın, insanlar düzgün və ətraflı məlumat alsınlar.

Bütövlükdə, mən yenə də deyirəm ki, bunu əhatəli hazırlanmış sənəd hesab edirəm. Ona səs verəcəyəm. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, saat 3-dək fasilə elan edilir.

(FASİLƏDƏN SONRA)

Sədrlik edən. Hörmətli həmkarlar, iclasımıza davam edirik.

Kamilə Əliyeva. Kamilə xanım, buyurun.

K.Əliyeva. Təşəkkür edirəm. Çox hörmətli xanım sədr, çox hörmətli cənab Baş nazir, hökumət üzvləri, dəyərli həmkarlar. Ölkəmizin iqtisadi inkişafı onun siyasi müstəqilliyini də möhkəmləndirir. Dünya maliyyə institutlarının və təşkilatlarının hesabatlarında Azərbaycan dövləti iqtisadiyyatı sürətlə inkişaf edən dövlətlər sırasında ön yerdə durur. Prezident cənab İlham Əliyevin müəllifi olduğu iqtisadi islahatların uğurlu icrası nəticəsində dövlətimiz dünya iqtisadiyyatına önəmli təsir edə biləcək bir qüvvəyə

çevrilmişdir. Önəmli məsələlərdən biri də ondadır ki, Azərbaycanda icra edilən iqtisadi layihələr ölkəmizin öz daxili imkanları hesabına həyata keçirilir.

Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatla tanış olduqda ölkəmizin iqtisadi cəhətdən inkişaf etdiyini görmək mümkündür. Dövlət başçımızın Nazirlər Kabinetinin və hökumətin digər strukturlarının qarşısına qoyduğu əsas məsələ Azərbaycan iqtisadiyyatının neftdən asılılığının minimuma endirilməsi olmuşdur. Verilmiş tapşırıqların və görülmüş müsbət işlərin nəticəsidir ki, cari ilin dövlət büdcəsində qeyri-neft sektorundan gələn gəlirlərin payı 46 faizə çatdırılmışdır. Ötən il iqtisadiyyatımız 5 faizdən çox, qeyri-neft sektorunda sənaye istehsalı isə 20 faizə yaxın artmışdır. Neft məhsullarından gələn gəlirlərin qeyri-neft sektorunun inkişafına yönəldilməsi nəticəsində qeyri-neft ixracı 2,7 milyard ABŞ dolları təşkil etməklə 40 faizə yaxın artmışdır.

Pandemiyanın iqtisadi inkişafa vurduğu mənfi təsirlərdən və 2020-ci ildə şanlı qələbəmizlə bitən Vətən müharibəsindən sonra 2021-ci ildə iqtisadiyyatımız sürətli şəkildə böyük inkişaf yoluna qədəm qoydu. Ölkəmizdə bütün sahələrdə iqtisadi artım müşahidə olunmuşdur. Strateji valyuta ehtiyatlarımız 2,4 milyard ABŞ dollarına yaxın artaraq 53 milyard ABŞ dolları olmuşdur ki, bu da Azərbaycanda istehsal olunan məhsulların xarici dövlətlərə ixracının artdığını göstərir.

Bu gün Azərbaycan Avropanın enerji təhlükəsizliyində mühüm rol oynayır. 2021-ci ilin ilk günlərindən Cənub Qaz Dəhlizi vasitəsi ilə İtaliya, Yunanıstan, Bolqarıstana Azərbaycan qazı ixrac olunur. Yaxın vaxtlarda bu coğrafiya daha da genişlənəcək. Bu da ölkəmizin dünyada

iqtisadi-siyasi mövqeyini möhkəmləndirməklə yanaşı, ölkəmizdə valyuta ehtiyatlarının artmasına səbəb olacaq. Artıq bir çox Avropa dövlətləri Azərbaycanı özlərinə etibarlı və müttəfiq dost ölkə hesab edirlər.

2021-ci ildə ölkəmizdə elektrik enerjisi istehsalı ilə əlaqədar böyük layihələr həyata keçirilmişdir. Bu gün Azərbaycan 4 qonşu ölkəyə elektrik enerjisi ixrac edir. Prezident cənab İlham Əliyevin iqtisadi strategiyasının reallaşdırılmasının nəticəsidir ki, Azərbaycan iqtisadiyyatı sürətlə və dayanıqlı şəkildə inkişaf edir.

Nazirlər Kabineti və hökumətin ölkənin iqtisadiyyatı ilə məşğul olan bütün qurumları cənab İlham Əliyevin onların qarşısına qoyduğu məsələləri layiqincə yerinə yetirirlər. Hörmətli Baş nazirimizin iclasda iştirakını nəzərə alıb seçildiyim Zaqatala və Balakən rayonlarının bir sıra problemlərini nəzərinizə çatdırmaq istərdim.

Zaqatala rayonunun Uzunqazmalar kənd sakinlərinin üzləşdiyi problem. Uzunqazmalar kəndi rayon mərkəzindən 40 kilometr uzaqda yerləşir. Kəndə gedən yol çox yararsız vəziyyətdədir. Təsəvvür edin, təcili tibbi yardım maşını yolun çox yararsız vəziyyətdə olması səbəbindən kəndə gələ bilmir. Xəstənin yaxınları onu qonşu Danaçı kəndinə qədər gətirir və orada təcili tibbi yardım xəstəyə yardım edir. Bu səbəbdən sakinlər sosial problemlərlə də üzləşirlər. Becərdikləri kənd təsərrüfatı məhsulları zay olur. Yol probleminin həll olunması ilə əlaqədar kənd sakinləri mənə məktub da ünvanlayıblar. Xahiş edərdim ki, 6 kilometr uzunluğunda olan Danaçı–Uzunqazmalar yolunun asfaltlaşmasına köməklik edəsiniz. Bu, kənd sakinlərinin bir çox probleminin də həll olunmasına kömək edər.

Digər bir məsələ Zaqatala rayonunun Fındıqlı kəndi ilə əlaqədardır. Fındıqlı kəndinin 1951-ci ildə qurulmuş və istismar müddəti bitmiş artezian quyusu çökmüş və yararsız hala düşmüşdür. Təzəkənd ərazisində yerləşən artezian quyusu əhalinin sıx yaşadığı ərazidən uzaq düşdüyü üçün əhali içməli sudan yararlanma bilmir. Kənd əhalisi hazırda çox böyük içməli su problemi yaşamaqdadır.

Fındıqlı kəndinin digər bir problemi qazlaşdırma layihəsindən kənar qalmasıdır. Fındıqlı kəndi ictimaiyyəti, eləcə də kəndin şəhid və qazi ailələri adından mənə ünvanlanan müraciət əsasında bu kəndin hər iki probleminin həll olunmasında köməklik edilməsini hökumət üzvlərindən xahiş edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Səbinə Xasayeva. Buyurun.

S.Xasayeva. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım sədr. Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli deputatlar və hörmətli media nümayəndələri. Mən də hər şeydən öncə, istərdim, bütün həmkarlarımı və hökumət üzvlərini ilaxır çərşənbə və Novruz bayramının gəlişi münasibəti ilə təbrik edirəm.

Müzakirələrdə çıxış edən deputat həmkarlarım kimi, mən də yüksək səviyyədə və əhatəli hazırlandığına görə Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatı yüksək qiymətləndirirəm. Hesabata səs verəcəyəm və həmkarlarımı da hesabatə səs verməyə çağırıram.

Hörmətli xanım sədr, hörmətli həmkarlar. Eyni zamanda, mən deputat seçildiyim Qaradağ, Binəqədi, Yasamal rayonlarında seçicilərlə keçirdiyimiz görüşlər zamanı həlli vacib olan bir neçə məsələni aidiyyəti üzrə dövlət orqanlarının diqqətinə çatdırmaq istərdim. Birinci məsələ

Yasamal və Qaradağ rayonlarında mövcud olan yüzlərcə qəzalılı yaşayış binaları barədədir. Bu qəzalılı evlər Yasamal rayonunda hələ XIX əsrin sonlarında və keçən əsr ərzində, Qaradağ rayonunda ötən əsrin əvvəllərində və ortalarında inşa edilmiş, tikintisi yarımçıq qalmış binalardır. Bu binalara rəsmi qurumlar tərəfindən baxış keçirilib və əksəriyyəti qəzalılı binalar siyahısına daxil edilib. Problemin köklü həllili üçün əsaslı maliyyə vəsaitinin ayrılması tələb olunur. Məsələnin yeganə müsbət həllili çox hörmətli cənab Baş nazir Əli Əsədovun bu məsələyə müdaxilə etməsindən və aidiyyəti dövlət orqanlarına müvafiq göstərişlər verməsindən asılıdır. Ona görə düşünürəm ki, cənab Baş nazir xüsusi ilə Bakı şəhər İcra Hakimiyyəti və Azərbaycan Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsi bu məsələyə çox həssas münasibət bəsləyəcək, məsələnin müsbət həllili üçün bütün vacib tədbirlərin görülməsi üçün müvafiq qərarlar qəbul edəcəklər.

İkinci mühüm məsələ hər üç rayonda reyestr xidmətinin çıxarışına malik olmayan minlərlə fərdi evin mövcud olmasıdır. Problemin həllinin tezləşdirilməsi üçün müvafiq qeydiyyat aparılıb. 10 minlərlə şəxsin yaşadığı bu fərdi evlərin mövcudluğu sosial problem olaraq həllini gözləyir. Bu məsələdə də hökumət səviyyəsində müvafiq addımların atılması məqsədəuyğun olardı.

Üçüncü məsələ. Lökbatan, Korgöz, Xocasən və Sulutəpə qəsəbələrində sakinlər üçün çox ciddi çətinliklər yaradan mövcud kanalizasiya sistemlərinin yenidən qurulması, Buta və 28 may qəsəbələrində kanalizasiya şəbəkələrinin qurulması üçün hazırlanmış layihə-smeta sənədlərinə əsasən vəsaitin ayrılması vətəndaşların üzleşdiyi problemlərin aradan qaldırılmasında əhəmiyyətli dərəcədə

kömək etmiş olardı. Eyni zamanda, təmir edilən və asfalt örtüyü yenilənən yolların vaxtından əvvəl dağılmasının qarşısı alınardı. Əlavə olaraq, digər həlli vacib məsələlərdən olan qəsəbələrarası yolların və küçələrin əsaslı şəkildə təmir edilməsi, məhəllədaxili küçələrin asfaltlaşdırılmasının və işıqlandırılmasının davam etdirilməsi, qəsəbədaxili küçələrin adlarının qeyd olunduğu lövhələrin hazırlanması üçün vəsait ayrılmasını xahiş edirəm.

Binəqədi rayonu 28 may qəsəbəsində fəaliyyət göstərən tibb məntəqəsinin Qaradağ rayon 13 sayılı poliklinikasının tabeliyinə verildikdən sonra fəaliyyətinin dayandırılmasını nəzərə alaraq, yaradılmış problemin tezliklə həll edilməsini aidiyyəti dövlət qurumlarından xahiş edirəm.

Digər mühüm məsələlər bələdiyyələrin maliyyə resurslarının ən mühüm hissəsini təşkil edən bələdiyyə vergilərinin toplanmasında mövcud olan ciddi çətinliklərlə bağlıdır. İlkin olaraq bələdiyyələrin mülkiyyət sənədləri və xəritələrinin olmaması çox ciddi problemdir. Hesab edirəm ki, bələdiyyələrin bir sıra problemlərinin aradan qaldırılması üçün bələdiyyələrin mülkiyyət sənədləri və xəritələrin hazırlanması ən qısa zamanda öz həllini tapmalıdır.

Eyni zamanda, Qaradağ rayonu ərazisində 111 yaşayış binasının istiliklə təmin olunması uzun illərdir ki, öz həllini gözləyir. Mən hörmətli maliyyə nazirimizdən bu məsələlərin tezliklə həll edilməsinə vəsait ayrılmasına köməklik göstərilməsini xahiş edirəm. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Aqiyə Naxçıvanlı. Yuxarı cərgədən hazırlaşsın Naqif Həmzəyev. Aqiyə xanım, buyurun.

A.Naxçıvanlı. Çox sağ olun, Sahibə xanım. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli hökumət nümayəndələri, əziz həmkarlarım. Hökumətin hesabatında da göstərildiyi kimi, cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə aparılan uğurlu siyasi kursun, demək olar ki, əsas qayəsi sosial məsələlərin həlli, vətəndaşların sosial müdafiəsinin gücləndirilməsidir. Xüsusi ilə insanların yaşayış səviyyəsinin yaxşılaşdırılması, maaşların, pensiyaların iqtisadi artım tempinə uyğun olaraq, mütəmadi artırılması, yeni sosial infrastrukturun yaradılması bir daha sübut edir ki, sosial siyasət dövlətimizin prioritet istiqamətlərindəndir.

Möhtərəm Prezidentimiz, Ali Baş Komandanımızın uğurlu dövlət idarəçiliyi, müdrik siyasəti nəticəsində rəşadətli ordumuz 44 günlük Vətən müharibəsində erməni işğalçılarını məğlub etməklə Qarabağımızı işğaldan azad etdi, ölkəmizin ərazi bütövlüyünü təmin etdi. Müharibə itkilərinə və pandemiyanın mənfi təsirlərinə baxmayaraq, cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə çevik sosial-iqtisadi siyasət həyata keçirilmiş, ölkə iqtisadiyyatı öz dayanıqlılığını qoruyub saxlaya bilmişdir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa və yenidənqurma işləri həyata keçirilir. Böyük strateji əhəmiyyətə malik olan Füzuli–Şuşa “Zəfər yolu”, Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı istifadəyə verilmiş və qeyd etdiyim kimi, bu layihələr hazırda da uğurla icra olunur. Bütün göstərilən işlər barədə hökumətin hazırladığı əhatəli hesabatla tanış oldum, bu hesabatı məqbul hesab edirəm və ona səs verəcəyəm.

Hörmətli Sahibə xanım, mən hörmətli Baş nazirin və hökumət nümayəndələrinin parlamentdə olmasından istifadə edərək, seçdiyim 117 sayılı Oğuz-Qəbələ seçki dairəsi ərazisində mövcud olan bir neçə məsələni də

diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. 10 min nəfərə xidmət göstərən Oğuz rayon Xaçmaz kənd Ailə Sağlamlıq Mərkəzinin yarımçıq binasının və 10 tibb məntəqəsinin əsaslı təmirə ehtiyacı vardır. Ciddi problemlərdən biri də sağlamlığını itirmiş əlil vətəndaşlarımızın üzləşdiyi çətinliklərdir. Problemin ən önəmli tərəfi isə əlillik dərəcəsi almaq istəyən insanlarla bağlıdır. Son illər Azərbaycanda əlillik dərəcəsinin təyin olunması sahəsində müvafiq islahatlar aparılmış, xeyli işlər görülmüşdür. Qeyd etməliyəm ki, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi deputat sorğularına diqqətlə yanaşan və çox operativ cavab verən nazirliklərdəndir. Mən onlara təşəkkürümü bildirirəm. Amma hələ də mövcud sahədə xeyli çətinliklərlə üzləşirik.

Xəstələrin düzgün müayinə olunmaması ciddi problemlər yaradır. Vətən müharibəsi iştirakçıları Oğuz rayonunun Kərimli kəndinin sakini Yusifov Orxan, Oğuz şəhər sakini Səmədov Ceyhun, birinci Qarabağ müharibəsi iştirakçısı Bayan kənd sakini Xancanov, Qəbələ rayonundan kənd sakini Məsimov Qabil – onlar döyüş zamanı çox ciddi zədələr aldıkları üçün hətta əmək qabiliyyətini itirdikləri halda onlara əlillik təyinatının aparılmamasından şikayətlənirlər. Elə xəstələr var ki, yataq vəziyyətindədir və onların Bakıya gətirilməsi mümkünsüzdür. Xəstə barədə məlumat elektron qaydada göndərilir və o məlumat xəstənin vəziyyətini tam əks etdirə bilmədiyi üçün “natamam doldurma” adı ilə sənədlər geri qaytarılır. Mən düşünürəm ki, mütəxəssislərdən ibarət səyyar komissiyalar bəlkə rayon mərkəzində belə xəstələri qəbul etməklə yerində müayinəni keçirib müvafiq qərar versinlər. Mən fikirləşirəm ki, bu formada bu işi aparmaq

mümkündür.

İkinci vacib olan məsələ Oğuz rayonunun Calut kəndində yerləşən qəzalılı vəziyyətdə olan uşaq bağçasıdır. Məlumat üçün bildirim ki, bu 35 yerlik uşaq bağçası 1968-ci ildə inşa edilmişdir. Uzun illər təmirsiz istismar edilmişindən yararsız hala düşmüşdür. Hazırda uşaqların tərbiyəsi kirayə götürülmüş şəraitdə fərdi evdə aparılır. Burada tərbiyə alan uşaqların 18-i məcburi köçkün, 13 nəfəri isə qaçqın uşaqlarıdır. Qeyd etməliyəm ki, rayonun 16 kəndində körpələr evi, uşaq bağçası, ümumiyyətlə, yoxdur. 800-ə yaxın uşaq məktəbəqədər təhsilə cəlb edilə bilmir. Bu məsələlərin həll olunması üçün aidiyyəti orqanlardan tədbir görməyi xahiş edirəm.

Oğuzda bir də əsas məsələ odur ki, Daşagıl inzibati ərazi vahidi tabeliyində olan Malıx yaşayış məntəqəsi kənd mərkəzindən 28 kilometr aralıda yerləşir. Orada 200 nəfər yaşayır. Lakin adıçəkilən yaşayış məntəqəsi indiyə qədər bir sıra infrastruktur layihələrindən kənarda qalmışdır. Ərazidə təbii qaz, içməli su, yol, tibb məntəqəsi, orta məktəb problemi vardır. Mən çox xahiş edirəm hökumətdən...

Sədrlik edən. Sağ olun.

İqbal Məmmədov. İqbal müəllim, sualınız var. 1 dəqiqə.

İ.Məmmədov. Təşəkkür edirəm, xanım sədr. Hökumətdən xahiş edirəm ki, ümumilikdə, Lerik rayonunda 2200 kilometr kənddaxili avtomobil yolu vardır. Bunun da cəmi 120 kilometri asfalt örtüyü ilə örtülmüşdür. Bu da bizim rayonun istifadə etdiyi yolun cəmi 5 faizini təşkil edir.

İkinci bir məsələ. Lerik rayonu ilə Yardımlı rayonu arasında 30 kilometr məsafə olmasına baxmayaraq, bir

körpü, 4 kilometr bərbad yol ucbatından Lerik camaatı 180 kilometr, yəni Lerik, Lənkəran, Masallı, Yardımlı dairəvi avtomobil yolundan istifadə edirlər. Mən hökumətdən bu problemi nəzarətdə saxlamasını xahiş edərdim. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Naqif Həmzəyev. Buyurun.

N.Həmzəyev. Təşəkkür edirəm, Sahibə xanım. Hörmətli xanım sədr, cənab Baş nazir, hörmətli hökumət nümayəndələri, dəyərli millət vəkilləri, media nümayəndələri. İlk növbədə ilaxır çərşənbənizi təbrik edirəm və Novruz bayramının Azərbaycana düşərli olmasını arzu edirəm.

Dəyərli hesabat iştirakçıları, bildiyiniz kimi, post-münaqişə dönməndə Azərbaycanın qarşısında duran əsas məsələ cənab Prezident İlham Əliyevin göstərişi ilə Qarabağa qayıdış proqramının uğurla həyata keçirilməsi olmuşdur. Bu müddət ərzində işğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa və yenidənqurma tədbirləri uğurla həyata keçirilmişdir. Xüsusi ilə yol infrastrukturunun çəkilməsi və Füzuli–Şuşa “Zəfər yolu”nun istifadəyə verilməsi və bu gün də yol çəkilişinin davam etdirilməsi buna əsas nümunə kimi göstərilə bilər. Bununla yanaşı, Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının da qısa bir müddətdə istifadəyə verilməsi bizim uğurlarımızdan biri kimi dəyərləndirilməlidir.

İşğaldan azad olmuş ərazilərdə elektrik təchizatının yaradılması və ölkə enerji sistemə inteqrasiyası üçün də təxirəsalınmaz tədbirlər həyata keçirilmiş və bu gün də bu işlər uğurla həyata keçirilir. Ümumilikdə, postmünaqişə dövründə Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında

həyata keçirilən işlər, həqiqətən də, hər birimizi sevindirir və hökumətin də bu işdə gördüyü səylər və fəaliyyət bizlərə ümid verir ki, ən qısa zamanda bizim keçmiş məcburi köçkünlərimiz öz dədə-baba yurdlarına qayıda biləcəklər.

Bütün bunlarla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyü, müstəqilliyi və konstitusiya quruluşunun müdafiəsi ilə əlaqədar əlil olmuş şəxslərə, şəhid ailələrinə, sosial həssas təbəqədən olan insanlara 2021-ci ildə 3 minə yaxın mənzil verilmiş, 164 nəfər isə pulsuz avtomobillərlə təmin edilmişdir. Qazilərin müalicəsi də əsas prioritet kimi nəzərdə tutulmuş və zərurət yarandıqda onlar müalicə üçün hətta qardaş ölkə Türkiyəyə də göndərilmişlər və müalicələrini bitirərək Azərbaycana qayıtmışlar. Bütün bunlarla yanaşı, 184 hərbi yüksək texnoloji protezlərlə təmin olunmuşdur və bu gün də həssas qrupdan olan insanlar sosial qayğı ilə əhatələnilir.

Bütün bunlarla yanaşı, bilirsiniz ki, Gəncə şəhəri Azərbaycanın ikinci böyük şəhəridir. Gəncə şəhərində 2021-ci ildə çoxlu uğurlu layihələr icra olunmuşdur. Buna Gəncə Dövlət Dram Teatrını, 2 saylı Gəncə regional “Asan xidmət” mərkəzini, Azərbaycan Dəmir Yolları Lokomotiv Deposunu, həmçinin Gəncə şəhərində 7 hektara yaxın bir ərazidə 18 yüksək mərtəbəli binanın tikilməsini misal göstərə bilərəm. Bildiyiniz kimi, bu gün də Gəncə şəhərində çox böyük layihələr icra olunur və hökumətə dərin təşəkkürümü bildirirəm ki, Gəncəni həmişə diqqət mərkəzində saxlayırlar.

Fürsətdən istifadə edib, Gəncə sakinlərini, seçicilərini maraqlandıran taleyüklü bir çox məsələləri qeyd etmək istəyirəm. Bilirsiniz ki, Gəncə şəhərində 10 ilə yaxındır,

su-kanalizasiya layihələri icra olunmaqdadır. Ancaq təəssüf olsun ki, 2021-ci ildə bu layihənin icrasında müəyyən ləngimələr var idi. Xahiş edirəm ki, bu layihənin davam etdirilməsinə diqqət ayırasınız. Çünki əks-təqdirdə bu günə qədər xərclənmiş vəsaitlər də hədəf ola bilər. Bu baxımdan da bu, çox vacibdir. Bu layihənin də icrasının davamını təmin etməyinizi xahiş edirəm.

Həmçinin Gəncə şəhərində təhsil müəssisələrinin maddi-texniki bazası gücləndirilir. Elə 2021-ci ildə Gəncə Dövlət Universitetinin də uzun illərdən sonra yataqxanası istifadəyə verilib. Bu da tələbələrin çoxdankı arzusu idi. Bütün bunlarla yanaşı, Gəncə şəhərində orta məktəblər tikilir, təmir edilir. Elə 2021-ci ildə biz 10 saylı orta məktəbin açılışının və istifadəyə verilməsinin şahidi olduq. Ancaq bütün bunlarla yanaşı, 30 minə yaxın əhali yaşayan Cavadxan qəsəbəsində, çox təəssüflər olsun ki, bu günə qədər bir dənə də olsun məktəb tikilməyib. Sizdən orada yaşayan məktəblilərin və sakinlərin xahişini də nəzərə alaraq, növbəti illərdə bu məsələni nəzərə almağınızı və Cavadxan qəsəbəsində orta məktəbin tikilməsini təmin etməyinizi çox xahiş edirəm.

Bütün bunlarla yanaşı, Gəncədə, çox təəssüflər olsun ki, ictimai nəqliyyat heç də ürəkaçan deyil. Bununla bağlı müvafiq sərəncam və göstərişlər də verilib. Xahiş edirəm, bu məsələni də diqqətdə saxlayasınız.

Yekunda, cənab Baş nazir, mən istəyərdim ki, bizim seçicilərimizin bir istəyini də səsləndirəm. Bu da bilirsiniz, Şuşa və Bakı arasında avtobus xətləri artıq istifadəyə verilib və vətəndaşlar Şuşaya, Ağdama səfər edə bilərlər. Bizim seçicilərimiz, Gəncə sakinləri də istəyir ki, uzun illərdir həsrətində olduğumuz Şuşaya məhz Gəncədən də

avtobus xətləri bərpa edilsin və gəncənilər də Bakıya gəlmədən birbaşa Gəncədən həmin proqram vasitəsi ilə Şuşaya səfərlər edə bilsinlər. Mən qarşıdan gələn Novruz...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Sahib Aliyev. Sahib müəllim, buyurun.

S.Aliyev. Hörmətli xanım sədr, cənab Baş nazir, dəyərli həmkarlar. Ötən il Azərbaycan dövlətinin qarşısında duran ən mühüm məsələ İkinci Qarabağ savaşındakı qələbəmizi həzm etməyənlərə də onu həzm etdirmək, başqa sözlə desək, savaşı udduğumuz kimi barışı da udmaq və yurd yerlərindən didərgin düşən soydaşlarımızın tezliklə geri dönməsi üçün gərəkən işləri görmək idi. Təbii ki, sonuncu məsələnin həllində makroiqtisadi, maliyyə-bank və fiskal göstəricilər mühüm rol oynayır. Açıqlanan statistikanı təkrarlamadan onu deyim ki, bu baxımdan hökumətin ötən ilki fəaliyyətini qənaətbəxş saymaq olar.

Ötən il ən böyük uğur işğaldan azad olunan torpaqlarımızda aparılan tikinti-quruculuq işlərində, infrastrukturun formalaşdırılmasında və bütövlükdə, idarəçilikdə fərqli standartların tətbiqində özünü göstərdi. Bu standartların bütün ölkə üzrə tətbiqi, fikrimcə, ilk növbədə, portfel investisiyalarının cəlb edilməsi baxımından bizim üçün yeni perspektivlər açacaq. Qardaş Türkiyənin, eləcə də Malaziyanın təcrübəsi göstərir ki, maliyyə kapitalının axınıni təmin etmək üçün şəffaf idarəçiliklə yanaşı, şirkətlərin yüksək rentabelliği tələb olunur. Maliyyə kapitalı olmadan isə, bilindiği kimi, nə qədər çağdaş infrastruktur qurulsa da, sənaye potensialını gücləndirmək elə də asan deyil. Maraqlıdır, hazırda bizdə bu baxımdan vəziyyət necədir? Bir halda söhbət şəffaf, səmərəli fəaliyyətdən gedir.

Bir suala da cavab verilməsini istədim. Azərbaycan

İnvestisiya Holdingi bir sıra dövlət şirkətlərinin işində dönüş yaratmalı, 4-cü sənaye inqilabının fəlsəfəsinə uyğun idarəçilik formalaşdırmalı idi. Sözügedən Holding yaradıldıqdan üzü bəri dövlət şirkətlərinin rentabelliğini artırmaq üçün konkret olaraq nələrlə edilmiş və nəticə nə göstərir?

Bizə təqdim edilən 2021-ci ilin hesabatında deputatların qaldırdığı 105 məsələ də əksini tapıb ki, ikisi – 72 və 73-cü bənddəkilər mənə aiddir. Onlardan biri su qıtlığı yaşayan rayonlarda, o sıradan Tərtərdə pambıqdansa, digər bitkilərin əkilməsinə üstünlük verilməsi haqqında idi. Artıq rayonda pambıq üçün əlverişli olmayan sahələrdə badam, zeytun, fındıq və üzüm bağları salınır, onların suvarılmasında isə Pivot Sistemi tətbiq edilir.

Ermənistanın törətdiyi hərbi cinayətlər nəticəsində dağıdılmış və zərər dəyən evlərin təmirinin gecikdirilməsi ilə bağlı ötən il qaldırdığım məsələyə gəldikdə, hesabatda, 536-cı səhifədə göstərilir ki, bu cür 5941 evdən 5744-də təmir-bərpa işləri aparılıb, 45-i yenidən tikilib. Bəs, yerdə qalan 152 ev necə? Axı, aradan il yarım vaxt keçib. Burada əlaqədar qurumların diqqətinə onu da çatdırım ki, rayonun deputatı kimi mənə edilən şikayətlərin çoxu müharibə zamanı dağılan evlərdə təmir işlərinin keyfiyyətsiz aparılması, yaxud da yarımçıq dayandırılması, eyni zamanda, əlilliyin təyin edilməsi və ləğvi zamanı vətəndaşların üzləşdikləri süründürməçilik, haqsızlıqla bağlıdır. Bilirsiniz, mən demirəm ki, şikayətçilər hamısı öz tələblərində haqlıdırlar. Ancaq haqlılar da az deyil. Əmin olmaq istədim ki, cari ildə bu qəbildən bütün problemlər tam aradan qaldırılacaq.

Tərtərdə su qıtlığı da aktuallığını saxlayır, elektrik şəbəkəsi və İKT təssərrüfatı günün tələblərinə cavab ver-

mir, internetə heç də hər yerdə çıxış yoxdur, sürəti isə yetərli deyil, bu da təhsilin keyfiyyətinə təsirsiz ötüşmür.

Sonda toxunmaq istədiyim bir məsələ də var, o da məktəblərin qızdırılmasıyla bağlıdır. Tərtərdə azı 2-3 ildir qaz çəkilən və kombi sistemi quraşdırılan 10 məktəb cari ilin yanvarına qədər əvvəllər necə idisə, o cür qızdırılırdı. Görünür, qaz sərfi və onun qiyməti dəqiq təsbit olunduğundan, bəzi məmurlara məktəblərin məhz odunla qızdırılması əl verir. Buna son qoyulmalıdır. Biz işə qarışandan sonra həmin o 10 məktəbdən 5-i artıq qazla qızdırılır. Bəs bunu əvvəldən etmək olmazdı? Ümumiyyətlə, Tərtər 100 faizə yaxın qazlaşdırılıb, rayonda isə hələ də odun yandırılan 18 məktəb qalır. Ümid edirəm ki, bu ildən onlar da qazla qızdırılacaq. Yeri gəlmişkən, rayonda 3 modul tipli məktəb 2018-ci ildən tam hazır olmalarına baxmayaraq, yenə bizim müdaxilədən sonra, hardasa ay yarım bundan öncə istifadəyə verildi. Həmin məktəblərin istifadəyə verilməsini bu qədər gözlətmək hansı zərurətdən irəli gəlirdi? Əgər onlara ehtiyac yoxuydusa, onda nə üçün tikilmişdilər? Eyni sual 2011-ci ildən istifadəyə verilən və ancaq cəmi bir gün işləyən Tərtər süd emalı zavodu və iki ildir açıq olsa da, fəaliyyətsiz dayanan Olimpiya Kompleksi üçün də keçərlidir. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Fazil Mustafa.

F.Mustafa. Hörmətli sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli hökumət üzvləri, qonaqlar, media nümayəndələri. Fikrimcə, hökumətin son birillik fəaliyyətinə qiymət vermək üçün qalın bir kitab formasında təqdim olunan bu hesabatı bəlkə də bir yana qoyub, sadəcə, 3 məsələ üzrə

cavab almaq kifayətdir. Birinci, ölkəni pandemiya dövründən az insani və iqtisadi itikilərlə çıxarmaq. İkinci, ölkəni xaricdən gözləyən təhlükələrdən qorumaq. Üçüncü, daxili sabitliyi qorumaq. Azərbaycan hökumətinin fəaliyyətini şəxsən mənim prioritet saydığım məhz bu 3 vacib istiqamətdə ən azı uğursuzluğa yol vermədiyinə görə uğurlu hesab etmək olar. Biz maksimalist deyilik və bölgədə baş verən prosesləri görürük. Bu gün, əslində, Azərbaycan məhz digər dövlətlərin buraxdığı səhvləri buraxmadığına görə sabit və təhlükəsiz vəziyyətdə özünü qoruya bilir.

Digər tərəfdən, son illərdə vergidən yayınma hallarının qarşısının alınması istiqamətində işlər öz müsbət nəticəsini verməkdədir. Gömrük xidməti, demək olar ki, şəffaflaşdırıldı və büdcəyə daxil olan vəsaitlərin sürətli artımı da məhz bu şəffaflığın nəticəsi sayıla bilər. Son vaxtlar qida təhlükəsizliyi sahəsində hüquqi bazanın yaradılması və bu istiqamətdə ciddi monitorinqlərin aparılması qida təhlükəsizliyimiz üçün vacib amillərdən sayıla bilər. Müvafiq qurumun fəaliyyətə başlaması ilə bir neçə il öncə şəhərsalma xaosundan artıq uzaqlaşmaqdayıq və bu sahədə də özbaşınalıq xeyli azalıb. Bəs hansı işlər var ki, hökumət hələ də görə bilməyib və aydın proqrama sahib deyil?

İlk olaraq onu qeyd eləyə bilərəm ki, Kür çayının artıq kür arxına çevrilməyinin qarşısı alınma tədbirləri vaxtında görülməyib. Ölkəmiz “Kür” adında ekoloji fəlakətin astanasındadır. Digər məsələ isə ölkədə əlverişli investisiya mühitini hələ də yarada bilməməyimizdir. Dövlət İnvestisiya Şirkəti yaradılıb, çox mühüm işlər görür, yeni sənədlər qəbul eləyir. Amma hələ ki, bu mühiti yaratmaq çətin olur. Ukraynada baş vermiş hadisələr nəyi göstərdi?

Rusiyada iqtisadi böhran nəyi göstərdi? Çox sayda azərbaycanlının o iqtisadiyyata qoyduğu sərmayə, demək olar ki, batdı. Həm bank sektorunda, həm də real sektorda. Bu da gizlətməli deyil, bir çoxu da məmurların iş adamı obrazında ora yatırdığı kapital idi. Biz niyə axı, elə mühit yaratmalıyıq ki, buradan iş adamları qaçıb getsin xaricə, başqa ölkələrə sərmayə qoysun. Orada da bir fəlakət baş verəndə ölkə bu qədər itkilərə məruz qalsın. Ona görə də biz bu istiqamətdə təcili addımlar atmalıyıq.

Nəyi təklif edirəm? Azərbaycan hökuməti mütləq maliyyə amnistiyası verməlidir. Maliyyə amnistiyası ilə bərabər tikinti-əmlak amnistiyası verməlidir. Baxın, ölkə Prezidentinin 529 sayılı sərəncamı ilə bir il öncə çoxmərtəbəli binaların sakinlərinə çıxarışın verilməsi 10 minlərcə vətəndaşın problemini həll etdi. Hazırda yüz minlərcə Azərbaycan vətəndaşı hökumətin qanunsuz hesab elədiyi, lakin Allahın qanuni saydığı tikililərə sahibdirlər. Ötən il də məsələ qaldırmışdıq ki, bu tikililər özəlləşdirilərək aktiv dövriyyəyə cəlb olunmalıdır. Hesabatda bununla bağlı izahat verilir ki, müvafiq hüquq müəyyənedici sənədlər olmadan, inşa edilmiş yaşayış evlərinin və onların altında yerləşən, qanuni əsaslar olmadan istifadə olunan torpaq sahələrinin sənədləşdirilməsi ilə bağlı qanunvericilik aktı qəbul ediləcəyi təqdirdə, həmin əmlaklara dair mülkiyyət hüquqi qeydə alınacaqdır. Anlaşılmaz bir cavabdır. Bunu mən etməli deyiləm ki. Buyursun, hökumət layihəni təqdim etsin. Dərhal səs verək ki, həyata da keçirilsin.

Təhsil sistemi ilə bağlı problemlər ciddi diqqət mərkəzindədir. Baxın, Təhsilin İnkişafına dair Strategiyada ali məktəblərin publik hüquqi şəxsə çevrilməsi ilə muxtariy-

yətin artırılmasından danışıldı. Ancaq Təhsilin İnkişaf Fondu yaradılan kimi maliyyə yükü həmin strategiyaya zidd olaraq ali məktəblərin üzərinə qoyuldu. İndi artıq publik hüquqi şəxsə çevrilmiş universitetlər başqa bir publik hüquqi şəxsin problemini həll etmək məcburiyyətində qaldılar və bu, universitetlərin çöküşünə səbəb ola biləcək bir addımdır.

Bir məsələdən də, Sabunçu rayonunda Zabrat 1 yaşayış sahəsində olan məktəbdən danışmaq istəyirəm. 800 yerlik 192 sayılı orta məktəbdə bu gün 2200 şagird təhsil alır. Ölkə Prezidenti də məktəbdə olubdur. Baxıbdır. Orada layihə də təsdiq olunubdur. Məktəbin həyətində yer də var, ayrılıbdır. Amma indiyə qədər bu tikilib verilmir. Bir sinifdə 36-40 uşaq oxuyur. Burada təhsilin keyfiyyəti necə yüksək ola bilər? Ona görə də mən hörmətli Baş nazirimizdən xahiş edirəm, Zabrat 1-də 192 sayılı məktəbin yeni korpusunun tikintisi məsələsində kömək göstərsin. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Fazil müəllim.

Sabir Rüstəmxanlı. Sabir müəllim, sualınız var, ya təklifiniz? Bir dəqiqə. Buyurun.

S.Rüstəmxanlı. Təşəkkür edirəm, hörmətli xanım sədr. Bu Məclisdə bir neçə dəfə səsəndirilib ki, büdcədən fərqli olaraq, hökumətin hesabatına çox az vaxt verilir. Bir gün. Bir gündə bu məsələləri yekunlaşdırmaq mümkün deyil. Çünki müəyyən adamlar siyahıya düşür, yerdə qalanlar yazıla bilmir və bəzi rayonların problemləri səslənir, bəzilərinin problemləri səslənmir. Təəssüf ki, bizim o problemləri hökumət dairələrinə çatdırmaq imkanımız da çox geniş deyil. Çünki yazılan məktublara cavab verilmir. Vurulan zənglər etinasızlıqla qarşılır. Sizi axtaracağıq,

narahat olmayın. Aylarla axtarırlar, aylarla bizə cavab verilmir. Belə olan halda, yeganə yer bu tribunadır. Bu tribunanın da yarısını... Hökumətin bizə hesabat verməyindənsə, sanki Milli Məclis hökumətə hesabat verir. Ona görə, xahiş edirəm, ana müxalifət partiyasının sədri olaraq mənə o sıradan əlavə söz verəsiniz. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Sabir müəllim. Siz yazılımsınız, düzdür. Mən indi baxıram, 50 nəfər yazılıb. Kim istəyib, o da yazılıb. Mən heç kimi məcbur edə bilmərəm, kimsə yazılsın. Siz də yazılımsınız. Siz bu siyahıda 29-cu adamsınız. İndi sualınızı, təklifinizi verdiniz. Əgər vaxt çatsa, mən çalışaram ki, Sizə vaxt verim.

Əli Məsimli. Buyurun, Əli müəllim.

Ə.Məsimli. Hörmətli sədr, hörmətli Baş nazir, hökumət nümayəndələri, deputat həmkarlarım, media mənsubları. 2021-ci ildə Nazirlər Kabinetinin postmünaqişə mərhələsinin tələblərinə uyğun və layiqli səviyyədə çox geniş miqyaslı və faydalı işlər görməsi Baş nazirin buradakı çıxışından aydın şəkildə göründü. Ona görə də Nazirlər Kabinetinin ötən ilki fəaliyyətini mən müsbət qiymətləndirirəm.

2021-ci ildə Azərbaycan dünyanın 5,5 faizlik və MDB-nin 5 faizlik orta artım tempindən yüksək, 5,6 faiz artım tempi nümayiş etdirib və bunu müsbət qiymətləndirdik. Amma Ukrayna ətrafında baş verən proseslər qlobal iqtisadiyyatda onilliklər boyu formalaşmış sistemi xeyli dərəcədə dağıdacaq və bir sıra mənfiliklər yaradacaq, dünyanın qlobal artım templəri aşağı düşəcək. Onun Azərbaycana mənfi təsirini aradan qaldırmaq, yenə də yüksək artım templərini təmin etməkdən ötrü əlavə tədbirlərin görülməsinə ehtiyac var. Bu zaman isə özəl investisiyalara

geniş meydan verilməsi çox vacibdir. Eyni zamanda, qeyd etdiyim prosesin təsiri nəticəsində qida zəncirinin bütün həlqələrində problemlər yaranacaq. Ona görə də mən xüsusi qeyd etmək istəyirəm, necə ki, həmişə biz məsələ qaldırırdıq ki, iqtisadiyyatda neftdən asılılığı azaltmaq lazımdır, indi isə məsələ qaldırırıq ki, ərzaq buğdası məhsulları üzrə bir ölkədən asılılığı qısa müddət ərzində aradan qaldırmaq lazımdır.

Dünyanın gedişatı, yeni meyillərin təsiri ilə qlobal iqtisadiyyatın maddi əsaslı iqtisadiyyatdan biliklərə əsaslanan iqtisadiyyata çevrilməsində xeyli dərəcədə irəliyə doğru addımlar atılmışdır. Bu baxımdan bu gün ən əsas, ən etibarlı sərvətin mənbəyi məhz elmdir. Ona görə də, hesab edirəm ki, Azərbaycanda da elmə və alimə olan münasibət, eləcə də islahatlar yolu ilə elmin idarə edilməsinin fəlsəfəsi köklü surətdə dəyişdirilməlidir. “2022–2026-cı illərdə sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası”nın ruhuna uyğun surətdə elmin inkişafı və onun nəticələrinin praktikaya tətbiqinə dair yeni strategiyanın hazırlanmasını və həyata keçirilməsini vacib hesab edirəm. Elmə ayrılan vəsait iqtisadi təhlükəsizlik baxımından kritik həddən 10 dəfə aşağıdır. Ona görə də özəl təşəbbüsləri də bura qoşmaqla, hesab edirəm ki, elmə ayrılan vəsaitin ümumdaxili məhsulun 0,2 faizindən, heç olmasa, 1 faizinə qaldırılması və sanballı, ciddi elmi araşdırmaların stimullaşdırılması, çox sanballı alimlərə münasibətin dəyişdirilməsi, onlara ciddi surətdə dəstəklərin verilməsi və mühüm praktikaya keçilməni təmin etmək istiqamətində ciddi addımların atılması çox vacibdir.

Biz 10 il bundan əvvəl Şəkinin sosial-iqtisadi inkişafına dair 2022-ci ilə qədər olan dövrü əhatə edən bir konsep-

siya hazırlamışdıq. Həmin konsepsiyada 52 pozisiya üzrə Nazirlər Kabinetinə müraciət etmişdik. Onların bir hissəsi yerinə yetirilib. Təşəkkür edirik. Amma xeyli hissəsi yerinə yetirilməyib. İlk növbədə mən qeyd etmək istəyirdim ki, Şəki kimi bir yerdə işsizlik çox ciddi xarakter daşıyır, yeni iş yerlərinin açılması istiqamətində təsirli tədbirlərin görülməsinə böyük ehtiyac var. Eyni zamanda, Şəkinin su-kanalizasiya sisteminin yeniləşməsinə dair layihə bu il də başa çatmayacaq, çünki ayrılan vəsait yetərli deyil. Hesab edirəm ki, ora xırda-xırda vəsait ayıraraq bu prosesi onilliklərlə uzatmaqdan daha, birdəfəlik araşdırma apararaq nə qədər lazımdırsa, o qədər vəsait ayıraraq və məhz 2022-ci ildə Şəkinin su-kanalizasiya sistemində də layihəni tamamlamaq lazımdır.

Şəkinin 50 kəndinə qaz çəkilməsi ilə bağlı məsələ Nazirlər Kabinetinin 2013-cü ilin hesabatına düşmüşdü. Bu məsələni biz qaldırmışdıq. Bu istiqamətdə addımlar atıldı. Amma çox təəssüflər olsun ki, hələ 26 yaşayış məntəqəsi qazlaşdırılmamışdır. Xüsusən də Şəki-Qax yolundakı dağlıq zonada olan kəndlərin qazlaşdırılmaması sel təhlükəsini artırır. Əgər bu problem həll olunsa, həm təhlükə aradan qalxar, həm də kənd turizminin inkişafı istiqamətində sanballı addımlar atılar.

Qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibəti ilə hamını təbrik edir, ən xoş arzularımı bildirirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun, Əli müəllim.

Tahir Kərimli. Tahir müəllim, buyurun.

T.Kərimli. Təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Mən də qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibəti ilə sizi və xalqımızı təbrik edirəm. Eyni zamanda, “Veteninfo.az” saytının parlamentdə fəaliyyətinin bu gün 10 ili tamam

olur. Onları da təbrik edirəm. Bütün jurnalistlərə də təşəkkürümü bildirirəm.

Mən də 10 dəqiqəlik çıxışımı 5 dəqiqəyə sığışdırmaq məcburiyyətində qaldığıma görə tezislərlə danışcağam. Onu deyim ki, cənab Baş nazirin burada çıxışı zamanı deputatlarla birgə təhlil aparmağın yaxşı olduğunu, kömək etdiyini, Sahibə xanımın özünün birgə işimizin səmərə verməsini qeyd etməyinə görə də ola bilər, vaxt olsa, bir sıra tənqidi mülahizələrimi də çatdırım. Cənab Baş nazir burada Ukraynadakı hadisələr, alternativ enerjinin alınması, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə iş, maliyyə sabitliyi, təhlükəsizlik və sair sahələrlə bağlı məmnunluq doğuracaq fikirlər söylədi. Eyni zamanda, inflyasiya haqqında narahatlığını da ifadə etdi. Amma mən kitabı oxuyanda çox gözəl məsələlərə də rast gəldim. Misal üçün, ilk dəfə olaraq ümumdaxili məhsulda adambaşına düşən rəqəm psixoloji həddə, 5452 dollardır. İlk dəfədir ki, manatın devalvasiyasından sonra belə hala rast gəlirik. Mən bununla bağlı hökuməti təbrik edirəm. Eyni zamanda, 2021-ci ildə icmal büdcəsinin 10 milyarddan çox, 40 faizdən artıq yerinə yetirilməsi də müsbət addımdır.

Ancaq bir sıra məsələləri də demək istərdim. Cənab Baş nazir, Sizi təbdirlərdə görürəm, bizə nəzakətli münasibət bəsləyirsiniz, təvazökar insansınız. Elə bəlkə bu hesabatın müsbət qiymətləndirilməsində bu faktor da rol oynayır. Amma hökumətin üzvlərinin heç də hamısı Sizin kimi deyil. Artıq burada da qeyd olundu, hökumətin üzvləri var ki, telefonları götürümlər, heç olmasa, “Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi deputatının statusu haqqında” Qanunu oxumurlar. Oxumurlar ki, bütün vəzifəli şəxslər bütün sorğulara, müraciətlərə dərhal cavab

verməlidirlər. Ancaq, cənab Baş nazir, Siz təsəvvür edin, elə nazirlik, elə xidmət sahələri var ki, nəinki nazirlə, nazir müavini ilə danışmaq olmur, onların bir işçiləri ilə əlaqə saxlamaq olmur, hətta bizim rəsmi sorğularımıza heç müavin də cavab vermir. İdarə rəisi, bəzən şöbə müdiri, şöbə müdirinin müavini səviyyəsində bizə cavab verirlər. Bu da ali dövlət hakimiyyəti orqanının işçisinə olan hörmətdir. Belə olarmı? Ona görə də mən əvvəllər qaldırdığım məsələləri təkrar tezislərlə çatdırmaq istəyirəm ki, bəlkə özləri sahələr üzrə qeyd edərlər.

Burada 2021-ci ilin hesabatındakı keçənilki çıxışımla bağlı bir o deyilib ki, Ağsu dolayları yenə gələn ilə, 2023-cü ilə qalıb. İldən ilə keçir. Ümid edək, nə olar, bəlkə 2023-cü ildə Ağsu dolayları işə düşər.

Burada Tarif Şurası ilə bağlı qaldırdığım məsələyə cavab var, sanki Tarif Şurası bu qiymət dəyişmələrini elə vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün aparıb.

Eyni zamanda, mən respublika ilə bağlı başqa müsbət məsələni də demək istəyirəm. Maliyyə amnistiyası ilə bağlı burada danışıldı. Antiinhisar qanun layihəsinin hazırlanmasından məmnunam, bundan keçirəm, təki alınsın. İnşaallah, köçkünlər Qarabağa qayıdanda onlara imkan olanda öz evlərinə... Orada şərait yaratmaq lazımdır. Bələdiyyələrə kredit ayırmaq lazımdır ki, ayaq üstə dura bilsinlər.

Nazirlər Kabinetindən xahiş edirəm, məktəblərə şəhid adlarını verə bilmirik. Nazirlər Kabineti dəyişiklik etsin, həm yerli icra hakimiyyətlərinə imkan olsun ki, bu adları versin, həm də digər məsələlər həll olunsun. Biz indi Qarabağda özəlləşmə məsələləri ilə də rastlaşacağıq. Ona görə keçmişdə özəlləşmə məsələlərində olan səhvlərdən

nəticə çıxarmalıyıq.

Respublika üzrə təkliflərimdən biri də budur ki, əmək haqqı və pensiya artan zaman 1500 manatdan yuxarı əmək haqqı, 1000 manatdan yuxarı pensiya alanlara deyil, aşağı miqdarda əmək haqqı və pensiya alan insanlarınkı artırılсын. Bəlkə də birinin hesabına 10 dəfə də aşağı pensiya alanın pensiyasını artırmaq olar və minimum əmək haqqının miqdarı da arta bilər.

Ağsu–İsmayilli üzrə də məcburam ki, məsələləri sürətlə deyim. Ağabəyli, Axundlu, Məlikçobanlı, Qəşəd kəndlərində telefon, internet yoxdur. Suraxanı, Göydəlləkli, Sanqalan, Bico, Ləngəbiz, İlxıçıda ölüş yoxdur. Qaraqoyunlu, Səfərbinə Qaraqoyunlu, Ərəbuşağı və digərlərində hətta yol da yoxdur. Heç olmasa, onlara hüsrə getməyə bizim üzümüz olsun. Mən xahiş edirəm, indi biz onlarla necə gedib görüşək. 7 ildir mən deyirəm qaldırdığım məsələ həll olunsun, bir dəfə də həll olunmur. Heç olmasa, gedib hüsrədə onların yanında otura bilər.

Kəndlərdə həkim, xarici dil müəllimi çatışmır. Bir sıra kəndlərdə, saya bilmirəm işıq, su problemləri və digər məsələlər var. İndi burada deyildi, Xəzər Kür çayına qayıdır və sair. Mən xahiş edirəm, 1,7 milyon cəmisi...

Sədrlik edən. Tahir müəllim, 1 dəqiqə də vaxt verirəm. 1 dəqiqə vaxt verin.

Fazil müəllim siyasi partiyalara əlavə vaxt verilsin deyəndə, dedim 1 dəqiqə artıq vaxt verəcəyəm. Tələsməyin. Nə istəyirsiniz, deyin, buyurun.

T.Kərimli. Hörmətli sədr, Sizə xüsusi təşəkkürümü bildirirəm. Bəlkə də mənim deyəcəyim xoş olmayacaq. Amma mən deyirəm, mənə ürək-dirək verdiniz.

Bizdə cəmisi 1,7 milyon əmək müqaviləsi ilə işləyən,

yəni muzzdlu əməkçi var. Onun 900 mini dövlət, 800 mini xüsusi sahədədir. 1,7 milyon əhalinin cəmi 17 faizidir. 17 faizi qalanları dolandırır? Neft sənayesi üzrə cəmi 31 min nəfər adam işləyir. Qalanlar hanı?

Bizim 5,5 milyon seçicimiz var. Lap deyək ki, 18 yaşınadək 3 milyon adamımız var. Üst-üstə gələndə 8 milyon. Bəs bunun qalanı hanı? Mən indi burada hesablamışam, o hesabatdan götürmüşəm, bütün, nə qədər məktəbdə, peşə məktəbində oxuyan, əlil olan var. Axı, sayı çatmır.

Hörmətli Baş nazir, mən çox xahiş edirəm, Siz tapşırırsınız, bu hazırlananda elə hazırlasınlar, axı...

Sədrlik edən. Sağ olun, Tahir müəllim, 1 dəqiqəniz də qurtardı. Mən düşünürəm ki, Siz hesabatı oxumusunuz. Hesabat çox yüksək səviyyədə hazırlanıb. Bu bizim fikirlərimizdir. İndi Sizin öz fikriniz də var. Fikrinizi bitirdiniz?

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Mən artıq Sizə söz verə bilmərəm.

Eldar İbrahimov. Eldar müəllim, buyurun.

E.İbrahimov. Çox sağ olun, hörmətli xanım sədr. Hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri və hörmətli deputat həmkarlarım.

Azərbaycan Respublikasının Baş naziri hörmətli cənab Əli Əsədov ölkəmizin qanunvericiliyinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında ətraflı məlumat verdi. Məlumatdan məlum olur ki, Azərbaycan hökuməti möhtərəm Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında keçən il qarşıya qoyulan vəzifələrin öhdəsindən uğurla gəlmişdir.

COVID-19 pandemiyasının tüğyan etməsinə, dünyada baş verən iqtisadi və sosial təlatümlərə baxmayaraq, bir çox ölkələrdən fərqli olaraq, respublikamızda iqtisadi artım proqnozdan çox olmuş, inflyasiya isə birrəqəmli olmaqla zəif təsirə malik olmuşdur. Hesabatda da qeyd olunduğu kimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev cənablarının tapşırığına əsasən 2021-ci ildə Azərbaycan hökumətinin qarşısında duran əsas prioritetlərdən biri 44 günlük Vətən müharibəsində əldə edilən parlaq qələbə nəticəsində azad olunmuş ərazilərdə bərpa və yenidənqurma işlərinin sürətlə davam etdirilməsi olmuşdur.

Bu işləri sadalayıb vaxtınızı almaq istəməzdim. Sadəcə, onu demək istəyirəm ki, işğaldan azad olunmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında çox qısa müddətdə görülən nəhəng işlərə yalnız ölkə vətəndaşları deyil, həm də xarici qonaqlar da heyran olduqlarını söyləyirlər. Bu uğurlu nəticələr isə hər şeydən əvvəl, ölkəmizdə möhkəm siyasi iradənin, yüksək işgüzarlığın, təcrübəli və savadlı kadrların, əlverişli əməkdaşlıq mühitinin mövcudluğu sayəsində əldə olunur.

Əlbəttə, uğurlu nəticələr yalnız bu istiqamətdə deyil, həm də ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafının bütün sahələrində özünü göstərir. Belə ki, 2021-ci ildə hökumətin həyata keçirdiyi əhatəli tədbirlər sayəsində yeni iş yerlərinin açılması, orta aylıq əmək haqqının, pensiya və müavinətlərin artımı davam etmiş, ölkə əhalisinin həyat səviyyəsinin yüksəlməsi diqqət mərkəzində olmuşdur.

Bununla yanaşı, bildirmək istəyirəm ki, Rusiya–Ukrayna müharibəsinin davam etməsi və dünyada tez-tez baş verən dağıdıcı təbiət hadisələri başqa ölkələrdə olduğu

kimi, respublikamızda da ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsini əsas problem kimi önə çıxarır. Çünki ərzaq təhlükəsizliyi ölkədə siyasi, iqtisadi və sosial sabitliyə təminat verən başlıca amildir. Ona görə də Nazirlər Kabineti işğaldan azad edilmiş ərazilərdə ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsində əsas rol oynayan məhsulların, xüsusi ilə ən çox idxal etdiyimiz buğdanın yüksək məhsuldar yerli sortlarından istifadə etməklə əkin sahəsini genişləndirməyi və idxaldan asılılığa yaxın illərdə son qoyulmasını daim nəzarətdə saxlamalıdır.

Digər bir məsələ isə suvarma suyu ilə təminat məsələsidir. Hesabatda qeyd olunur ki, keçən il vegetasiya suvarması dövrünün əvvəlinə əsas su anbarlarının tam həcmnin yalnız 64 faizi qədər su toplanmış, bütün suvarma mənbələrindən götürülən suyun isə yalnız 73 faizi su istifadəçilərinə çatdırılmışdır. Ona görə də havaların həddindən artıq quraq keçməsi sututarların tam həcmdə doldurulmasını və mövcud su ehtiyatlarından minimum itki ilə səmərəli istifadəni zəruri edir. Digər tərəfdən, ölkə əhalisinin sayının artımı və həyat səviyyəsinin daim yüksəlməsi də ərzaq məhsullarına və bu məhsulların istehsalına sərf edilən suvarma suyuna olan tələbatı da artırır. Bütün bunlar nəzərə alınmaqla, hökumət bu istiqamətdə müntəzəm olaraq təsirli tədbirlər görməlidir ki, yaranan çətinliyi aradan qaldırmaq asan olsun.

Hesab edirəm ki, respublikamızın bütün bölgələrində kənd təsərrüfatı məhsullarının son istehlak mallarına kimi emal olunması üçün emal müəssisələrinin yaradılması hökumətin qarşısında duran əsas vəzifələrdən biridir. Çünki emal müəssisələrinin yaradılması əlavə gəlir gətirməklə yanaşı, həm də regionlarda əhalinin məşğulluq səviyyəsini

artırmağa, yerləşdiyi ərazinin abadlaşmasına və əhalinin intellekt səviyyəsinin yüksəlməsinə müsbət təsir edir.

Mən, Naxçıvandan seçilən deputat kimi, Azərbaycan hökumətinə blokadada olan Naxçıvan Muxtar Respublikasına göstərdiyi daimi diqqət və qayğıya görə minnətdarlığımı bildirirəm. Eyni zamanda, bütün naxçıvanlılar ümid edir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə hökumət Naxçıvanı Azərbaycanla birləşdirən Zəngəzur nəqliyyat dəhlizinin tezliklə işə düşməsi üçün əlindən gələni edəcəkdir.

Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyətini müsbət qiymətləndirirəm, hesabatın qəbul edilməsinə səs verəcəyəm və deputat həmkarlarımı da səs verməyə çağırıram. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, Eldar müəllim.

Cavid Osmanov. Cavid müəllim, sualınız var? Təklifdir?

Yerdən. *(Eşidilmir.)*

Sədrlik edən. 1 dəqiqə. Buyurun.

C.Osmanov. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli cənab Baş nazir və hökumət üzvləri. Bu gün biz 2021-ci ildə Nazirlər Kabineti tərəfindən həyata keçirilən tədbirlərin hesabatını dinləyirik və müzakirə edirik. Düşünürəm ki, bəlkə də bu çıxışından sonra bəzi həmkarlarımız mənim bu fikirlərimdən narazı qala bilərlər, amma bu gün biz təmsil etdiyimiz ərazilərin problemlərini qaldırmaq yox, daha çox 2021-ci ildə görülmüş işlər və təkliflər barədə çıxış etməliyik.

Hörmətli xanım sədr, təklif edirəm ki, hörmətli Baş nazirin də burada iştirak etdiyini nəzərə alaraq, Baş nazirin müavinləri ilə millət vəkilləri arasında bir bölgü olsun.

Rübdə bir dəfə həmin millət vəkilləri Baş nazirin müavinləri ilə görüşsünlər və rayonda olan mövcud problemləri birlikdə müzakirə etsinlər. Beləliklə, deputatlarla hökumət arasında daha sıx təmas qurula bilər. Təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Şahin İsmayılov. Buyurun.

Ş.İsmayılov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, əziz həmkarlar və hökumət üzvləri. Təbii ki, mən də məndən öncə hesabat barəsində xoş sözlər söyləyən dəyərli həmkarlarımla fikirlərinə qatılıram. Nəzərə alsaq ki, müzakirə etdiyimiz məsələ 2021-ci ilin dövlət büdcəsinin hesabatını özündə ehtiva edir, ona görə qısa olaraq bir neçə kəlmə fikirlərimi bölüşmək istərdim.

Hesabat olduqca mükəmməl və peşəkar hazırlanmışdır. Hər il hesabatda məlumatlar daha geniş təhlil olunaraq millət vəkilləri üçün əlavə məlumat bazası rolunu da oynayır. Cənab Prezident hər zaman vətəndaş məmnunluğu prinsipini önə çəkir. Biz bu halı xüsusi ilə “Asan xidmət” mərkəzlərindən yararlanan insanların məmnunluq göstəricisində görürük. Cənab Prezident hər zaman “Asan xidmət”dən yararlanan insanların 100 faizə qədərini bu xidmətlərə müsbət qiymət verdiyini söyləyir. Mən nəyə görə bunu deyirəm? Bir təklifim var. Əgər məqbul olarsa, düşünürəm ki, millət vəkili həmkarlarım da məni dəstəkləyərler.

Hesabatda dövlət orqanlarından, dövlət xidmətlərindən yararlanan ayrı-ayrı sahələr üzrə həm fiziki şəxslərin, həm də hüquqi şəxslərin, əcnəbilərin, o cümlədən vətəndaşlığı olmayanların dövlət orqanlarından aldıkları xidmətin keyfiyyətinin göstəricisi, dolayısı yolla desək, şərti adla məmnunluq hesabatı da əlavə olunsun. Əslində, dünya

praktikasında bu var. Düzdür, bizdə də ayrı-ayrı xidmətlər bu hesabatlılığı ayrı-ayrı şəkildə təqdim edir. Amma hər il bir hesabatda bir məmnunluq göstəricilərinin də əlavə olunması, düşünürəm ki, yaxşı olardı.

Bundan başqa, bir məsələni də diqqətinizə çatdırmaq istərdim. İcməli və suvarma su problemi ilə bağlı burada kifayət qədər danışıldı. Mən konkret misalla bu sahədə bir məqama diqqət çəkmək istərdim. Beyləqan rayonunun Milabad kəndində artıq 1 ildən çoxdur ki, artezian quyusu vurulubdur, lakin suyun keyfiyyəti içməyə yararlı deyildir. Bundan başqa, artezian quyusundan məhəllələrarası yerlərə də şaxələndirmə aparılmamışdır. Quyu vurulub və bununla iş bitib görkəmi yaranıb. Ona görə də xüsusi ilə içməli su ilə bağlı olan məsələləri diqqətdə saxlamağı xahiş edərdim.

Dövlət büdcəsindən vəsait ayrılıb, quyu vurulub, amma o içməyə yararlı olmur. Yaxşı olardı ki, yeraltı suların xəritələri dəqiq tərtib olunardı və harada şirin su xətləri var, həmin istiqamətlərdə artezian quyuları vurulardı.

Eyni zamanda, bir təşəkkürümü də bildirmək istərdim. Mən büdcə müzakirələri zamanı Azərbaycanda ən çox şəhid vermiş kənd olan Beyləqan rayon Kəbirli kənd məktəbinin yenidən qurulması ilə bağlı fikirlər səsləndirmişdim. Ötən dövr ərzində biz təhsil naziri hörmətli Emin müəllimlə bu barədə müzakirələr apardıq və Emin müəllim artıq bu məsələnin hökumətin gündəliyində olduğunu və çox yaxın gələcəkdə həmin məktəbin tikilib insanların istifadəsinə veriləcəyini vurğuladı. Mən bu xüsusdan dolayı həm beyləqanlılar, həm də öz adımdan bu məsələyə göstərilən yüksək diqqətə görə təşəkkür edirəm.

Bütövlükdə, hesabatda səs verəcəyəm və hörmətli millət

vəkillərindən də səs vermələrini xahiş edirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Aydın Hüseynov. Aydın müəllim, buyurun.

A.Hüseynov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hökumət üzvləri, millət vəkilləri və media nümayəndələri. Biz bu gün 2021-ci ilin hesabatı ilə bağlı hörmətli Baş nazirimizin hesabatını dinlədik. Əlbəttə, çox sevindiricidir, çox fərəhləndiricidir və hesabatı dinləyərkən cənab Baş nazirimiz, eyni zamanda, bu gün cəmiyyət üçün həm maraqlı olan, həm də, belə deyək, narahatlıqla qarşılanacaq bir məsələnin cavabını da açıqladı. Rusiya–Ukrayna müharibəsində Azərbaycanın mövqeyi, eyni zamanda, ərzaq təhlükəsizliyi ilə bağlı dövlətin həyata keçirəcəyi tədbirlərlə bağlı dövlət başçısının tapşırıq verməsi, əlbəttə, çox önəmli, bizdən ötrü şad bir xəbər idi.

Prezident İlham Əliyevin gələcəyə hesablanmış, pragmatik və müdrək siyasəti, mükəmməl idarəetmə sayəsində Azərbaycan 2021-ci ildə sosial-iqtisadi inkişaf yolunda inamla irəliləmiş, dərin iqtisadi islahatlar davam edərək çox önəmli nailiyyətlərə imza atılmışdır. 2021-ci ildə əsas makroiqtisadi göstərici olan ümumdaxili məhsulda 5,6 faiz artımın əldə olunması uğurlarımızın ən bariz göstəricisidir. Həmçinin 2021-ci ildə dünya ticarətində artım proqnozu 10,8 faiz olduğu halda, Azərbaycanın qeyri-neft ixracı 47,2 faiz artmışdır. Azərbaycanın strateji valyuta ehtiyatlarının 53 milyard dolları keçməsi növbəti nailiyyətlərimiz sırasında olmuşdur.

2021-ci ildə önəmli sahə olan milli təhlükəsizlik, regional və qlobal təşəbbüslər uğurla davam etmişdir. Cənab Ali Baş Komandanın rəhbərliyi ilə işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası və yenidən qurulması, yeni beynəl-

xalq və regional nəqliyyat, logistika sistemlərinin yaradılması istiqamətində qətiyyətli siyasət davam etdirilmiş, Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı, “Zəfər yolu” istifadəyə verilmişdir.

Ötən il iqtisadi rayonların yeni coğrafi bölgüsünün müəyyən edilməsi və Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonunun yaradılması Azərbaycanın birlik və bölünməzliyini qəti şəkildə təsdiq etmiş oldu. Milli inkişafımızın əsas maliyyə mənbəsi olan dövlət büdcəsinin gəlir və xərcləri son illərdə davamlı olaraq artmış, ən böyük maliyyə göstəricilərini özündə əks etdirən 30 milyard manata yaxın 2022-ci ilin möhtəşəm büdcə zərfi qəbul olunmuşdur. Büdcə xərcləri uğurlu iqtisadi inkişaf proqramlarını, güclü sosial rifah tədbirlərinin həyata keçirilməsi üçün möhkəm zəmin yaratmışdır. Bu sahə üzrə nailiyyətlərimizin əldə olunmasında digər qurumlarla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının Maliyyə Nazirliyinin, İqtisadiyyat Nazirliyinin, eləcə də kənar hökumət nəzarətini həyata keçirən Hesablama Palatasının fəaliyyətini təqdirəlayiq hesab etmək olar.

Hər birimizə məlumdur ki, cənab Prezidentin sosial siyasətinin mərkəzində Azərbaycan vətəndaşının rifah halının yüksəldilməsi dayanıb. Bu baxımdan 2021-ci ildə 3 milyon nəfər vətəndaşımızı əhatə edən və maliyyə tutumu 2 milyard manata yaxın olan növbəti sosial paket çərçivəsində əmək haqqı, pensiya və müavinətlərin, təqaüdlərin artırılması təmin edilmişdir. Ölkə Prezidenti tərəfindən inamla davam etdirilən mükəmməl siyasət regional təhlükəsizlik, sabitliyin, qarşılıqlı əməkdaşlığın formalaşmasına, eləcə də iqtisadi ticarət əlaqələrinin inkişaf etdirilməsinə, ölkəmizin siyasi-iqtisadi suverenliyinin

möhkəmlənməsinə və qüdrətli dövlətə çevrilməsinə zəmin yaratmışdır.

2021-ci il hesabatını mən bəri başdan yüksək qiymətləndirirəm. Çünki ola bilsin, vaxt etibarı ilə fikirlərimi axıra qədər çatdıra bilmədim. Hesabata səs verəcəyəm.

Məlumdur ki, dövlət və hökumət qurumlarının dəstəyi ilə Qaradağ rayonunda bir çox layihələr həyata keçirilmiş, sakinlərin, eləcə də rayonun iqtisadi problemləri ilə bağlı önəmli addımlar atılmışdır. Bu layihələr çərçivəsində Ələt Azad İqtisadi Zonasını qeyd etmək kifayət edər. Eyni zamanda, mən hesab edirəm ki, bu işlərin görülməsində hökumət üzvləri ilə Milli Məclisin rəhbərliyi səviyyəsində yaranan münasibət, əməkdaşlıq özünü, deyək, deputatların, bizim səviyyəmizdə də çox müsbət yöndə büruzə verir. Əlbəttə, biz mütəmadi əlaqələr saxlayırıq. Bizim sorğularımıza cavab verilir. Bu bizim işimizin, yerdə seçicilərin maraqlarının ifadə olunmasını və xahişlərinin çatdırılmasını təmin edir. Ona görə də mən konkret olaraq...

Sədrlik edən. Aydın müəllim, çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, bilirsiniz ki, saat 11-dən çıxışlar 5 dəqiqədir. Ona görə, düşünürəm, kifayət qədər vaxt var idi ki, siz öz çıxışlarınızı 5 dəqiqəlik formata sığışdırasınız.

Elman Nəsirov. Buyurun, Elman müəllim.

E.Nəsirov. Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli hökumət üzvləri, əziz həmkarlar. Bu gün biz Baş nazirin 2021-ci ildə Nazirlər Kabinetinin fəaliyyəti ilə bağlı hesabatını dinlədik. Hesabatda da aydın şəkildə göstərilib ki, 2021-ci ildə makroiqtisadi sabitlik hökumətin fəaliyyətinin başlıca prioriteti kimi nəzərdə tutulub. Təbii ki, bu hesabatı qiymət verərkən bu başlıca

prioritetin həyata keçirilməsi ilə bağlı qarşıya qoyulan vəzifənin öhdəsindən hökumət necə gəlib sualına cavab axtarmaq lazımdır. Rəqəmlər bu cavabı verir. Rəqəmlər isə belədir ki, hesabat ilində ölkəmizdə ümumdaxili məhsul 5,6 faiz artıb. Qeyri-neft sektorunda 7,2 faiz artım, qeyri-neft sənayesində 18,9 faiz artım, kənd təsərrüfatında 3,4 faiz artım. Bunlar çox mühüm makroiqtisadi göstəricilərdir. İnflyasiyanın səviyyəsi 6,7 faiz səviyyəsində qalıb. Bizim ticarət dövriyyəimiz 35,6 milyard dollara gəlib çatıb və çox mühüm bir göstərici də odur ki, strateji valyuta ehtiyatlarımız 53 milyard dolları ötüb keçibdir. Bax, bütün bu rəqəmlər və sadalamadığım çoxsaylı rəqəmlər, – cənab Baş nazir onları öz nitqində söylədi, – bir daha göstərdi ki, hökumətin qarşısında dayanan 1 nömrəli vəzifə, makroiqtisadi sabitliyin təminatı ilə bağlı məsələ öz müsbət həllini tapıb. Bu baxımdan hökumətin hesabatını uğurlu və yüksək səviyyəli bir hesabat kimi qiymətləndirmək olar.

Ancaq mən burada bizim hörmətli həmkarlarımızın, xüsusi ilə də hörmətli Eldar müəllim İbrahimovun söylədiyi məqamlara diqqəti cəlb etmək istəyirəm. Məsələ ondadır ki, 2021-ci ildə, hesabat ilində BMT-nin Ərzaq və Kənd Təsərrüfatı Təşkilatının məlumatına görə il ərzində ərzaq qiymətləri 23,1 faiz artıb. Bu il, 2022-ci ildə isə ərzaq qiymətlərinin çox kəskin şəkildə artımı gözlənilir. Bu, ilk növbədə Ukrayna böhranı ilə bağlı məsələdir. Xüsusi ilə də hesab edirəm ki, ərzaq təhlükəsizliyindən danışarkən indiki reallıqda buğda idxalı ilə bağlı məsələlər bizim üçün həyati əhəmiyyətli məsələyə çevrilib. İş orasındadır ki, bəli, biz iqtisadiyyatın şaxələndirmə siyasətini həyata keçiririk və bu sahədə ciddi nailiyyətlərimiz də var.

Ancaq eyni fikri buğda haqqında söyləmək bir qədər çətinidir. Ölkəmizdə buğdaya olan tələbatın biz 40-45 faizini idxal hesabına reallaşdırırıq. Nəzərə alsaq ki, bu sahədə şaxələndirmə siyasəti ürəkaçan səviyyədə deyil. Elə bircə rəqəm göstərim ki, Rusiyadan biz il ərzində 780 milyon ton buğda idxal etmişik. İndi nəzərə alsaq ki, mart ayının 31-ə qədər də Rusiya buğda ixracına məhdudiyət qoyub və belə olan vəziyyətdə Ukraynadan da bizim buğda almağımız məsələləri indi qəlizləşib və bu, qeyri-mümkün sayılır. Bu reallıqda, mənə elə gəlir ki, necə neft və qaz sahəsində şaxələndirmə siyasəti çox uğurlu olub, nəticələr də ürəkaçandır. Eyni məsələ ərzaq təhlükəsizliyi, ərzaq idxalı məsələlərində də biz bir mənbədən asılılığı aradan qaldırmalıyıq. Biz niyə il ərzində buğdaya olan tələbatımızın 50 faizini bir ölkənin hesabına həyata keçirməliyik? Hesab edirəm ki, indiki reallıqda Qazaxıstan dövləti ilə bu istiqamətdə biz fəaliyyətimizi daha da gücləndirməliyik ki, bax, bu ərzaq problemi ilə bağlı məsələlərdə bu çətinliklərlə üzləşməyə və bu vəziyyətdən çıxış yolu tapaq.

Eyni zamanda, mən çıxışımın sonunda Cəlilabadla bağlı bəzi fikirləri söyləyirəm. Onu qeyd edirəm ki, keçən dəfə biz hökumətin hesabatında Cəlilabadın İnili, Məmmədcanlı və Cəfərli kəndlərində qazın olmaması ilə bağlı məsələlər qaldırmışdıq. Sevindirici haldır ki, bu məsələlər həllini tapıb. Artıq hər 3 kənddə qaz təminatı həyata keçirilib. Biz keçən dəfə Cəlilabadın bir çox kəndlərində elektrik xətlərinin kabelləşdirilməsi ilə bağlı məsələləri qaldırmışdıq. Hörmətli cənab Baş nazir, Sizin nəzərinizə çatdırmaq istəyirəm ki, Cəlilabadın Məşədilər, Novruzallı, Məlikqasımlı və Yusifli kəndlərində artıq elektrik xətlərinin kabelləşdirilməsi siyasəti həyata keçirilir.

Sonda isə keçən dəfə də qaldırmışdıq, Cəlilabadın Təzəkənd və Üçtəpə kənd orta məktəblərinin binaları çox bərhad vəziyyətdədir və onların təmiri ilə bağlı məsələdə xoş xəbər var. Bizə Təhsil Nazirliyindən məlumat veriblər ki, hər iki məktəb də “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019–2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”na salınıb və tezliklə təmir işlərinə...

Sədrlik edən. Sağ olun.

Musa Qasımlı. Musa müəllim, buyurun.

M.Qasımlı. Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hörmətli millət vəkilləri! İlk növbədə çox hörmətli cənab Baş nazirimiz Əli müəllim Əsədova və hökumətin üzvlərinə ehtiramımı bildirir, hamının ilaxır çərşənbə bayramını təbrik edirəm.

Möhtərəm cənab Prezidentimiz İlham Əliyevin müəyyənləşdirdiyi inkişaf strategiyasını uğurlu yerinə yetirdiyi üçün hökumətin hesabatının lehinə səs verəcəyəm. Heç bir iş görməsəydi belə, təkcə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə sürətlə aparılan və xeyallara gəlməyən dirçəliş, yenidənqurma işləri hökumətimizin hesabatını ən yaxşı qiymətləndirməyə kifayət edərdi. Bütün bunlarla yanaşı, hökumətimiz pandemiyanın dünyada yaratdığı ağır böhranın iqtisadiyyatımıza mənfi təsirini minimuma endirib, neftdən asılılığı azaltmaq, milli iqtisadiyyatı şaxələndirmək, əhəlinin rifah halını yaxşılaşdırmaq məqsədi ilə planlı tədbirlər həyata keçirilib, şəhid ailələrinə, qazilərə və müharibədən ziyan görmüş əhaliyə xüsusi qayğı göstərilib. Yüksək səviyyədə hazırlanmış hesabatın təhlilindən irəli gələn bəzi mülahizələrimi bildirmək istərdim.

Biz bir millət olaraq bütün diqqətimizi başlıca vəzifəmiz olan işğaldan azad edilmiş ərazilərə insanlarımızın

daha sürətli qayıdışına yönəlməliyik. Neftin dünya bazarlarında qiymətinin artdığı bir şəraitdə əldə etdiyimiz hər bir sentin qiyməti bilinməli, israfçılığa qətiyyənlə yol verilməməli, büdcə vəsaitlərinin xərclənməsində sərt nəzarət olmalıdır. Milli təhlükəsizliyimizin tərkib hissəsi olan informasiya təhlükəsizliyinə hökumət bundan sonra da xüsusi diqqət yetirməlidir. Təhsilimizdə islahatların dərinləşdirilməsi, məktəblərimizdə istedadlı şagirdlərə, təmayül siniflərə xüsusi yanaşmanın tətbiq edilməsi, indidən belə şagirdlərin məlumat bankının yaradılması, dünyada zəkalı gənclərin ovuna çıxan dairələrin təsirinin azaldılması baxımından faydalı olardı. Bərbad halda olan bəzi tarix dərslərindən imtina edilməsi və həmin dərslərə dərin milli dövlətçilik hisslərinin gətirilməsi lazımdır. Elmimizdə dərin islahatların aparılması, elmi dərəcə və adların verilməsində sovet dövründən qalan elmə və tədqiqatçıya heç bir faydası olmayan bürokratik əngəllərin aradan qaldırılması zəruridir.

2020-ci il üçün hökumətin hesabatı zamanı çıxışında seçicilərimin səsəndirdiyim xahişlərini nəzərə aldığına və görülməli işlər barədə builki hesabat kitabının sonunda məlumat verdiyinə görə hökumətə minnətdarlığımı bildirirəm. Hörmətli cənab Baş nazirimiz Əli müəllim Əsədovun diqqətinə 72 sayılı Yardımlı-Masallı seçki dairəsi seçicilərimdən aldığım aşağıdakı müraciətləri çatdırmağı özümə borc hesab edirəm.

Yardımlı-Masallının bir çox kəndlərində təbii qaz yoxdur, burada ağır vəziyyət yaranıb, çarəsiz qalan adamlar meşələrə üz tutur, ağaclar kəsilir, nəticədə bulaqlar quruyur, su qıtlığı yaranır. Keçən il Yardımlıda bir çox ailələr suyu maşınla aldılar. Belə vəziyyətdə adamlar

şəhərlərə köçür, burada da çoxlu sosial problemlər yaranır. Həm dövlət büdcəsi, həm də Heydər Əliyev Fondunun vəsaiti ilə ölkəmizdə müasir məktəblər tikilsə də, təhsilimizdə keyfiyyət və kadr problemləri hələ də qalmaqdadır. Kənd yerlərində qızların təhsilə daha geniş cəlb edilməsi, hələ də ara-sıra rast gəlinən erkən nikahlara, cəhalətə və xurafata son qoymaq üçün Təhsil Nazirliyi tərəfindən hər bir kənd məktəbində qızlara nümunə ola biləcək ən azı bir qadın müəllimin işləməsini nəzərdə tutan proqramların hazırlanması faydalı olmazdı?

Əlillik dərəcələrinin və pensiyaların təyin olunmasında seçici narazılıqları var. Hərçənd onların hamısının haqlı olduğunu mən qətiyyənlə iddia edə bilmərəm. Masallının Kubin kənd sakinləri müraciət edərək yolun təmiri ilə bağlı məsələlərin qaydaya qoyulmasını xahiş edirlər. Yardımlı ərazisində çöllərdə daş qoç heykəlləri yağışın, qarın altında dağılır. Hesab edirəm ki, Mədəniyyət Nazirliyi bu məsələyə diqqət yetirməlidir.

Bir daha hörmətli cənab Baş nazirimizə, hökumət üzvlərinə dərin ehtiramımı bildirir və fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıram. Diqqətinizə görə sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun, Musa müəllim.

Zahid Oruc. Buyurun, Zahid müəllim.

Z.Oruc. Hörmətli xanım sədr, hörmətli millət vəkilləri! Baş nazir, 2021-ci ilin yekunlarına həsr olunan hesabat dünyada böyük iqtisadi, hərbi toqquşmalar şəraitində, son 75 ildə misli görünməmiş gərginlik mühitində keçir. Ona görə də hökumət təkcə ötən ilki fəaliyyəti ilə əlaqədar deyil, eləcə də, xalqımızın bu günü və sabahı ilə bağlı açıqlamalar verərsə, bu, çox məqsədəuyğun olar. Vətən müharibəsində qələbədən sonra nəinki ölkəmizdə, eləcə

də, bütövlükdə, Qafqazda müharibə əvəzinə sülh iqtisadiyyatı quran Azərbaycan indi regionda sanksiyalara məruz qalmayan yeganə ölkədir. Dünyada sanksiyalar ittifaqı formalaşdıran və bloklara qoşulmağı tələb edən dairələrin siyasəti qarşısında heç bir qütbün forpostu olmadan son 200 illik tariximizdə bənzəri olmayan siyasət gerçəkləşdirilir. İndi ölkəmizin əhəmiyyəti coğrafi və əhali miqyasımızdan qat-qat böyükdür. Prezident İlham Əliyevin xarici siyasət kursu bütün region dövlətləri üçün nəfəsliyə çevrilib, xilas yoludur. İndi nəinki Qara dəniz bağlanıb, şimala gedən ənənəvi ticarət yolları da bloklanıb. Halbuki biz təkcə Qarabağda deyil, bütövlükdə, qafqazlarda əsrlərlə mövcud olan bağları bərpa etməyə çalışırıq. Ona görə də hökumət ölkə rəhbərinin siyasətini tamamlamağı, xalqla aktiv işləməyi, düzgün kommunikasiya qurmağı, aydın mesajlar verməyi, çevik və operativ qərarlar qəbul etməyi bacarmalıdır. Bizə böhran şəraitində səmərəli çalışan hökumət gərəkdir. Axı, müharibələr həm də yeni ticarət qaydaları və fürsətlər gətirir. Xarici təzyiqlərdən və risklərdən kənarda qalaraq, qonşu ölkələrdə açılan imkanları və son 30 ildə itirilən fürsətləri dəyərləndirmək Rusiya–Ukrayna savaşı sülh müqaviləsi ilə bitəndən sonra Azərbaycanı dünya üçün daha da əhəmiyyətli edəcəkdir. Biz Avropa Birliyi ilə xarici ticarətdə 40 faizə çatan ticarət dövryyəsinə malikik, mühüm transmilli layihələrlə Qərblə əlaqədəyik. Lakin qonşularla qurulan iqtisadi bağlar indi sınaq qarşısındadır. Onlardan birini mütləq xüsusi vurğulamalıyıq.

2019-cu ilin statistikasına görə Azərbaycanın idxalında taxılın 82 faizi, kartofun 64 faizi, hazır şəkərin 99 faizi, düyünün 21 faizi, mineral gübrənin 87 faizi Rusiyanın

payına düşür. Nəzərə alsaq ki, yaz əkin səpini qarşısında bir azdan mineral gübrənin çatışmazlığı hiss olunacaq, tədbirlər görülməsə, gələcəkdə kənd təsərrüfatı məhsullarının qiymət artımı qaçılmazdır. İxracda qeyri-neft məhsulları arasında pomidorun 99 faiz, fındığın 46 faizi, faraş kartofun 92 faizi, digər tərəvəzlərin 85 faizi Rusiyaya ixrac olunur. Beləliklə, Azərbaycanın xarici iqtisadi əlaqələrində Rusiya və Türkiyə yüksək paya malikdir. Qeyri-neft ixracımızın tam yarısı bu iki ölkənin payına düşür. Banklararası hesablaşmalar və pul köçürmələrində problemlər, göndərişlərin azalmasının yaratdığı çətinliklər fonunda biz ixrac və idxalda diversifikasiyanı genişləndirməliyik.

Daxili problemlər sırasında icbari tibbi sığorta sistemi ilə bağlı əhalinin narahatlığının artdığı inkar olunmazdır. Hörməti Əhliman müəllim onun bir elementinə toxundu. Adi müayinə avadanlığı dövlət səhiyyə sistemində azlıq təşkil etdiyi üçün özəl xəstəxanalara göndərilən pasiyenti aylarla növbədə gözlədirlər və belədə, Semaşkodan qalan sovet səhiyyəsi daha cəlbədicə görünür. Sığorta sistemində keçiddən öncə texniki, iqtisadi əsaslandırma, texnoloji bazanın hazırlığı bir nömrəli məsələ kimi nəzərə alınmalıdır.

Əhalinin kommunal ödəmələrinə diqqət yetirməyinə dəyər. Ötən ilki qərarlar üzündən kommunal xərclər orta statistik bir vətəndaşımız üçün istehlakın eyni qaldığı şəraitdə təxminən 50 faiz artıb. Qida inflyasiyası rəsmi məlumatlara görə 20 faiz olduğu şəraitdə ünvanlı sosial yardım alanların sayı isə əvvəlki illərlə müqayisədə dəyişməyib.

İcra hakimiyyəti sistemində aparılan islahatlar haqqında bir neçə kəlmə demək yerinə düşər. Gəncənin bir rayonu ləğv edilərək vahid inzibati idarəçiliyə keçirildi. Təqdiro-

lunacaq addımdır. Regionların idarəetməni çevik və mobil etmək, xərcləri daha ünvanlı həyata keçirtmək üçün əhali sayı 50 min nəfərdən az olan kiçik rayonların birləşdirilməsi vacibdir. Azərbaycanda əhalisi 17 min nəfər olan 1, əhalisi birlikdə 70 min nəfər təşkil edən 3 rayon var və onları da vahid mərkəzdə birləşdirmək olar.

Bakıda nəqliyyatın təşkili üzrə ölkə rəhbərinin verdiyi son qərarlar ötən on illər ərzində bu sahədə sabit və dayanıqlı idarəçilik mexanizminin yaradılmasının vacibliyini göstərir. Qurum əvvəllər Bakı şəhər İcra Hakimiyyətinin tərkibində idi, sonra Nəqliyyat Nazirliyinin tabeliyinə verildi. Onun ardınca BNA yaradıldı, yenidən əvvəlki statusunu bərpa etdi. Lakin biz hələ də paytaxtın səmərəli nəqliyyat sisteminin qurulması üçün görüləcək işlərin hədsiz çox olduğunu görürük.

Yeni bənd başlamaq istəmirəm. Əlbəttə, hesabata səs verəcəyik. Amma əminəm ki, hökumət üzvləri burada səsləndirilən sağlam ideyalara reaksiyalarını verəcəklər.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Razi Nurullayev. Razi müəllim, buyurun.

R.Nurullayev. Hörmətli xanım sədr, hörmətli Baş nazir və hökumət nümayəndələri! Hər bir kənddə, qəsəbədə, rayonda və şəhərdə evi yananlar olur. Sığortası olmadığına görə evsiz və zülüm içində yaşamağa olurlar. Onlarca müraciət var, kömək edən yoxdur. Axı, deyə bilmərik ki, “sığorta etməmişən, edərdin. Bizə nə?” Ölkəmizdə hələ də sığorta mədəniyyəti formalaşmayıb. Evi yanan ailələrlə bağlı cənab Baş nazir, qərar verilməsi vacibdir, vəziyyətləri acınacaqlıdır. İmişlidə evi yanan, ağır vəziyyətdə yaşayan 10-15 ailə var. Hökumət sığorta ilə bağlı məsələlərə yenidən baxsın və sərtləşdirsins, bu günə qədər

fəlakətlə üzləşənlərlə bağlı isə yardım qərarı verilsin. Cənab Baş nazir, bu məsələdə Sizdən kömək gözləyirik.

Növbəti, Rusiya–Azərbaycan quru sərhədində yüzlərcə soydaşımız çadır düşərgələrində ağır və alçaldıcı vəziyyətdə yaşayır. Soydaşlarımıza bu münasibət ölkəmizin nüfuzuna ziyandır, vətəndaşlarımızın ləyaqətinin aşağılanmasıdır. Hər bir Azərbaycan vətəndaşına ləyaqətli münasibət ölkəmizin baş ucılığıdır. Cənab Baş nazir, Sizdən quru sərhədlərinin açılmasını və Dağıstanda gözləyən soydaşlarımızın tez bir zamanda ölkəyə gətirilməsini xahiş edirəm.

İmişlidə su təchizat və kanalizasiya layihəsi 2011-ci ildə başlayıb, 2014-cü ildə maliyyə çatışmazlığı ucbatından dayanıb, hazırda 40 minə yaxın əhalisi olan İmişli şəhərinin çirkab və yağış sularının axıdılmasında ciddi problemlər yaşanır. Xahişimiz bu layihənin davam etdirilməsi üçün maliyyə vəsaitinin ayrılmasıdır.

Növbəti, İmişli şəhərində səhiyyə sahəsində olan ağır durum barədə bu tribunadan iki dəfə çıxış etmişəm. Əlaqədar nazirliklə, digər dövlət qurumlarının rəhbərləri ilə danışmışam və tezliklə problemlərin həlli ilə bağlı konkret addımların atılacağı deyilib. Bu nəticəni gözləyirik və cənab Baş nazir, Sizdən bu barədə arayış istəməyinizi xahiş edirəm. Bir də İmişli poliklinikası acınacaqlı vəziyyətdədir və təcili təmir olunmalıdır. Bu məsələ ilə bağlı da göstəriş verməyinizi xahiş edirəm. Hörmətli Baş nazir, İmişlinin 140 minə yaxın əhalisi var və səhiyyə ocaqları yükün öhdəsindən gəlməkdə ciddi çətinliklə üzüzdür.

Növbəti məsələ isə həm də bir könül məsələsidir. İmişlinin Cəfərli və Axıcanlı kəndləri səhraya dönür. Çünki 2,5 kilometrlik beton kanal, smeta tutulmasına baxma-

yaraq, düz 11 ildir ki, tikilmir. 2 ildir ki, mən də bütün aidiyyəti üzrə müraciət etmişəm. İndi isə bu kanalın çəkilməsi və Rəsullu arxının çəkilməsi ümumi investisiya planının bir hissəsidir. Bu da əlavə 4-5 il deməkdir. 80 yaşlı Xəlil kişi 11 ildir ki, döymədiyi qapı qalmayıb. Burada oturan bir çox insanlar, bəlkə də hökumət nümayəndələri onu tanıyır. Çünki hamıya zəng edib. Cənab Baş nazir, xahiş edirəm ki, 2,5 kilometrlik beton kanal bu il çəkilsin. Təkcə ona görə yox, o kəndlər səhraya dönür, həm də ona görə ki, o 80 yaşlı kişi o kanalı görsün. 4 gün öncə mənəmlə görüşə gəldi, vallah ürəyim ağrıdı, nəfəs almaqda belə çətinlik çəkirdi.

Cənab Baş nazir, bu hazırlanan hesabatı mən mütləq şəkildə bəyənirəm, bu əziyyəti də qiymətləndirirəm və buna görə də Sizə təşəkkür edirəm. Mənim üçün bu çıxışı etmək, ümumiyyətlə, yerli problemləri qaldırmaq özü asan məsələ deyil. Mən hesab edirəm ki, biz yerli məsələlərlə deyil, daha ciddi məsələlərlə də məşğul olmalıyıq. Amma məsələ həll olunmadığına görə biz məcburuq ki, bu məsələ ilə bağlı Sizə müraciət edək.

Cənab Baş nazir, mənim bir məsələyə də münasibətim budur ki, ölkədə işsizlik böyük bir problemdir və bu işsizliyin aradan qaldırılması üçün ən böyük resursa malik iş adamlarıdır. Amma mən Azərbaycanda iş adamları üçün gözəl şəraitin olduğu düşüncəsində deyiləm. Mən hesab edirəm ki, Azərbaycanda iş adamları üçün gözəl, münbit şərait yaradılrsa, onlar Azərbaycanı cənnətə döndərər, Azərbaycanda on minlərcə yeni iş yerləri yaradarlar. Amma konkret faktlar var, konkret insanlarla görüşürəm və görürəm ki, Azərbaycanda iş adamları üçün o şərait yoxdur, iş adamlarına pul kisəsi kimi baxılır ki, ondan

daha çox vergi alağ, daha çox pul çəkək, daha çox qazancını götürək. Amma iş adamı daha çox qazancı haqqında düşünür. Biz iş adamının ancaq cibini yox, həm də ona pul qazandırmaq barədə düşünsək, qalan məsələləri onlar özləri həll edə bilələr.

Cənab Baş nazir, mən Sizə və bütün hökumət nümayəndələrinə də təşəkkür edirəm və çıxışınızı da yüksək dəyərləndirirəm. Sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

İndi isə yuxarı cərgədən Elşən Musayev. Buyurun.

E.Musayev. Təşəkkür edirəm, xanım sədr. Hörmətli Sahibə xanım, hörmətli Baş nazir, hökumət üzvləri, millət vəkilləri həmkarlarım, media nümayəndələri. Hər kəsi salamlayıram. Mən də həmkarlarımın fikri ilə razıyam, mükəmməl hesabatdır və xüsusən hörmətli Baş nazir Əli Əsədova əhatəli çıxışından dolayı minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm və elə birbaşa da təmsil olunduğum rayonun, Zaqatalanın problemlərinə keçid almaq istəyirəm.

Zaqatalada çox ciddi bir su problemi var, içməli su problemi. Bu yaxınlarda rayonun ən böyük kəndi olan Tala kəndindən bir məktub aldım. 25 min əhalisi var. Getdim rayona. Yerdə məsələyə baxdım, özüm nəzərdən keçirdim. Təsəvvür edin, mən bu parlamentdə də danışmışdım ki, orada dəhşətli bir leysan olmuşdur, borular dağılmışdır. Həmin dağılmış boruların ətrafında insanlar çən düzəldiblər. Yarı torpaq, yarı qum, yarı su, yarı bilmirəm nə, 25 min əhali həmin sudan içir. Mart ayından etibarən, – artıq həmin ay gəlib, – dağdan böyük bir miqyasda lil gəlirdi, artıq həmin su çirкли də olmur, məhz palçıqlı olur, yəni içilməz hala düşür, xüsusi ilə də bu pandemiya şəraitində. Çarə nədir? Yol nədir? Çox sadədir,

əslində. Möhtərəm cənab Prezidentin Zaqatalada artezian quyularının qazılması ilə bağlı sərəncamı var. Sadəcə, aidiyyəti qurumlar həmin sərəncamdan irəli gələn tələbləri tez, təcili və təxirəsalınmaz bir formada həyata keçirməlidir. Baş nazir buradadır. Hörmətli Əli müəllim, mən Sizdən artıq dərəcədə xahiş edirəm ki, bu məsələni öz şəxsi nəzarətinizə götürəsiniz. Çünki çox kritik bir məsələdir.

İkinci bir məsələ. Həmişə maliyyə nazirimiz hörmətli Samir müəllim büdcə müzakirələrində biz nə isə qaldırılanda deyir, ilin əvvəlində məsələni qaldırın ki, planlı olsun. İlin əvvəlidir, qaldırmaq istəyirəm. Su və qaz məsələsi təmsil olduğum rayonun çox böyük problemidir. Qeyd edirəm ki, qaz məsələsində faiz dəhşətli bir dərəcədə aşığıdır, iş getmir, artım yoxdur, insanlar narazıdır, meşələr qırılır. Təsəvvür edin ki, mart ayıdır bu gün Zaqatalada qar var. Bura soyuq yerdir, burada iqlim, əslində, çox kəskindir. Bu insanların bəlkə də hamıdan çox məhz o qaza ehtiyacı var. Ümid edirəm ki, aidiyyəti qurumlar o məsələ ilə bağlı xüsusi məşğul olacaqlar.

Bir məsələni də qeyd edirəm. Büdcə müzakirələrində keçən dəfə gözdən əlil seçicim vardı, bu barədə burada məsələ qaldırmışdım, əslində, həm də çox həyəcanlı bir məsələ idi. Həmin çıxışdan düz yarım saat sonra Baş nazirin müavini çox hörmətli Əli Əhmədov həmin çıxışa münasibət bildirdi. Dərhal əlaqə saxladı, məsələni nəzarətinə götürdü və həmin problemin həlli üçün əlindən gələn hər şeyi etdi. Mən, sadəcə olaraq, özümə borc bildim ki, bu mötəbər tribunadan Əli müəllimə öz təşəkkürümü bildirim.

Qarşıdan gələn Novruz bayramı, eyni zamanda, bugünkü ilaxır çərşənbəniz mübarək olsun. Tanrı xalqımızı

qorusun, Tanrı dövlətimizi qorusun, Tanrı Prezidentimizi qorusun. Minnətdaram.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, 7 nəfər siyasi partiya nümayəndələri yazılmışlar. Onlardan 4 nəfər çıxış edib, 3 nəfər hələ çıxış etməyib. Mən indi istəyirəm, hörmətli həmkarlar, sizin icazənizlə, sözü Sabir müəllimə verim. Sabir Rüstəmxanlı, sonra Qüdrət müəllimə söz verəcəyəm və Qüdrət müəllimdən sonra Fəzail müəllim, mən Sizə söz verəcəyəm. Xahiş edirəm, öz fikirlərinizi bildirin. Buyurun.

S.Rüstəmxanlı. Hörmətli hökumət üzvləri, mən Baş nazirin məruzəsini diqqətlə dinlədim və bizə təqdim olunan kitabı da diqqətlə gözdən keçirmişəm. Şübhəsiz, həmkarlarım kimi, mən də hesabatı yüksək qiymətləndirirəm, ona səs verəcəyəm və bu çətin şəraitdə, Qarabağın işğaldan azad olunduğu dövəmdə Azərbaycan hökumətinin gördüyü işin mürəkkəbliyini başa düşürük və bunu da qiymətləndiririk. Burada ikinci bir fikir ola bilməz.

Amma müəyyən subyektiv şeylər var ki, onlar deyilməlidir. Məsələn, mənə elə gəlir ki, Milli Məclis hökumətlə bir yerdə çalışmalıdır. Biz ikimiz də – həm qanunvericilik orqanı, həm də hakimiyyət eyni işi görür, bu dövlətin möhkəmlənməsinə xidmət edirik. Milli Məclisə yad gözlə baxılmasın. Milli Məclisin deputatlarının müraciətlərinə vaxtında cavab verilsin. Məsələn, mən təqaüd məsələləri ilə bağlı seçildiyim Neftçala rayonundan bizim Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə 8 məktub göndərmişəm. Birinə də cavab verilməyib. Bunlar bizi nə hesab edirlər? Əgər millət vəkiliyin məktubuna cavab vermirlərsə... İstənilən bir adam cavab versin... Mən

o iddiada deyiləm, Sahil Babayev mənə cavab versin. İş görülsün və kimsə cavab versin. Biz onların işinə müdaxilə etmirik. İclasda hər dəfə yarım saat sosial məsələlər barədə təkliflər olunur. Yaxşı olar ki, Nazirlər Kabineti hər həftə onun stenoqramını götürsün və orada hansı təkliflər var, onları bir gözdən keçirsinlər. Yəni biz nazirlərlə, nazirliklərlə sıx əlaqədə işləyək. Bu, işin xeyrinə olar. Rayonlara gedirlər, məsələn, Nazirlər Kabinetindən müəyyən heyət oradakı problemləri öyrənmək üçün mənim seçildiyim rayona gedir. Ondan niyə bizim xəbərimiz olmur. Biz bəlkə işin xeyrinə nə isə edə biləcəyik.

Mənim burada toxunmaq istədiyim bir neçə ciddi məsələ var. Birinci, mən çox istərdim, Kürün taleyi ilə bağlı hökumət nə iş görür, bu barədə məlumat verilsin.

İşsizlik məsələsi bütün rayonlarda var, mən daha bu məsələyə toxunmaq istəmirəm. Neftçalada daha çətindir, çünki bu, köhnə sənaye, kənd təsərrüfatı, qarışıq rayon olub, balıqçılıq... İndi dayanıb hamısı. İndi camaat bundan sonra nə etməlidir? Gərək bu gün, xüsusi ilə Neftçala ilə bağlı ümumi bir proqram hazırlansın.

Sonra əhalinin sosial müdafiəsi, təqaüdlə bağlı dedim. Bir məsələ var. Mən hesabatda oxudum ki, qiymət artımı bizdə, əsasən, idarələrin təklifləri ilə həyata keçirilir. Yeni maşınlar alınır, avadanlıqlar alınır. Elə olmur axı. Bütün tarix boyu belə görünür ki, qiymət maddi dəyəərə əsaslanır. Suyun qiyməti, əmlakın qiyməti, nə bilim, qazın qiyməti hər idarənin öz təklifi ilə artırıla bilməz, buna ciddi yanaşmaq lazımdır.

Cərimə məsələsini biz burada dəfələrlə demişik. Mən hökumət üzvlərinə bir rəqəm deyim ki, 2016-cı ildən bəri biz Milli Məclisdə İnzibati Xətalər Məcəlləsinə 146 əlavə

etmişik. Bu 146 əlavənin çoxu cərimələrlə bağlıdır. Gedib baxsınlar, hesablasınlar. Burada uşaq pulu məsələsi dəfələrlə deyilib. Mən bunu dilə gətirmək istəməzdim. Amma istənilən adam əlindəki telefonu açıb orada qonşu ölkələrin büdcəsini vərəqləyə, baxa bilər. Nə qədər ayıb olsa da, bizim qonşu dövlətlər ki var, bizdən çox ağır vəziyyətdədir. Bəziləri, deyək ki, uşaq ilkin doğulanda ona 600 dollar həcmində, – bizdə 200 manatdır, – uşaq 6 yaşa çatana qədər 100 dollar həcmində aylıq müavinət verilir. Üçüncü uşaq doğulanda 2500 dollar birdəfəlik müavinət verilir, ayda da 200 dollar həcmində. Bu rəqəmlər var, götürün baxın. Azərbaycan yəni o qədər... Biz niyə istəmirik ailələrimizin sayı artsın, onlar ciddi şəkildə demoqrafiya işi ilə məşğuldurlar. Bu da çox ciddi məsələlərdən biridir.

Mədəniyyət məsələləri bizim hamımızı narahat edir. Təəssüf ki, burada vaxt yoxdur. Rayonlarımızın vəziyyəti. Rayonlarımız boşaldılır. Bütün idarələr yığılır bir rayona, o biri rayonda bir icra başçısı qalır, bir polis. Mədəniyyət müəssisələrinin də yarısı köhnə nazirin vaxtında ixtisar oldu. İndi biz bunu bərpa etmək üçün nə qədər iş görməliyik, bunun özü də çox çətin bir problemdir. Kitablara mən baxdım, Mədəniyyət Nazirliyi nəşr olunan kitablara fantastik qiymətlər qoyur, bir cibdən başqa bir cibə keçirilir. Bütün bunlar ciddi narahatlıq doğurur. Mən çox istərdim ki, biz bununla məşğul olaq. Bəlkə sonda...

Sədrlik edən. Sabir müəllim, sözünüz varsa, 1 dəqiqə vaxt verə bilərəm. Buyurun.

S.Rüstəmخانli. Hörmətli sədr, mən, əslində, sözümlü burada, əsasən, dedim. Məni çox narahat edən məsələlərdən biri bu cərimə məsələləridir. Bir də ki, rayonlarımız-

dan gələn məktublara, xüsusi ilə təqaüd məsələsi, indi orada müəyyən işlər yekunlaşır. Mən, düzü, hər birimiz evdəki işıq pulunu, qaz pulunu hesablamağa çətinlik çəkirik. Bu, nə limit məsələsidir. O limit haradan başlayır, harada qurtarır, heç kim bunu müəyyənləşdirə bilmir. Burada bir vahid struktur olmalıdır. Ona görə də mənim əsas dərdim odur ki, biz ölkəni içəridən qorumalıyıq. Bu qorumağın birinci şərti əhalini dövlətdən narazı salmamaqdır. Dünyada gedən prosesləri bilirik. Ona görə də ədalət olmalıdır. Hər şeyə elə yanaşılmalıdır ki, xalq öz dövlətini sevsin. Azərbaycan Prezidentinin gördüyü işlərin əks-sədasını, davamlı...

Sədrlik edən. Sağ olun. Siz bir çox məsələlərə toxundunuz və dediniz ki, 8 məktub göndərmisiniz. Ancaq Sahil müəllimgildə bir məktub olmayıb. Xahiş edirəm, hörmətli Səfa müəllim, Siz yoxlayın. Bu məktublar buradan çıxır və bura da gəlir. Nə üçün təəccüb edirəm? Çünki ən çox Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyindən gələn məktublardır. Bizdə o statistika var. Biz o statistikanı yoxlayırıq. Xahiş edirəm, Səfa müəllim, yoxlayın, o məktublar, ümumiyyətlə, buradan çıxıb, yoxsa yox? Sağ olun.

İndi isə Qüdrət Həsənquliyev. Buyurun, Qüdrət müəllim.

Q.Həsənquliyev. Çox təşəkkür edirəm, hörmətli sədr. Doğrudan da, bu gün Ukraynada baş verən dağıntıları, dinc insanların üzləşdiyi faciəli vəziyyəti görəndə 1 il 4 ay öncə necə möhtəşəm qələbəyə imza atdığımızı hər kəs bir daha dərinlən başa düşür. Buna görə keçən il hökumətin hesabatında biz cənab Prezidentə, Silahlı Qüvvələrimizə, hökumət üzvlərinə öz minnətdarlığımızı bildirdik. Xalqımız da bunu heç vaxt unutmayacaq. Bu, xalqımızın tarixinə qızıl hərflərlə yazılıb. Amma bu gün aparılan iqtisadi

islahatlar bizi qane etməməlidir. Mən bir neçə rəqəmi sizin diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Bu, ümumi vəziyyəti özündə əks etdirəcək.

Bütün dünyada belədir, hökumətlərin fəaliyyətinə ona görə qiymət verilir ki, hesabat dövründə nə qədər yeni iş yerləri açılıb. Mən indi icmal hesabatın 35-ci səhifəsində oxuyuram. 2021-ci ilin dekabrın 1-i vəziyyətinə, muzzla çalışan işçilərin sayı 2020-ci ilin eyni dövrü ilə müqayisədə 20,4 min nəfər və ya 1,2 faiz artaraq 1 milyon 704 min nəfər olub. Yəni 1 il ərzində 20 min yeni iş yerinin açılması, doğrudan da, hesab etmirəm ki, bizi qane edə bilər.

Bundan başqa, biz nəyi müşahidə edirik? Eyni zamanda, görürük ki, həmin 1 milyon 704 min işçi yerindən 905 mini iqtisadiyyatın dövlət sektorunda çalışır. Qeyri-dövlət sektorunda isə 799 min insan çalışır. Amma biz, eyni zamanda, bu hesabatla tanış olanda nəyi görürük? Onu da görürük ki, dövlət müəssisələrində çalışan işçilərin əmək haqları 652,7 manat, özəl müəssisələrdə isə 825,2 manatdır. Əgər bu qədər böyük bir fərq varsa, hörmətli hökumət üzvləri, hörmətli Əli müəllim, niyə bu müəssisələri özəlləşdirmirsiniz ki, bizim insanlarımız normal maaş alsınlar və büdcəyə vergi ödəsinlər. Hamı dedi ki, bizim su çatışmır, qaz çatışmır, məktəblər pis vəziyyətdədir, təmirə ehtiyac var, nə bilim, yollar çəkilməlidir. Bunların hamısı üçün pul lazımdır. Bizim ümumdaxili məhsulun həcmi cəmi 93 milyarddır. Adambaşına düşən ümumdaxili məhsulun həcmi isə 9 min 269 manatdır. Təqribən 5 min avrodur. Axı, bu inkişaf etmiş Avropa ölkələrində 30, 35 min avrodur, bəzilərinə hələ daha çoxdur. Biz axı, bunu, doğrudan da, islahatlar aparmaqla ən azı bir 3 dəfə artırabilirik, bizim bunu 30 min manata

çatdırmağımız mümkündür.

Başqa diqqət çəkən məqam odur ki, ərzaq məhsullarının inflyasiyası 8,1 faiz artıb. Amma baxın, bizdə ölkədə cəmi 1 milyon 197 min pensiyaçı var. Onların da pensiyaları 2020-ci illə müqayisədə 302 manatdan 331 min manat olub, təqribən 28-29 manat artım olub. Hesab edirəm, bu da yetərli deyil. Onu da nəzərə alsaq ki, Azərbaycana Rusiyadan və Ukraynadan pul göndərilməsində də artıq məhdudiyyətlər olacaq. Bir çox sosial gərginlik məhz xaricdən göndərilən pullar hesabına aradan qalxırdı. Mən bunun üçün düşünürəm, biz qeyd etmişik ki, 2021-ci ildə bizim valyuta ehtiyatlarımız 2,4 milyard artıb. Adətən bu inflyasiya dövründə, pandemiya dövründə biz, əslində, valyuta ehtiyatlarımızdan daha çox xərcləməliydik, yəni valyuta ehtiyatlarımızın artması ilə öyünməli deyilik. Məncə, əhalinin sosial müdafiəsini təmin etmək məqsədi ilə valyuta ehtiyatlarını xərcləməyə ehtiyac var.

Başqa bir məqam isə ondan ibarətdir ki, mən baxıram, 2021-ci ildə respublikanın sənaye sektoruna 7 milyard 328 milyon manat vəsait qoyulub. Bunun 5 milyard 761 milyon manatı neft-qaz sektoruna qoyulub. Yəni qeyri-neft sektoruna 1 milyard 563 milyon manat investisiya qoyulub. Bu, çox kiçik rəqəmdir və belə olduğu təqdirdə, biz qeyri-neft sektorunu necə inkişaf etdirə bilərik? Ona görə də araşdırma aparılmalıdır ki, niyə bizdə qeyri-neft sektoruna investisiya qoyulmur, bunun səbəbləri, kökü nədən qaynaqlanır. Əlbəttə, Baş nazir də vurğuladı, biz də çox minnətdarlıq hissi ilə qeyd edirik ki, gömrük və vergi orqanları keçən il 1,7 milyard manat artıq vəsait toplayıblar. O da əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə xərclənib. Amma bununla vəziyyətdən çıxmaq mümkün

deyil. Hesab edirəm ki, ölkədə ciddi iqtisadi islahatların həyata keçirilməsinə ehtiyac var.

Sədrlik edən. Qüdrət müəllim, fikrinizi...

Yerdən. (*Eşidilmir.*)

Sədrlik edən. Oldu. Sağ olun.

İndi isə Fəzail Ağamalı. Fəzail müəllim, buyurun.

F.Ağamalı. Təşəkkür edirəm. Hörmətli xanım sədr, hörmətli cənab Baş nazir, hökumət üzvləri, dəyərli millət vəkilləri, mətbuat. Mən ilk növbədə qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibəti ilə hər birinizi təbrik edirəm, sizə can sağlığı, ailə xoşbəxtliyi, şəxsi işinizdə və dövlət işində uğurlar diləyirəm.

Mən dəyərli həmkarlarımdan hər birinin fikrinə çox hörmətlə yanaşaraq, sadəcə olaraq, bir sualı ortalığa qoymaq istəyirəm ki, Nazirlər Kabinetini, hökuməti formalaşdıran cənab Prezidentdir. Bizim hansımız cənab Prezident qədər bu millətə, bu dövlətə, bu xalqa can yandırırıq? Kim? Mən deyərdim, heç birimiz. Ona görə də onun formalaşdırdığı bu hökumət Prezidentimizin rəhbərliyi altında qarşıya qoyulan vəzifələri uğurla yerinə yetirməkdədir. Bu, elə kiminsə xoşuna gəlmək üçün mənim dediyim ifadə deyil. Sadəcə olaraq, mən demək istərdim ki, bizə təqdim olunan bu kitab da, cənab Baş nazirin təqdimatı da, komitə üzvlərinin o təqdimat əsasında söyləmiş olduğu fikirlər də, xanım sədr, Sizin giriş sözünüz də, millət vəkillərinin söyləmiş olduğu bir çox fikirlər də arqumentlərə söykənərək bu fəaliyyətin ciddi tənqid üzərində qurulmasını tamamilə sıfırlayır. Təvsiyə vermək olar, təklif vermək olar, necə ki, bu, lazımdır. Lakin bunun üzərinə gedərək, burada belədir, başqadır... Demək istəyirəm ki, bu komanda çox peşəkar komandadır, məsuliyyətli

komandadır və dövlətinə, xalqına bizim qədər, bəlkə bizdən də yuxarı sədaqətli bir komandadır. Ona görə də mən belə fikirləri söyləyərək demək istərdim ki, təqdim edilmiş olan layihə, təqdim edilmiş hesabat günün reallığını özündə əks etdirən və 2021-ci ildə Azərbaycan iqtisadiyyatına və sosial həyatına uğur gətirən bir hesabatdır.

Cənab Prezident İlham Əliyevin sistemli mahiyyət daşıyan islahatları hökumətin bütün strukturlarında uğurla həyata keçirilməkdə və özünün müsbət nəticələrini verməkdədir. Aparılan ardıcıl islahatlar və neqativ hallara qarşı prinsipial münasibəti ilə fərqlənən İqtisadiyyat Nazirliyi və Gömrük Komitəsi artıq ənənəvi olaraq hər il büdcəyə əlavə olaraq xeyli miqdarda vəsait təqdim edir. Məsələn, keçən il, 2021-ci ildə İqtisadiyyat Nazirliyi 1,4 milyard manat, Gömrük Komitəsi 440 milyon manat əlavə vəsait verib. Bu əlavə vəsaitin hesabına cənab Prezidentin xüsusi sərəncamı ilə ölkədə sosial həyatı yaxşılaşdırmaq üçün paket təqdim edilmişdir. Cənab Prezidentin özünün çıxışlarında da bu, etiraf olundu.

Ötən il erməni vandalizmindən azad edilmiş torpaqlarımızda aparılan abadlıq və quruculuq işlərindəki uğurlara diqqət yetirməmək ədalətsizlik olardı. Artıq geniş islahat meydançasına çevrilən Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda inşa edilən avtomobil və dəmir yolları, tikilən tunellər və körpülər, çətin relyeflə çəkilən elektrik xətləri, yaşayış məntəqələrinin su təminatı, istifadəyə verilən Füzuli Beynəlxalq Hava Limanı, tikilməkdə olan Zəngilan və Laçın hava limanları, Zəngilanda “ağıllı kənd”, Şuşanın görkəminin tarixilik və müasirlik baxımından yenilənməsi kimi addımlar cənab Prezident İlham Əliyev başda olmaqla dövlətimizin gücünü, hökumətimizin peşəkarlığını açıq

şəkildə nümayiş etdirməkdədir.

Ölkə əhalisinin üzvi ərzaq məhsulları ilə təmin olunmasında dövlət başçımızın önə çəkdiyi ardıcıl və prinsipial xəttə Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi və Qida Təhlükəsizliyi Agentliyi tərəfindən ciddi önəm verilmiş, ənənəvi kənd təsərrüfatı məhsullarının yetişdirilməsinə diqqət artırılmışdır. İşğaldan azad edilmiş rayonlarımızda kənd təsərrüfatının strukturlaşdırılması başa çatmaqdadır. Əminliklə demək olar ki, həmin ərazilərin minalardan təmizlənməsi ilə paralel olaraq məhsuldar torpaqlarımızın dövrüyyəyə buraxılması kənd təsərrüfatının inkişafına öz əhəmiyyətli töhfəsini verəcəkdir.

Cənab Prezident İlham Əliyevin ölkəmizin gələcəkdə inkişafı sahibkarlığın inkişafından asılıdır kimi strateji xəttinə uyğun olaraq, biznes ilə investisiya mühitinin yaxşılaşdırılması, sahibkarlara güzəştli kreditlər verilməsi, sənaye və texnologiya parklarının, sənaye məhəllələrinin, aqroparkların yaradılması ilə bağlı sistemli tədbirlər hesab etdikdə də davam etdirilmiş və hesab etmək lazımdır ki, bu istiqamətdə İqtisadi İnkişaf Nazirliyinin nəzdində olan kiçik və orta...

Sədrlik edən. İndi bir dəqiqə vaxt verərlər.

F.Ağamalı. Ancaq bəllidir ki, sahibkarlığın inkişafında maliyyə dəstəyi və kreditlər əhəmiyyətli rol oynayır. Özəl banklarda kreditin faizi yüksək olduğu üçün xırda və orta sahibkarların həmin kreditlərdən istifadə etmələri o qədər də cəlbedici deyil. Ona görə sahibkarlara güzəştli kredit verilməsi funksiyasını həyata keçirən fondlara daha çox vəsaitin ayrılması olduqca səmərəli olardı.

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyinin fəaliyyəti xüsusi olaraq diqqəti cəlb edir. Onların təbii sərvətləri-

mizin indiki halda qorunub saxlanması sahəsindəki fəaliyyəti diqqəti cəlb etməkdədir.

Bir təklif edəcəm, xahiş edirəm, ona imkan yaradasınız. Bakının Nəsimi, Binəqədi, Sabunçu və Xəzər rayonlarında, Abşeron rayonunun bir sıra yaşayış massivlərində torpaqlar kənd təsərrüfatı təyinatlı olmasına baxmayaraq, artıq illərdir ki, orada vətəndaşlarımız məskunlaşıb, necə deyirlər, nəvə-nəticə sahibi olublar. Lakin hələ də...

Sədrlik edən. Fəzail müəllim, bir dəqiqə, tez edin, qurtarın.

F.Ağamalı. Cümləmi qurtarıram. Təşəkkür edirəm. Lakin hələ də həmin torpaqların təyinatı dəyişilərək tikilmiş evlər özəlləşməyə açılmayıb. Bu problemin həlli həm insanların qarşılaşdığı çətinliklərin həllində, həm xüsusi mülkiyyət istəyinin həll olunmasında, həm də büdcəyə milyonlarla vəsaitin daxil olmasında ciddi rol oynayacaq. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Sonuncu çıxış. Sevil Mikayılova. Buyurun, Sevil xanım.

S.Mikayılova. Hörmətli xanım sədr, cənab Baş nazir, hökumət rəsmiləri, dəyərli millət vəkilləri və media nümayəndələri. Ərzaq təhlükəsizliyi hər bir ölkədə olduğu kimi, Azərbaycanda da strateji siyasət olaraq müəyyənləşir. Dövlətimiz tərəfindən vaxtında görülən zəruri tədbirlər Azərbaycan iqtisadiyyatına mənfi təsirləri neytrallaşdırmağa, ərzaq təhlükəsizliyini təmin etməyə imkan verir. Bunun nəticəsidir ki, 2021-ci ildə ölkədə makroiqtisadi və maliyyə sabitliyini təmin etmək mümkün olub. Bununla yanaşı, 2021-ci ildə əvvəlki illə müqayisədə orta illik inflyasiya 6,7 faiz təşkil edib. İstehlak qiymətləri 4,2

faiz artıb, qeyri-ərzaq məhsullarının qiymət artımı isə 5,1 faiz olub. İnflyasiyaya səbəb olan amillər sırasında qlobal tələbin artması, quraqlıq, antiCOVID məhdudiyətləri, istehsal, yanacaq, gübrə, logistika xərclərinin artması kimi amillər göstərilir. Bununla bağlı, hökumətin bu il üçün antiinflyasiya tədbirləri barədə bilmək istərdik.

Hesabatda göstərildiyi kimi, bir sıra xarici təsirlərin olması nəticəsində 2021-ci ildə idxal olunan məhsulların qiymətləri əvvəlkindən yüksək olub. Kənd təsərrüfatı məhsulları üzrə istehsal qiymətlərinin artması aqroinflyasiya prosesini də sürətləndirir. Bu isə kənd təsərrüfatı sahəsində məhsuldarlığın artırılmasını, xüsusi ilə strateji əhəmiyyətli kənd təsərrüfatı məhsullarının istehsalının genişləndirilməsini zəruri edir. Bu səbəbdən aqrar sektorda innovativ texnologiyalardan istifadənin genişləndirilməsi, xüsusən irriqasiya sahəsində müasir üsulların tətbiqi yüksək məhsuldarlığa nail olmaq üçün çox vacibdir.

Təmsil etdiyim Xaçmaz rayonu məhsuldar aqrar rayonlarımızdan biridir. Rayonda istər içməli su, istərsə də suvarma suyu təminatı ilə bağlı problem aktual olaraq qalır. Təəssüf ki, bu problem yalnız isti, quraqlıqla müşayiət olunan yay aylarında deyil, qış-payız aylarında da yaşanır. Ümumiyyətlə, regionda su təsərrüfatı sisteminin yenidən qurulmasının sürətləndirilməsi günün tələbidir. Aidiyyəti qurumlar bu sahədə çevikliyi artırmalıdır. Bu, ölkənin ərzaq təhlükəsizliyi kimi strateji hədəfinə nail olmaq üçün həyati vacib əhəmiyyət kəsb edən məsələdir.

Hesabatdan aydın olduğu kimi, qeyri-neft sektorunun inkişafı milli iqtisadiyyat üçün əsas hədəf olaraq qalır və mövcud potensialdan istifadə edərək iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi dövlətimizin əsas strateji kursudur. Bu

mənada əlavə dəyər yarada biləcək sahələrdən biri turizm sektorudur. Ölkəmizin bu sahədə kifayət qədər yüksək potensialı var və daxili turizmin inkişafı iqtisadiyyatımız üçün əlavə imkanlar açır. Bu, biznesin möhkəmləndirilməsi baxımından vacibdir. Ən mühüm olanı isə vətəndaşlarımızın istirahətinin təmin olunmasıdır. Yeri gəlmişkən, rayonumuzda aqroturizmin inkişaf etdirilməsi məqsəduşğundur. Oudur ki, turizm sahəsinə güzəştli kredit ayrımalarının artırılması, əlavə investisiyaların cəlb olunması üçün də real addımların atılması çox yaxşı olardı. Bununla bağlı, Dövlət Turizm Agentliyinin vəziyyətə uyğun olaraq, bölgələr üzrə xüsusi təkliflər paketi hazırlayıb təklif etməsinə, mənəcə, ehtiyac var. İlk növbədə vətəndaşlarımızın rifahı üçün çalışıb bu potensialdan tam yararlanmaq lazımdır.

Son olaraq onu söyləmək istərdim ki, Azərbaycan hökuməti 2021-ci ildə, ümumilikdə, ölkədə həm iqtisadi sabitliyin, dayanıqlı iqtisadi sabitliyin yaradılması və möhkəmləndirilməsi üçün Azərbaycan Prezidentinin rəhbərliyi altında çox böyük işlər görüb. Bu gün dünyada davam edən, ümumilikdə, siyasi və iqtisadi kataklizmlərin fonunda Azərbaycanda yüksək nəticələrin əldə olunması və makroiqtisadiyyatın qorunub saxlanması, iqtisadi sabitliyin təmin olunması, ümumilikdə, əlbəttə, hökumətimizin fəaliyyətinin nəticəsidir. Mən buna görə hökumətə öz minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Sonda isə hesabatə səs verəcəyəm və həmkarlarımı da müsbət rəy bildirməyə çağırıram. Diqqətinizə görə çox sağ olun.

Sədrlik edən. Sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, müzakirələr bitdi. İndi isə mən sözü çox hörmətli cənab Baş nazirə vermək istəyirəm. Əli

müəllim, burada bəzi çıxışlarda fikirlər səsləndi, bəzi məsələlər qaldırıldı. Əgər fikir bildirmək istəyirsinizsə, buyurun.

Ə.Əsədov. Çox hörmətli Sahibə xanım, hörmətli millət vəkilləri. İlk öncə bildirmək istəyirdim ki, bu gün hökumətin Milli Məclis qarşısında hesabat verməsindən, mən çıxışımda da dedim, qurur hiss edirik. Bu məsələlər, hesabatla sizin qarşınızda çıxış etmək nəinki sizlərə, bizlərə bəlkə daha da vacibdir. Ona görə ki, millət vəkilləri bu gün, təbii olaraq, regionlarda olan problemlərlə əlaqədar öz fikirlərini seçicilərinin, xalqımızın adından səsləndiriblər. Təbii olaraq, çıxışlarda, xahiş edirəm, çox səmimi qəbul edin, təriflər də, tənqidlər də oldu. Ancaq əsas məqam ondan ibarətdir ki, hər iki qurumun, həm Milli Məclisin, həm də hökumətin amalı birdir. Vətənimizə, xalqımıza qulluq edək. Yuxarı icra strukturu olaraq hökumətin borcudur ki, Prezidentin qarşımızda qoyduğu tapşırıqları vaxtında və tam şəkildə icra edək. Ona görə bütün deyilən fikirlərə hörmətlə yanaşaraq, bəzi məsələlərə toxunmaq istəyirəm.

Təbii olaraq, hörmətli millət vəkilləri, hörmətli deputatlarımız, onu da bildirmək istəyirəm ki, siz də bilirsiniz, istər 2021-ci ildə, istərsə də 2022-ci ildə, 1 il ərzində bütün problemləri həll etmək mümkün deyil. Onu qeyd etmək istərdim ki, hər il Milli Məclisdə yeni ilin büdcəsi qəbul olunanda hər dəfə bu məsələlər qaldırılır və biz hökumət olaraq büdcə qanun şəklini alandan sonra büdcəyə uyğun olaraq hərəkət edirik və büdcənin icrası bizim müqəddəs vəzifəmizdir.

Onunla bərabər istər büdcənin qəbul olunmasında, – həyat tək büdcə ilə formalaşmır, təbii olaraq, – istərsə də

həyatda insanların özlərinin tələbatına uyğun olaraq, yeni-yeni məsələlər var. Bu məsələləri çeşidləyərək, deyə bilərəm ki, tənqidlər oldu. Tənqidlər deyəndə, hörmətli millət vəkilləri qəbul olunmuş qərarların bəzi hissələrinin vaxtında icra olunmamasını, tam icra olunmamasını dedilər. Təbii olaraq, bizim borcumuzdur və bu istiqamətdə bütün mümkün olan məsələlərə baxılacaq. Yenə də təkrar edirəm, bütün mümkün olan vəzifələrə və məsələlərə baxılacaq və lazım olan tədbirlər görülməkdir.

Təbii olaraq, bir neçə məqama toxunmaq istərdim. Millət vəkillərinin əksəriyyəti konkret bölgələrdən, konkret dairələrdən seçilərək o seçicilərin vəziyyəti, qayğıları və həll olunmayan məsələlər haqqında dedilər. Əsas məsələlər illər boyu təkrar olunur, kommunal, yol, məktəb, xəstəxana, enerji və digər məsələlərlə bağlı. Təbii olaraq, bunlar bizim qarşımızda duran bir nömrəli məsələlərdir.

Qazla, qazlaşdırma ilə əlaqədar. Tərif üçün demirəm, qazlaşdırmada 97 faiz icra ən böyük qaz ixrac edən ölkələrdə yoxdur. Avropanın yarısına qaz verən ölkə Rusiyada belə. Mən bunu öz işimizi ağartmaq üçün demirəm. Problemlər var və o istiqamətdə işlər görülməkdir. Faizlər və sair barədə bəzi rəqəmlər deyildi, konkret rayonlarla bağlı məsələlər açıqlandı. Təbii olaraq, əgər həmin kənddən xətt keçirsə, qonşu kəndə gedirsə, bunlar texniki məsələlərdir, yəqin ki, ona və digər məsələlərə baxılacaq. Ümumiyyətlə, bizim iqtisadi durumumuzu və vəziyyətimizi yada salmaq istəyirəm.

Hörmətli millət vəkilləri, 2020-ci ildən seçilmiş Milli Məclisin qarşısında çıxış edərək, 2019-cu ildən başlayaraq neft qiymətlərinin kəskin aşağı düşməsinə, 2020-ci ilin ilk günlərindən başlayaraq dünyanı və Azərbaycanı bürüyən

pandemiyanı yada salaq. Burada millət vəkilləri sahibkarlıqla əlaqədar bəzi rəqəmlər gətirdilər. Təbii olaraq, o məhdudiyətlər ki tam “lockdown”, yəni qapanmalarla bağlı və sair qəbul olunmuşdur, o şəraitdə həm dövlət müəssisələri, həm dövlət təşkilatları, həm də özəl şirkətlər qapanırdı, fəaliyyətlərinə məhdudiyətlər qoyulurdu. Təbii olaraq, 2020-ci ili yada salaraq, müzəffər Ali Baş Komandan cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə rəşadətli ordumuz 44 gün ərzində uzun illər ən vacib, ən ali arzumuz olan Qarabağ məsələsini nöqtələdi və həll etdi. Təbii olaraq, mən bunun hərbi hissəsinə, maliyyə resurslarına toxunmayacağam. Ancaq şəhidlərimiz, yaralı qazilərimiz və onların ailə üzvləri, onlara göstərilən qayğılar və təbii olaraq, onunla bərabər işğaldan azad olunmuş ərazilərimizdə bizim hərbi infrastrukturun yaradılması. Tarix boyu nə sovet dönəmində, nə də ondan qabaq Ermənistanla olmayan sərhədlərin qurulması. 300-dən artıq kənd, rayon dağıdılıb. Təbii olaraq, bunların maliyyə yükü göz qabağıdadır və mən yenə demək istəyirəm, bu, bir ilin işi deyil. Sizlər, millət vəkilləri də qeyd etdilər, möhtərəm cənab Prezidentin işğaldan azad olunmuş ərazilərə ilk gündən dəfələrcə getməsi, o işlərə şəxsən rəhbərlik etməsi nəticəsində həyata keçirilmiş uğurlu layihələr burada sadalandı, onlar icra olunub. Mən tək Füzuli Beynəlxalq Hava Limanını, Zəngilan, Laçın, digər hava limanlarını demək istəmirəm. 16 layihə üzrə 1500 kilometr yol çəkilir. Özü də hansı şəraitdə. İnanıram ki, o bölgəyə gedən millət vəkilləri görürlər, o şirkətlər hansı şəraitdə çalışırlar və nə işlər görürlər, vallah bunlar taleyüklü məsələlərdir. Onun həm maddi təminatı, həm də texniki təminatı.

Təbii olaraq, yəqin ki, hörmətli deputatlar, bu, bir-iki

ilin məsələsi deyil. Qarabağın dirçəlməsi, oradan qaçqın və köçkün düşmüş vətəndaşlarımızın Qarabağa qaytarılması üçün, cənab Prezidentin də qeyd etdiyi kimi, layiqli həyat şəraiti yaradılmalıdır. Layiqli şərait o insanlar üçün yaradılmalıdır ki, 30 ildən artıq çox pis vəziyyətdə yaşamışlar. Baxmayaraq ki, ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən başlayaraq və cənab Prezident İlham Əliyev tərəfindən nə mümkündür, maksimum edilmişdir, ancaq bu insanlar illər boyu hökumətdən, Prezidentindən və deputatlarından öz torpaqlarına qayıtmalarını istəyiblər. Bu bizim üçün bir nömrəli prioritetdir. Qarabağ məsələsi həll olunub və Qarabağın dirçəlməsi və orada əhalimizin məskunlaşması bir nömrəli məsələdir.

Təbii olaraq, digər rayonlarda, bölgələrdə, Qarabağdan kənar da insanlar yaşayır. Onların tələbatını da ödəmək lazımdır. Onlara da, yenə deyirəm, imkan daxilində, maliyyə vəziyyətimizə uyğun olaraq, yəqin ki, prioritet şəkildə baxılacaq və həll olunacaq.

Bir məsələni də qeyd etmək istərdim. Çox hörmətli millət vəkilləri, Azərbaycan hökuməti üçün təbii olaraq, Azərbaycanın bütün rayonları eynidir. Azərbaycan bizim hamımızındır və bütün rayonlara eyni gözlə baxırıq, eyni yanaşma var. Hansısa rayonda, hansısa bölgədə, ola bilər, texniki və digər məsələlərlə əlaqədar hansısa rəqəmlərdə fərq ola bilər. Ancaq yanaşma eynidir. Bunu mən birmənalı şəkildə bildirmək istəyirəm.

Hörmətli Sahibə xanım, Sizin və 37 millət vəkili üçün çıxışlarınızı dinləyərək, – yəqin qaldırılan məsələlərin hamısına biz yazılı cavablar verəcəyik, – bir neçə məsələni istərdim ki, cavablandırım. Xüsusən də ərzaq təhlükəsizliyi məsələləri qaldırıldı. Bu son xoşagəlməz müharibə,

Rusiya–Ukrayna müharibəsi ilə əlaqədar olan problemlərə toxunmaq istərdim. Ərzaq təhlükəsizliyi ilə əlaqədar məsələ tək Rusiya–Ukrayna müharibəsi ilə, yəni 2022-ci il fevralın 24-də başlamayıb. Büdcə qəbul olunanda mən sizin qarşınızda o baxımdan da demişdim, təkrarən də demək istəyirəm ki, keçən ilin fevral ayından başlayaraq bizim əsas idxal olan taxıl mənbələrimiz, yəni ölkə Rusiya idi. Nəyə görə, izin versəniz, onu da deyəcəyəm. Bizim idxalımızı, 2 rəqəmi demək istəyirəm. Bir tonu 225-240 dollara olan buğdanın bazar qiyməti 340 dollara qədər qalxmışdı. Onunla bərabər, Rusiya hökuməti ixrac rüsumlarını 28 dollardan 89 dollara qədər artırmışdır. Təbii olaraq, bu qiymət artımları əsas strateji məhsul olaraq buğdanın və un məmulatının özündə tətbiq edilmişdir və qiymət artımı da olmuşdur. Bunlara baxmayaraq, möhtərəm cənab Prezidentin birbaşa tapşırığı ilə 2021-ci ildə bu fərqləri bağlamaqdan ötrü Azərbaycan hökuməti idxalçılara 75 milyon manata qədər subsidiya vermişdir. Onun detallarına getmək istəmirəm. Ancaq biz 50 kiloluq un kisəsinin 26 manatdan 36 manata qalxmasını subsidiyalaşdırdıq ki, ilin sonuna qədər əhalimiz çətinlik çəkməsin. Ancaq ona baxmayaraq, bu, son deyildi. İdxal olunan ölkələrdə buğdanın qiyməti qalxıb və sair. Mən müharibəyə qədər olan vəziyyəti deyirdim. Son günlər olan proseslər və əsas idxal ölkəmiz olaraq Rusiyada qəbul olunmuş bir sıra qadağalar da bunun içindədir. Düzdür, bu gün mətbuatda çıxdı ki, Rusiya hökumətinin başçısı ixraca razılıq verib, o cümlədən taxıl ixracına. Vaxt göstərir. Hələlik mən ehtiyatlarımızdan demək istəyirəm.

Hörmətli deputatımız Nigar xanım da çıxışında dedi və digər deputatlar məsələ qaldırdılar ki, yəqin bizim əhali-

mizin vəziyyəti nəzərə alınacaq. Mən detalları açmayacağam. Ancaq bir şeyi deyim. Mən Səfa müəllimdən soruşdum ki, Milli Məclisin yaz sessiyası işində nə vaxt fasilə edəcək? Dedi ki, iyun ayının 15-də. Tam rahat ola bilərsiniz. Mən detalları açmayacağam, ancaq bizim kifayət qədər taxıl ehtiyatımız var. Nəzərə alsaq ki, Azərbaycanda aylıq 100 min tona qədər taxıl buğda üçün istifadə olunur, bizim kifayət qədər ehtiyatımız var. Ancaq ona baxmayaraq, mən çıxışında da çatdırmağa çalışdım. Cənab Prezidentin, hörmətli Birinci vitse-prezidentin birbaşa tapşırığı ilə demək olar ki, müharibə məsələləri başlayandan sonra neçə vaxtdır, hökumət bu məsələ ilə gündəlik rejimdə məşğul olur. Biz ehtiyatlarımızı, o cümlədən taxıl ehtiyatlarımızı dəfələrlə artırmaq üzərində çalışırıq, ancaq bu detalları deməyəcəyəm. Ona görə ki, rəqabət çoxdur, qiymət baxımından rəqabət var və sair. Ancaq məsələ tək taxılda deyil, uşaq qidasından başlamış, digər məhsullarda, logistika məsələlərində qiymət artımları var. Bir şeyi deyim, minimum istehlak səbətinə daxil olan və əsas ərzaq məhsulları sayılan 11-12 cür ərzaq məhsulu üzrə yaxın dövrdə problemlər yoxdur. Onun təminatı ilə hökumət məşğul olur.

Bir məqamı da deyim. Hörmətli millət vəkiliyənin qiymət artımı ilə bağlı sualları oldu. Təbii olaraq, siz bilirsiniz, mən 2019-cu ildə neft qiymətlərinin aşağı düşməsi barədə dedim. Neft, neft-qaz qiymətləri indi sıçrayışdadır. Təbii olaraq, biz bunda maraqlıyıq, Azərbaycan neft-qaz ixrac edən ölkədir. Ancaq nefti, qazı olmayan ölkələr yüksək qiymətlə nefti, qazı əldə edəndə, təbii olaraq, onlardan aldığımız məhsulların maya dəyərində və satış qiymətlərində inflyasiya var, ona da biz hazır olmalıyıq.

Onu da Milli Məclisin üzvlərinə çatdırıram ki, bu gün olmadığı halda məhsulun əldə edilməsi birinci, qiymət ikinci faktordur. Onu da hökumət bilir və hesab edirəm, əmin də edə bilirəm ki, xalqımız problemlər yaşamayacaq, bu istiqamətdə işlər gedir. İnanırıq ki, sülh qələbə çalacaq, bu dəhşətli hadisələrə də son qoyulacaq.

Sərhədlərlə əlaqədar, mən dedim, təbii olaraq, ilk növbədə Ukraynadan təxliyyə olunan soydaşlarımızın problemləridir. Onlar çıxılmaz vəziyyətdədir, ona görə ilk növbədə onlardır. Deputatlar Rusiya ilə sərhəddə yığılmış və quru sərhədlə Azərbaycana keçmək istəyən soydaşlarımız haqqında məsələ qaldırdılar. Sərhədlər bağlıdır, bayaq burada hörmətli deputat Konstitusiya ilə əlaqədar dedi. “Sanitar- epidemioloji sağlamlıq haqqında” Qanuna uyğun olaraq, pandemiya dövründə hökumətin birbaşa səlahiyyəti var ki, giriş-çıkış məntəqələrində qadağa rejimini tətbiq etsin. Yoluxma azalıb, biz bunu müşahidə edirik, ancaq Azərbaycanda karantin rejimi tam ləğv olunmayıb. Digər çətinliklər də var, onları səsəndirməyəcəyəm.

Bir məqamı da demək istəyirəm ki, bu, birinci dəfə deyil və bu məsələ bu gün qaldırılmayıb. 2020-ci ildə də hava nəqliyyatı ilə məhdudiyətsiz gediş-gəliş var idi. Bu gün Rusiya hökuməti təzədən, ayın 21-dən başlayaraq hava məkanını Azərbaycan üçün açır. Qonşu Dağıstan Respublikasında yığılmış soydaşlarımızla əlaqədar həmin məsələlər də diqqətdədir, ancaq mən hələ qəti qərar verə bilmərəm. Orada bu məsələlərlə əlaqədar işlərə baxılır.

Hörmətli millət vəkilləri, təbii olaraq, sizin qaldırdığınız çoxsaylı və çox vacib məsələlərlə bağlı bir məqamı da demək istərdim ki, bizim institusional islahatlar və o pozisiyalara toxunaraq, bu, çıxışda da deyildi, istər möhtə-

rəm cənab Prezidentin 2030-cu ilə qədər milli prioritetlərdə, istərsə də hazırladığımız 2022–2026-cı illər üzrə strateji planlarımızda bu məsələlərə toxunulub və önəm veriləcək.

Mən o fikirlə razı deyiləm ki, Azərbaycanda biznes mühiti üçün şərait yaradılmayıb, ya kifayət qədər yaradılmayıb. Hərənin öz fikri var, fikrini sərbəst deyə bilər. Təbii, daha da liberal ola bilər və yəqin ki, bu istiqamətdə tədricən işlər görülməkdir. Azərbaycanda həm neft sektoruna, həm də qeyri-neft sektoruna kifayət qədər, 260 milyarda yaxın daxili və xarici investisiya qoyulub. Onun yarısı əgər xaricdirsə, qalan hissəsi daxildir. Təbii olaraq, gələcək inkişafı biz də biznes mühitinin yaxşılaşdırılmasında, dövlət və özəl tərəfdaşlığının gücləndirilməsində görürük. Bunu şüar olaraq demirəm. Bu istiqamətdə təkliflər də var və baxılır. Yəqin ki, bu istiqamətdə də işlər görəcəyik. Hələlik bu qədər.

Dinlədiyinizə görə təşəkkür edirəm və yaxşı sözlərlə bərabər, bizə qarşı deyilən digər fikirləri, hökumətə təklifləri tam səmimi qəbul edirik. Onların həlli istiqamətində fəaliyyət göstərəcəyik.

Sahibə xanım, yaratdığınız şəraitə görə Sizə təşəkkür edirəm və millət vəkllərini bir daha bayram münasibəti ilə təbrik edirik. Çox sağ olun.

Sədrlik edən. Çox hörmətli cənab Baş nazir, belə ətraflı məlumata görə biz də Sizə təşəkkür edirik. Mən düşünürəm ki, burada qaldırılan bir çox məsələlərə aydınlıq gətirildi və səslənən bir çox suallara cavablar da verildi.

Hörmətli həmkarlar, düşünürəm ki, çıxış edənlərin hamısı hökumətin hesabatı haqqında müsbət rəylər söylədilər. Hörmətli cənab Baş nazirin, mən deyərdim, ikinci

çıxışına da siz qulaq asdınız və biz indi hesabatın nəzərə alınması barədə qərara münasibət bildirməliyik. Buyurun, münasibət bildirin.

Səsvermənin nəticələri	(saat 17.08 dəq.)
Lehinə	84
Əleyhinə	3
Bitərəf	0
Səs vermədi	0
İştirak edir	87
Nəticə: Qəbul edildi	

Şakir müəllim, məlumat verin.

Ş.Şabanov. Lehinə 16 səs vermişlər.

Sədrlik edən. Çox sağ olun, qərar qəbul edildi.

Çox hörmətli cənab Baş nazir və hökumət üzvləri, hörmətli həmkarlar, bu gün ilin axır çərşənbəsidir və bir neçə gündən sonra da xalqımız ən əziz bayramlarından olan Novruz bayramını qeyd edəcəkdir. Bu münasibətlə mən sizin hər birinizi ürəkdən təbrik edirəm, hər birinizə möhkəm can sağlığı və rifah diləyirəm.

Hörmətli cənab Baş nazirə və hökumət üzvlərinə bundan sonrakı fəaliyyətində də uğurlar arzulayıram.

Eyni zamanda, təklif edirəm ki, möhtərəm Prezident İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyevaya Milli Məclis adından təbrik məktubları ünvanlayaq, xalqımızın və dövlətimizin bu günü və gələcəyi naminə dəyərli fəaliyyətlərində onlara yeni böyük uğurlar arzulayaq. *(Alqışlar.)*

Düşünürəm ki, elə bu alqışlar bizim təbrik məktublarını

dəstəkləyən alqıřlardır.

Hörmətli həmkarlar, bununla da bizim iclasımız bařa çatdı, mən hamıya t ř kk r edirəm. Növbəti iclas haqqında sizə məlumat veriləcək. Saę olun.

EDİLMƏMİŞ ÇIXIŞLARIN MƏTNLƏRİ

4 mart 2022-ci il

Fatma Yıldırım. Məlumdur ki, Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin uğurlu siyasəti nəticəsində Azərbaycan dünyada etibarlı tərəfdaş, demokratik imicə malik güclü və qalib dövlət kimi tanınır. Bu gün respublikamızda insan hüquqlarının qorunması, hüquqi dövlət və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu daim diqqət mərkəzində saxlanılır. Bu istiqamətdə müxtəlif tədbirlər həyata keçirilir, təkmil mexanizmlər formalaşdırılıb.

Bu kontekstdə Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin səmərəli fəaliyyətini qeyd etmək istəyirəm. Ümumiyyətlə, ombudsmanın fəaliyyəti insanların dövlət orqanlarına müraciətlərinin vaxtında cavablandırılmasına, məlumatlılıq səviyyəsinin artırılmasına, vəzifəli şəxslər tərəfindən vətəndaşlara diqqət qayğı ilə yanaşılmasına istiqamətlənib. Biz bunu mükəlləfin məruzə və hesabatlarında əksini tapmış faktlardan da görürük.

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin 2021-ci il üzrə məruzəsinə nəzər saldıqda təsisatın fəaliyyətinin ötən il də kifayət qədər uğurlu, səmərəli olduğu və vacib istiqamətləri əhatə etdiyi aydın olur. İlk növbədə müraciətlərə operativ və dəqiq baxılmasına məsuliyyətli yanaşma ortaya qoyulub. Bu, Prezident İlham Əliyevin şəffaf cəmiyyət quruculuğu siyasətinə və “bizim siyasətimizin mərkəzində vətəndaş amili dayanır” yanaşmasına tam uyğundur, dövlət ilə vətəndaş arasında inamın gücləndirilməsinə xidmət edir. Ötən il ərzində

dövlət və yerli özünüidarə orqanları, vəzifəli şəxslər tərəfindən pozulan insan hüquqları və azadlıqlarının bərpasına xüsusi diqqət göstərilməsi həm də hüquqi dövlət quruculuğuna və qanunun aliliyi prinsipinin qorunmasına mühüm töhfədir. Ombudsmanın və təsisat əməkdaşlarının cəzaçəkmə müəssisələrinə, istintaq təcridxanalarına, müvəqqəti saxlama yerlərinə, hərbi hissələrə, təhsil və tibb, habelə sosial xidmət müəssisələrinə başçəkmələr həyata keçirmələri də hüquqların qorunması və pozulmuş hüquqların bərpası baxımından önəmlidir.

Məruzədə diqqəti cəlb edən mühüm məqamlardan biri də cəmiyyətin bütün təbəqələrindən olan insanlarla daim təmasda olmaq və onların problemlərinin həllində təsisatın səlahiyyətləri çərçivəsində yardım göstərməkdir. Xüsusən həssas qruplardan olan insanlar, şəhid ailələri və müharibə veteranları, o cümlədən müharibə əlilləri ilə daim təmasda olan ombudsmanın onların hüquqlarının təmin edilməsi istiqamətində zəruri tədbirlər görməsi təqdirəlayiqdir. Mərkəzi aparatda və regional mərkəzlərdə pandemiya şəraitinə görə canlı qəbulun keçirilməməsinə baxmayaraq, şəhid ailələrinin üzvləri və müharibə veteranlarının müxtəlif vaxtlarda ombudsman tərəfindən şəxsən qəbul edilməsinə ayrıca diqqət yetirmək istəyirəm. Onların şikayətlərinin dinlənilməsi, problemlərinin həlli məqsədi ilə səlahiyyətli dövlət qurumlarına müraciətlər edilməsi, hesab edirəm ki, həm dövlət siyasətinə dəstək, həm də milli həmrəyliyin qorunmasına vacib töhfədir.

Bunlarla yanaşı, ombudsmanın Ermənistanın hərbi cinayətləri, erməni vandalizmi ilə əlaqədar beynəlxalq ictimaiyyətə – ayrı-ayrı ölkələrin ombudsmanlarına, beynəlxalq təşkilatlara, parlamentlərə müraciətləri də çox böyük

əhəmiyyətə malikdir. Bu, Azərbaycanın haqlı və ədalətli mövqeyinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması, erməni yalanlarının ifşası üçün önəmli olmaqla yanaşı, işğalçı dövlətə qarşı beynəlxalq birlik tərəfindən təzyiq göstərilməsi və sanksiya tətbiq olunması üçün hüquqi əsaslar yaradır. Ombudsmanın xarici nümayəndələrlə görüşü və beynəlxalq tədbirlərdə iştirakı zamanı bu məsələləri daim diqqətdə saxlaması da faydalı və əhəmiyyətlidir.

Məruzədə insan hüquqlarının daha etibarlı və səmərəli müdafiəsi ilə bağlı təklif və tövsiyələrin öz əksini tapması təqdirəlayiqdir. Bu, həm aidiyyəti qurumların öz fəaliyyətlərini səmərəli qurmaları, həm insan hüquqlarının qorunması mexanizmlərinin təkmilləşdirilməsi, həm də hüquqi şüurun yüksəldilməsi, hüquq mədəniyyətinin inkişaf etdirilməsi üçün mühümdür.

Nəticə etibarlı ilə ombudsman 2021-ci ildə də öz fəaliyyətini uğurla davam etdirib və insan hüquqlarının qorunması siyasətinə töhfələr verib.

Könül Nurullayeva. Ölkəmizdə insan hüquq və azadlıqlarının təmin olunması dövlətin ali məqsədi, dövlət siyasətinin əsas prioritet istiqamətlərindən biridir. Bu baxımdan İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin illik məruzəsi də Azərbaycan vətəndaşlarının hüquq və azadlıqlarının qorunması, şərəf və ləyaqətinin təminatı, informasiya əldə etmək və digər fundamental hüquqları sahəsində ombudsman təsisatı tərəfindən görülən işləri özündə əks etdirib.

İnsan hüquqları üzrə müvəkkilin 2021-ci il üzrə məruzəsi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasına uyğun olaraq, Azərbaycanda insan hüquq və azadlıqlarının durumunun müəyyənləşdirilməsi, eyni zamanda, mövcud problemlərin qiymətləndirilməsi baxımından əhəmiyyətli-

dir. Məruzədə qeyd olunur ki, ötən dövrdə ombudsmanın ünvanına ümumilikdə 271442, 2021-ci ildə isə 31092 müraciət daxil olub. 2020-ci illə müqayisədə müraciətlərin sayı 13 faiz çoxalıb. Bu müraciətlərə müəyyən edilmiş qaydada baxılıb, ərizəçilərə insan hüquq və azadlıqlarının müdafiəsi ilə bağlı lazımi məsləhətlər verilib, əhalinin həssas qruplarının, o cümlədən şəhid ailələrinin, müharibə veteranlarının, ahılların, pensiya yaşına çatmaqda olan vətəndaşların, aztəminatlı və çoxuşaqlı ailələrin rifah halı, məşğulluq vəziyyəti və işsizlik hallarının həlli istiqamətində zəruri tədbirlər həyata keçirilib. Ombudsman institutunun bu sahədə həyata keçirdiyi vacib işləri digər dövlət institutları ilə birgə davam etdirməsinə böyük ehtiyac duyulur.

Məruzənin beynəlxalq əməkdaşlıqla bağlı hissəsində müharibə və postmüharibə dövründə Ermənistan tərəfindən insan haqlarının, beynəlxalq humanitar hüququn norma və prinsiplərinin pozulması faktlarının müəyyən edilməsi ilə bağlı həyata keçirilmiş tədbirlər təqdirəlayiqdir. Məruzədə yer alan insan haqları sahəsində milli fəaliyyət proqramının hazırlanıb qəbul edilməsi, əqli mülkiyyət sahəsində ixtisaslaşmış məhkəmələrin yaradılması, məhkəmə qərarlarının icrasının çevikliyi və obyektivliyinin artırılması məqsədi ilə icra qurumları ilə aidiyyəti dövlət orqanları arasında koordinasiyanın təşkili, sosial adaptasiya mərkəzlərinin sayının artırılması və digər məsələlərlə bağlı dəyərli təkliflər vardır.

Məruzədə dövlət qulluqçularının hüquqi statusunu, dövlətin məqsədlərinin və funksiyalarının həyata keçirilməsində rolunu nəzərə alaraq vəkillik peşəsinə qəbul zamanı dövlət qulluğunda hüquqsünas ixtisası üzrə ən azı 10 il nümunəvi və fasiləsiz fəaliyyət göstərmiş şəxslərin

yazılı test vermədən və icbari təlimə cəlb olunmadan, yalnız şifahi müsahibədən keçməklə vəkil olmasına imkan yaradılması üçün qanunvericiliyə əlavə və dəyişikliklərin edilməsi ilə bağlı təklif verilmişdir. Bu şəxslərlə yanaşı, hüquq elmləri üzrə fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi olan şəxslərin yazılı test vermədən və icbari təhsilə cəlb olunmadan, yalnız şifahi müsahibədən keçməklə vəkil olmasına imkan yaradılması ilə bağlı təklifin nəzərdə tutulması da yaxşı olardı.

Uşağın saxlanması üçün məhkəmə tərəfindən təyin edilən alimentin dövlət tərəfindən ödənilməsi və sonradan borcludan məcburi qaydada alınması üzrə mexanizmin (aliment fondunun) yaradılması ilə bağlı təklif də məruzədə öz əksini tapmışdır. Alimentin ödənilməsi ilə bağlı gecikmələrin olmasını, bu baxımdan uşağın saxlanılmasında müəyyən çətinliklərin yaşanmasını nəzərə aldıqda aliment fondunun yaradılması çox uğurlu hal hesab olunur. Uşağın saxlanması xərcləri ilə yanaşı, atalığın müəyyən edilməsi üçün lazım olan vəsaitin də aliment fondunun hesabından tutulması ilə bağlı təklifin nəzərə alınması bu sahədə yaranmış problemləri də aradan qaldırır.

Məruzədə cəza çəkməkdən azad edilmiş şəxslərin sosiallaşması məqsədi ilə regionlar da əhatə olunmaqla sosial adaptasiya mərkəzlərinin sayının artırılması təklif olunmuşdur. Bununla yanaşı, məhkum edilmiş şəxslərin təhsilə cəlb edilməsi ilə bağlı mexanizmin yaradılması haqqında təklifin nəzərə alınması da humanist addım olardı.

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin 2021-ci ildə fəaliyyətinə dair hesabatı məqbul sayılsın və təkliflər üzrə təhlillər davam etdirilsin.

Malik Həsənov. Bu gün müzakirəmizə təqdim olunan

Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkilinin (ombudsmanın) 2021-ci il üzrə fəaliyyətinə dair hesabat sənədi, məzmunundan da görüldüyü kimi, oldukça geniş və əhatəli hazırlanmışdır. Seçilmiş təqdimat qaydası və sənədin tərtib olunmuş strukturu optimaldır və ombudsmanın 2021-ci ildəki fəaliyyətinə dair təsəvvürlərin formalaşmasına yetərli dərəcədə imkan verir. 2021-ci il ölkəmizin tarixində böyük quruculuq və inkişaf ili kimi yadda qalmışdır. Vətən müharibəsində qazandığımız tarixi zəfər hər birimizdə özgüvən hissini artırmış və dövlətimizin müstəqilliyinin daha da möhkəmləndirilməsi istiqamətində həmrəyliyimizi daha da gücləndirmişdir. Parlamentin yaz sessiyasının ilk iki ayı müxtəlif dövlət qurumlarının qanunvericilər qarşısında hesabatlarını təqdim etmələri ilə əlamətdardır. Qeyd edə bilərik ki, ötən il dövlətimizin bütün strukturları öz funksiyalarına uyğun olan fəaliyyətini ən nümunəvi formada təşkil etmişlər. Bu mənada Ombudsman Aparatının da kifayət qədər uğurlu fəaliyyət qura bildiyini söyləyə bilərik. Tarixi zəfərdən sonra həm Azərbaycan həqiqətlərinin dünyada təbliği, həm əsir və itkin düşmüş soydaşlarımızın tapılması, öz əzəli yurd yerlərindən didərgin düşmüş həmvətənlərimizin hüquqlarının bərpası baxımından Ombudsman Aparatının üzərinə böyük vəzifə və məsuliyyət düşür. Hesab edirəm ki, bu fəaliyyət, xüsusən də hələ Birinci Qarabağ müharibəsində əsir, girov götürülmüş, itkin düşmüş şəxslərin talelərinə aydınlıq gətirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərin miqyası daha da genişləndirilməlidir. Bu, həm bu şəxslərin talelərinə aydınlıq gətirilməsi, həm də bu məsələlərin dünya ölkələrinə və beynəlxalq qurumlara təqdim edilməsi ilə bağlı olmalıdır. Bu mənada Ombud-

sman Aparatının beynəlxalq təşkilatlarla və digər ölkələrdə fəaliyyət göstərən analoji qurumlarla əməkdaşlığının genişləndirilməsinə ciddi ehtiyac vardır.

Son illər cəzaçəkmə müəssisələrində və müvəqqəti saxlanılma təcridxanalarında saxlanılan şəxslərlə Ombudsman Aparatının əməkdaşlarının təmaslarının sıxlaşdırılmasına və bu müəssisələrdə çalışan hüquq mühafizə orqanı əməkdaşlarının təcrübələrinin artırılmasına xidmət edən treninqlərin və kursların təşkili təqdirəlayiqdir. Hesab edirəm ki, bu istiqamətdə tədbirlərin genişlənməsinə ehtiyac vardır. Fikrimizcə, qeyd olunan müəssisələrdə saxlanılan şəxslərlə təmasların artırılması məqsədi ilə cəzaçəkmə müəssisələrində daim fəaliyyət göstərən, məhbusların və müvəqqəti saxlanılan şəxslərin Ombudsman Aparatının nümayəndələri ilə 24 saat ərzində hansısa vasitələrlə maneəsiz əlaqə qurmalarına imkan verən rabitə xəttinin qurulması onların hüquqlarının müdafiəsinə töhfə verməklə, işgəncə iddialarının ortadan qalxmasına imkan vermiş olardı.

Bildiyimiz kimi, boşanmalar tarixən bizi digər cəmiyyətlərdən üstün edən başlıca amil olan “məhkəm ailə” modelimizi zəiflədir və bu da öz növbəsində digər sahələrə öz sarsıdıcı mənfi təsirini göstərir. Ailədaxili şiddət, əsasən, uşaq hüquqlarının pozulmasına səbəb olur. Hesab edirəm ki, biz ailə cütlərinin hüquqlarının qorunmasına, onların boşandıqdan sonra hüquqlarının bərpasına və bu gün boşanmaların səbəblərini aradan qaldırmağa imkan verən sosial-iqtisadi problemlərin həllinə diqqətimizi artırmalıyıq. Eyni zamanda, bu sahədə ailə cütləri arasında maarifləndirici işi gücləndirməliyik. Fikrimizcə, bu maarifləndirmə işində Ombudsman Aparatının daha yaxından

cəlb olunması, burada ailə psixoloqu və sair kimi ştatın yaradılması, məhkəmələrin boşanmaq arzusunu bildirən cütlərə verdiyi möhlət dövründə məhkəmə göndərişi ilə bu cütlər arasında ən az bir və ya iki təmasın qurulması yaxşı olardı. Bu baxımdan yeni yaradılmış mediasiya institutunun fəaliyyətinin genişlənməsinə ciddi ehtiyac vardır.

Son dövrlər Ombudsman Aparatının fəaliyyətində müsbət mənada əhəmiyyətli dəyişikliklərin olduğunu müşahidə edirik. Təklif edirəm ki, Ombudsman Aparatının regional təşkilatları yerli deputat ofisləri ilə əlaqələrini genişləndirsin, informasiya mübadiləsi istiqamətində, eləcə də bu və ya digər vətəndaş problemlərinin həllinə nail olmaqdan ötrü birgə söylərimizi ortaya qoyaq.

15 mart 2022-ci il

Aqil Məmmədov. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında Baş nazir Əli Əsədov tərəfindən Milli Məclisə təqdim olunan hesabat hər il əvvəlki illə müqayisədə daha da inkişaf edən ölkəmizin real mənzərəsini əks etdirən bir sənəddir.

Təbii ki, 2021-ci ildə ölkənin bütün sahələrində olduğu kimi, Nazirlər Kabinetinin fəaliyyətində əsas istiqamətlər ölkə iqtisadiyyatının inkişafının təmin edilməsi, pandemiya ilə mübarizə və onun yaratdığı fəsadların aradan qaldırılması, 44 günlük Vətən müharibəsi ilə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə həyata keçirilən infrastruktur layihələrinin icrasındır.

Hesabatdan da göründüyü kimi, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin bilavasitə rəhbərliyi ilə həyata keçirilən sosial-iqtisadi fəaliyyət 2021-ci ildə də

dinamik tempdə davam edib. Cənab Prezidentin qeyd etdiyi kimi, “2021-ci il ölkəmiz üçün uğurlu il olmuşdur. İl ərzində qarşıya qoyduğumuz bütün məqsədlərə çatdıq”.

Bu gün işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə genişmiqyaslı bərpa və quruculuq işləri aparılır. Nəzərə almaq lazımdır ki, bu işlər Azərbaycan kənardan heç bir maliyyə yardımı almadan, dövlətin öz imkanları hesabına həyata keçirilir.

Müharibənin nəticələri ilə bağlı görülən işlərdən biri müharibənin təsirlərinə məruz qalmış vətəndaşların və ya onların yaxınlarının sosial müdafiəsi sahəsində aparılan sistemli işlərdir. Baş nazir Əli Əsədovun Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyətinə dair hesabat çıxışında qeyd etdiyinə görə, 2021-ci ildə 44 günlük Vətən müharibəsində şəhid olmuş hərbi qulluqçuların ailə üzvlərinə, xəsarət almış və əlil olmuş hərbi qulluqçulara, bütövlükdə, təqribən 55 milyon manatdan çox sığorta ödənişləri verilmişdir.

Eyni zamanda, müzəffər ordumuzun yeni standartlara uyğun şəkildə qurulması da hökumətin əsas prioritetlərindən biridir.

Dövlətimizin başçısının 2021-ci il 7 iyul tarixli Fərnəminə əsasən iqtisadi rayonların yeni bölgüsü təsdiqlənib. Respublikamızda iqtisadi rayonların sayı 14-ə çatdırılıb, o cümlədən Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonları yaradılıb.

Möhtərəm cənab Prezident işğaldan azad edilmiş şəhər və kəndlərimizə mütəmadi səfərlər edir, dağıdılmış ərazilərimizdə bərpa və yenidənqurma işlərinə şəxsən nəzarət edir. Təmsil etdiyim, işğaldan azad olunmuş Kəlbəcər rayonuna cənab Prezidentin və Birinci vitse-prezidentin

səfəri də 2021-ci ildə gerçəkləşmişdir. Burada cənab Prezident tərəfindən bir sıra infrastruktur və nəqliyyat layihələrinin təməli atılmışdır.

Hesabatdan aydın olur ki, işğaldan azad olunmuş ərazilərin bərpa və yenidən qurulması ilə bağlı 2021-ci ilin dövlət büdcəsindən ayrılmış 2,2 milyard manat vəsait, əsasən, istifadə olunmuşdur.

İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə görülən mühüm işlərdən biri də ərazilərin minalardan və partlamamış hərbi sursatlardan təmizlənməsidir ki, bu iş də hökumətin qarşısında dayanan və 2021-ci ildə uğurla davam etdirilmiş prioritet istiqamətlərdəndir.

Minatəmizləmə işinin sürətli və səmərəli şəkildə davam etdirilməsi işğaldan azad edilmiş torpaqlarda kənd təsərrüfatının dirçəldilməsində mühüm əhəmiyyət daşıyır. Xüsusi ilə dünyanın iqtisadi risklərlə üz-üzə qaldığı, bir sıra strateji ərzaq məhsullarına ehtiyacın artacağı dövrdə münbit torpaqlarımızın mümkün qədər tez istifadəyə təhlükəsiz vəziyyətə gətirilməsi zəruridir. Bu, həm də insanlarımızın uzun illərdən sonra doğma torpaqlara qayıdışını təmin edən amillərdən biri olacaqdır.

Təmsil etdiyim Kəlbəcər rayonunda da nəqliyyat xətləri ilə yanaşı, yerli təbii potensialdan istifadə edilməklə elektrik infrastrukturunun yaradılması və respublikanın enerji sisteminə inteqrasiya olunması ilə bağlı işlər aparılır.

Bütün bu işlər bütün xalqımız kimi, kəlbəcərlilər tərəfindən də böyük rəğbətlə qarşılır. 30 ilə yaxın məcburi köçkün həyatı yaşayan insanlar, nəhayət, doğma yerlərə daha tez qayıtmağın ümidi ilə yaşayırlar. İşğaldan azad olunmuş ərazilərdə aparılan işlər insanlarımızın inamını daha da artırır.

Seçicilərlə keçirdiyimiz görüşlərdə qeyd olunan əsas məsələlərdən biri işğaldan azad olunmuş ərazilərdə aparılan işlərə məhz həmin rayonlardan olanların cəlb edilməsidir. Hesab edirəm ki, həm əhalinin məşğulluğunun təmin edilməsi, həm də azad olunmuş ərazilərə inteqrasiya, həyatın canlandırılması və Böyük qayıdışa hazırlıq baxımından bu, çox əhəmiyyətli məsələdir.

Digər bir məsələ də məcburi köçkün seçicilərin sosial-məişət şəraiti ilə bağlıdır. Məlumdur ki, 44 günlük Vətən müharibəsindən sonra məcburi köçkünlər üçün yaşayış massivlərinin salınması, onların mənzillərlə təmin edilməsi işləri dayandırılıb. Bununla belə, bir sıra yerlərdə, o cümlədən, seçicilərin müraciətinə əsasən deyə bilərəm ki, Gəncədə, Şəmkirdə yataqxanalarda məskunlaşmış məcburi köçkünlərin sosial-məişət şəraiti ilə bağlı müəyyən problemlər mövcuddur. Hesab edirəm ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizə qayıdışın təmin edilməsinədək vətəndaşlarımızın hazırda məskunlaşdığı ağır şəraitdə olan yataqxanaların vəziyyəti yenə də diqqətdə saxlanılmalıdır. İnanıram ki, hökumətimiz indiyə qədər olduğu kimi, yenə də məcburi köçkünlərin məskunlaşdığı bu kimi yerlərdəki problemlərin aradan qaldırılmasına diqqətini artıracaqdır.

Arzu Nağıyev. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatını mən də yüksək qiymətləndirirəm. Təmsil etdiyim Gədəbəy-Tovuz seçki dairəsinin seçiciləri adından hökumət qarşısında qaldırılan bir sıra problemlə məsələlərin həlli ilə bağlı göstərilən sözlərə və yerinə yetirilən işlərə görə də öz minnətdarlığımı bildirirəm.

Bildiyiniz kimi, təmsil etdiyim bölgəyə Ermənistanla həmsərhəd olduğu və müharibə qələbəmizlə sona çatdığı

üçün diqqət artmışdır. Bununla əlaqədar, turizmin də inkişafına ciddi zəmin yaranmışdır. Həm tarixi abidələri, həm də qədim adət-ənənləri ilə zəngin olan bölgəmizdə turizm fəaliyyətini həyata keçirmək üçün bütün infrastrukturlarda işlər aparılır.

Tovuzun və Gədəbəyin hətta ucqar kəndlərində belə işıq sisteminin yeniləşdirilməsi və dəyişdirilməsi, iki ədəd yeni yarımstansiyanın tikintisi həyata keçirilir. Təbii ki, buna Milli Məclisdə qaldırılan məsələlərlə bağlı hörmətli spikerimiz və “Azərişiq” ASC-nin rəhbərliyinin Milli Məclisdə görüşü də təkan verdi.

Sərt qışın keçməsi, təbii ki, qaz təsərrüfatının da yenedən qurulması və yeni salınan və qazlaşmayan yaşayış məntəqələrimizin də qazlaşmasının mühüm bir məsələ olmasını ortaya qoydu.

Bununla yanaşı, kəndlərdə internetin çox zəif olduğu faktdır, lakin bu istiqamətdə də müvafiq işlər aparılır.

Suvarma və içməli su ilə də bağlı hər yerdə olan problemlər bizdə də var. Yeni artezian quyularının qazılması ilə bağlı cənab Prezidentin müvafiq sərəncamı bizim bölgəni də əhatə etdi və buna görə dərin təşəkkürümü bildirirəm. Lakin qazıntı işləri ləngiyir və bu iş daha da tezləşdirilməlidir ki, yaz-yay mövsümünə çatdırılsın.

Tovuzun gənclər paytaxtı şəhəri elan edilməsi də mühüm hadisədir və təbii ki, məsuliyyəti də artırır. Gənclər və idman nazirinin Tovuzla səfəri, gənclərlə, qazilərlə görüşməsi də təqdirəlayiq bir məsələdir, eyni zamanda, görüşlər vaxtı aparılan müzakirələrin həlli də vacibdir. Düşünürəm ki, bu problemlər də öz həllini tapacaqdır.

Qarşıya qoyulan hədəflər çoxdur, yol strukturunda müəyyən işlər görülür, lakin layihələrə salınmayan ərazi-

lər də həddindən artıq çoxdur. Tovuzun və Gədəbəyin dağ kəndlərində yolların, dəfələrlə problem kimi qaldırdığım körpülərin təmiri və yenidən qurulmasına da ehtiyac var.

Kənd təsərrüfatı və subsidiyaların verilməsi normal təşkil edilib, lakin kiçik emal müəssisələrinə ehtiyac daha çoxdur. Yəni məhsulların, istərsə də yabani bitkilərin emalı üçün müəssisələrin yaradılmaması böyük problemlərdən biridir.

Sosial məsələlərin həlli istiqamətində aparılan işlər təqdirəlayiqdir. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi və strukturları həssas təbəqə üçün çox işlər görür və buna görə təşəkkürümü bildirirəm. Bununla belə, əlilliyin təyin edilməsi üçün səyyar komissiyaların yaradılması vacibdir. Təsəvvür edin, Şəmkirdə yerləşən komissiyaya getmək üçün Şınax bölgəsindən 200 kilometr məsafə qət edilməlidir.

Kiçik və orta biznesin inkişafına edilən diqqətə, aparılan işlərə görə də təşəkkürümü bildirirəm. Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin Məşğulluq departamenti də öz işini qura bilib. Bununla yanaşı, ən böyük problem, təbii ki, yeni iş yerlərinin yaradılmasıdır. İstər şəhid ailələri, istərsə də digər həssas təbəqənin işlə təmin edilməsi vacib məsələdir, bunun üçün də iş yerləri kifayət qədər olmalıdır.

Çıxışımın sonunda qeyd etmək istəyirəm ki, Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatı məqbul hesab edirəm və lehinə səs verəcəm.

Aydın Hüseynov. *(çıxışının davamı).*

Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinin və şəxsən nazir Rəşad Nəbiyevin fəaliyyətini nümunə göstərə bilərəm. Buna görə də seçicilər adından təşəkkürümü bildi-

rirəm.

İndi isə hörmətli cənab Baş nazir Əli Əsədovun və hökumət üzvlərinin burada iştirak etməsindən istifadə edərək Qaradağ rayonunda həlli vacib hesab olunan bəzi problemləri səsləndirmək istərdim.

1. Rayonun Qobustan, Ələt, Qızıldaş, Sahil, Sanqaçal qəsəbələrində 1950–1960-cı illərdə istismara verilən və hazırda, demək olar, yararsız vəziyyətdə olan su-kanalizasiya kollektorları və xətlərinin əsaslı şəkildə yenilənməsi.

2. Sanqaçal və Sahil qəsəbələrində ictimai nəqliyyatla bağlı mövcud problemin aradan qaldırılması üçün digər tədbirlərlə yanaşı, ən optimal variant Ələt–Bakı sürət qatarının istifadəyə verilməsi.

3. Baş Ələt qəsəbəsində 2-ci massivdə 40, 3-cü massivdə 30 fərdi evə, Qızıldaş qəsəbələrində yeni yaşayış məhəllələrinə qaz xətlərinin çəkilməsi.

4. Sahil, Müşfiqabad, Qobustanda qəsəbədaxili yolların əsaslı təmiri və işıqlandırma sisteminin yenilənməsi, qəzalılıq vəziyyətdə olan yaşayış binalarının əsaslı təmiri.

5. Qobustan qəsəbəsi 17 sayılı şəhər xəstəxanası çox müasir tibbi avadanlıqlarla təmin olunub. Burada təkcə Qaradağ rayonunun deyil, ətraf rayondan olan xəstələrə də yüksək səviyyədə xidmət göstərilir. Dializ xəstələrinin müalicəsi üçün nefroloq ixtisası üzrə həkim çatışmazlığı mövcuddur. Müvafiq ixtisaslı həkimlərlə təmin olunması xahiş olunur.

6. Müşfiqabad qəsəbəsində 1984-cü ildə inşa olunmuş 2 girişdən və 5 mərtəbədən ibarət 1 və 2 sayılı yataqxanalar hazırda qəzalılıq vəziyyətdədir. Bu yataqxanalarda 531 nəfər sakin yaşayır. Həmin sakinlərin üzləşdiyi ciddi problemin həlli.

Fürsətdən istifadə edərək, anadan olduğum kəndin də eyni problemini Milli Məclisin tribunasından səsləndirməyi özümə borc bilirəm.

Tovuz rayonu Çatax bələdiyyəsinə daxil olan Hacılar, Kazımlı və Qandalar kəndlərinə qaz çəkilişi.

İnanırıq ki, sadaladığım problemlər öz müsbət həllini tapacaq. Bir daha hökumətin 2021-ci il üzrə hesabatını yüksək qiymətləndirirəm və lehinə səs verəcəm.

Azay Quliyev. Həm məzmun, həm dizayn və forma baxımından yüksək səviyyədə hazırlanmış və Milli Məclisə təqdim edilmiş hesabatı görə cənab Baş nazirə təşəkkür edirəm.

Hesabatdan da görüldüyü kimi, 2021-ci il Azərbaycanın iqtisadi, siyasi və sosial sahədə qarşısında duran vəzifələrin icrası baxımından çox uğurlu bir il olub. Cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə hökumətimiz həm pandemiyanın mənfi nəticələrinin aradan qaldırılması, həm də postmüharibə dövrünün çətinliklərinin minimuma endirilməsi istiqamətində təsirli addımlar ataraq, iqtisadiyyatın nəinki bərpasını, hətta böyüməsini təmin edib.

Keçən il hökumətin ən uğurlu fəaliyyətlərindən biri, heç şübhəsiz ki, Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun yenidən qurulması və bərpaı ilə bağlı başlatdığı nəhəng infrastruktur layihələri oldu. Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının istifadəyə verilməsi, Zəngəzur dəhlizinin həm avtomobil, həm də dəmir yolu xəttinin sürətlə tikintisinə başlanılması, “ağıllı kənd” və “ağıllı şəhər” konsepsiyaları əsasında dağdılmış şəhər və kəndlərimizin yenidən qurulması və ərazilərin minalardan təmizlənməsi istiqamətində hökumətin fəaliyyəti, doğrudan da, təqdirəlayiqdir.

Bu gün həm Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz

möhtəşəm qələbənin təsiri, həm də Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevin ağıllı və uzaqgörən siyasəti nəticəsində ölkəmizin beynəlxalq nüfuzu və ona olan etimad xeyli dərəcədə artıbdır. Azərbaycanın mövqeyi təkcə regional məsələlərin deyil, eyni zamanda, global məsələlərin həllində nəzərə alınır və bununla hesablaşılır. Təkcə son aylarda dünya liderlərinin və aparıcı ölkə təmsilçilərinin Azərbaycan lideri ilə qurduğu təmaslar və qəbul edilən qərarlar bunu deməyə əsas verir.

Hörmətli cənab Baş nazir, mən fürsətdən istifadə edib, deputat seçildiyim 8 sayılı Binəqədi seçki dairəsinin qayğıları ilə bağlı bir neçə məsələyə toxunmaq istərdim. Ancaq bundan çox müsbət məqamlara və görülən işlərə diqqəti çəkmək istərdim. Çünki biz problemlərlə yanaşı, görülən işləri də qeyd edəndə daha ədalətli oluruq. Bu baxımdan hökumətin keçən illərdə olan hesabatları zamanı qaldırdığım bir sıra məsələlərin həlli istiqamətində görülən işləri qısa qeyd etmək istərdim:

1) 6-cı mikrorayon 27 sayılı şəhər poliklinikasının fəaliyyətinin bərpası ilə bağlı İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinə etdiyim müraciət əsasında poliklinikanın təmiri ilə əlaqədar müvafiq işlər gedir və ümid edirəm ki, poliklinikanı bu ilin sonuna qədər bərpa edib sakinlərin istifadəsinə verə biləcəyik.

2) Daha bir müsbət məqam odur ki, seçildiyim dairənin ərazisində yerləşən 15 binanın qazlaşdırılması haqqında "Azəriqaz"ın rəhbərliyinə etdiyim müraciətə də diqqətlə yanaşılmış və artıq bir neçə binanın layihələndirilməsinə başlanılmışdır.

3) Hökumət qurumları ilə başqa bir müsbət təcrübə kimi, hər ay keçirdiyim seçici qəbullarında müvafiq

qurumlarla bərabər Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin 4 sayılı Bakı Ərazi Məşğulluq Mərkəzinin və Sosial Xidmətlər Agentliyinin 2 sayılı Binəqədi və Nərimanov rayon şöbəsinin rəhbərlərinin iştirakını və seçicilərin qaldırdığı məsələlərin bir çoxunun yerində həllinə kömək etdiklərini xüsusi ilə vurğulamaq istərdim.

Fürsətdən istifadə edib, qaldırılan məsələlərin həllinə dəstək verdiklərinə görə Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin, İcbari Tibbi Sığorta üzrə Dövlət Agentliyinin və “Azəriqaz” İstehsalat Birliyinin rəhbərliyinə seçicilərim adından minnətdarlığımı bildirirəm.

Sonda isə uzun müddət həll olunmamış bir məsələni hörmətli cənab Baş nazirin diqqətinə çatdırmaq istərdim.

8 sayılı Binəqədi birinci seçki dairəsinin ərazisində yerləşən Binəqədi rayonu, Ağasadıq Gəraybəyli küçəsi, ev 41 və Koroğlu Rəhimov küçəsi, ev 53a ünvanında qəzalılı vəziyyətdə olan binaların sakinlərinə verilən kompensasiyada mövcud uyğunsuzluqla bağlı bir neçə dəfə məsələ qaldırmışam. Belə ki, vətəndaşlara 1 otaqlı mənzil üçün 30 min manat, 2 otaqlı mənzil üçün isə cəmi 36 min manat vəsait kompensasiya kimi nəzərdə tutulub. Lakin 2 otaqlı olan 19 ailə mənə müraciət edərək onlara təklif olunan kompensasiyanın 1 otaqlı evə görə verilən vəsaitlə müqayisədə ədalətli olmadığından şikayət edirlər.

Mən bu barədə Nazirlər Kabinetinə rəsmi məktubla müraciət etmişəm və hörmətli cənab Baş nazirdən xahiş edirəm ki, imkan daxilində bu məsələni diqqətdə saxlasın.

Bəhruz Məhərrəmov. Əvvəlcə hər birinizi özümün və Biləsuvar sakinlərinin adından ilaxır çərşənbə münasibəti ilə təbrik edirəm. İkinci ildir ki, Prezident İlham Əliyevin qətiyyəti, ordumuzun qəhrəmanlığı sayəsində bayram-

larımızda bayram əhvalı var.

Mən özüm ötən həftə Cəbrayla getmişdim, yol boyu o ərazilərdə hansı miqyasda işlərin görüldüyünün şahidi oldum. Biz Qarabağda, Şərqi Zəngəzurda ərazicə Monteneqro, Qatar, Livan kimi ölkələr də daxil, dünyanın 35 dövlətinin ərazisindən daha böyük arealda hər şeyi sıfırdan qururuq. Tam sıfırdan. Bilirsiniz, Bakıda ayağının altında asfalt danışmaq çox asandır. Qarabağ, Zəngəzur çətin relyefə malik bir bölgədir. Təbii amillər bir yana, bizi istəyən, istəməyən var. Resurslar, imkanlar hələ hər şeyi həll etmir, heç kim düşünməsin ki, neftimiz, imkanlarımız var, edirik. Xeyr, maddi imkanlar müasir geosiyasi sistemdə artıq çox şeyi həll edə bilmir. Şəxsən bizim vəziyyətimizdə ortada ciddi qətiyyət olmalıdır, çox ciddi hərbi güc olmalıdır və müstəqil hərəkət imkanı olmalıdır ki, o bölgələrə Böyük qayıdış təmin olunsun.

Biz bu gücü, bu qətiyyəti görürük, cənab Prezidentin siyasi iradəsinin şahidiyik. Son beynəlxalq proseslər də göstərdi ki, İlham Əliyev şəxsiyyəti Azərbaycanın hazırkı geosiyasi mövqeyində nə dərəcədə vacib yer tutur və nə qədər doğru yoldayıq. Ona görə də mən hökumətin hesabatının məhz bu amillərin fonunda qiymətləndirilməsinin tərəfdarıyam və açıq şəkildə bu hesabatla dəstəyimi bildirir, belə bir həssas dövərdə media gündəmi naminə danışmağı da maraqlarımıza uyğun hesab etmirəm.

Konkret məsələlərə keçəndə, indi artıq başa çatmış bir il üzrə hesabatdan söhbət gedir. Amma istənilən halda hökumət üzvlərinin burada olmasından istifadə edərək, bəzi təkliflərimi səsləndirmək istəyirəm.

Əvvəlcə, sizə təşəkkür edirəm ki, hökumətin 2021-ci il üzrə fəaliyyəti haqqında hesabatda Biləsuvar rayonu ilə

bağlı qaldırdığım məsələlərə yer vermisiniz və konkret münasibət bildirmisiniz. Bizim təkliflərimizə önəm verilməsi hakimiyyət qollarının səmərəli əməkdaşlığının nümunəsidir.

Konkret problemlərə gələndə, təbii, Biləsuvarın ən böyük problemi içməli və suvarma suyu ilə bağlıdır. Yaz, yay aylarında vəziyyət xüsusi kritik hədd alır. Təşəkkür edirəm ki, Bolqarçay su anbarını 2030-cu ilə qədər təmir ediləcək anbarlar siyahısına salmışız, amma xahiş edirəm, bu prosesi mümkün qədər tezləşdirək.

İçməli su məsələsində isə fərqli üsullara baxa bilərik. Bizdə hər yan şor sudur, yeni nəsil sutəmizləyici qurğular təbiq edib kəndlərdə hər bir evi təmiz su ilə təmin etmək olar. Ona görə də bu cür qurğuların güzəştli şərtlərlə alınması imkanının nəzərdən keçirilməsini təklif edirəm ki, hər bir kənd evində suya çıxış olsun.

Enerji təminatı məsələsində də həmçinin. Hökumətimiz günəş batareyalarının gətirilməsi, əhaliyə güzəştli şərtlərlə çatdırılmasını reallaşdırma bilər ki, hər insan artıq özü öz elektrik infrastrukturunun sahibi olsun. Bundan sonra xətt köhnəldi, dayaqlar çürüdü, artıq belə problemlər olmasın.

Bundan başqa, Biləsuvarda suyun olmaması ucbatından məhsul götürə bilməyən çoxsaylı fermerlərimiz var ki, pambıq zavodlarına borcludur və sözün əsl mənasında, borc alında əzilirlər. Hökumətdən bu məsələdə yardım xahiş edirəm.

Bilirsiz, əgər bir sahədə alınmırsa, biz ənənəvi təsərrüfata alternativ olan variantlara baxmalıyıq. Məsələn, suya daha davamlı bağların salınması məsələsi. Hökm deyil ki, pambıq əkilsin, qoy, zeytun əkilsin, yəni kəndliyə kömək yox, kəndliyə şərait yaradılmalıdır, özü özünü dolandıra

bilsin.

Digər vacib məsələ, 15 məktəbimiz yenidən tikilməli, yaxud əsaslı təmir edilməlidir. Təşəkkür edirəm, artıq Nərimankəndi investisiya planına salmışınız, razıyam ki, birdən-birə eyni rayonda 15 məktəbin tikintisi real deyil, amma xahiş edirəm, Nəsimikənd, Bağbanlar şəhər 6 saylı, Təzəkənd, Yuxarı Ağalı, Çaylı və Günəşli məktəblərinin yenidən tikintisi, Bəydili, Səmədabad, Dərvişli, Yuxarı Cürəli, Ovçubərə, Ağayrı və Amankənd məktəblərinin əsaslı təmiri məsələsini diqqətdə saxlayasınız.

Bundan başqa, təmsil etdiyim Biləsuvar sərhəd rayonudur, ideoloji təhdid altındadır. Elm, təhsil isə yad ideologiya ilə mübarizədə ən ciddi vasitədir. Bu mənada mən ən müasir çağırışları nəzərə alaraq, rayonda yeni bir kollecini açılmasını vacib hesab edirəm. Habelə, Biləsuvar bizim sərhəd və gömrük qapısıdır. Sərhəd Akademiyasının, Gömrük Akademiyasının müəyyən təcrübəli strukturlarının Biləsuvara köçürülməsi məsələsinə baxmağınızı xahiş edirəm. Yaxud bizim mövcud məktəblərimizin bazasında hər iki struktur ixtisaslaşmış məktəblər formalaşdıra bilər.

Cənab Baş nazir, Sizdən bu məsələni diqqətə almağınızı və köməyinizi əsirgəməməyi xahiş edirəm.

Cavanşir Paşazadə. Təbii ki, hörmətli Baş nazir Əli müəllimin təqdim etdiyi hökumətin illik hesabatını qənaətbəxş hesab edirəm. Bu çıxışda, hökumətin hesabatında ətraflı şəkildə bizim həm pandemiya ilə bağlı olan problemlərə, həm də şəhid ailələrinə olan dəstəyə toxunuldu. Həm də bizim qazilərlə onların müalicəsinə olan dəstəklə bağlı bütün problemləri əhatə edən bir çıxış idi. Təbii ki, biz yerlərdə istər müharibə dövründə, istərsə də sonrakı il

dönəmində şəhid valideynlərinin yanında olduq və seçicilərin yanında biz dövlətin apardığı siyasətdən danışdıq. Seçicilər dövləti, dövlət başçısının apardığı siyasəti dəstəkləyir və öz təşəkkür və minnətdarlığını Ali Baş Komandana bildirirlər.

Heydər Əliyev Fondunun rəhbəri hörmətli Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın gördüyü işlər istər şəhidlərimizin ailələri ilə, istər qazilərimizlə, istərsə də xaricdə müalicədə olan qazilərlə bağlı məsələləri əhatə edir. Mən ona görə təşəkkürümü və minnətdarlığımı bildirirəm.

Biz də millət vəkili olaraq istərdik ki, 30 ildən sonra düşmənlə işğaldan azad olunan Qarabağ torpaqlarımızı və oradakı şəhər və kəndlərimizi bərpa edib oradan qaçqın və məcburi köçkün olan vətəndaşlarımızı öz ata-baba torpaqlarına qaytaraq. Bunun üçün də istər xarici, istərsə də daxili investisiya qoyuluşunda biz fəal olmalıyıq. Təbii ki, işğaldan azad olunan torpaqları biz bu gün tikib ərsəyə çatdırmalıyıq. Xaricdən dəvət olunan sərmayəçilər o demək deyil ki, dövlətin gücü yoxdur, pulu yoxdur, imkanı yoxdur. Bu, özlüyündə bir siyasətdir. Xarici ölkələrdən əgər bir ölkəyə borc verilsə və ya bu ölkəyə investisiya qoyulursa, o şirkətlərin o ölkə ilə əlaqəsi varsa, deməli, o, etibarlı və inanlı, doğru, düzgün aparılan siyasətdir. Təbii ki, daxildə bizim iqtisadiyyatımızın təməli çox möhkəm qoyulmuşdur. Cənab Prezident həm bu iqtisadiyyatın təşkili sahəsini, həm də onun istismarını düzgün aparır. Ona görə biz müəyyən qədər daxili xərclərimizi azaltmalıyıq ki, o torpaqlarımızın bərpasını və orada şəhərlərin tikilməsini həyata keçirək. Əlbəttə, hökumət üzvlərinə aidiyyəti icra strukturlarla mütəmadi məsləhətləşmə və təkliflər verilməlidir.

Bununla bağlı mən də bir-iki təklif vermək istərdim. Bu təkliflərdən biri budur ki, hörmətli İqtisadiyyat Nazirliyi bizdə qeydiyyatdan keçən şirkətlərin siyahısını bildirsin. Qanunla o qeydiyyatdan keçirilən şirkətlər, bir şirkət rəhbəri, bir mühasib mütləq qeydiyyatdan keçməlidir. Əgər şirkətlərin hər biri iki-üç işçi işə qəbul etsə, bizim işsizlik problemimiz xeyli azalar.

İkinci məsələ, keçmiş dövəmdə iki kateqoriyalı torpaqlar vardı. Biri kənd fondu, əhalinin artımı, fərdi evlərin tikilməsi, həyətəyanı sahələr üçün torpaqlar kimi istifadə olunurdu. İkinci, kolxoz, sovxoz, əkinə yararlı olan torpaqlar hissəsinə bölünürdü. Sonrakı dövəmdə kolxoz, sovxozlar ləğv olunandan sonra əkinlə bağlı torpaqların bir hissəsi əhaliyə pay torpaqları kimi verildi, bir hissəsi də bələdiyyə torpaqları kimi istifadə olunur. Orada müəyyən qədər kənd fondu olmadığı üçün əhalinin artımı ilə bağlı pay torpaqlarında vətəndaşlar evlər tikirlər. O tikilən evlər qanunsuz sayılır. O evlər o qədər artır ki, elə bilirəm, 20-25 ildən sonra kənd təsərrüfatı məhsullarının yetişdirilməsi üçün çox böyük problemlər yaşanacaq. Ona görə bu qanunsuz tikililərin qarşısı alınmalıdır. Kənd təsərrüfatı məhsullarının yetişdirilməsi üçün o torpaqlar qorunub saxlanmalıdır.

İkinci məsələ, o kəndlərdə olan bələdiyyə torpaqları, bildiyimiz kimi, müəyyən qədər vəsait hesabına uzunmüddətli icarəyə verilir. İcarəyə verilən torpaqlar harada isə, məsələn, 20 hektar, 50 hektar, uzun müddətli, 10 ilə, 40 ilə müəyyən müddətə verilir. Kənd təsərrüfatı məhsullarının yetişdirilməsi və ya sənaye sahələri üçün verilir. Görürsən ki, hərdən başqa regionlardan, yəni şəhərlərdən o kənddən olmayan insanlar gəlib o torpaqları götürüb 1 il,

2 il istifadə edir. Başqa yerdə biznesi olduğu üçün biznesini inkişaf etdirir. Artıq o torpaqlara ehtiyacı qalmır. Onun ödənişi də böyük olmur. Buna görə orada qohumuna, əqrəbasına haradasa 5-10 heyvan verir ki, orada otçuluqla məşğul olsun. Nə o torpaq kənd təsərrüfatı işinə istifadə olunur, nə də kənd camaatı orada yaşayan insanların iş yeri və digər məsələlərdə onlara bir dəstək olur. Ona görə mən təklif edərdim ki, bizim bələdiyyə torpaqları birinci növbədə yerli vətəndaşlara, yəni o kənddə yaşayan insanlara icarəyə verilsin.

İkinci məsələ, hansı təşkilat, hansı vətəndaş o torpaqları götürürsə, kənd təsərrüfatı ilə məşğul olacaqsə, o, ciddi şəkildə yoxlanılsın. Mütəmadi olaraq.

Üçüncü məsələ, o torpaqları icarəyə götürən tərəfindən haradasa hər hektara, yaxud iki hektara o kənddən olan bir yerli vətəndaşı, illik mütəmadi işə götürülməsi məcburi olsun. O torpaq veriləndə o vətəndaşlar siyahı ilə bir-bir yoxlanılsın, doğrudan da, o vətəndaşlar üçün iş yeri sayılsın, onlar qeydiyyatda düşsün, tədiyyələri ödəsinlər. Özlərini, doğrudan da, işçi kimi hiss etsinlər. Gələcəkdə bunun pensiya məsələsində onlara dəstək olsun.

Mən təklif edirəm ki, əgər bu məsələləri biz həll etsək, bizim kənd yerindən həm şəhərə axını, həm də bizim kəndlilərin işlə məşğuliyəti, daimi iş yerləri olacaq. Bəzən, təbii ki, kənd rayonudur, ona görə o illik işləmir, haradasa 3-4 ay mövsümi işləyir. O dövəndə o qədər vəsait ödənilməlidir ki, orta hesabla onun aylıq əməkhaqqı ilə illik əməkhaqqı arasında fərq olmamalıdır. Buna görə mən hökumətdən xahiş edərdim ki, bu və bu kimi məsələlərə diqqət yetirilsin.

Ceyhun Məmmədov. Çıxışımın əvvəlində dərin və

məzmunlu hesabatə görə hörmətli Baş nazir Əli müəllimə mən də təşəkkürümü bildirir, hökumət üzvlərini, deputat həmkarlarımı, hər kəsi qarşıdan gələn bayram münasibətilə təbrik edirəm.

Son illər Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə həyata keçirilən uğurlu siyasət nəticəsində bütün sahələrdə, o cümlədən iqtisadiyyat, sənaye və təhlükəsizliklə bağlı məsələlərdə böyük uğurlara imza atılıb. Eyni zamanda, bir çox ölkələrdən fərqli olaraq hökumət pandemiya ilə mübarizə sahəsində ciddi addımlar ataraq, ölkəmizin prosesdən minimum itkilərlə çıxmasına nail olub.

Son illər ölkəmizdə təhsil sahəsinə diqqət və qayğı daha da artırılıb. Bu sahəyə ayrılan büdcə vəsaitinin bir neçə dəfə artırılması bu fikri bir daha təsdiq edir. Bu addımlar nəticəsində Azərbaycan təhsili yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoyub.

Ötən il hökumət din sahəsində də islahatları uğurla davam etdirib. “Dini etiqad azadlığı haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununda müvafiq dəyişikliklərin edilməsi bu baxımdan xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Qaçqın və məcburi köçkünlərin həyat şəraitinin daha da yaxşılaşdırılması istiqamətində mühüm addımlar atılıb. Bu gün hər bir məcburi köçkün Prezident İlham Əliyevin və Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevanın qayğı və diqqətini üzrlərində hiss edir.

Bu gün tam əminliklə söyləyə bilərik ki, Prezident İlham Əliyevin apardığı uğurlu siyasət nəticəsində Azərbaycan dünyada təhlükəsizlik adasına çevrilib. Regionda və dünyada baş verən son hadisələr ölkəmizin bütün sahələrdə uğurlu siyasət həyata keçirdiyini göstərir.

Bütün bunlarla yanaşı, təmsil etdiyim komitələrin

profili, eləcə də təmsil etdiyim bölgə ilə bağlı bir neçə məsələni qeyd etmək istəyirəm:

1. Bölgələrdə tarixi əhəmiyyətə malik dini tarixi abidələrin bərpası istiqamətində addımların atılması. Son illər bu istiqamətdə bir sıra mühüm addımlar atılıb. Prezident İlham Əliyevin diqqət və qayğısı ilə Heydər Əliyev Fondu tərəfindən müharibə vaxtı Nic kəndində alban kilsəsi təmir olundu. Azərbaycanın müxtəlif bölgələrində hələ də çoxlu sayda təmir olunmamış dini abidələr var.

2. Akademiya sistemində müvafiq islahatların aparılması, sırasıvi əməkdaşların maddi təminatının, həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması istiqamətində ardıcıl tədbirlərin həyata keçirilməsi. İslahatlarla bağlı Prezident İlham Əliyevin bir neçə mühüm sərəncamının olmasına baxmayaraq, bu gün bu istiqamətdə hələ də ciddi addımlar atılmayıb.

3. Məcburi köçkün şəhərciklərinin bir qisminə hələ də bağça, tibb məntəqəsi, klublar, poçt məntəqələri tam fəaliyyət göstərmir. Onların fəaliyyətinin təmin olunması üçün müvafiq addımların atılması xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

4. Saatlı rayonu Nərimankənd məcburi köçkün qəsəbəsinin su və qazla təmin olunması məsələsinin diqqətdə saxlanılması. Onu da qeyd edirəm ki, bu problem özünü məktəbdə də göstərir. Bu günə kimi məktəbin şagirdləri istilik baxımından çətinlik çəkirlər. Aidiyyəti qurumlara müraciət edilsə də, məsələ hələ həllini tapmayıb.

5. Hacıqabul rayonunun Qızılburun, Sabirabadın Gündə-cühür qəsəbələrində məcburi köçkünlər üçün poçt şöbələri bağlanıb. Bu da orada yaşayan vətəndaşlarımız üçün ciddi çətinliklər yaradır. Poçt məntəqələrinin fəaliyyətinin bərpası üçün müvafiq tapşırıqların verilməsini xahiş edirəm.

Eldar Quliyev. Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatın təhlili və hörmətli Baş nazirimiz Əli müəllimin bu barədə əhatəli məlumatı göstərir ki, respublikamızın sosial-iqtisadi inkişafında yeni uğurlar əldə edilmişdir. Belə ki, COVID-19 pandemiyasının mənfi təsirlərinin keçən ildə də davam etməsinə baxmayaraq, neft-qaz və qeyri-neft sektorlarının hər ikisində əlavə dəyər istehsalı artmışdır. Özü də bu artım qeyri-neft sektorunda daha çox olmuşdur. Bu isə o deməkdir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkə iqtisadiyyatının şaxələndirilməsi istiqamətində həyata keçirilən uzaqgörən siyasət hələ uzun müddət öz bəhrəsini verəcəkdir.

Əldə edilən uğurların bünövrəsində həm də respublikamızda iqtisadi və sosial sahələrdə aparılan davamlı islahatlar dayanır. Bu islahatların nəticəsidir ki, 2021-ci ildə büdcə daxilolmalarını təmin edən əsas orqanlar – Dövlət Vergi Xidməti və Dövlət Gömrük Komitəsi tərəfindən 2020-ci ilə və keçən ilin proqnoz göstəricilərinə nisbətən daha çox vəsait toplanmışdır.

Fərəhləndirici haldır ki, ölkəmizdə sənayeləşdirmə siyasəti də uğurla həyata keçirilir. Bunun nəticəsidir ki, ölkəmizin bir çox bölgələrində sənaye parkları və sənaye məhəllələri tikilib istifadəyə verilmişdir. Hesabatdan məlum olur ki, 10 min nəfərə yaxın işçisi olan həmin sənaye zonalarında 2021-ci ildə rezidentlər tərəfindən istehsal olunan məhsulun 40 faizindən çoxu ixrac edilmişdir. Hazırda bu istiqamətdə işlər davam etdirilir və yaxın gələcəkdə Azərbaycan yalnız neft və qaz ixrac edən ölkə kimi deyil, həm də sənayenin digər sahələri üzrə məhsul ixrac edən ölkə kimi tanınacaqdır. Heç də təsadüfi deyildir

ki, hörmətli Prezidentimiz İlham Əliyevin formalaşdırdığı sənayeləşmə siyasətinin nəticəsidir ki, BMT-nin Sənaye İnkişafı Təşkilatının məlumatında 2021-ci ildə sənaye sahəsinin ümumdaxili məhsulda payına görə Azərbaycan Respublikasının dünya, Mərkəzi Avropa və Baltikyanı, Avrozona, İqtisadi Əməkdaşlıq və İnkişaf Təşkilatı ölkələrindən irəlidə olduğu təsbit edilmişdir.

Nazirlər Kabinetinin hesabatında bir daha təsdiq olunur ki, 44 günlük Vətən müharibəsində əldə etdiyimiz möhtəşəm qələbədən sonra dünyanın güclü iqtisadi potensiala malik aparıcı ölkələri respublikamızı müasir çağırışlara cavab verən, yüksək sürətlə inkişaf edən, əlverişli və etibarlı müttəfiq kimi qəbul edir, iqtisadiyyatın müxtəlif sahələrində əməkdaşlıq etməyə can atırlar.

Bütün bunlar isə bir daha onu göstərir ki, Azərbaycan hökuməti Prezident cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında 2021-ci ildə üzərinə düşən vəzifənin öhdəsindən layiqincə gəlmiş və ölkə əhalisinin sosial rifah halının yaxşılaşmasına nail olmuşdur.

Bununla belə, bəzi həlli vacib olan məsələləri hökumət üzvlərinin nəzərinə çatdırmaq istəyirəm. Bildiyiniz kimi, son illər hörmətli Prezidentimizin tapşırığına əsasən ölkəmizdə çoxlu sayda yeni məktəblər tikilir. Buna baxmayaraq, bir çox bölgələrdə, xüsusi ilə Bakı şəhərində məktəblər və siniflər azlıq edir. Ona görə də bir çox orta məktəblərdə şagirdlər bir sinifdə 40-45 nəfər olmaqla və 2-3 növbədə təhsil almağa məcburdurlar. Mənə müraciət edərək bildirirlər ki, Bakının Mehdiabad qəsəbəsində sanitar qovşağı həyətdə olan 1 nömrəli köhnə məktəb binası tam yararsız halda olmaqla, şagirdlər 3 növbədə təhsil alır. Bu da valideynlərin narazılığına səbəb olur. Hökumət

bu məsələni dərindən təhlil edib lazımı tədbirlər görməlidir ki, təhsilin keyfiyyəti yüksəlsin.

Hazırda Azərbaycan Respublikası Prezidentinin müvafiq fərmanına uyğun olaraq, Bakının kənd və qəsəbələrində daxili yolların qaydaya salınması üçün əsaslı işlər görülür. Deputatı olduğum seçki dairəsinin əhatə etdiyi Maştağa, Buzovna və Zabrat qəsəbələrinin də daxili yollarının yenidən qurulmasına böyük ehtiyac vardır. Eyni zamanda, bildirirəm ki, Zabrat qəsəbəsində olan mədəniyyət evi 25-30 ildir ki, işləmir, əsaslı təmirə ehtiyacı vardır. Hökumətdən xahişim odur ki, bu məsələləri araşdırıb müvafiq tədbirlər görsün.

Mən Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyətini müsbət qiymətləndirirəm və hesabatın qəbul olunmasına səs verəcəyəm.

Etibar Əliyev. Qeyd etməyi zəruri bilirəm ki, hökumətin hesabatı kifayət qədər geniş və əhatəlidir. Demək olar ki, hökumətin fəaliyyətinin bütün sahələrini əhatə edir. Əvvəlcə, hesabatın ümumi məzmununa və strukturuna münasibət bildirmək istəyirəm.

Əslində, hesabatda bütün sahələrdə il ərzində hökumət qurumlarının həyata keçirdikləri fəaliyyətlər sadalanmışdır. Halbuki xarici ölkələrin təcrübəsinə istinadən deyə bilərik ki, belə hesabatlarda hökumət qurumları il ərzində həyata keçirdikləri fəaliyyətləri sadalamalı deyil, həmin fəaliyyətlərdən əldə olunan nəticələri göstərməli, müvafiq sahələrdə ortamüddətli dövr üçün müəyyən edilmiş məqsəd və hədəflərə nail olunma istiqamətində irəliləyişləri və nail olunma səviyyəsini əks etdirməlidir. Təəssüf ki, bu hesabatda bunu görmürük. Həm də neçə illərdir ki, hökumətin hesabatı məhz bu formatda və bu şəkildə verilir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti son illər çıxışlarında dəfələrlə vurğulayıb ki, dövlət qurumlarının fəaliyyəti nəticəyə yönəlik olmalı, qarşıya qoyulan məqsəd və hədəflər dəqiq olmalı və bütün fəaliyyətlər də həmin məqsədlərə istiqamətləndirilməlidir. Məhz nəticəyə yönəlik fəaliyyət sisteminin qurulması, xüsusi ilə nəticəyə yönəlik büdcə sisteminin qurulması həm dövlət vəsaitlərindən istifadənin səmərəliliyini, həm də hökumət qurumlarının daha səmərəli və hesabatlı işləməsini təmin edə bilər. Buna görə də yaxşı olardı, hökumət növbəti illərdə hesabatın strukturuna və məzmununa yeni yanaşma ortaya qoysun, yəni hesabatda həyata keçirilən fəaliyyətlər sadələnsin, məhz əldə olunan nəticələr bizə təqdim olunsun ki, biz də hökumətin fəaliyyətini daha obyektiv qiymətləndirə bilək.

Artıq qeyd etdiyim kimi, hesabat çox geniş və əhatəli olduğundan mən əsas diqqəti onun “İnsan kapitalı” bölməsi üzərində cəmləmişəm. Həmin bölmədə dayanıqlı inkişaf, təhsil, elm, səhiyyə, icbari tibbi sığorta, gənclərlə iş, idman, mədəniyyət və ailə, qadın və uşaq məsələləri üzrə hesabatlar təqdim edilmişdir. Bu bölmədə diqqətimi çəkən məsələlər və cavab almaq istədiyim suallar çoxdur.

Birincisi, yaxşı olardı, hesabatda bizə təqdim edilsin ki, dayanıqlı inkişaf sahəsində 2030-cu ilədək qarşıya qoyulmuş hədəflərə 2021-ci ildə nə qədər yaxınlaşmışıq? Hansı irəliləyişlər və nailiyyətlər olub? Bu barədə dinləmə keçirməyə ehtiyac var.

Hesabatın “Təhsil” bölməsində (səhifə 216) göstərilir ki, “təhsil müəssisələrində çalışan, bilik və bacarıqlarının diaqnostik qiymətləndirilməsi aparılmış müəllimlərin, həmin məktəblərin direktorlarının və direktor müavin-

lərinin aylıq vəzifə maaşları orta hesabla 20 faiz artırılmışdır". Əlbəttə ki, müəllimlərin əmək haqlarının artırılması alqışlanmalıdır. Amma bu məlumatla yanaşı, istərdim ki, hesabatda belə artımların ölkənin təhsil sistemində verdiyi töhfələri və təsirləri də görüm.

Məsələn, aşağıdakı kimi sualların cavabları hesabatda niyə yoxdur:

1) Diaqnostik qiymətləndirmənin aparılmasına başlandıqdan indiyədək nə qədər müəllim belə qiymətləndirmədən keçib? Bu, ölkə üzrə bütün müəllimlərin nə qədər hissəsini təşkil edir? Bu proses nə vaxtadək davam edəcək?

2) Diaqnostik qiymətləndirmə nəticəsində müəllimlərin vəzifə maaşlarında baş verən artımlar onların sosial vəziyyətini nə qədər yaxşılaşdırmaq imkanı yaradır? Habelə belə əmək haqları nə dərəcədə müəllimlərin tamamilə öz işlərinə konsentrasiya olunmasına imkan verir?

3) Bu artımlardan sonra ölkə üzrə müəllimlərin əmək haqqı səviyyəsində hansı dəyişikliklər baş verib?

Nazirlik diaqnostik qiymətləndirmənin aparıldığı müəllimlərlə belə qiymətləndirməyə hələ cəlb edilməyən, yaxud keçməyən müəllimlərin işlərinin nəticələri üzrə müqayisəli qiymətləndirilmə aparırmı? Belə qiymətləndirmə və maaş artımı müəllimlərin işinin nəticələrinə təsir göstərirmi? Diaqnostik qiymətləndirmədən keçən müəllimlərin sayının artdığı məktəblərdə orta və ali məktəblərə qəbul əmsalı yüksəlirmi və sair.

Ali təhsillə bağlı daha bir sualım SABAH qrupları ilə bağlıdır. Məlum olduğu kimi, dövlət ali məktəblərində bir sıra ixtisaslar üzrə təhsil iki yerə ayrılıb: adi qruplarda təhsil və daha istedadlı tələbələrin cəlb olunduğu SABAH qrupları. Dövlət ali məktəbləri çərçivəsində eyni ixtisas

üzrə təlimlərdə belə ayrı-seçkilik niyə davam etdirilir? Aydın görünür ki, SABAH qrupları üzrə aparılmış eksperimentlər özünü doğrultmuşdur və oradakı tədris-təlim proqramları və üsulları daha səmərəlidir. Bu halda niyə həmin tədris proqramları və tədris üsulları müvafiq ixtisaslar üzrə təhsil alan bütün qruplara şamil edilmir? Bunun təmin edilməsində problem nədir? Niyə eyni dövlət ali məktəbindən eyni ixtisas üzrə – 2 fərqli proqram üzrə “yaxşı” və “keyfiyyətsiz” sayılacaq mütəxəssislər buraxmaqda davam edirik?

Hesabatda təhsillə bağlı məni maraqlandıran mühüm bir məsələni görmədim. Bu, ölkənin rayonları üzrə ali məktəblərə qəbul əmsalı arasındakı çox kəskin kənarlaşmalardır. Bu əmsal hər hesabat ilində orta məktəbdən məzun olan şagirdlərdən ali məktəblərə qəbul olunanların sayının həmin ildə məzun olmuş bütün şagirdlərin sayına nisbəti kimi faizlə hesablanır. Məsələn, DİM-in məlumatları əsasında ekspertlərin hesablamaları göstərir ki, bu əmsal Naxçıvan şəhərində 63,4, Bakıda 51,7, Sumqayıtda 46,7, Abşeronda 40,7, Gəncədə 39,5, Cəlilabadda 29,2, Yardımlıda 26,8, Sabirabadda 25,8, Saatlıda 24,4-dür. Sualım budur ki, Təhsil Nazirliyi şəhər və rayonlar arasında olan belə kəskin fərqlərin səbəblərini araşdırırmı? Bu fərqlərin azaldılması üçün hansı addımları atmağı düşünür? Çox istərdim ki, növbəti illərin hesabatlarında bu suallara cavab alım.

Hesabatın “Elm və texnika” bölməsində də hesabat ilində dövlət büdcəsindən AMEA-ya ayrılan və xərclənən vəsaitlər, il ərzində həyata keçirilən tədbirlər barədə məlumatlar var. Amma daha yaxşı olardı ki, burada, bütövlükdə ölkə, AMEA və onun institutları üzrə hesabat ilində

əldə edilmiş ixtira və kəşflərin, alınmış patentlərin (beynəlxalq və yerli) sayı, təcrübədə sınaqdan çıxarılmış yeniliklərin sayı və onların iqtisadi nəticələri haqqında məlumatlar yerləşdirilirdi.

Hesabatın “Səhiyyə” və “İcbari tibbi sığorta” bölmələri ilə bağlı da bir sıra suallarım var. Maraqlıdır ki, hesabatın “Səhiyyə” bölməsində qeyd edilib ki, “2021-ci ildə dövlət büdcəsinin “Səhiyyə” bölməsinə 231 milyon manat vəsait ayrılmışdır” (səhifə 238). Halbuki bu hesabatın dövlət büdcəsi ilə bağlı bölməsində aydın şəkildə göstərilmişdir ki, 2021-ci ildə dövlət büdcəsinin “Səhiyyə” bölməsi üzrə faktiki xərcləri 1378,5 milyon manat olmuşdur (səhifə 44). Sual yaranır, niyə Səhiyyə Nazirliyi dövlət büdcəsindən icbari tibbi sığorta (İTS) məqsədləri üçün ayrılan vəsaiti səhiyyə xərclərinə aid etmir? Yaxud 2021-ci ildən ölkədə icbari tibbi sığorta üzrə sığorta haqlarının toplanmasına baxmayaraq, bu bölmədə toplanmış İTS haqlarının məbləği və istifadəsi barədə məlumat yoxdur. Halbuki bu vəsaitlər ictimai xarakter daşdığından, işəgötürənlər və işçilər tərəfindən ödənildiyindən, hesabatda bunların açıqlanması vacibdir.

Bu bölmələrlə bağlı diqqəti cəlb edən daha bir məsələ, həm səhiyyə, həm də icbari tibbi sığorta bölmələri üzrə verilən hesabat məlumatlarının, əsasən, bir-birini müəyyən dərəcədə təkrarlamasıdır. İcbari tibbi sığorta ilə bağlı hesabat hissəsində ölkədə bu islahatın gedişi vəziyyəti barədə yetərli məlumat yoxdur.

Əliabbas Salahzadə. 2021-ci il Azərbaycanın şanlı dövlətçilik tarixində möhtərəm Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə torpaqlarımızın işğaldan azad edilməsi, suverenliyinin və ərazi bütövlü-

yünün bərpası ilə əlamətdar olmuş zəfərimizin möhkəmləndirilməsi ili olub. 2021-ci il də bir sıra mühüm iqtisadi, siyasi və sosial hadisələrlə yadda qalıb.

Ötən il koronavirus pandemiyasının yaratdığı problemlərə baxmayaraq, strateji layihələrin icrası, iqtisadi, sosial və institusional islahatların həyata keçirilməsi, ordu quruculuğu və hərbi potensialın gücləndirilməsi sahəsində görülən işlər müsbət qiymətləndirilməlidir.

Pandemiyaya qarşı iqtisadi tədbirlər paketi çərçivəsində fərdi sahibkarlara, muzzdlu işçilərin əmək haqlarına göstərilən maliyyə dəstəyi, pandemiyanın təsir etdiyi sahələrdə çalışan sahibkarlara güzəştlərin tətbiq edilməsi və digər çoxsaylı güzəştlər iqtisadi mühitə müsbət təsir göstərib. 2021-ci ildə bankları, qeyri-bank kredit təşkilatlarını, kapital və pul bazarlarını, sığorta sistemini əhatə edən maliyyə sabitliyinin qorunması siyasəti uğurlu olub.

Hesabat ilində görülən tədbirlər iqtisadiyyatda şəffaflığı daha da artırıb, iqtisadi subyektlər və dövlət orqanları arasında etimad mühitini daha da gücləndirib. Belə ki, 2021-ci ildə ölkəmizdə fəaliyyət göstərən müəssisə, təşkilat və fərdi sahibkarlar tərəfindən 92,9 milyard manatlıq və ya 2020-ci illə müqayisədə 5,6 faiz çox ümumdaxili məhsul istehsal edilib. Bütün sahələrdə həyata keçirilmiş kompleks tədbirlər 2021-ci ildə iqtisadi inkişafa dəstək verib. Hesabat ilində sənaye müəssisələri və bu sahədə fəaliyyət göstərən fərdi sahibkarlar tərəfindən istehsal olunmuş malların və göstərilmiş xidmətlərin həcmi 5,2 faiz artaraq 54,5 milyard manat təşkil edib. Bununla yanaşı, sənayenin qeyri-neft-qaz sektorunda məhsul istehsalı 18,9 faiz artıb ki, bunlar da iqtisadiyyatımızın inkişafı baxımından mühüm göstəricilərdir.

2021-ci ildə kənd təsərrüfatında ümumi məhsul istehsalı əvvəlki illə müqayisədə 3,4 faiz, heyvandarlıq məhsulları üzrə 2,8 faiz, bitkiçilik məhsulları üzrə isə 4 faiz artıb.

Azərbaycan Respublikasının 2021-ci il icmal büdcəsinin gəlirləri 23828,1 milyon manat proqnoza qarşı 33903,7 milyon manat, yaxud 42,3 faiz çox icra olunub ki, bu da 2020-ci illə müqayisədə 38,6 faiz çoxdur. 2021-ci ilin icmal büdcəsi kəsirlə proqnozlaşdırılsa da, faktiki olaraq, 3,913,2 milyon manat büdcə artıqlığı, profisit yaranıb.

Təqdirəlayiq haldır ki, ötən ilin ikinci yarısından dünyanın əksər ölkələri kimi, Azərbaycanda da inflyasiya təzyiqləri artsa da, makroiqtisadi tarazlığın pozulmasına imkan verilməyib. Çünki 2021-ci ildə makroiqtisadi sabitlik hökumətin fəaliyyətinin başlıca prioriteti kimi nəzərdə tutulmuşdur.

Bütün bunlar deməyə əsas verir ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən əsas qoyulmuş proqramlı idarəetmə növbəti illərdə də ölkəmizin daha da inkişafı üçün möhkəm zəmin yaradır və bu sahədə Nazirlər Kabinetinin fəaliyyəti uğurludur. Ona görə də, Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatının səsə qoyularaq nəzərə alınmasını təklif edirəm.

Əminə Ağazadə. Deputatı olduğum Kürdəmir rayonunun şəhər mərkəzində 8 nömrəli körpələr evi-uşaq bağçası üçün yeni binanın tikintisi və şəhər infrastrukturunun yeniləşdirilməsi ilə bağlı tədbirlər haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 12 fevral tarixli 1812 nömrəli Sərəncamına əsasən Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondun-

dan Kürdəmir Rayon İcra Hakimiyyətinə şəhərin 8 küçəsində əsaslı yenidənqurma işlərinin aparılması üçün 1,5 milyon manat, şəhərin 8 nömrəli körpələr evi-uşaq bağçasının 100 yerlik yeni binasının tikintisi üçün 1,5 milyon manat vəsait ayrılmışdır. Lakin icrası maliyyə ilinin sonuna tam təmin edilmədiyindən “Büdcə sistemi haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununa əsasən həmin vəsait vahid xəzinə hesabına köçürülmüşdür.

Kürdəmir şəhərində körpələr evi-uşaq bağçasının yeni binasının tikintisinə ciddi ehtiyac vardır. Bundan başqa, iş həcmələri müəyyənləşdirilmiş şəhərin 8 küçəsində abadlaşdırılma işləri öz həllini gözləməkdədir. Qeyd edirəm ki, rayon mərkəzində aparılacaq işlərlə əlaqədar olaraq bütün layihə sənədləri işlənmiş, satınalma müqavilələri bağlanmış və bu məqsədlə dövlət büdcə vəsaitinin 30,1 manat hissəsi xərclənmişdir.

Hörmətli Əli müəllim, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2020-ci il 12 fevral tarixli 1812 nömrəli Sərəncamına əsasən Azərbaycan Respublikasının 2020-ci il dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş vəsaitin qalan hissəsinin 2022-ci ilin xərclərinə aid edilməsinə köməklik göstərməyinizi Sizdən xahiş edirəm.

Fatma Yıldırım. Məlumdur ki, Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin həyata keçirdiyi məqsədyönlü, prinsiplial, milli maraqlara əsaslanan siyasət nəticəsində Azərbaycan güclü, dinamik inkişaf edən, yüksək beynəlxalq nüfuzə malik ölkəyə çevrilib. Dövlət başçısının rəhbərliyi ilə aparılan dərin islahatlar ötən il ərzində ölkəmizin hərtərəfli inkişafına böyük təkan verib. Dövlət tərəfindən göstərilən güclü siyasi iradə, islahatların əhatəsinin genişləndirilməsi milli iqtisadiyyatımızın inkişafını yüksək səviyyədə təmin edir.

Bu gün Azərbaycan dövlətinin əsas hədəfi işğaldan azad olunmuş ərazilərimizi yenidən həyata qaytarmaqdan ibarətdir. Bu istiqamətdə artıq ciddi tədbirlər həyata keçirilir. Qarabağda və Şərqi Zəngəzurda icra olunan bərpa-quruculuq işləri Böyük qayıdışımızın tez bir zamanda təmin olunmasını şərtləndirir. Məlumdur ki, dövlət büdcəsindən bərpa-quruculuq işləri üçün böyük həcmdə vəsait ayrılıb və dövlətimizin əsas hədəfi Böyük qayıdışa istiqamətlənib.

Bu gün biz Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il üzrə fəaliyyətinə dair hesabatı dinlədik. Hesabatdan göründüyü kimi, Azərbaycan hökuməti ötən il ərzində postmüharibə və pandemiya dövründə olduğumuza baxmayaraq, çox səmərəli fəaliyyət göstərüb və belə bir şəraitdə heç bir sosial layihə təxirə salınmayıb.

Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il ərzindəki fəaliyyətini yüksək qiymətləndirirəm və hesabatın lehinə səs verəcəyəmi bildirmək istəyirəm. Həmkarlarımı da müsbət səs verməyə çağırıram.

Qeyd edirəm ki, regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair dövlət proqramlarının icrası nəticəsində digər bölgələrdə olduğu kimi, Bərdə rayonunda da müəyyən işlər aparılıb. Bütün bunlara görə, ilk növbədə Prezidentimiz cənab İlham Əliyevə Bərdə sakinləri adından dərin təşəkkürümü bildirmək istəyirəm və hesab edirəm ki, Qarabağın qapısı sayılan Bərdə rayonunun Qarabağ İqtisadi Zonasına daxil edilməsindən sonra rayonun inkişafında yeni mərhələ açılmışdır və burada mühüm layihələr icra olunacaqdır.

Bununla belə, millət vəkili kimi bizim də vəzifəmizdir ki, təmsil etdiyimiz rayonda mövcud olan problemləri buradan səsləndirək. Fərsətdən istifadə edərək, seçiciləri-

min çoxsaylı müraciəti əsasında təmsil etdiyim Bərdə rayonunda bir sıra vacib, həllini gözləyən məsələləri hökumət üzvlərinin diqqətinə çatdırmaq istəyirəm.

İlk növbədə elektrik enerjisi infrastrukturu, kabelləşmə məsələləri ilə bağlı deyə bilərəm ki, 1 şəhər, 46 kənddən ibarət olan 93 sayılı Bərdə şəhər seçki dairəsi üzrə Bərdə şəhəri və cəmi 6 kənddə kabelləşmə işləri aparılmışdır, 49 kənddə isə hələ də kabelləşməyə ehtiyac vardır. Rayon üzrə 65 transformator yenilənib, lakin hələ də 100-ə yaxın transformatorun yenilənməsinə ehtiyac var. Bu məsələ vətəndaşlarımızın həyat şəraitini çətinləşdirir və bu problemlərlə bağlı bizə çox sayda şikayətlər daxil olur.

Digər vacib bir məsələ təhsil infrastrukturu ilə bağlıdır. Belə ki, Bərdə Texnologiya və İdarəetmə Kolleci, Bərdə Şəhər 1 nömrəli, Yeni Daşkənd, Saatlı, Qarağacı, Samuxlu, Kürdborakı, Əyricə, Mirzəxan, Şorəlli, Qazaxlar və Mollagüllər kənd məktəbləri yenidən qurulmalıdır. Bunların əksəriyyəti qəzalılı vəziyyətdədir.

Seçki dairəmiz üzrə 20 uşaq bağçası fəaliyyət göstərir və bunlardan, ümumilikdə, 16-da əsaslı təmir-tikinti işlərinə ehtiyac vardır. Mən dövlət başçısının sərəncamı ilə uşaq bağçalarının Təhsil Nazirliyinin tabeliyinə verilməsini yüksək qiymətləndirirəm və hesab edirəm ki, bundan sonra bu sahədə mövcud olan boşluqlar, problemlər mərkəzləşdirilmiş qaydada idarə olunaraq daha səmərəli şəkildə öz həllini tapacaqdır.

Digər bir məsələ isə Bərdə şəhərində 2012-ci ildə tikintisinə başlanılmış, lakin naməlum səbəbdən yarımçıq qalan Gənclər Evi ilə bağlıdır. Rayon gəncləri tərəfindən bu mərkəzin tikintisinin başa çatdırılması ilə bağlı mənə dəfələrlə müraciətlər olunmuşdur. Düşünürəm ki, Bərdə

əhalisinin böyük hissəsi gənclərdən ibarət olduğu üçün onların asudə vaxtlarını səmərəli keçirmələri məqsədi ilə inşaatı yarımçıq qalmış Bərdə rayon Gənclər Evinin tikilib təhvil verilməsi çox önəmlidir. Bu barədə aidiyyəti qurumlara müvafiq müraciətlərim olmuşdur, lakin hələ də heç bir nəticə yoxdur.

Eyni zamanda, rayonda çox önəmli məsələlərdən biri suvarma suyu ilə bağlıdır. Ümumilikdə, dairəmizdə yerləşən 46 kənddən 20-də suvarma və içməli su artezianlarına ehtiyac var. Gələcəkdə bu məqsəd üçün Bərdəyə əlavə vəsaitin ayrılmasını xahiş edirəm. Eyni zamanda, bildirmək istəyirəm, vətəndaşlardan subartezian quyularının kimlərinə maraqlarına görə qazılması ilə bağlı mənə şikayətlər daxil olur. Belə olan halda isə bir çox kəndlilər öz əkin yerlərinin suvarılmasında çətinlik çəkirlər. Məlumdur ki, su problemlərinin həlli ilə əlaqədar cənab Prezidentin tapşırığı ilə müvafiq komissiya yaradılmışdır. Hesab edirəm ki, bu problemlərin aradan qaldırılması və bundan sonra təkrarlanmaması üçün aidiyyəti qurumlar tərəfindən Bərdə rayonunda monitorinqin keçirilməsi məqsədəuyğun olardı.

Hökumət üzvlərindən xahiş edirəm ki, gələcəkdə bu məsələləri nəzərə alaraq, onların həlli istiqamətində müvafiq köməklik göstərsinlər. Bütövlükdə isə, bir daha Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il ərzindəki fəaliyyətini yüksək qiymətləndirirəm və hesabatın lehinə səs verəcəyəm.

Çıxışımın sonunda hökumət üzvlərini və həmkarlarımı qarşından gələn Novruz bayramı münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm, gələcək fəaliyyətlərində onlara uğurlar arzulayıram.

İltizam Yusifov. 1. Şirvan şəhərinin Bayramlı qəsəbəsi

Kür çayının digər sahilində yerləşir. Təəssüf ki, bu gün, müasir dövrdə əhalinin gediş-gəlişi üçün Kür çayının üstündən şəhərlə qəsəbəni birləşdirən heç bir piyada körpüsü belə yoxdur. İnsanlar 100-150 mertlik, 2-3 dəqiqəlik məsafəni Kür çayının üstündən keçməklə qət etmək əvəzinə, vaxt itirərək Hacıqabul–Bəhrəmtəpə avtomobil yolunun Kür çayı üstündən keçən körpüsündən avtomobillə 20 kilometrə yaxın yolu qət etməli olurlar. Şirvan şəhərinin köhnə şəhər massivi ilə Bayramlı qəsəbəsi arasında Kür çayı üstündən müsir piyada körpüsünün tikilməsi həm vaxt, həm də insanların rahat və təhlükəsiz hərəkətinin təşkili baxımından mühüm bir məsələni həll etmiş olardı.

2. Şirvan ilə Bakı arasında sənişinlərin rahat gediş-gəlişi üçün müasir Flirt tipli elektrik qatarlarının hərəkətinin təşkili. Gün ərzində 2 dəfə (səhər və axşam) olmaqla Bakı–Ələt–Şirvan dəmir yolu ilə sənişin qatarlarının hərəkətinin təşkili həm də 2030 – milli prioritetlərə uyğun olaraq, regionların, o cümlədən Şirvanın tarazlı inkişafı və şəhərdə iqtisadi aktivliyin artması baxımından müsbət hal olardı.

Qeyd: SSRİ vaxtı Bakı–Əli Bayramlı (indiki Şirvan) sənişin elektrik qatarı gün ərzində 3 dəfə hərəkət edirdi.

1. Tikinti işlərinin 80 faizinin bitdiyi, lakin 2008-ci ildən yarımçıq dayandırılan Şirvan şəhərinin mərkəzi idman meydançasının tamamlama işlərinin başa çatdırılması Azərbaycan futbolunun inkişafına böyük töhfə vermiş olardı. (Şəhərin futbol ənənələrinin və Azərbaycan futboluna töhfələrinin olmasını nəzərə almaqla).

2. “Azərbaycan 2030: sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Prioritetlər”ə uyğun olaraq, ölkədə biomüxtəlifliyin qorunması, bioresursların artırılması, xüsusi mühafizə olunan

təbiət ərazilərinin genişləndirilməsinin vacibliyini nəzərə alaraq, ekoloji fəlakət yaşayan Hacıqabul gölünün mülkiyyət sahibinin və statusunun müəyyənləşdirilməsi (ərazinin yasaqlıq elan edilməsi) və aidiyyəti qurumlar tərəfindən gölün bərpası üçün əməli tədbirlərin görülməsi.

Qeyd: Kür çayının üstündə tikilmiş 6,5 kilometrlik nasos stansiyasının tikintisi yarımçıq qalmış kanal (yarısı beton örtüklə örtülüb) əsasən, gölü qidalandırmaq üçün nəzərdə tutulsa da, təəssüf ki, yalnız şəxsi təsərrüfat və obyektlərin su təminatı üçün istifadə olunur.

3. Gələcəkdə dünyada fəaliyyət göstərən xüsusi iqtisadi zonaların fəaliyyət təcrübəsindən istifadə edərək Şirvan şəhəri ilə Ələt qəsəbəsi arasındakı ərazidə daxili bazara hesablanmış Şirvan xüsusi iqtisadi zonasının yaradılması planını nəzərdən keçirmək.

Əsas məqsəd: Ölkənin sənaye potensialını artırmaq, idxaldan asılılığını azaltmaq, Şirvanın sənaye, kənd və infrastruktur potensialından, coğrafi əlverişliliyindən (Bakıya yaxınlığı, əlverişli logistika) istifadə və sair.

Xüsusi iqtisadi zonanın əsas özəlliyi: Xüsusi vergi, gömrük güzəştlərinin tətbiqi, istehsal sahələrinin tikilərək sahibkarlara (rezident) güzəştli, ucuz qiymətə icarəyə verilməsi və sair.

İlk mərhələdə: Ələt–Şirvan yolunun çəkilməsinin planlaşdırılması. Şirvan xüsusi iqtisadi zonasının yaradılması ilə sözügedən ərazi Ələt azad iqtisadi zonası Hacıqabul Sənaye Məhəlləsi ilə birlikdə Azərbaycanın əsas sənaye potensialını özündə birləşdirən və region üçün mühüm bir iqtisadi bölgəyə çevrilmiş olardı.

İqbal Məmmədov. Cənab Baş nazirin hesabatında Azərbaycan dövlətinin ötən il əldə etdiyi nailiyyətlər, iqtisadi

sadi və digər sahələrdə qazanılmış böyük uğurlar diqqətə çatdırıldı.

2021-ci ilin yekunları bir daha sübut etdi ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin siyasi uzaqqörənliyi və təşkilatçılığı sayəsində nailiyyətlərimiz daha da artmış, insanların həyatı yaxşılaşmışdır. Hökumətin və xalqın öz Prezidenti ətrafında sıx birliyi, ölkədə yaradılmış siyasi, iqtisadi sabitlik sosial-iqtisadi, siyasi, mədəni sahələrdə, beynəlxalq aləmdə yeni uğurların qazanılmasına zəmin yaratmışdır.

Şübhəsiz ki, bu nailiyyətlərin əldə olunmasında Azərbaycan hökumətinin fəaliyyəti də təqdirəlayiqdir. Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildəki fəaliyyəti müsbət qiymətləndirilir və qənaətbəxş hesab olunur. Hesab edirəm ki, hökumət Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən Nazirlər Kabineti qarşısında qoyulan vəzifə və tapşırıqların öhdəsindən uğurla gəlməyi bacarıb. Burada səsləndirilən faktlardan da aydın görünür ki, 2021-ci ildə də Azərbaycanın iqtisadiyyatı sürətlə inkişaf edib, öz dinamik inkişaf səviyyəsini qoruyub saxlamağa nail olub. Azərbaycan Respublikası Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla həyata keçirilən sosial-iqtisadi siyasət nəticəsində ölkə ərazisi sürətlə inkişaf edir və bu siyasətin başlıca məqsədi kimi hər bir vətəndaşın rifahı davamlı olaraq yüksəlir.

Təbii ki, böyük nailiyyətlərimizlə yanaşı, problemlərimiz də var. Əsas problemlərimizdən biri rayonlarda məşğulluq problemidir. Biz gərək rayonlardan məşğulluq probleminə diqqəti artıraraq, yeni iş yerlərinin yaradılmasını ön plana çəkək. Əks halda, Bakı şəhərində işlə bağlı miqrasiya axını daha çox ola bilər.

Əgər statistikaya nəzər salsaq, ayrı-ayrı rayonlar üzrə gəlirlərin diversifikasiyası arasındakı fərqlər və ya büdcə gəlirlərinin formalaşmasında həmin dağ rayonlarından büdcəyə daxilolmalar çox minimum həddədir. Onunla əlaqədar təklif edirəm ki, sərmayəçilərin, sahibkarların dağ və ucqar rayonlarda sərmayə qoyub iş yerləri açmalarından ötrü Bakı və Bakı ətrafı rayonlara nisbətən həmin rayonlarda vergi dərəcələri fərqli olmalıdır.

Həmin sərmayəçilər üçün kommunal xərclər, işığa, qaza, suya müəyyən dövr üçün tarif qiymətləri Bakı şəhərinə nisbətən aşağı olmalıdır. Bu da sərmayəçilərin, sahibkarların həmin rayonlarda müəssisələr açmasına maraq yaradar və iş yerlərinin açılmasına səbəb olar. Bakı şəhərinə də işlə bağlı miqrasiya axını azalar.

Fürsətdən istifadə edib, buradan seçicilərimin mənə ünvanladıkları problemlərlə əlaqədar müraciətlərini səsləndirmək istəyirəm. Bildiyiniz kimi, təmsil etdiyim Lerik rayonu ölkəmizin dağlıq relyefə malik rayonlarından biridir. Dağ çaylarının daşması nəticəsində yol uçqunları və bir sıra təbii fəlakətlər meydana gəlməkdədir. Lerik rayonunun Piran kəndi ərazisindən keçən Lənkərançay çayının mühafizə zonasında olan yaşayış məntəqələri hər il mütəmadi olaraq sel təhlükəsi ilə qarşılaşmaqdadır. Tərəfimizdən edilmiş müraciət nəticəsində, Meliorasiya və Su Təsərrüfatı Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin nümayəndələri yerdə araşdırma aparmış və 1 kilometr uzunluğunda sahil mühafizə beton bəndinin tikilməsini məqsədəuyğun hesab edərək vəsait ayrılması ilə bağlı təklifləri Nazirlər Kabinetinə göndərmişlər. Əfsuslar olsun ki, bu günə qədər müsbət addım atılmamışdır.

Digər bir məsələ olaraq isə yol mövzusunda toxunmaq

istəyirəm. Yol hər bir rayonun inkişafı və mədəniyyətinin güzgüsüdür. Təəssüf hissi ilə qeyd edirəm ki, 17 yaşayış məntəqəsini birləşdirən 9 min nəfərdən yuxarı əhali yaşayan Əliabad–Kirəvud–Vamazğon avtomobil yolunun, 10 min nəfərdən çox əhalinin yaşadığı 14 yaşayış məntəqəsini birləşdirən Piran–Küsəkəran–Veri avtomobil yolunun, 8 min nəfər əhalisi olan 9 yaşayış məntəqəsini birləşdirən Lerik–Mastail–Livədirgə–Laman avtomobil yolunun, 10 mindən yuxarı əhalisi olan 8 yaşayış məntəqəsini birləşdirən Monidigah–Çayrud–Rvarud avtomobil yolunun tamamilə yararsız vəziyyətdə olması ölkəmizin qət etdiyi inkişaf yoluna yaraşmayacaq səviyyədədir.

Ümumilikdə, Lerik rayonunda 2200 kilometr kənd-daxili avtomobil yolları vardır. Onların da 120 kilometrlik hissəsinə asfalt örtüyü çəkilib. Təəssüf hissi ilə qeyd edirəm ki, bu da normal istifadə edilən yolumuzun heç 5 faizi deyil.

Bir məsələni də diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm ki, 2 qonşu rayon olan Lerik və Yardımlı rayonları arasında tarixən abad yol olmamışdır. Aralarında 25–30 kilometr yol olmasına baxmayaraq, bir körpü və 4 kilometr bərbad yol olması ucbatından, əhali 180 kilometr Lerik–Lənkəran–Masallı–Yardımlı dairəvi yolu qət edir. Hökumətdən bu problemləri nəzarətdə saxlamasını xahiş edirəm.

Sonda, hesabatə ses verəcəyimi bildirir, deputat həmkarlarımı və hökumət üzvlərini qarşıdan gələn bayram münasibəti ilə təbrik edirəm.

Jalə Əliyeva. Azərbaycan dövləti müstəqilliyinin artıq dördüncü onilliyə qədəm qoymuşdur. Ölkəmiz hazırda ən yeni tarixinin ən şanlı dövrünü yaşayır. Bu gün Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin Milli Məclisin

müzakirəsinə təqdim etdiyi hesabat ölkəmizin Prezidenti cənab İlham Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi bütün dövrlərdə, xüsusi ilə də son illərdə həyata keçirdiyi islahatları və həmin islahatların konkret əməli nəticələrini əks etdirən dövlət sənədi kimi mühüm əhəmiyyətə malikdir. Müzakirə etdiyimiz hesabat həm də ötən zəfər ilinin ölkəmizdə bütün sahələrdə davam edən şərəfli təntənəsinin əks olunduğu bir sənəd kimi də böyük səciyyə daşıyır. Bunlar, əlbəttə ki, oturuşmuş daxili və xarici siyasət, iqtisadi güc və ən ümdəsi dövlət–xalq birliyi, həmrəyliyi, xalqın öz rəhbərinə böyük inamı və etimadı sayəsində mümkün olan amillər, ölkə rəhbərinin bütün zamanlarda, bütün dövrlərdə atdığı düzgün addımların, həlledici mövqeyinin, dəmir iradəsinin nəticəsidir.

Mən güclü Azərbaycan dövlətinin iqtisadi pasportu rolunu daşıyan bu mükəmməl sənədin – hesabatın hazırlanmasında rolu və zəhməti olan bütün hökumət üzvlərinə, eyni zamanda, fürsətdən istifadə edərək, ölkə iqtisadiyyatının dirçəldilməsinə, büdcənin güclənməsinə, ölkədə layiqli vətəndaş cəmiyyətinin qurulmasına, asayişin və təhlükəsizliyin bərqərar olmasına, xalq və dövlət məmnuniyyətinin təmin edilməsinə, Azərbaycanın ölkə hüdudlarından kənarında layiqincə tanıtılmasına, vətəndaşların hüquqlarının qorunmasına verdikləri töhfə və göstərdikləri xidmətlər üçün, o cümlədən millət vəkili olaraq təmsil etdiyim Zərdab və Ucar rayonlarıyla bağlı məsələlərin həllində, həmin rayonlardan olan seçicilərimin qarşılaşdıqları problemlərin aradan qaldırılmasında bizimlə əməkdaşlıq etdikləri üçün Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyinə, Maliyyə Nazirliyinə, Fövqəladə Hallar Nazirliyinə, İqtisadiyyat Nazirliyinə, Əmək və Əhalinin

Sosial Müdafiəsi Nazirliyinə, Səhiyyə Nazirliyinə, Rəqəmsal İnkişaf və Nəqliyyat Nazirliyinə, Dövlət Gömrük Komitəsinə, Diasporla İş üzrə Dövlət Komitəsinə, Qida Təhlükəsizliyi Agentliyinə, Mərkəzi Banka, “ASAN xidmət”ə, “Azərişiq” ASC-yə, “Azəriqaz” İstehsalat Birliyində, Meliorasiya və Su Təsərrüfatı ASC-yə, Dəmir Yolları Qapalı Səhmdar Cəmiyyətinə, “Azərbaycan Yolları” ASC-yə təşəkkür edirəm. Təmsilçisi olduğum Zərdab və Ucar rayonları ilə bağlı istər şifahi, istər yazılı müraciətlərimizə diqqətlə yanaşaraq, onların bir qisminin həllində, təklif və tövsiyələrimizin dövlət proqramlarında yer almasında yuxarıda sadaladığım dövlət qurumlarının rəhbərliyi öz köməyini əsirgəməmişlər.

Eyni zamanda, bəzi təkliflərimizi və xahişlərimizi də nəzərə çatdırmaq istəyirəm. Diqqətə çatdırmaq istədiyim ən əsas məsələ Zərdab rayonunun kanalizasiya sistemi ilə bağlıdır. Biz uzun illərdir bu məsələni qaldırırıq. Vətəndaşlardan bu məsələylə bağlı çox sayda müraciətlər daxil olur. 2020-ci ilin hesabatında bildirilirdi ki, Zərdab rayon mərkəzində tikintisi yarımçıq qalmış kanalizasiya sisteminin yenidən qurulması işlərinin davam etdirilməsi üçün aidiyyəti üzrə müraciət edilmişdir. Düşünürük ki, bu məsələnin həllinin vaxtı çoxdan çatıb və keçib belə. Biz bu məsələnin diqqətdə saxlanılmasını və problemin ən yaxın zamanda həlli üçün mümkün olan köməyin göstərilməsini Nazirlər Kabinetindən xahiş edirik.

Ümumilikdə, Zərdab rayonunun və Ucar rayonunun Bərgüşad, Lək və Xələc kəndlərinin içməli su təminatı ilə bağlı müraciətimiz 2019-cu ilin hesabatında nəzərə alınmış və Şirvan kanalının yenidən qurulmasının layihəsmeta sənədlərinin hazırlanması işlərinin tamamlanmaqda

olduğu, eləcə də bu kanalın yenidən qurulmasının nəzərdə tutulduğu qeyd edilmişdir. 2020-ci ilin hesabatında isə “Azərsu” ASC-nin mütəxəssisləri tərəfindən araşdırma işlərinin aparıldığı, müvafiq layihə təkliflərinin hazırlandığı bildirilirdi. Lakin təəssüf ki, bu günə kimi həmin kəndlərin su təminatının yaxşılaşdırılması işi yubanır.

Digər problem suvarmada mövcuddur. Torpaqların soranlaşmasının qarşısını almaq məqsədi ilə kollektorların təmizlənməsinə ehtiyac var.

Zərdab rayonunun Məlikumudlu, Şahhüseynli, Dəliquşçu, Xanməmmədli, Məmmədqasımlı kənd yollarının mərkəzi yolla birləşdiyi hissəsinin əsaslı təmirinə ehtiyac var. Deputatı olduğum Ucar rayonunun Bərgüşad kəndinin bərbad, keçilməz vəziyyətdə olan daxili yolunun əsaslı təmiri həlli vacib məsələlərdəndir.

Daha sonra, hələ ötən ilki hesabatda Zərdab rayonunun Dəliquşçu kənd tam orta məktəbi üçün yeni binanın tikintisinin “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019–2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nda nəzərdə tutulduğu qeyd edilmişdi. Hesabatda, eyni zamanda, Məlikli kənd tam orta məktəbinin əsaslı təmiri, Məlikli kənd sahə xəstəxanası üçün yeni binanın tikintisi, eləcə də Pərvanlı kəndində yeni uşaq bağçasının inşası məqsədi ilə aidiyyəti üzrə müraciət edildiyi göstərilirdi. Halbuki hələ 2019-cu ilin hesabatında Məlikli kənd sahə xəstəxanasının tikintisinin məqsədəuyğun hesab edildiyi və bu məsələyə mövcud qanunvericiliyə uyğun olaraq, Dövlət İnvestisiya Proqramında nəzərə alınmaqla, növbəti illərin dövlət əsaslı vəsait qoyuluşu (investisiya xərcləri) üçün nəzərdə tutulan vəsaitin bölgüsünün tərtibi zamanı baxılacağı bildirilmişdi. Bu məsələnin də diqqətdə saxlan-

masını xahiş edirik.

Zərdab rayonunun qəzalılı vəziyyətdə olan Məlikli, Şəf-təhal, Bəyimli, Əlibəyli tam orta məktəbləri üçün yeni bi-nanın tikintisi, şəhər 2 sayılı, Gəlmə, Gəndəbil, Şahhüseyn-li, Bıçaqçı, Gədəkqobu, Məmmədqasımlı kənd tam orta məktəblərinin əsaslı təmirinə ehtiyac var. Zərdab rayon Mədəniyyət evinin əsaslı təmiri, qəzalılı vəziyyətdə olan Tarix–diyarşünaslıq muzeyi üçün yeni binanın tikintisi, rayon mərkəzi idman meydançasının əsaslı təmiri də xeyli müddətdir yol gözləyir. Ucarın Lək kəndində Mədəniyyət evinin əsaslı təmirinin plana salınmasını da xahiş edirik.

Bir məsələni də diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Ötən ilki hesabatda Ucar rayonunun Bərgüşad kəndində möv-cud olan Mədəniyyət evinin Nazirlər Kabinetinin 2016-cı il 21 oktyabr tarixli sərəncamı ilə dövlət mülkiyyətində saxlanılacaq müəssisələrin siyahısına daxil edilmədiyini və Əmlak Məsələləri Dövlət Komitəsi tərəfindən Bərgüşad kənd Mədəniyyət evinin özəlləşdirməyə açıq elan edildiyini diqqətə çatdırmış, kəndin ziyalılar, mədəniyyət xadimləri yetişdirən bir kənd olduğunu və 7000-dən çox əhəlinin yaşadığı bir kənddə Mədəniyyət evinə ehtiyac olduğunu bildirmiş və məsələyə yenidən baxılmasını, Mədəniyyət evinin öz mövcudluğunu qoruması üçün lazım olan tədbirlərin görülməsini xahiş etmişdik.

Hazırda müzakirə etməkdə olduğumuz hesabat sənə-dində həmin təklifimiz nəzərə alınmış və bildirilib ki, Bərgüşad kənd Mədəniyyət evi Mədəniyyət Nazirliyinin ba-lansında olmaqla, dövlət mülkiyyətindədir, özəlləşdirmə keçirilməmişdir və qəzalılı vəziyyətdə olan Mədəniyyət evi üçün önümüzdəki illərdə yeni bina inşa ediləcəkdir. Bu se-vindirici xəbər üçün əlaqədar qurumlara təşəkkür edirəm.

Bu gün ilaxır çərşənbədir. Qarşıdan Novruz bayramı gəlir. Bayramlar münasibəti ilə başda ölkə rəhbəri, xilaskar Prezident, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyev olmaqla, hər birinizi təbrik edir, xalqımıza yeni uğurlar, xoşbəxtlik və can sağlığı arzulayıram.

Kamran Bayramov. Hörmətli Baş nazirimiz müzakirəmizə çıxarılan Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatı təqdim etdi, ölkəmizdə görülmüş işlər barədə ətraflı məlumat verdi. Həqiqətən də, ötən ildə ictimai həyatın bütün sahələrində xeyli iş görülmüş, bir çox istiqamətlər üzrə əhəmiyyətli uğurlar və nailiyyətlər əldə edilmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, Azərbaycan hökuməti ötən ildə də öhdəsinə düşən vəzifələri layiqincə yerinə yetirib və Azərbaycanın sosial-iqtisadi inkişafına öz töhfəsini verib.

Mən hesabatda xüsusi olaraq “Böyük qayıdış və regionların inkişafı” bölməsini qeyd etmək istərdim.

Sevindirici haldır ki, pandemiya şəraitində yaranmış məhdudiyətlərə baxmayaraq, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti tərəfindən təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019–2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nda nəzərdə tutulmuş tədbirlər uğurla həyata keçirilmişdir. Cənab Prezidentin ötən il də bölgələrə mütəmadi səfərləri, səfərlər çərçivəsində bir çox obyektlərin açılışı bunun əyani təsdiqidir.

44 günlük Vətən müharibəsindən və tarixi zəfərimizdən bu günədək keçmiş müddət ərzində işğaldan azad olunmuş ərazilərin yenidən qurulması və inkişafı, təhlükəsizliyin bərqərar olunması, zəruri infrastrukturun yaradılması, regionun iqtisadi potensialının gücləndirilməsi, Böyük qayıdışın təmin edilməsi istiqamətində səmərəli və sürətli

işlər görülmüşdür. Eyni zamanda, işğaldan azad olunmuş ərazilərdə xüsusi idarəetmə institutu yaradılaraq tətbiq edilmiş və görülmüş işlər qeyd edilən institutun özünü doğrultduğunu göstərmişdir.

Bununla yanaşı, işğaldan azad olunmuş ərazilərə Böyük qayıdışın təmin edilməsi, soydaşlarımızın öz doğma yurduvalarında layiqli yaşayışının qurulması, sosial sifarişlərinin təmin edilməsi və həyati tələbatlarının ödənilməsi məqsədi ilə həmin ərazilərdə yerli özünüidarəetmənin təşkili, yerli özünüidarəetmə orqanlarının –bələdiyyələrin yaradılması, formalaşdırılması və fəaliyyət göstərməsi vacib amillərdən biridir. Lakin təəssüflə qeyd etməliyik ki, ölkəmizdə bələdiyyələrin bugünkü modeli, statusu, səlahiyyətləri, cəmiyyətimizdə rolu və nüfuzu, o cür əziyyətlə bərpa edilən ərazilərdə fəaliyyət göstərməsinə heç yaraşmır.

Bələdiyyələr indiki vəziyyətində və durumunda çətin ki, Konstitusiya və qanunlarla onlara həvalə edilən hüquq və vəzifələrin səmərəli şəkildə yerinə yetirilməsinin öhdəsindən gələ bilsinlər, xüsusi ilə də böyük və əsaslı işlər tələb edən Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında.

Fikrimcə, işğaldan azad edilmiş ərazilərdə səmərəli bələdiyyə idarəetməsinin həyata keçirilməsi üçün ölkəmizin yerli özünüidarəetmə sistemində əsaslı və köklü qanunvericilik və institusional islahatlara və dəyişikliklərə həyati ehtiyac vardır. Hazırda Böyük qayıdış ərafəsində bələdiyyələrin statusuna, səlahiyyətlərinə və sayına yenidən baxılmasının əsl məqamıdır. Bu, təkcə işğaldan azad edilmiş ərazilərdə deyil, ölkəmizin bütün digər bölgələrində səmərəli yerli özünüidarəetmənin yaradılması və təmin olunması üçün edilməlidir.

Fürsətdən istifadə edərək, hörmətli cənab Baş nazirdən ölkədə müstəqil, səmərəli, günün tələblərinə uyğun, iqtisadi və maliyyə potensialı güclü olan, vətəndaşlarımızın tələbatlarına və sosial sifarişlərinə cavab verən təkmil bələdiyyə sisteminin formalaşdırılması üçün təcili və təxirəsalınmaz tədbirlərin görülməsini xahiş edirəm.

Hesabatda qeyd etmək istədiyim digər məsələ “Meliorasiya və su təsərrüfatı” bölməsi ilə bağlıdır. Bu sahədə ötən il ərzində ölkəmizdə görülən işləri, o cümlədən meliorasiya və irriqasiya sistemlərinin qorunub saxlanması, onların istismarının təkmilləşdirilməsi ilə bağlı həyata keçirilən tədbirləri yüksək qiymətləndirərək, eyni zamanda, meliorasiya və su təsərrüfatı sahəsində bir çox işlərin görülməsinə ehtiyacın duyulduğunu qeyd etmək istərdim. Bu sahədə problemlərin yaşandığı rayonlardan biri də seçildiyim 100 sayılı Şəmkir-Daşkəsən seçki dairəsinə daxil olan Şəmkir rayonudur.

Son zamanlar Şəmkir rayonunun Yuxarı Seyfəli kəndini içməli su və suvarma suyu ilə təmin edən “Kotançı” kanalı müəyyən problemlərlə üzləşir, kəndin aşağı hissəsinə suvarma suyunun çatdırılmasında ciddi çətinliklər əmələ gəlir. Ötən ildə “Kotançı” arxında su sızması yaranmış, suvarma suyunun verilməsi tamamilə dayandırılmışdır. Belə ki, kənddən 12 kilometr uzaqlıqdan axıb gələn və kəndə qədər iki kənddən kanalla keçən su uzun məsafəni gələnə qədər hopma, sızma və başqa formada itkilərə məruz qalır, bu da kəndin böyük bir hissəsinə su verilməsində ciddi problemlər yaşadır. Kanalın uzunluğu 25 kilometr olmaqla kəndlərin ərazisindən keçən hissəsi 15 kilometrəndən çoxdur. Ona görə də, rayonun 6 kəndini əhatə edən Seyfəli zonasına, o cümlədən Yuxarı Seyfəli

kəndinə xidmət edən “Kotançı” kanalının 12,5 kilometr hissəsini beton üzlüyə və ya böyük diametrlı boruya alınması, Şəmkirçay dərəyaçasından çıxan tunelin təmizləyici qurğusundan əlavə olaraq kəndin aşağı hissəsindən boru vasitəsi ilə su verilişinin təmin edilməsi məsələsinə baxılmasını xahiş edirəm.

Könül Nurullayeva. Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ilə dair hesabatı məzmun və mahiyyət etibarı ilə kifayət qədər əhatəli və uğurludur. Mən də Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatı yüksək qiymətləndirirəm. Hesabata səs verəcəyəm və həmkarlarımı da səs verməyə çağırıram.

2021-ci il ölkəmizin həm koronavirus pandemiyası ilə mübarizə apardığı, həm də postmüharibə dövrünün müəyyən çətinliklərinin yaşandığı bir il olmuşdur. Buna baxmayaraq, dövlətimizin uğurlu daxili və xarici siyasəti nəticəsində istər təhsil, istər sosial müdafiə, istərsə də gənclərlə iş sahəsində mütərəqqi işlər görülmüşdür.

Aztəminatlı təbəqədən olan ailələrin üzvlərinin təhsilə əlçatanlığının təmin edilməsi məqsədi ilə dövlət tərəfindən Təhsil Tələbə Krediti Fondunun yaradılması və bu fondun vəsaiti hesabına tələbələrə kreditlərin verilməsi mütərəqqi haldır. Daha çox tələbəni əhatə edə bilməsi üçün bu fondun vəsaitinin artırılması, əyani təhsil alan tələbələrlə yanaşı, qiyabi formada təhsil alan tələbələri də əhatə etməsi daha yaxşı olardı.

Təhsilalanların müəyyən qisim dərsliklərə əlçatanlığının təmin edilməsi məqsədi ilə dərsliklərin rəqəmsal nüsxələrinin yaradılması və onlayn platformalarda yerləşdirilməsi təhsilin inkişafında mühüm rol oynayır. Ölkəmizdə elektron kitab, dərslük, dərs vəsaiti, elektron kitab-

xana sisteminin genişləndirilməsinə, o cümlədən dağ rayonlarında fasiləsiz internetin təmin olunmasına böyük ehtiyac var.

Dövlət tərəfindən “Məşğulluq marafonu” çərçivəsində şəhid ailə üzvlərinin, müharibədə xəsarət almış şəxslərin və müharibə iştirakçılarının məşğulluğunun təmin edilməsi yüksək dəyərləndirilməlidir. Məşğulluq probleminin aradan qaldırılması istiqamətində səylərin artırılması məqsədəuyğun olar. Bununla yanaşı, sosial müdafiəyə, eyni zamanda, “YAŞAT” Fondu tərəfindən qazi və müharibə iştirakçılara və onların yaxın ailə üzvlərinə müalicə və psixoloji dəstək üçün daha çox vəsaitin ayrılması sosial rifahın yüksəldilməsinə və bir sıra problemlərin həllinə gətirib çıxarar.

Həmçinin gənclər arasında sağlam həyat tərzinin təbliği baxımından, eyni zamanda, ölkəmizin beynəlxalq arenada idman yarışlarında daha böyük nailiyyətlər əldə etməsi üçün, ümumilikdə, idmana ayrılan vəsaitin həcminə yenedən baxılmasını zəruri hesab edirəm. Çünki maliyyə vəsaiti yetərli olmadıqda idmançıların peşəkar yarışlara hazırlığı, xarici ölkələrə səfərləri, bir sözlə, yüksək səviyyəli təmsilçiliyi, demək olar ki, mümkünsüz olur.

Ötən 2021-ci il ərzində seçildiyim Nizami rayonunda uzun illərdən bəri qalmış bir sıra problemlərin həll edilməsi, o cümlədən vətəndaş müraciətlərində qaldırılan bir çox məsələlərlə bağlı aidiyyəti dövlət qurumlarına ünvanladığım müraciətlərə ciddi yanaşılmış, qanunvericiliyin yol verdiyi və səlahiyyətlər daxilində problemlərin həllinə nail olunmuşdur.

Qaldırdığım problemlərin həll edilməsində göstərdiyiniz dəstəyə və köməyə görə hörmətli Əli müəllim, Sizə

dərin təşəkkürümü bildirirəm.

O cümlədən Nizami rayonu Keşlə qəsəbəsi, N.Abdulayev küçəsində mənzillərin üzərindən keçən, uzun illərdir ki, həllini gözləyən yüksək gərginlikli elektrik xətlərinin yeraltına keçirilməsinə göstərdiyi köməyə görə “Azərişiq” ASC-nin sədri hörmətli Vüqar müəllimə, çoxsaylı vətəndaş müraciətlərinin həll edilməsi ilə bağlı etdiyim müraciətlərə operativ reaksiya verərək ərizəçilərin xeyrinə həll etdiyinə görə Azərbaycan Respublikasının iqtisadiyyat nazirinə, daxili işlər nazirinə, Azərbaycan Avtomobil Yolları Dövlət Agentliyinin İdarə Heyətinin sədrinə, “Azərsu” ASC-nin rəhbərliyinə, eyni zamanda, Nizami rayonunda yaşayan şəhid ailələrinin sosial problemlərinin həll edilməsində göstərdiyi dəstəyə görə Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyasının sədri hörmətli həmkarım Səttar Möhbəliyevə dərin təşəkkürümü bildirirəm.

Yuxarıda da qeyd etdiyim kimi, bir sıra problemlərin həll edilməsinə baxmayaraq, Keşlə qəsəbəsində yaşayan sakinləri narahat edən, uzun illər müxtəlif səbəblərdən həll edilməmiş əsas problemlərdən biri də Keşlə qəsəbəsindən keçən Babək prospekti ilə H.Əliyev prospektini birləşdirən M.Ə.Sabir küçəsinin yenidən qurulması və genişləndirilməsidir.

Aidiyyəti dövlət qurumlarına etdiyim müraciətlər araşdırılaraq, qeyd olunan küçənin yenidən qurulması məqsədəməvafiq hesab edilmiş və bu haqda İqtisadiyyat Nazirliyinə rəsmi cavablar verilmişdir.

Azərbaycan Respublikasının İqtisadiyyat Nazirliyi də öz növbəsində Keşlə qəsəbəsi M.Ə.Sabir küçəsinin yenidən qurulması və genişləndirilməsi işləri üçün böyük məbləğdə maliyyə vəsaitinin tələb olunacağını nəzərə alaraq, dövlət vəsaitindən səmərəli və qənaətlə istifadənin

vacibliyi baxımından mövcud problemin həllini Bakı Nəqliyyat Agentliyi və Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin təklifləri əsas götürülməklə məqsədamüvafiq hesab etmişdir.

Hörmətli Əli müəllim, yuxarıda qeyd olunanları nəzərə alaraq, 2022-ci ilin dövlət investisiya xərcləri çərçivəsində Babək prospekti ilə H.Əliyev prospektini birləşdirən M.Ə.Sabir küçəsinin yenidən qurulması üçün aidiyyəti qurumlara müvafiq maliyyə vəsaitinin ayrılmasına köməklik göstərməyinizi Sizdən xahiş edirəm.

Malik Həsənov. Çox məzmunlu, geniş hesabat məruzəsinə görə, hörmətli Baş nazirimiz Əli müəllimə təşəkkürümü bildirirəm. Təqdim edilmiş məruzədən də görüldüyü kimi, 2021-ci ildə hökumətimiz qarşıya qoyulan bütün istiqamətlər üzə məhsuldar fəaliyyət göstərmiş və ciddi iqtisadi uğurlar əldə edilmişdir.

Təqdim edilmiş hesabat strukturuna görə geniş və optimal variantda hazırlanmışdır ki bu da iqtisadiyyatın bütün sahələri üzrə prosesləri izləməyə imkan verir.

Təbiidir ki, bu gün cəmiyyətimizin ən aktual məsələsi postmüharibə və postpandemiya dövründə iqtisadiyyata dəymiş zərərlərin qısa zaman kəsiyində və az maliyyə itkisi ilə aradan qaldırmaqdır. Erməni işğalı dövründə xarabazara çevrilmiş Qarabağ və Şərqi Zəngəzur iqtisadi rayonlarında quruculuq işlərinin görülməsi və qısa müddət ərzində əhalinin qayıdışının təmin edilməsi iqtisadi baxımdan olduğu qədər, hərbi-strateji yönümdən də olduqca vacibdir.

Təqdim olunmuş hesabatdan da görünür ki, ötən il bu istiqamət üzrə hökumətin bütün qurumları ciddi şəkildə fəaliyyət göstərmiş, dövlət büdcəsindən yetərli miqdarda

vəsait ayrılmışdır. Görülmüş işlər içərisində nəqliyyat şəbəkəsinin və yol infrastrukturunun inkişafına yönəldilmiş layihələrin uğurla həyata keçirildiyini qeyd edə bilərik. 8 ay ərzində Füzuli Beynəlxalq Hava Limanının istifadəyə verilməsi işğaldan azad edilmiş bölgədə 2021-ci ildə həyata keçirilmiş ən uğurlu layihə hesab edilə bilər.

Hökumətin apardığı siyasət nəticəsində ölkənin valyuta ehtiyatları artmış, milli valyutaya olan təzyiqlər bir qədər də azalmış, maliyyə sektorunda sabitlik əldə edilmişdir.

Hesabatdan da göründüyü kimi, ötən il hökumətin fəaliyyətinin əsas iki prioritet istiqaməti ordu quruculuğu və təhsilin inkişafı ilə bağlı olmuşdur. Təsadüfi deyildir ki, hər iki sahəyə 2021-ci il üçün eyni miqdarda – 4 milyard manata yaxın vəsait ayrılmışdır. Ordunun maddi-texniki təminatı ilə bağlı nəzərəcarpacaq irəliləyişlər əldə edilmiş, işğaldan azad olunan ərazilərdə yeni hərbi infrastruktur inşa edilib istifadəyə verilmişdir.

Təhsil sahəsinə gəldikdə isə, hesabatdan da göründüyü kimi, bir sıra islahatlar həyata keçirilmiş, yeni təhsil müəssisələrinin inşasına və əsaslı təmirinə dövlət büdcəsindən kifayət qədər vəsait ayrılmışdır. Məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin yerli icra hakimiyyəti orqanlarından alınaraq, yəni Təhsil Nazirliyinin tabeçiliyinə verilməsi bu sahədə olan mənfi meyllərin ortadan qaldırılmasına imkan verəcəkdir.

2021-ci ildə və bundan öncəki illərdə də ölkəmizin nail olmağa çalışdığı ən mühüm məsələ ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi ilə bağlıdır. Hazırkı dövrdə Şərqi Avropada müharibənin getdiyini və döyüşən tərəflərin hər ikisinin dünyanın ən böyük taxıl ixracatçısı, eyni zamanda, ölkəmizin ərzaq buğdasına olan təlabatını bu ölkələr hesabına qarşıladığını da nəzərə alsaq, aqrar sahənin,

xüsusən də taxılçılığın inkişafı əsas prioritetlərimizdən olmalıdır. Bu baxımdan subsidiyalaşma prosesinin sadələşdirilməsi, səmərəliliyinin artırılması, miqdarının qaldırılması vacibdir. Hesabatdan da göründüyü kimi, ötən il bu istiqamətdə addım atılmışdır, subsidiyaların miqdarı bir qədər artırılmışdır. Bununla belə, bu məsələyə yenidən baxılması vacibdir.

Ötən ilin payız və cari ilin yanvar–mart aylarında kəndli-fermer təsərrüfatları üçün ən böyük problem mineral gübrələrin qiymətinin fantastik şəkildə artması, bununla paralel olaraq, onların əldə edilməsində ciddi problemlərin yaşanmasıdır. Bu gün ölkəmizdə 2021-ci və 2022-ci ilin istehsalı olan amonium-nitrat (ozot) gübrəsini tapmaq mümkün deyil. Zorla tapılan 2020-ci il istehsalı olan bu gübrənin 1 kisə üçün qiyməti isə 40-44 manat miqdarında dəyişir. Bu zaman haqlı bir sual meydana çıxır. 2019–2020-ci illərdə 1 kisəsi 18-19 manata satılan və ölkəyə gətirilən bu gübrə niyə bu gün 40-44 manata satılır? Eyni sözləri digər gübrə növləri üzrə də deyə bilərik. Ona görə də təklif edirəm ki, aidiyyəti dövlət qurumları bu məsələyə ciddi nəzarət həyata keçirsin. Burada söhbət subsidiyaların qiymətlərinin şişirdilməsi hesabına mənimsənilməsindən gedir. Eyni zamanda, təklif edərdim ki, ölkəmizdə amonium-nitrat (ozot), amonium-fosfat (amofoska), nitro-amofoska (NFK) gübrələrinin istehsal müəssisələri yaradılsın.

Ölkəmiz əkinəyararlı torpaqların miqyası baxımından “yoxsul ölkələr” sırasında olduğundan, işğaldan azad edilmiş torpaqlarda əkinəyararlı torpaqların birinci növbədə minalardan təmizlənməsi və əkin dövriyyəsinə qaytarılması vacibdir.

Çıxışımın bir hissəsini də təmsil etdiyim rayonun problemlərinə həsr etmək istərdim və hökumət üzvlərindən xahiş etmək istərdim ki, həmin problemlərin həllinə dəstək versinlər.

Yerli problemlər, əsasən, sosial xarakterli olub, insanların güzəranına təsir baxımından olduqca həlledicidir. Bu mənada bütün həmkarlarım kimi, təbii ki, mənə də edilən müraciətlərin mütləq əksəriyyəti işsizliklə bağlıdır. Bu kateqoriyadan olan müraciətlərin həllinə dəstək verməyə çalışsaq da, uğur faizi 1-3 faizdən yuxarı olmur. Deməli, məsələyə münasibətdə ortaya yeni yanaşmanın qoyulması vacibdir. Təklif edərdim ki, işğaldan azad edilmiş bölgələrin bərpa prosesinde hər rayonda real işsizlərin proporsiyasına uyğun kvota müəyyənləşdirilsin. Digər tərəfdən, qayıdış prosesinde təkcə həmin bölgələrdən olanlar yox, digər bölgələrdən olan gənc, işsiz şəxslərə də o yerlərdə məskunlaşmağa şərait yaradılsın.

Cəlilabad rayonunda mövcud olan başlıca problemlərdən biri qazlaşma ilə bağlıdır. Hazırda rayonun 120 yaşayış məntəqəsindən 66-sı qazlaşdırılmamışdır. Cəlilabad şəhərinin yeni yaşayış massivlərində 1663 abonent, Göytəpə şəhərində isə 250 abonent qazdan istifadə edə bilmir və ümumilikdə, rayon üzrə 10758 ev təsərrüfatının qazlaşdırılmasına ehtiyac vardır.

Cəlilabad rayonunda mövcud olan məktəb binalarının 16-sı qəzalılıq, 22-si istismara yararsız vəziyyətdədir. Bundan əlavə, 17 məktəb binasının əsaslı təmirə ehtiyacı vardır. Cəlilabad rayonunda istismara yararsız olan 1 şəhər məktəbi və 16 kənd məktəblərinin binaları qəzalılıq və istismara tam yararsız vəziyyətdə olduqları üçün yeni məktəb binalarının tikilməsinə ehtiyac vardır.

Son illərdə ölkəmizdə su təsərrüfatının yenilənməsi istiqamətində xeyli işlər görülmüşdür. Bununla belə, Cəlilabad rayonunda ümumi əhalisi 68510 nəfər olan 35 yaşayış məntəqəsində içməli su qıtlığı əhalinin su ilə təminatında çətinliklər yaradır. Buna görə həmin ərazilərdə əhalinin təmiz içməli su ilə təmin olunması üçün artezian quyuların qazılmasına ehtiyac var.

Rayon Suvarma Sistemləri İdarəsinin balansında olan 352,1 kilometrlik kanalın 266 kilometri torpaq kanallar olduğu üçün verilən suyun 40-45 faizi itkiyə gedir. Beton kanallar uzun müddət istismar olunduğundan, ötürücülük qabiliyyəti aşağı düşmüşdür. Rayonda su anbarlarında suyun az yığılması, əhalinin içməli suya olan tələbatının ödənilməsi və ümumilikdə, Cəlilabad rayonunda su ilə bağlı böhran vəziyyət yarandığından və suvarmaya ehtiyacı olan 67928 hektar əkin sahələrinin suvarma suyu ilə təmin edilməsi üçün 243 ədəd subartezian quyusunun qazılmasına ehtiyac vardır.

Ümid edirəm ki, hökumət üzvləri qaldırdığım problemlərin həllinə dəstək verəcək, lazımi tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Nəsib Məhəməliyev. İlk növbədə qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibəti ilə hər birinizi təbrik edirəm, dövlətimizə və xalqımıza uğurlu, firavan həyat arzulayıram.

Bu gün biz Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildəki fəaliyyətinə dair hesabatı dinlədik. Hesabat kifayət qədər dolğun, məzmunlu, mükəmməl hazırlanmışdır. Azərbaycan hökuməti ötən il ərzində səmərəli fəaliyyət göstərmiş, makroiqtisadi göstəricilər üzrə müsbət dinamika saxlanmışdır.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən məqsədyönlü,

prinsipial, milli maraqlara əsaslanan siyasət nəticəsində iqtisadiyyatın davamlı və rəqabətqabiliyyətli inkişafı təmin edilir. İqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, qeyri-neft sektorunun stimullaşdırılması hesabına yüksək nəticələr əldə olunur.

Əhalinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsinə, xüsusi ilə əhalinin aztəminatlı, həssas təbəqəsinin, şəhid ailələrinin, birinci və ikinci Qarabağ müharibəsi qazılarının sosial təminatlarının yaxşılaşdırılmasını qeyd etmək istərdim. Son 30 ildə Azərbaycan dövlətinin qarşısında duran ən vacib problem Qarabağın və ətraf rayonların erməni işğalından azad olunması idi. Prezident, Ali Baş Komandan İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan xalqı bu mürəkkəb problemi həll etdi.

Bu gün isə Azərbaycan dövlətinin əsas hədəfi işğaldan azad edilmiş ərazilərə yenidən həyatı qaytarmaqdır. Bu istiqamətdə artıq infrastruktur layihələri həyata keçirilir. Ərazilər minalardan təmizlənir. Bir çox layihələr artıq icra edilib yekunlaşmaq üzrədir.

Fürsətdən istifadə edərək, seçicilərimin çoxsaylı müraciəti əsasında təmsil etdiyim Balakən rayonunda bir sıra vacib, həllini gözləyən məsələləri diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm.

Regionların sosial-iqtisadi inkişafına dair dövlət proqramlarının icrası nəticəsində digər bölgələrdə olduğu kimi, Balakən rayonunda da böyük abadlıq və quruculuq işləri görülüb. Bütün bunlara görə, ilk növbədə ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevə Balakən sakinləri və şəxsən öz adımdan dərin təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Lakin rayonda hələ də bir sıra vacib məsələlər həllini tapmayıb.

1. Balakən rayon mərkəzindən 18-20 kilometr məsafədə yerləşən, azsaylı xalqların kompakt yaşadığı Qabaqçöl qəsəbəsi və ətraf kəndlərin istifadəsində olmuş Qabaqçöl xəstəxanası 2012-ci ildə baş vermiş zəlzələ nəticəsində demək olar ki, tam yararsız vəziyyətə düşmüşdür. 2020-ci ildə xəstəxana fəaliyyətini dayandırmışdır. Həmin ərazidə yeni sağlamlıq ocağının tikintisinə ehtiyac vardır.

2. “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019–2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı”nın bitməsinə bir il qalmasına rəğmən, təhsil müəssisələrinin əsaslı təmiri və tikintisi sahəsində bəzi işlərin həllinə başlanmamışdır. Belə ki, Meşəşambul, Bedağar, Şambulbinə, Tülü kənd 2 sayılı və Poçtbinə kənd məktəblərinin tikintisi, Tülü kənd 1 nömrəli, Qazma kənd 1 nömrəli, Qabaqçöl qəsəbə, Sarıbulaq kənd orta məktəb, Katex kənd orta məktəb və Kortala kənd orta məktəbinin əsaslı təmirinə başlanmamışdır.

3. Digər bir problem kəndlərin suvarma suyu ilə təmin edilməməsi ilə bağlıdır. Əkin sahələrinin su təminatının yaxşılaşdırılması üçün böyük su anbarlarının tikintisinə ehtiyac vardır. Kənd təsərrüfatında suvarma məqsədi ilə istifadə olunan kanalların torpaqdan olması kəskin su itkisinə səbəb olur. Buna görə də həmin boruların beton və yaxud plastik borularla əvəz olunması su itkisinin qarşısını ala bilərdi.

4. Balakən rayonu dövlət büdcəsindən dotasiya alan rayonlardan biridir. Rayonda yeni iş yerlərinin açılması üçün investisiya layihələrinin cəlb edilməsinə, özünüməşğulluq proqramlarının genişləndirilməsinə ehtiyac vardır.

5. Ali təhsil almış universitet məzunlarının bir çoxu ixtisaslarına müvafiq işlə təmin oluna bilmirlər. Ona görə

də əmək bazarının daha da inkişaf etdirilməsi, müasir dövrün tələbatına uyğun təkmilləşdirilməsinə böyük ehtiyac var. Eyni zamanda, əməkqabiliyyətli əhalinin, işləmək istəyən insanların hər birinin məqsədlərini gerçəkləşdirə bildikləri iş yerlərinin tapılması günün tələbatıdır.

6. Yerli özünüidarəetmə orqanlarının ən çox əziyyət çəkdiyi bir məsələni diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Bu, bələdiyyələrin bələdiyyə torpaqlarının təsdiq olunmuş elektron xəritələrini bu günə qədər almamasıdır. Nəticədə bu hal bələdiyyələrin fəaliyyətinə mane olur, vətəndaş–bələdiyyə mübahisələrinə səbəb olur.

Yekunda, hökumətin 2021-ci ildəki fəaliyyəti ilə bağlı hesabatı qənaətbəxş hesab edirəm və səs verəcəyəm.

Nurlan Həsənov. Mən seçki dairəmdə olan məktəblərlə bağlı danışmaq istəyirəm. 2019-cu ildə cənab Prezidentin Fərmanı ilə “Azərbaycan Respublikası regionlarının 2019–2023-cü illərdə sosial-iqtisadi inkişafı Dövlət Proqramı” qəbul edilmişdir və bu proqramda nəzərdə tutulduğu kimi, seçki dairəmə aid 2 saylı Zəyəm Cırdaxan yeni məktəbin tikintisi, demək olar ki, başa çatmış, Zəyəm qəsəbəsində 1 saylı məktəbin təmirinə başlanılmışdır. Məlumat üçün bildirim ki, investisiya proqramında əsaslı təmiri nəzərdə tutulan digər məktəb Dəllər Cəyir kənd orta məktəbidir. Müvafiq qurum rəhbərlərindən Dəllər Cəyir orta məktəbinin təmiri məsələsini diqqətdə saxlamalarını xahiş edirəm.

Məktəblərin qızdırılması. Seçki dairəmdə məktəblərlə bağlı mövcud digər əsas məsələ məktəblərin və uşaq bağçalarının qızdırılması ilə bağlıdır. Vəziyyət elədir ki, kənddə qazlaşma var, hətta qaz xətti uşaq bağçasının və məktəbin qarşısından keçir, lakin məktəbə qaz xətti

çəkilməyib və məktəbin qızdırılması mümkün olmur. Bu mövzuda vətəndaşlarımızla görüşlərdə çoxsaylı müraciətlər alırıq və müvafiq qurum rəhbərlərindən bu məsələyə həssaslıqla yanaşmalarını xahiş edirəm.

Şəmkirdə həkim çatışmazlığı. Qeyd etmək istədiyim digər məsələ Şəmkirdə həkim çatışmazlığı ilə bağlıdır. Məsələn, ümumilikdə, rayonda təxminən 7000 şəkər xəstəsi var və bütövlükdə, sadəcə, bir endokrinoloq fəaliyyət göstərir. Şəmkir rayonunda, sadəcə, bir travmatoloq, bir uroloq, bir psixiatr var. Həkimlərin tərkibində yaşlı həkimlərin sayının çoxluğu da gələcəkdə bu problemi daha da ağırlaşdıra bilər.

Bundan başqa, şəkərli diabet xəstələrinə dərmanların çatdırılması problemi ilə bağlı vətəndaşların kütləvi müraciətləri mövcuddur. Xüsusi ilə ucqar kəndlərdə yaşayan vətəndaşlarımız uzaq yoldan sonra uzun müddət növbədə gözləyərək bu dərmanları əldə edə bilirlər. Müvafiq qurumlardan bu məsələni diqqətdə saxlamalarını xahiş edirəm.

İnternetlə bağlı. Sonda, seçki dairəmə aid bəzi kəndlərdə internet problemi barədə məlumat vermək istəyirəm. Ələsgərli, Dağ Daşbulaq, Şeidlər kəndlərində internet xətti, ümumiyyətlə, yoxdur. İrmaşlı, Tatarlı, Çənlibel və Zəyəm Cırdaxan kəndlərində internet xətti olsa da, bütün kənd əhalisinin istifadə edə bilməsi üçün əlavə avadanlığın quraşdırılmasına ehtiyac var. Ümid edirəm ki, hörmətli Rəşad müəllim adını qeyd etdiyimiz kəndlərdə internet probleminin aradan qaldırılmasına kömək edəcək.

Pərvin Kərimzadə. Təqdim olunmuş hesabat struktur və məzmun baxımından əhatəlidir. Hesabatda Böyük qayıdış, COVID-19 pandemiyası, dövlət proqramları və

keçən hesabatda deputat həmkarlarımın qaldırdığı sorğularla bağlı ətraflı təhlillərin təqdim edilməsi təqdirəlayiq haldır. Hesabatdan da göründüyü kimi, cənab Prezidentin rəhbərliyi ilə dövlətimizin apardığı düşünülmüş daxili və xarici siyasət nəticəsində rəqabətqabiliyyətli, dayanıqlı iqtisadiyyatın yaradılması prosesi davam etmiş, pandemiyanın neqativ təsirləri minimuma endirilmişdir. 2021-ci il, əslində, yeni imkanlar və innovasiyalar ili olmuşdur. Azərbaycan vətəndaşının mərkəzində dayandığı daxili siyasət və milli maraqlara söykənən xarici siyasət həyata keçirilmişdir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa və quruculuq işləri yüksək templərlə, dərin təhlillərə və müasir yanaşmalara əsaslanaraq aparılmışdır.

Prezident İlham Əliyev tərəfindən sistemli şəkildə həyata keçirilən məqsədyönlü və düşünülmüş islahatlar nəticəsində ölkəmizin bütün regionlarında iqtisadiyyatın sürətli inkişafı, sabitliyin möhkəmləndirilməsinin təmin edilməsi istiqamətində bir sıra mühüm addımlar atılmışdır. Sevindirici haldır ki, millət vəkili seçildiyim Gəncə şəhərində də abadlıq-quruculuq işləri davam etdirilmiş, cənab Prezidentin iştirakı ilə Gəncə Dövlət Dram Teatrının yeni binasının, 2 saylı Gəncə regional “ASAN xidmət” mərkəzinin açılışları olmuşdur. Dövlətimizin başçısı Gəncəyə səfəri zamanı İdman Sarayında aparılan tikinti işlərinin gedişi ilə tanış olub, “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC-nin lokomotiv deposunun açılışında iştirak edib, Gəncə Memorial Kompleksinin təməlini qoyub.

Lakin bəzi məsələlər vardır ki, onların həll edilməməsi bu gün də narahatlığa səbəb olur və vətəndaşların müraciətləri bu məsələlərin həlli istiqamətində real addımlar atmağa böyük ehtiyac duyulduğunu təsdiq edir.

Azərbaycanda XXI əsrin tələblərinə uyğun təhsilin təşkili də prioritetlər sırasındadır. İndiki dövrdə təhsilə diqqət məsələsi günün əsas tələbləri səviyyəsindədir. Azərbaycan Respublikası regionlarının sosial-iqtisadi inkişafı dövlət proqramına uyğun olaraq, respublikanın digər bölgələrində olduğu kimi, Gəncə şəhərində də çoxlu sayda müasir məktəb binaları tikilmiş, məktəblərdə tədris və təlim səviyyəsi xeyli yüksəlmişdir. O cümlədən 2021-ci ildə Gəncə şəhərində internat tipli Xarici Dillər Təmayüllü Gimnaziyanın və Fizika, Riyaziyyat və İnformatika Təmayüllü Respublika liseyində fəaliyyət göstərəcək STEAM Mərkəzinin açılışı olmuşdur. Ancaq təəssüflər olsun ki, şəhər ərazisində hələ də əsaslı təmirinə və ya tikintisinə zəruri ehtiyac duyulan məktəb binaları mövcuddur. Azərbaycan hökumətindən xahiş edirəm ki, Gəncə şəhərində yerləşən Əhməd Cavad adına 2 saylı orta məktəbin əsaslı təmiri məsələsinə baxılsın və növbəti investisiya proqramları çərçivəsində nəzərə alınsın.

Digər məsələ Gəncə şəhərində müasir tələblərə uyğun ictimai nəqliyyatın təşkili ilə bağlıdır. Şəhərdəki ictimai nəqliyyat müasir tələblərə və standartlara uyğun deyil. Bu məsələyə diqqət yetirilməsi vətəndaşlarımızın rahat gediş-gəlişinə xidmət edər.

Üçüncü məsələ Gəncədə yolların asfaltlanması ilə bağlıdır. Hökumətdən xahişimiz odur ki, bu məsələ də diqqətdən kənar qalmasın.

Dördüncü məsələ, növbəti ildə Yeni Gəncə və Məhrasa bağı yaşayış massivlərində abad məhəllələrin yaradılması prosesinə dəstək göstərilməsidir.

Nazirlər Kabinetinin 2021-ci il üçün fəaliyyəti haqqında hesabatı müsbət qiymətləndirirəm, lehinə səs verəcəm.

Nazirlər Kabinetinə 2022-ci ildə uğurlar arzu edirəm.

Sədaqət Vəliyeva. İlk olaraq hər kəsi qarşından gələn Novruz bayramı münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm. Sizlərə can sağlığı, uzun ömür, səmərəli fəaliyyətinizdə müvəffəqiyyətlər arzulayıram.

Bu gün Milli Məclisin plenar iclasında Nazirlər Kabinetinin parlamentə təqdim etdiyi fəaliyyət hesabatı və hesabatda əks olunmuş ölkə həyatının bütün sahələri üzrə baş vermiş dəyişikliklər, 2021-ci ildə ölkəmizin sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı əldə etdiyi uğurlar və perspektivli layihələr müzakirə edilir.

Son illər ərzində cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə ölkəmizdə iqtisadiyyatın davamlı inkişafı istiqamətində köklü islahatlar həyata keçirilmişdir. Bu islahatlar insanların yaşayış səviyyəsinin yüksəldilməsi, işsizliyin azaldılması, regionların sosial-iqtisadi inkişafının təmin edilməsi, biznes mühitinin yaxşılaşdırılması, iqtisadiyyatın şaxələndirilməsi, qeyri-neft sektorunun stimullaşdırılması və sair kimi məsələləri əhatə etmişdir. Bununla yanaşı, bir sıra struktur islahatları və qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi istiqamətində də ciddi dəyişikliklər edilmişdir.

Biznes mühitinin hüquqi bazasının təkmilləşdirilməsi, özəl sektorun dəstəklənməsi, sahibkarların hüquq və mənafeələrinin qorunması sahəsində yeni iqtisadi şəraitə uyğun islahatlar həyata keçirilmiş, beynəlxalq təcrübə nəzərə alınmaqla, müasir dövrün tələblərinə cavab verən mexanizmlər tətbiq edilmişdir. Bütün bu tədbirlər nəticəsində Azərbaycan “Qlobal İnnovasiya İndeksi 2021” hesabatında 2 pillə irəliləyərək, 132 ölkə arasında 80-ci yerdə

qərarlaşmışdır. Ölkəmiz “İqtisadi Azadlıq İndeksi 2021” hesabatında isə 178 ölkə arasında 38-ci yerdə qərarlaşmışdır.

2021-ci ildə ölkədə ümumdaxili məhsul əvvəlki illə müqayisədə 5,6 faiz artmışdır.

Sahibkarlığın İnşafı Fondu tərəfindən 2021-ci il ərzində 1902 sahibkara 130,6 milyon manat, o cümlədən 1874 kiçik və orta həcmli layihəyə 60,4 milyon manat güzəştli kredit verilmişdir. Bu kreditlər hesabına 3213 yeni iş yeri açılmışdır. Dünya iqtisadiyyatında qeyri-sabitliyin hökm sürdüyü bir dövrdə Azərbaycan iqtisadiyyatında belə müsbət nəticələrin əldə olunması ölkəmizin iqtisadi gücünün göstəricisidir.

Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatında əks olunan əsas məsələlərdən biri də regionların sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlıdır. Hesabat dövrü ərzində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən müxtəlif rayon və şəhərlərin sosial-iqtisadi inkişafı və bəzi mühüm layihələrin icrası istiqamətində dövlət büdcəsində nəzərdə tutulmuş əsaslı vəsait qoyuluşu, həmçinin Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Ehtiyat Fondundan, ümumilikdə, 333,7 milyon manat vəsaitin ayrılması ilə bağlı 73 sərəncam imzalanmışdır.

Hesabatda da qeyd olunduğu kimi, işğaldan azad edilmiş ərazilərin bərpası istiqamətində tədbirlər sürətli şəkildə həyata keçirilməkdədir. İşğaldan azad olunmuş ərazilərin təhlükəsizliyinin təmin olunması, zəruri infrastrukturun qurulması, sosial xidmətlər şəbəkəsinin formalaşdırılması, layiqli yaşayış üçün şəraitin yaradılması və regionun iqtisadi potensialının reallaşdırılması istiqamətləri müəy-

yən edilərək müvafiq tədbirlər görülmüşdür. Dövlət başçımız cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında həyata keçirilən bərpa və quruculuq işləri nəticəsində işğaldan azad olunmuş ərazilərimiz cənnətə çevrilməkdədir.

Eyni zamanda, ölkəmizdə idarəetmə sisteminin təkmilləşdirilməsi ilə əlaqədar çox böyük işlər görülmüş, tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu tədbirlər çərçivəsində nəzarət mexanizminin gücləndirilməsi öz müsbət nəticəsini vermişdir. Düşünürəm ki, istər iqtisadi sahədə, istərsə də digər sahələrdə də nəzarət mexanizminin yaradılması, mövcud nəzarət mexanizminin təkmilləşdirilməsi idarəçilikdə mövcud olan problemlərin aradan qaldırılmasına səbəb olacaq. Bu mənada sahələr üzrə ayrıca nəzarət sisteminin yaradılmasına və qanunvericiliklə tənzimlənməsinə ehtiyac vardır.

Qeyd etməliyəm ki, diqqət yetirilməli olan məsələlərdən biri də özəlləşdirmədir. Düşünürəm ki, bu sahə ilə bağlı ciddi tədbirlərin görülməsinə zərurət vardır. Bu istiqamətdə özəlləşdirmə hərraclarının daha çox keçirilməsi məqsədəuyğun olardı.

Ümumilikdə, Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatında bizə təqdim olunan bütün görülmüş işləri müsbət dəyərləndirirəm və Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildəki fəaliyyətini yüksək qiymətləndirirəm.

Səməd Seyidov. İcazə verin, sizi bugünkü bayram münasibəti ilə təbrik edirəm və təqdim etdiyiniz hesabatı müsbət səs verəcəyimi öncədən bildirim.

Hörmətli Əli müəllim, Sizə diqqətlə qulaq asaraq və təqdim olunan sənədləri öyrənərək belə qənaətə gəlmək olar ki, cənab Prezidentin siyasəti, prioritet kimi müəyyən etdiyi istiqamətlər hökumət tərəfindən uğurla yerinə ye-

tirilir.

Təbii ki, bu istiqamətlər içərisində məni daha çox beynəlxalq əlaqələr maraqlandırır və hesabatda məhz bu sahə üzrə də dolğun məlumat mövcuddur. Bu gün heç kim üçün sirr deyil ki, daxili iqtisadiyyatın gücü onun xarici əlaqələri ilə birbaşa bağlıdır. Bu nöqtəyi-nəzərdən Sizin təqdim etdiyiniz hesabatda Azərbaycan iqtisadiyyatının dünya iqtisadiyyatının ayrılmaz tərkib hissəsi olması ilə yanaşı, onun həm də dünya iqtisadiyyatına güclü təkanverici imkanlarının olduğu aydın şəkildə görünür. Bunun nəticəsidir ki, dünyanın bir sıra güc mərkəzləri məhz Azərbaycanla əlaqələr qurmaq və inkişaf etdirmək istəklərini konkret olaraq nümayiş etdirirlər. Qürurverici haldır ki, hökumət qarşısında qoyulan bütün məsələləri uğurla həyata keçirir.

Hörmətli Əli müəllim, bununla yanaşı, Qazax rayonundan seçilmiş deputat kimi seçicilərimin qaldırdığı narahatlıq doğuran bir məsələni diqqətinizə çatdırmaq istəyirəm. Qazax şəhəri, ona bitişik Ağköynək və Qarapapaq kəndlərinin su və kanalizasiya xətlərinin yenidən qurulması layihəsi başa çatdıqdan sonra həmin küçələrə yeni asfalt örtüyünün çəkilməsi ilə bağlı mənə müraciət edilmişdir. Burada 19 kilometrlik yola asfalt örtüyü çəkməlidir.

Xahiş edirəm, yuxarıda qeyd olunan məsələni nəzərə alalım.

Səttar Möhbəliyev. Azərbaycan Respublikasının Baş naziri cənab Əli Əsədov Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında geniş və ətraflı hesabat verdi. Mahiyyətə bu hesabatda ölkə iqtisadiyyatının bütün sahələrinə aid olan məsələlər, əməyin ödənilməsi, əhalinin gəlirləri və həyat səviyyəsi, əmək bazarının inkişafı və əhalinin məşğulluğunun təmi-

natı, sosial müdafiənin gücləndirilməsi, əmək hüquqlarının müdafiəsi, texniki və ekoloji təhlükəsizlik və digər məsələlər öz əksini tapmışdır. O da məlumdur ki, sadalanan məsələlər Nazirlər Kabineti, işəgötürənlər təşkilatı ilə bərabər bizim, yəni həmkarlar ittifaqlarının da diqqət mərkəzindədir.

Bildiyiniz kimi, Nazirlər Kabineti, AHIK və Azərbaycan Respublikası Sahibkarlar (İşəgötürənlər) Təşkilatları Milli Konfederasiyası Azərbaycan Respublikasının bağladığı və tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrə, Beynəlxalq Əmək Təşkilatının konvensiyalarına, digər beynəlxalq hüquq normalarına və Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə əsaslanaraq, 2020–2022-ci illər üçün sosial-iqtisadi və əmək münasibətləri üzrə razılaşdırılmış mövqelərini və birgə fəaliyyətini müəyyən edən Baş Kollektiv Saziş imzalanmışdır.

Hesabatda və baş sazişdə qeyd olunan maddələrin icrasını təhlil edərək belə qənaətə gəlirik ki, Nazirlər Kabineti üzərinə düşən öhdəlikləri uğurla icra edir. Bununla əlaqədar Nazirlər Kabinetinin fəaliyyətini müsbət qiymətləndiririk.

Bəzi sosial problemlərin həll edilməsi üzərində dayanmaq istəyirəm. Söhbət ilk növbədə əməyin ödənilməsindən gedir. Məlum olduğu kimi, bütün dünyada həmkarlar ittifaqları əməkhaqlarının və onun minimum ölçüsünün artırılması, istehsal edilmiş milli məhsulun ədalətli bölüşdürülməsi uğrunda mübarizə aparır. Azərbaycanda bu problemlər həmişə diqqət mərkəzində saxlanılır və ölkədə vətəndaş rifahının təminatı istiqamətində islahatlar davam etdirilir.

Belə ki, 2021-ci ildə ölkədə fəaliyyət göstərən müəs-

sisə, təşkilat və fərdi sahibkarlar tərəfindən 92,9 milyard manatlıq və ya 2020-ci illə müqayisədə 5,6 faiz çox ümumdaxili məhsul istehsal edilmişdir. Bildiyiniz kimi, adambaşına düşən ümumdaxili məhsul 9269 manat təşkil edir. Dövlət büdcəsinin gəlirləri 7 faiz, xərcləri isə 3,8 faiz artmış, bu da, öz növbəsində, ölkədə mövcud sosial problemlərin həlli üçün məqbul mühit yaratmışdır.

Pandemiya zamanı və 44 günlük Vətən müharibəsi dövründə yaranmış çətinliklərə baxmayaraq, ölkə Prezidenti islahatların növbəti mərhələsinin başlanması üçün mühüm qərarlar verdi. İlk növbədə minimum əməkhaqqının 250 manatdan 300 manata qədər artırılması ilə bağlı sərəncam imzaladı. Dövlət büdcəsindən maliyyələşdirilən sahələrdə çalışan işçilərin maaşlarının minimum məbləği də bu sərəncama uyğunlaşdırıldı. Minimum əməkhaqqının artımı Vahid Tarif Cədvəlinin (VTC) bütün pillələri üzrə artımlara imkan yaratdı.

Ümumilikdə, minimum əməkhaqqı və VTC üzrə işləyənlərin əməkhaqqının artımı 800 min nəfərə şamil olundu. Minimum əməkhaqqının artımı üçün illik əlavə maliyyə xərci 460 milyon manat təşkil edir. Bu artım son ildə sosial sahədə inqilabi xarakter alan, bütün istiqamətlər üzrə sosial ödənişlərdə ciddi artımları təmin edən islahatların davamıdır.

2021-ci ildə ölkə iqtisadiyyatında muzzla çalışan işçilərin orta aylıq nominal əməkhaqqısı 932,1 manat olmuşdur, bu da 2020-ci illə müqayisədə 3,4 faiz artmışdır. Minimum əməkhaqqının artırılması əhalinin gəlirlərində artımı təmin etməklə, əmək bazarındakı proseslərə müsbət təsir edir, xüsusi ilə işçi qüvvəsinin rəqabət qabiliyyətinin, əmək məhsuldarlığının artmasını, eyni zamanda, əməyin

leqallaşdırılmasını stimullaşdırır.

Cari ildə qüvvəyə minmiş minimum əməkhaqqının göstəricisi 196 manat məbləğində nəzərdə tutulan yaşayış minimumunu da 53 faiz üstələyəcək. Digər tərəfdən bu artım ölkəmizdə xalis minimum əməkhaqqının xalis orta əməkhaqqına olan nisbəti göstəricisinin də növbəti dəfə çoxalmasına imkan verəcək. Son üç ildə Avropa Sosial Xartiyasında əks olunmuş bu nisbət 2018-ci ildəki 26,5 faizdən 2022-ci ildə təqribən 40-41 faiz səviyyəsinə yüksələcək.

Lakin xatırlatmaq yerinə düşərdi ki, Milli Məclis tərəfindən hələ 2005-ci ildə ratifikasiya edilmiş Avropa Sosial Xartiyasının mülahizələrinə görə minimum əməkhaqqı və yaşayış minimumu ölkə üzrə orta aylıq əməkhaqqının, müvafiq olaraq 50-60 faizindən aşağı olmamalıdır. Bu məsələyə diqqətin artırılmasını xahiş edərdim.

O da nəzərə alınmalıdır ki, ölkəmiz tərəfindən ratifikasiya edilmiş minimum əməkhaqqı ilə bağlı BƏT-in 131 sayılı Konvensiyasının tələblərinin yerinə yetirilməsi istiqamətində həmkarlar ittifaqlarının təkidlə apardığı iş respublika hökuməti tərəfindən dəstəklənmiş, bu problem Sosial və İqtisadi məsələlərə dair Üçtərəfli Komissiyanın iclasında müzakirə edilmiş, ölkə qanunvericiliyinə dəyişikliklər edilməsi barədə təkliflər Nazirlər Kabinetinə təqdim olunmuşdur. Ümidvaram ki, bu iş yaxın vaxtlarda öz müsbət həllini tapacaq.

Sosial tərəfdaşların birgə fəaliyyətinin əsas istiqamətlərindən biri də məşğulluq məsələlərinin həll edilməsidir. Hesabatda qeyd olunduğu kimi, hesabat dövründə məşğulluq xidmətlərinin əlçatanlığını və səmərəliliyini təmin etmək üçün xidmətlərin elektronlaşdırılması və rəqəmsal-

laşdırılması istiqamətində də sistem əhəmiyyətli layihələrə başlanılmış və ilkin müsbət nəticələr əldə edilmişdir.

Ötən il ərzində 77,6 min nəfər münasib işlə təmin edilmiş, 25,2 min nəfər haqqı ödənilən ictimai işlərə, 988 nəfər peşə hazırlığı kurslarına, 16,2 min nəfər özünü-məşğulluq proqramına cəlb olunmuş, 3,7 min nəfərə isə işsizlikdən sığorta ödənişi təyin olunmuşdur.

Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası və onun üzv təşkilatları işçilərin sosial və iqtisadi mənafe-lərini müdafiə edən təşkilat kimi sosial tərəfdaşlarla əməkdaşlığı korporativ sosial məsuliyyət çərçivəsində davam etdirir. Belə ki, Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi ilə Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası arasında bağlanan “Həssas əhali qruplarının özünün məşğulluğunun təşkilinə köməklik göstərilməsi sahəsində əməkdaşlığa dair memorandum”a uyğun olaraq, nazirliyin Dövlət Məşğulluq Agentliyinin hesabına 200 min manat vəsait köçürülmüşdür. Bu layihə çərçivəsində nəzərdə tutulan tədbirlər həyata keçirilmişdir. Əminəm ki, bu cür əməkdaşlıq bundan sonra da davam etdiriləcək.

Çıxışımın sonunda bu mükəmməl hesabatın ərsəyə gəlməsində əməyi olan hər kəsə təşəkkürümü bildirirəm və millət vəkillərindən xahiş edirəm, bu hesabatın lehinə səs verəsiniz.

Sevinc Fətəliyeva. İlk öncə hamınızı qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibəti ilə təbrik edir, hər birinizə bahar əhvali-ruhiyyəsi, can sağlığı və səadət arzulayıram.

Bu gün Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə Azərbaycan dünyanın ən sürətlə inkişaf edən, yeniləşən, müasirləşən, demokratikləşən dövlətinə çevrilib. Qazanılan uğurlar, torpaqlarımızın işğaldan azad olunması isə

regionda yeni vəziyyət yaradır. Möhtərəm İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə aparılan və yeni dövrün çağırışlarına cavab verən pragmatik xarici siyasət hazırda beynəlxalq münasibətlər sistemindəki gərginliklərə baxmayaraq, dövlətimizin nüfuzunun daha da yüksəlməsinə və Azərbaycanı dəstəkləyən ölkələrin sayının artmasına zəmin yaratmışdır. Bütün bunlar Azərbaycan dövlətinin gücü, yürüdülməsinə siyasət, iqtisadi uğurlar, xalq–iqtidar birliyi, hərbi qüdrəti, regionda oynadığı müsbət roldan qaynaqlanır. İndi bizim əsas vəzifəmiz Vətən müharibəsində qazanılan şanlı qələbəni siyasi yolla möhkəmləndirmək, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin ən abad guşələrindən birinə çevrilməsi və bu prosesdə fəal iştirakdır.

Eyni zamanda, ölkəmizin bütün regionlarında iqtisadiyyatın sürətli inkişafı, insanların yaşayış şəraitinin yaxşılaşması, işsizliyin azaldılması istiqamətində bir çox işlərin həyata keçirildiyinin şahidi oluruq. Çox sevindirici haldır ki, millət vəkili seçildiyim ərzidə də quruculuq işləri geniş miqyas almışdır. Lakin bəzi sahələr vardır ki, onların həlli məsələsi bu gün də narahatlığa zəmin yaradır və vətəndaşların müraciətləri məsələnin həll istiqamətində real addımlar atmağa böyük ehtiyac duyulduğunu təsdiq edir.

Zığ qəsəbəsində baş verən sürüşmə, Hövsan və Zığ qəsəbəsində, Hövsan bağları, Quşçuluq, Südçülük, Zığ bağları, Qum adası və digər ərazilərdə, “Dədə Qorqud” adlandırılan yaşayış sahəsində kanalizasiya şəbəkəsinin qurulmaması ən çox narahatlıq yaradan sahələrdəndir. Arzu olunandır ki, qeyd olunan ərazilərdə asfaltlanmanın davam etdirilməsi, insanların yaşayış şəraitinin və rahatlığının təmin edilməsi məqsədi ilə yeni salınmış yaşayış sahələrində infrastrukturun qurulması, mövcud

olmayan yerlərdə su şəbəkələrinin yaradılması nəzərdən kənar qalması və bu sahəyə də diqqət ayrılmalıdır.

Digər məsələ yaşayış binalarının təmiri və istilik təchizatı ilə əlaqədardır. Yaşayış binalarının istilik təchizatının bərpası və qazanxanaların modelləşdirilərək yenidən qurulması, ehtiyacı olan binaların dam örtüklərinin yenilənməsi və təmiri vətəndaşlar tərəfindən məmnunluqla qarşılanır.

Ən vacib və həssas məsələyə də toxunmaq istərdim. Bu gün ölkəmizdə şəhid ailələrinə, müharibə əlillərinə və veteranlara göstərilən hərtərəfli qayğı nümunəvi xarakter daşıyır. Şəhid ailələrinin, müharibə əlillərinin, veteranların sosial ehtiyaclarının dövlət tərəfindən ödənilməsi, həmçinin vətən uğrunda öz canından keçmiş şəhidlərin və Qarabağ müharibəsi əlillərinin övladlarının təhsil haqqından azad edilməsi, eyni zamanda, bu insanların mənzil və avtomobillərlə təmin olunması da ölkə ictimaiyyəti tərəfindən yüksək minnətdarlıqla qarşılanır. Paytaxtda və bölgələrdə şəhidlərin adına ehsan bulaqları, parklar salınır, onların xatirəsinə məlumat lövhələri yerləşdirilir. Deputat seçildiyim ərazidə keçirdiyimiz görüşlər zamanı bizimlə həmsöhbət olan şəhid valideynləri ən böyük arzularını, övladlarının adının daimi olaraq əbədləşdirilməsi, onların adının küçə, məktəb və digər sosial obyektlərə verilməsini dilə gətirirlər. Fərsətdən istifadə edərək, bu məsələnin də diqqətdə saxlanmasını istərdim.

Ümidvaram ki, sadələdiyim problemlərin həlli istiqamətində Nazirlər Kabinetinin müvafiq qurumları tərəfindən əməli tədbirlər görülməyə və əldə olunan nəticə cəmiyyət tərəfindən də müsbət qarşılanacaq.

Sevinc Hüseynova. Mən də həmkarlarımla fikirlərini

bölüşürəm. Müzakirəmizə təqdim olunan sənəd tarixi qələbəmizdən sonra ölkəmizdə və regionumuzda yaranmış yeni reallıqlar şəraitində hökumətin uğurlu fəaliyyətini faktlarla əks etdirir.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, müzəffər Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə postmünaqişə və postpandemiya ili olan ötən 2021-ci ildə həyata keçirilən siyasət, reallaşdırılan çevik və kompleks antiböhran tədbirləri nəticəsində makroiqtisadi sabitlik qorunmuş, milli valyuta məzənnəsi özünün dayanıqlığını təsdiq etmiş, pandemiyanın ölkə iqtisadiyyatına təsiri minimuma endirilmiş, iqtisadi fəallıq bərpa edilmiş, 2021-ci il üçün nəzərdə tutulan proqnozdan daha yüksək iqtisadi artıma nail olunmuşdur. Ölkəmizdə strateji valyuta ehtiyatlarımız artaraq xarici dövlət borcunu altı dəfədən çox üstələmişdir.

Hökumət dövlətin ənənəvi sosialyönümlü siyasətinə sadıq olaraq, əhalinin sosial müdafiəsinin təmin edilməsi üçün çox vacib qərarlar qəbul edərək konkret tədbirlər həyata keçirmişdir. Azad olunmuş ərazilərimizin çiçəklənən diyara çevrilməsi, həmçinin Zəngəzur dəhlizinin gerçəkləşməsi üçün böyük işlər görülür və bu işlər davam olunmaqdadır.

Bununla yanaşı, hökumət üzvlərinin iştirakını nəzərə alaraq, bir məsələni diqqətinizə çatdırmaq istərdim. Bu məsələ isə cəmiyyəti hər bir zaman düşündürən, hər bir xalqın gələcəyi, dəyərli sərvəti sayılan gənc nəslin (uşaq, yeniyetmə və gənclər) tərbiyəsi sahəsində işin təşkili ilə bağlıdır. Bildiyiniz kimi, bu, həssas və ən çox investisiya tələb edən sahədir. Bu sahədə görülən işlərin nəticəsini dəyərləndirmək isə qısa vaxt kəsiyində mümkün olmur,

müəyyən zaman tələb edir.

Fərəhləndirici haldır ki, Ümummilli Lider Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulmuş və çox uğurla Azərbaycan Respublikasının Prezidenti möhtərəm cənab İlham Əliyev tərəfindən aparılan dövlət gənclər siyasəti sahəsində ölkəmiz böyük uğurlar əldə etmişdir.

Bu gün, ölkəmizdə intellektual səviyyəli, geniş dünya-görüşü, bacarığı ilə seçilən yeni bir nəsil yetişmişdir. Azərbaycan gəncləri ictimai-siyasi, sosial-mədəni və digər sahələrdə fəal iştirak edirlər. Onlara hökumətin bütün qollarında məsul vəzifələr həvalə olunur. Onlar ölkəmizi beynəlxalq səviyyədə layiqincə təmsil edirlər. Ən əsası isə Azərbaycan gəncliyi milli-mənəvi dəyərlərimizə sadıq, torpağına və dövlətinə bağlı gənclərdir. Bunu 44 günlük Vətən müharibəsi zamanı göstərdikləri şücaətlə, yeni əsrin vətənpərvərlik nümunəsini yaratmaqla bir daha təsdiqlədilər.

Fürsətdən istifadə edərək, uzun müddət bu sahədə çalışmış bir şəxs kimi bu siyasətə, gənclərimizə göstərilən diqqət və qayğıya görə ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevə və Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyevaya öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Düşünürəm ki, bir tərəfdən qloballaşan dünyada gedən mürəkkəb proseslər və bu proseslərin yaratdığı mənfi təsirlərdən (dini ekstremizm, separatizm, beynəlxalq terrorizm), digər tərəfdən, tarixi qələbəmizin yaratdığı müsbətlərlə yanaşı, ölkəmizə qarşı artan qısqanclıqdan irəli gələn məkrli niyyətlərdən gənclərimizi qorumaq bu sahədə aparılan işlərin zərurətini daha da artırır.

Belə ki, bizi istəyən açıq və maskalı qüvvələrin bizim gənc nəslin nümayəndələrini sosial şəbəkələr və digər vasitələrlə ələ almaq istəkləri mövcuddur. Düşünürəm ki,

bunun qarşısının alınması gənclər siyasəti sahəsində mövcud olan icra mexanizminin daha da səmərəli qurulmasını, təkmilləşməsini tələb edir.

Hədəf böyüməkdə olan gənc nəslin nümayəndələrinin daha geniş şəkildə bu sahədə həyata keçirilən preventiv tədbirlərə cəlb edilməsindən, hər bir gəncin bu tədbirlərdən kənar qalmamasından ibarət olmalıdır.

Hazırda bu sahədə dövlət gənclər siyasətini Gənclər və İdman Nazirliyi, dövlət uşaq siyasətini isə Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi həyata keçirir. Bu qurumların heç birinin yaşayış məntəqələrində fəaliyyət göstərən yerli qurumları mövcud deyil. Belə ki, Gənclər və İdman Nazirliyi fəaliyyətini tərkibi 5-7 nəfərdən ibarət olan şəhər və rayon idarələri, Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi isə sayı 10-dan artıq olan regional mərkəzlər vasitəsi ilə qurub. Düzdür, bu sahədə könüllü fəaliyyətlə məşğul olan geniş QHT şəbəkəsi müxtəlif səpkilərdə əhəmiyyətli tədbirlər həyata keçirir. Lakin adından da göründüyü kimi, bu, könüllü fəaliyyətdir. Təbii ki, könüllü fəaliyyət göstərən təşkilat müstəqil olaraq layihələrinin keçirilmə yerini müəyyənləşdirir. Təcrübə onu göstərir ki, böyük şəhər və infrastrukturu olan yaşayış məntəqələri seçimdə üstünlük təşkil edir. Dağlıq bölgələrdə çox az sayda layihələr həyata keçirilir. Bu bölgələrdə müəyyən ucqar kəndlər isə tamamilə diqqətdən kənar qalır.

Düşünürəm ki, şəhər və rayonlarda fəaliyyət göstərən gənclər və idman idarələrinə yaşayış məntəqələrində fəaliyyət göstərmələri üçün ştatların verilməsi bu sahədə işlərin daha səmərəli aparılmasına xidmət edərdi. Bu nümayəndəliklər qeyd etdiyimiz sahədə hər iki qurumun –

Gənclər və İdman Nazirliyinin və Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsinin fəaliyyətindən irəli gələn işləri həyata keçirə bilər. Bu, həmçinin yerli səviyyədə idarəetmənin təşkili üçün lazımı kadrların yetişdirilməsinə də yardımçı olardı.

Digər təklifim isə təmsil etdiyim strateji mövqedə Ermənistanla 123 kilometr həmsərhədi olan, dağlıq ərazidə yerləşən Gədəbəy rayonunun elektrik enerjisi ilə təchiz edilməsi məsələsidir.

Bildiyiniz kimi, ölkəmizdə müstəqillik dövründə enerji təhlükəsizliyinin təmin edilməsi sahəsində böyük nailiyyətlər əldə olunmuşdur. Ölkəmizin əksər ərazilərində olduğu kimi, Gədəbəy rayonunda da elektrik enerjisi təsərrüfatının yenilənməsi istiqamətində mühüm işlər görülüb. Perspektiv tələbat da nəzərə alınmaqla, rayonda müvafiq güc mənbələri yaradılmışdır. 110/35/10 kilovotluq “Gədəbəy” yarımstansiyasından əlavə, 35/10 kilovotluq “Gədəbəy” adlı digər bir yarımstansiya da yenidən qurulmuş və iki dövrlü 110 kilovotluq Zəyəm–Gədəbəy hava xətti çəkilmişdir. Lakin rayonun kəndlərində də elektrik şəbəkələrinin istismar müddəti bitdiyindən əhəlinin keyfiyyətli elektrik enerjisi ilə təmin olunmasında çətinliklər meydana çıxır və bu, onların haqlı narazılığına səbəb olur. Ümumilikdə, rayonun kəndlərində şəbəkələrin yenidən qurulması və kabelləşməsi işlərinin ləng aparılması böyük həcmdə maliyyə vəsaiti sərf olunmuş Zəyəm–Gədəbəy yarımstansiyasının avadanlıqlarına da mənfi təsir edir, onları sıradan çıxarır. Hökumətdən bu məsələlərin həllinə dəstək verilməsini xahiş edirəm.

Çıxışımın sonunda qarşıdan gələn Novruz bayramı münasibəti ilə hər birinizi təbrik edirəm.

Soltan Məmmədov. Nazirlər Kabinetinin 2021-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabat ötən bir il ərzində hökumətin qarşısında duran vəzifələrin uğurla yerinə yetirildiyini söyləməyə əsas verir. Hesabatda əksini tapmış faktlar və statistik göstəricilər cənab Prezidentin rəhbərliyi altında Azərbaycanda həyata keçirilən sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası bütün təbəqələrin maraq və mənafelərini əks etdirdiyini bir daha təsdiqləyir. Mən Səhiyyə komitəsinin üzvü kimi, xüsusi ilə tibbi xidmətlərin keyfiyyətinin yaxşılaşdırılmasını, vətəndaşların sağlamlığının qorunmasına xidmət edən tədbirlərin əhəmiyyətini vurğulamaq istərdim. Hesabatdan da görünür ki, bu sahə hökumətin diqqətində olan prioritet istiqamətlərdən olub. COVID-19 pandemiyasının yaratdığı yeni reallıqlar və çətinliklər fonunda bunun nə qədər vacib olduğunu izah etməyə yəqin ki, ehtiyac yoxdur.

Bununla belə, diqqəti iki mühüm məqama cəlb etməyi vacib bilirəm. “Uşaqlarda anadangəlmə ürək qüsurlarının aradan qaldırılması” proqramının icrasına nəzarətin gücləndirilməsi ilə bağlı məsələyə Nazirlər Kabinetinin 2020-ci ildə fəaliyyəti haqqında hesabatının və 2022-ci ilin dövlət büdcəsinin müzakirələri zamanı toxunmuşduq. Təqdim olunan hesabatdan da görünür ki, 2021-ci ilin dövlət büdcəsində bu proqram üçün 3,668,7 min manat vəsait nəzərdə tutulub, lakin bunun yalnız 329,8 min manatı icra olunub. Yəni faktiki olaraq, 3 milyon manatdan artıq vəsait istifadə edilməyib.

Halbuki statistikaya diqqət yetirsək, Azərbaycanda hər il təxminən 800-1000 uşaq anadangəlmə ürək qüsuru ilə doğulur. Lakin ötən il proqram çərçivəsində kardiocərrahiyyə əməliyyatına cəlb olunanların sayı 108 nəfər olub.

Hesab edirəm ki, bu məsələyə olduqca həssas yanaşmaq lazımdır. Hökumətin bu proqramın icrasına nəzarəti gücləndirmək üçün yəqin ki, işlək mexanizmləri mövcuddur.

Toxunmaq istədiyim ikinci məsələ “2016–2020-ci illər üçün vərəmlə mübarizə üzrə Tədbirlər Proqramı” üzrə xərclərlə bağlıdır. Hesabatda 2021-ci ilin dövlət büdcəsində bu məqsədlə 2,102,6 min manat ayrıldığı, lakin istifadə edilmədiyi göstərilib. Şübhəsiz ki, COVID-19 pandemiyası ilə mübarizəyə daha çox diqqət ayrılması müəyyən mənada vərəmlə mübarizə tədbirlərinin bir qədər arxa plana keçməsinə səbəb olub. Lakin hesab edirəm ki, əgər hökumət vəsait ayırırsa, bundan səmərəli istifadə etmək, xəstəliyin diaqnostikası və aşkarlanması ilə bağlı tədbirləri gücləndirmək mümkündür. Eyni zamanda, vərəm dispenserlərinin maddi-texniki bazasının gücləndirilməsinə də ehtiyac var.

Əsas enerji, su və qaz təchizatı, nəqliyyat, kommunal, meliorasiya, kənd təsərrüfatı infrastrukturalarının tikintisinə və yenidən qurulmasına da kifayət qədər vəsait ayrılıb. Ümumiyyətlə, enerji, su və qaz təchizatı, nəqliyyat infrastrukturunun inkişafı hər zaman diqqət mərkəzində olub və ötən müddətdə bu sahədə böyük işlər görülmüşdür. Bununla belə, təmsil etdiyim Xəzər rayonunun bir çox qəsəbələrində əhalinin içməli su ilə təmin olunmasında ciddi çətinliklər mövcuddur. Eyni zamanda, qəsəbələrin bir çoxunda kanalizasiya şəbəkələri də yoxdur. Əlbəttə ki, bu işlərin görülməsinin kifayət qədər böyük vəsait tələb etdiyi məlumdur. Mərhələli şəkildə həm su xətlərinin çəkilişi, həm də kanalizasiya şəbəkəsinin qurulması istiqamətində işlər aparılır. Lakin hesab edirəm ki, prosesi daha da sürətləndirmək üçün hökumət tərəfindən müəyyən

addımların atılmasına ehtiyac var. Digər bir vacib məqam ondan ibarətdir ki, bu sahələrə məsul olan qurumların ictimaiyyət qarşısında hesabatlılığı arzu olunan səviyyədə deyil. Problemin mövcud olduğu, bir çox hallarda obyektiv səbəblərdən qaynaqlandığı şübhə doğurmur. Lakin bunu vətəndaşlara izah etmək, onları görülən işlər, qarşıya çıxan çətinliklər barədə məlumatlandırmaq lazımdır.

Sonda ötən iclasda həmkarlarımin da toxunduğu bir məsələ haqqında fikirlərimi diqqətinizə çatdırmaq istədim. Bildiyiniz kimi, Azərbaycanın tarixi zəfəri ilə başa çatan Vətən müharibəsində 3000-ə yaxın şəhid vermişik. Bu gün bizə ən çox daxil olan müraciətlər şəhid adlarının əbədiləşdirilməsi ilə bağlıdır.

“Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlər haqqında” Qanunda şəhid adlarının küçələrə, meydanlara, müəssisələrə, təşkilatlara, idarələrə, məktəblərə, mədəni-maarif ocaqlarına verilməsi öz əksini tapıb. Həmin qanunun 8-ci maddəsində qanunun tətbiqi ilə əlaqədar məsələlərin həlli üçün zəruri aktları qəbul etmək səlahiyyəti Nazirlər Kabinetinə verilib. Nazirlər Kabinetinin 1994-cü il 15 yanvar tarixli 10 sayılı Qərarı ilə təsdiq edilmiş “Şəhid adının əbədiləşdirilməsi və şəhid ailələrinə edilən güzəştlərin tətbiqi qaydaları” isə yalnız Vətən müharibəsi qəhrəmanı, Milli Qəhrəman adını almış, ordenlə təltif olunan şəhidlərin adlarının əbədiləşdirilməsi üçün yerli rayon (şəhər) icra hakimiyyəti orqanlarına vəsatət qaldırmaq hüququ verir. Həmkarlarımin da fikirlərinə qatılaraq, hesab edirəm ki, bu qaydalara yenidən baxılmasına ehtiyac var. Xəzər rayonunda yüzlərcə adsız küçə var. Əminəm ki, bir çox digər rayonlarda da eyni vəziyyət mövcuddur. Bu baxımdan şəhidlərin adlarının

həmin küçələrə verilməsi onların xatirəsinin əbədləşdirilməsi üçün vacibdir.

Tamam Cəfərova. 2021-ci ildə Nazirlər Kabinetinin fəaliyyəti ilə bağlı cənab Baş nazirin hesabatını dinlədik. Ötən 2021-ci il xalqımız və dövlətimiz üçün böyük uğurlarla yadda qaldı. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, Ali Baş Komandan cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə 2021-ci ildə həyata keçirilən siyasət nəticəsində ölkəmizdə makroiqtisadi sabitlik təmin olunmuş, pandemiya qarşı səmərəli mübarizə tədbirləri, vətəndaşların sosial rifahına xidmət edən vacib addımların atılması davam etdirilmişdir. İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə bərpa və yenidənqurma tədbirlərinin icrası 2021-ci ildə ilin əsas prioritetlərindən biri kimi diqqət mərkəzində saxlanılmış, zəruri infrastrukturun formalaşdırılması üçün nəqliyyat, enerji və kommunal xətlərin çəkilişinin sürətləndirilməsi, işğaldan azad edilmiş ərazilərin yaşıl enerji zonasına çevrilməsi əsas vəzifələr olaraq müəyyən edilmiş və bu istiqamətdə mühüm tədbirlər həyata keçirilmişdir.

2021-ci il ərzində Azərbaycan Respublikasının xarici siyasəti ölkənin milli təhlükəsizliyi və sosial-iqtisadi inkişafına töhfə vermək məqsədi ilə cənab Prezident İlham Əliyevin müəyyən etdiyi istiqamətlərə uyğun olaraq həyata keçirilmişdir. Ölkənin xarici siyasət fəaliyyəti dövlətimizin suverenliyi və ərazi bütövlüyünün möhkəmləndirilməsi, Vətən müharibəsində əldə edilmiş qələbənin beynəlxalq diplomatik müstəvidə irəlilədilməsi, işğaldan azad olunmuş ərazilərin minalardan təmizlənməsi, bərpası və yenidən qurulması vəzifələrinin həyata keçirilməsi işinə yönəldilmişdir. Eyni zamanda, Vətən müharibəsindən sonra regionda yaranmış yeni vəziyyətin dayanıqlı

sülh və inkişaf üçün açdığı imkanların reallıqşdırılması, o cümlədən nəqliyyat kommunikasiyalarının açılmasını təmin etmək istiqamətində ardıcıl və məqsədyönlü səylər göstərilmişdir.

Hesabat dövründə əldə olunan bütün nailiyyətlər cənab Prezident İlham Əliyevin müdrik, qətiyyətli rəhbərliyi altında, Azərbaycan hökumətinin çevik, professional, hərtərəfli fəaliyyəti nəticəsində mümkün olmuşdur. Hökumət dövlət başçısı İlham Əliyevin apardığı iqtisadi strategiya və siyasətə uyğun fəaliyyət göstərmişdir. Mən 2021-ci ildə hökumətin hesabatını yüksək qiymətləndirirəm və lehinə səs verəcəyəm.

Hörmətli həmkarlar, hesabat dövründə regionların sosial-iqtisadi inkişafı proqramı da uğurla icra etdirilmişdir. Son illər ərzində Prezident İlham Əliyev tərəfindən sistemli şəkildə həyata keçirilən məqsədyönlü və düşünülmüş islahatlar nəticəsində ölkəmizin bütün regionlarında iqtisadiyyatın sürətli inkişafı, insanların yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılması, işsizliyin azaldılması, sabitliyin möhkəmləndirilməsinin təmin edilməsi istiqamətində bir çox işlər həyata keçirilmişdir.

Çox sevindirici haldır ki, təmsil etdiyim Şamaxı rayonunda da müasir infrastrukturun yaradılması, məktəblərin, uşaq bağçalarının tikintisi, şəhərdaxili yolların asfaltlanması, ucqar kəndlərin qazlaşdırılması, əhalinin elektrik enerjisi ilə davamlı təhcizəti sahəsində xeyli işlər görülmüş, evləri zəlzələdən ziyan çəkmiş yüzlərcə vətəndaşın evləri təmir, bərpa edilib və ya yenidən tikilmişdir. Hazırda Şamaxının ucqar dağ kəndlərində qazlaşdırma işi və elektrik təhcizəti şəbəkələrinin yenidən qurulması işləri davam edir. Fərsətdən istifadə edərək, bu diqqət və

qayğıya görə öz adımdan və şamaxılılar adından cənab Prezidentə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Hörmətli Əli müəllim, Sizin və hökumət üzvlərinin burada olmasını nəzərə alaraq, seçicilərimi narahat edən bir neçə məsələni diqqətinizə çatdırmaq istərdim. Vaxtın azlığını nəzərə alaraq, seçicilərimi narahat edən problemləri sadalamaqla diqqətinizə çatdıracam. Hər problemlə bağlı işə işçi qaydada sizə yazılı müracət edəcəm.

1.Əhalinin içməli su təchizatında ciddi problemlər yaşanır. Bir çox kəndlərdə sakinlər içməli suyu xüsusi ilə yay aylarında maşınla alırlar (bir maşın suyun qiyməti ən azı 30 manatdır). Aşağıda adları sadalanan kəndlərdə içməli su qıtlığı mövcuddur: Sabir, Şəhriyar, Mədrəsə, Aşkar qəsəbələri, Nüydi, Çıraqlı, Avaxıl, Birinci Çaylı, Çuxuryurd (3 küçə), Dədəgünəş, Birinci Çağan, İkinci Çağan, Şirvan, Hacılı, Həmyəli, İkinci Cabanı, Cabanı, Kələxana, Qaleybuğurd, Qızmeydan, Qonaqkənd, Quşçu, Laləzar, Meysəri, Əngəxaran, Məlikçobanlı, Mərzəndiyə, Qaravəlli, Məlcək, Şərədil, Talışnuru kəndləri. Vurgulamaq istərdim ki, yay aylarında seçilərin su ilə bağlı müraciətlərinə cavab verə bilmirik.

Məlumat üçün bildirirəm ki, Şəhriyar və Sabir qəsəbələrində su və kanalizasiya sisteminin qurulması, Çıraqlı, Meysəri, Qızmeydan, Günəşli, Ovçulu, Quşçu, Bağırılı, Çöl Göylər kəndlərində artezian quyularının qazılması regionların sosial-iqtisadi inkişafı proqramına daxil edilmişdir.

Torpaqların su təminatının yaxşılaşdırılması üçün meiorasiya-irriqasiya işlərinin həyata keçirilməsinin davam etdirilməsi də zəruridir. Sabir qəsəbəsində, Ovçulu, Quşçu, Bağırılı, Çöl Göylər, Göylər, Mərzəndiyə, Məlik-

çobanlı, Həmyəli, Birinci Çaylı kəndlərində subartezian quyularının qazılması da regionların sosial-iqtisadi inkişafı proqramına daxil edilmişdir.

2. Bir çox kənd yolları yararsızdır. Yağış yağanda bu yollar keçilməz hala düşürlər, ehtiyac olduğu təqdirdə bu kəndlərə nə yangınsöndürən, nə də təcili yardım maşınları gedə bilmirlər. Bu yolların siyahısını diqqətinizə çatdırıram. Bakı–Şamaxı–Yevlax avtomobil yolunu Mirikənd, Məlcək, Muğanlı Qurdtopə, Çıraqlı, Mədrəsə, Kərkənc, Şirvan kəndləri ilə birləşdirən yollar. Şamaxı–Böyük Xınıslı, Göylər–Yenikənd–Dağ Bağırlı, Çarhan–Nüydi yolu, Nağaraxana–Talışnuru, Şamaxı–Pirqulu avtomobil yolunun 24-cü kilometrliyində Ərçiman kənd yolu. Bu yolların birlikdə uzunluğu cəmi 40,1 kilometrdir, amma 11785 insanın rahatlığı deməkdir. Həmçinin bu kəndlərdən ikisi, Qaleybuğurd və Ərçiman kəndləri çay sahilində yerləşirlər və bu kəndlərdə körpülərin tikintisinə də ehtiyac vardır. Bu körpülərin tikintisi adıçəkilən kəndlərin, həmçinin Şamaxının turizm marşrutuna daxil edilməsinə imkan yaradacaq ki, bu da yeni iş yerlərinin açılması, əhalinin vəziyyətinin yaxşılaşması deməkdir.

3. Rayonda ən çox müraciət olunan məsələlərdən biri də işsizlik və özünüməşğulluq proqramları ilə bağlıdır. Rayonda yeni iş yerlərinin yaradılmasına çox ehtiyac var.

4. Rayonun Ərçiman, Zaratxeybəri, Hacıqədirlı, Çöl Göylər, Talışnuru, Dədəgünəş, Çağan, Kərkənc, Kələxana kəndlərində telefon və internet xətti yoxdur.

5. Dağlıq rayonlar üçün güzəştli qaz limitinin artırılmasına çox böyük ehtiyac var və bu artım çox məqsədəuyğun olardı

Cənab Baş nazir, vətəndaşların bu məsələlərlə bağlı

müraciətləri bu istiqamətdə real addımlar atılmasını zəruri edir. Sizdən xahiş edirəm ki, seçicilərimi narahat edən bu məsələlərin mərhələli qaydada həllinə və bu məqsədlə maliyyə ayrılmasına dəstək verəsiniz.

Hörmətli həmkarlar, Azərbaycan hökumətinin 2021-ci ildəki fəaliyyəti ilə bağlı hesabatını yüksək qiymətləndirirəm, hökumət üzvlərinə gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzulayıram. Hesabatın lehinə səs verəcəm və deputat həmkarlarımı hesabatla səs verməyə dəvət edirəm.

Fürsətdən istifadə edərək, mən də Novruz bayramı təbriklərinə qoşuluram və hər birinizi təbrik edirəm.

MÜNDƏRİCAT

4 mart 2022-ci il	3
15 mart 2022-ci il	109
Edilməmiş çıxışların mətnləri.....	239

Altıncı çağırış

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİ İCLASLARININ

PROTOKOLLARI
VƏ
STENOQRAMLARI

Doqquzuncu sessiya
Yaz

40-cı cild

4 – 15 mart 2022-ci il

Buraxılışına məsul
H. Babayev

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin mətbəəsi.
Bakı, Azad Mirzəyev küçəsi, 235.
Format 60x84 1/16. Çap vərəqi 20,0. Sifariş 11. Tiraj 150.